

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü

Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı

Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

TÜRKÇENİN BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ

Esra GÜVEN

Doktora Tezi

Ankara, 2019

TÜRKÇENİN BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN YABANCI DİL
OLARAK ÖĞRETİMİ

Esra GÜVEN

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü
Türkiyat Araştırmaları Anabilim Dalı
Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi Doktora Programı

Doktora Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Esra GÜVEN tarafından hazırlanan “TÜRKÇENİN BELİRTEÇ TÜRMECİKLERİNİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ” başlıklı bu çalışma, 25/06/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından doktora tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Mustafa AKSAN (Başkan)

Prof. Dr. Ayşe KIRAN (Danışman)

Prof. Dr. Nesrin BAYRAKTAR

Prof. Dr. Emine YILMAZ

Prof. Dr. Kamil İŞERİ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Yunus KOÇ

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin/raporumun tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinlerin yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan "**Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge**" kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. ⁽¹⁾
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ... ay ertelenmiştir. ⁽²⁾
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. ⁽³⁾

25/06/2019

Esra GÜVEN

¹"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"

- (1) Madde 6. 1. Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.
- (2) Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internette paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.
- (3) Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir
*Tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Prof. Dr. Ayşe KIRAN danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

25/06/2019

Esra GÜVEN

TEŞEKKÜR

Doktora eğitim süreci, hayatımda belki de en çok zorlandığım süreçlerden biriydi. Ancak akademik anlamda var olmanın nasıl olması gerektiğini, bu yolda neler yapılması ve nasıl yapılması gerektiğini; bunun yanı sıra yapılacak bir akademik çalışmanın aşamalarının neler olması gerektiğini ve bu aşamalarda nasıl yol alınabileceğini yine bu süreçte başta danışman hocam Prof. Dr. Ayşe KIRAN'ın sayesinde, daha sonra da diğer hocalarımla katkılarıyla deneyimlediğim bir dönemdi.

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde değerli bilgilerini benimle paylaşan saygıdeğer danışman hocam Prof. Dr. Ayşe KIRAN'a ne kadar teşekkür etsem azdır. Yazdıklarımı satır satır okuyup takıldığım her noktada bana her zaman destek oldu. Ayşe Hocam'ın bu süreçte sabrı, anlayışı hiç bitmedi, eli hep üzerimdeydi. Değerli görüşlerini benden esirgemediği, tezimin her aşamasını adım adım izlediği ve bana yol gösterdiği için sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Bir diğer saygıdeğer hocam Prof. Dr. Mustafa AKSAN'a engin bilgilerini sınırsızca paylaştığı, tezimin geliştirilmesine büyük katkıları olduğu için çok teşekkür etmek istiyorum. Kendisinden tez süresinde çok fazla şey öğrendim, tez jürimde olması benim için büyük bir şanstı.

Sevgili ve saygıdeğer hocam Prof. Dr. Nesrin BAYRAKTAR'a da çok teşekkür ederim. Gerek tez jürilerimdeki yönlendirmeleri gerek jüri dışındaki katkıları için kendisine minnettarım. Nesrin Hocam'ın da desteği, anlayışı hiç bitmedi. Tez sürecinde tezimle ilgili ilgisiz her türlü soruma ve sorunuma içtenlikle çare bulmaya çalıştı. Tezimin gelişiminde çok güzel yönlendirmelerde ve katkılarda bulundu. Kendisine çok teşekkür ederim.

Doktora yaptığım dönemde akademik kimlikleriyle, akademik duruşlarıyla, deneyimleriyle, fikirleriyle bana katkıda bulunan hocalarımla Prof. Dr. Zeynel KIRAN'a, Prof. Dr. Nurettin DEMİR'e ve Prof. Dr. Emine YILMAZ'a da teşekkürlerimi sunmak isterim.

Doktora sürecinde hem manevi desteğini benden esirgemeyen hem de doktora tezimle ilgili takıldığım noktalarda akademik anlamda beni yönlendiren Çukurova

Üniversitesi TÖMER müdürü, sevgili hocam Prof. Dr. Faruk YILDIRIM'a teşekkür ederim.

Doktora çalışmam boyunca çalışmalarına gösterdiği ilgi ve bana verdiği manevi destek için çalışma arkadaşım Damla Elif KINAY'a çok teşekkür ederim. Onun vefalı arkadaşlığı benim için çok değerli.

Doktora arkadaşım Ceren ÖZMEN'e, tez süresince takıldığım her noktada elinden geldiğince benimle beyin fırtınası yaptığı için; gerektiğinde gereksinim duyduğum herhangi bir şeyi arama zahmetine girdiği için; kimi zaman manevi olarak da beni desteklediği için kendisine çok teşekkür ederim.

Sevgili dostum Bengi Gül HÜRRİYETOĞLU'na özellikle öğretim bölümünde yaptıklarımı inceleyip benimle fikirlerini paylaştığı ve her gereksinim duyduğumda dostluğunu benden esirgemediği için çok teşekkür ederim. Dostluğunu ve arkadaşlığını hiçbir şeye değişmem, iyi ki hayatımda.

Tüm hayatım boyunca olduğu gibi doktora sürecinde de benden desteklerini hiç esirgemeyen aileme nasıl minnettar olduğumu birkaç satırla anlatmam mümkün değil. Hayatımda hep elleri üzerimde olduğu için, hep yanımda oldukları için özellikle annem Hatice GÜVEN'e ve kız kardeşim Esen GÜVEN'e sonsuz teşekkürlerimi sunarım. Kendilerinin üzerimdeki emeklerini ne yapsam ödeyemem. Bu tezi, bugünlere gelmemde büyük katkısı olan annem Hatice GÜVEN'e adıyorum.

ÖZET

[GÜVEN, Esra]. [*Türkçenin Belirteç Tümceciklerinin Yabancı Dil Olarak Öğretimi*], [Doktora], Ankara, [2019].

Uzun yıllardan beri Türkiye'ye gerek üniversite eğitimi almak için gerekse iş ve eş durumundan dolayı pek çok yabancı gelmekte ve Türkiye'de yaşamaktadır. Bu yabancıların Türkçe gereksinimlerini karşılamak üzere ülkemizde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Son yıllarda ise Türkiye'ye lisans, yüksek lisans ve doktora eğitimi almak için gelen öğrencilerin sayısında önemli bir artış olmuştur, bu durum pek çok üniversitenin Türkçe öğretim merkezi açmasını gerekli kılmıştır. Hızla açılan bu kurumlarda yabancı dil olarak Türkçe öğretimiyle ilgili öğretim elemanı yetiştirme, program, ders malzemesi geliştirme, ölçme değerlendirme, dört temel dil becerisinin kazandırılması gibi konularda pek çok sorun yaşanmaktadır. Bu becerilerin temelinde olan dilbilgisi öğretimi de bu sorunların en önemlilerinden biridir. Yabancılar Türkçe öğreten kurumlarda ve yabancılar için hazırlanmış Türkçe dil öğretim setlerinde dilbilgisi öğretiminin geleneksel yöntemlerle yapıldığı, Türkçenin bir yabancı dil olarak değil de anadil öğretimi yapılmış gibi öğretildiği, kimi öğelerin zamansız, yerine uymayan biçimde öğretildiği, hatta bazı dilbilgisi yapılarının hiç öğretilmediği gözlenmektedir.

Tezde Türkçenin önemli dilbilgisi yapılarından biri olan ve ana dil ve yabancı dil olarak Türkçenin öğretiminde güçlük çekilen yapılardan ulaçlar üzerinde durulmuştur. Dilin çift eklemliliği temel alınarak Türkçedeki ulaçların anlambirimcik çözümlemesi yapılarak bu ulaç anlambirimlerinin anlambirimcikleri çıkartılmıştır. Birkaç ulaç anlambiriminin yabancılar için öğretimiyle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Anahtar Sözcükler

ulaçlar, belirteç tümcecikleri, dilin çift eklemliliği, anlambirim, anlambirimcik, anlambirimcik çözümlemesi, Türkçe, yabancı dil olarak Türkçe,

ABSTRACT

[GUVEN, Esra]. *[Teaching Adverbial Clauses in Turkish as A Foreign Language]*, [PHD], Ankara, [2019].

Many foreigners have been visiting Turkey either to receive a BA degree or a job, or to lead their lives in this country. Turkish is taught as a foreign language in our country in order to meet the needs of these people in terms of communication. In recent years, there has been a significant increase in the number of students coming to Turkey to earn university education. This increase has led to foundation of Turkish Language Education Centers at various universities. In these fast growing institutions, there are lots of problems concerning the teacher training programme, the material development, the assessment and evaluation, and the evaluation of four basic language skills in teaching Turkish as a foreign language. Teaching grammar, which forms the basis of these skills is regarded as one of the most important problems. It is observed that in Turkish language teaching sets designed for foreigners, grammar is taught with mostly traditional methods; Turkish is taught as if the target learner group is the native speakers; some grammatical structures are not presented with an appropriate learning level while some are not taught at all.

In this dissertation, adverbial clauses, which are not only one of the most important grammatical structures in Turkish, but also difficult to teach as a grammar structure to both native speakers as well as foreign students were presented and discussed. Based on the double articulation of the language, the semantic analysis of the adverbial clauses in Turkish was conducted and the sème of these semantic units were determined. Also, a couple of suggestions were presented related to the teaching of a few monèmes building adverbial clauses.

Key Words

gerundium, adverbial clauses, double articulation of language, seme, seme analyses, Turkish, Turkish as a foreign language

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	ii
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI.....	iii
ETİK BEYAN	vi
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vii
ABSTRACT	viii
İÇİNDEKİLER.....	ix
TABLOLAR DİZİNİ	xiv
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM: DİLİN ÇİFT EKLEMLİLİĞİ VE BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN DOĞAL DİLLERDEKİ YERİ.....	5
1.1. Dilin Çift Eklemliliği	5
1.2. Dilbilgisel Araç Sözcükler ve Anlam Sorunu	9
1.2.1. Düzanlam ve Yananlam.....	10
1.2.2. Çokanlamlılık.....	13
1.2.3. Değer	16
1.3. Belirteç Tümcecikleri Tanımı ve Genel Özellikleri	17
1.4. Ulaş Ekleri.....	17
1.5. Belirteç Tümceciklerinin Sınıflandırılması	19
1.5.1. Yalın Ulaş Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri.....	20
1.5.2. İlgeçli Ulaş Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri.....	21
1.5.3. Ad Durum Ekli Ulaş Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri ..	23
1.5.4. Diğer Yapıdaki Ulaş Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri... 23	
1.6. Belirteç Tümceciklerinin ve/ veya Ulaşların Anlambilimsel Ulamları	24
1.7. Yabancılara Türkçe Ders Kitaplarında Ulaşların Yeri	35
1.7.1. -DIktAn sonra/ -mAdAn önce ulaşları	39
1.7.2. -(y)Ip ve -mAdAn ulaşları	40
1.7.3. -(y)ArAk ulacı.....	43
1.7.4. -(y)A...-(y)A ulacı	46

1.7.5. -mAsI için/ -mAk için/ -mAk üzere ulaçları.....	48
1.7.6. -(y)ken ulacı	50
1.7.7. -DIğIndAn beri/ -(DI)...-(y)AlI ulaçları.....	54
1.7.8. -DIğIndA/ -(y)AcAğIndA / -DIğI / -(y)AcAğI zaman ulaçları ..	55
1.7.9. -DIğI / -(y)AcAğI sırada ulacı	58
1.7.10. -(y)IncA ulacı	59
1.7.11. -(A/I)r...-mAz ulacı.....	60
1.7.12. -(y)AnA / -(y)IncAyA kadar/ dek/ değin ulaçları	61
1.7.13. -DIğI/ -(y)AcAğI için ve -DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn ulacı ...	62
1.7.14. -DIğI/ -(y)AcAğI halde ulacı	63
1.7.15. -mAsInA rağmen ulacı	64
1.7.16. -sA dA/bile ulacı	64
1.7.17. -DIkçA/ -DIğI sürece ulaçları	65
1.7.18. -DIğI/ -(y)AcAğI kadar/ -(y)AcAk kadar ulaçları.....	67
1.7.19. -DIğI/ -(y)AcAğI gibi ulaçları.....	68
1.7.20. -CAsInA, -(y)mIş gibi ulaçları.....	69
1.7.21. -mAktAnsA/ -mAk varken/ -mAk yerine/ -(y)AcAğInA/ -(y)AcAğI yerde ulaçları.....	71
1.7.22. -DIğInA / -(y)AcAğInA göre/ -DIğI kadarıyla ulaçları.....	72
1.7.23. -DIğI takdirde, -mAsI durumunda ulaçları.....	73
1.7.24. -(y)A...-(y)A ayırık ulacı.....	74
1.7.25. -mAkSIZIn ulacı.....	75
1.7.26. -mAkIA/ -mAkIA beraber/ birlikte/ -mAkIA kalma-/ -DIğIyIA kal- ulaçları	75
1.7.27. -mAk / -mAsI koşuluyla/ şartıyla ulacı	76
1.7.28. -mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/ sonra/ itibaren ulaçları	77
1.8. Değerlendirme	101
2. BÖLÜM: ANLAMBİRİMCİK ÇÖZÜMLEMESİ.....	106
2.1. Anlambirimcik Çözümlemesi.....	106
2.2. Ulaç Anlambirimlerinin Anlambirimcik Çözümlemesi.....	108
2.2.1. Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri.....	108
2.2.1.1. /Tarz/ Anlambirimciği	108

2.2.1.2. /Neden/ Anlambirimciği	109
2.2.1.3. /Ardışıklık/ Anlambirimciği	110
2.2.1.4. /Koşutluk (Paralellik)/ Anlambirimciği.....	111
2.2.1.5. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ Anlambirimciği.....	111
2.2.1.6. /Yanı sıralık/ Anlambirimciği.....	112
2.2.1.7. /Tercih/ Anlambirimciği.....	112
2.2.1.8. /Süreklilik/ Anlambirimciği.....	113
2.2.1.9. /Koşul/ Anlambirimciği.....	114
2.2.1.10. /Eksiklik/ ya da /Zaafiyet/ Anlambirimciği.....	115
2.2.1.11. /Açıklama/ Anlambirimciği.....	115
2.2.1.12. /Amaç/ Anlambirimciği.....	119
2.2.1.13. /İkilem/ Anlambirimciği.....	120
2.2.1.14. /Konusunda/ Anlambirimciği	120
2.2.1.15. /Şartı/ Anlambirimciği.....	120
2.2.1.16. /Yönelik/ Anlambirimciği.....	121
2.2.1.17. /İçerme/ Anlambirimciği	121
2.2.1.18. /Kısıtlama/ Anlambirimciği.....	121
2.2.1.19. /Ödünleme/ Anlambirimciği.....	122
2.2.1.20. /Koşulsuzluk/ Anlambirimciği.....	123
2.2.1.21. /Sonuçsuzluk/ Anlambirimciği	123
2.2.1.22. /Vurgulama/ Anlambirimciği.....	123
2.2.1.23. /Ölçü/ Anlambirimciği.....	123
2.2.1.24. /Benzetme/ Anlambirimciği.....	124
2.2.1.25. /Başlatma/ Anlambirimciği.....	125
2.2.1.26. /Üst Sınırlılık/ Anlambirimciği.....	125
2.2.1.27. /Beklenti Dışı Olma/ Anlambirimciği.....	125
2.2.1.28. /Kalıp İfadeler/ Anlambirimciği.....	126
2.2.2. Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri.....	126
2.2.3. Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri.....	132
2.3. Ulaş Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri	141
2.4. Değerlendirme.....	143

3. BÖLÜM: TÜMCELERARASI ZAMAN İLİŞKİLERİNİ GÖSTEREN ULAÇ ANLAMBİRİMLERİ	187
3.1. Zaman	187
3.2. Ulaç Anlambirimlerinin Gösterdiği Zamansal İlişkiler	193
3.2.1. Ardışıklık	193
3.2.1.1. Öncelik.....	196
3.2.1.1.1. -(y)Ip Ulaç Anlambirimi	196
3.2.1.1.2. -DIktAn Sonra Ulaç Anlambirimi	200
3.2.1.1.3. -(y)ArAk Ulaç Anlambirimi.....	203
3.2.1.1.4. -DIğIndA Ulaç Anlambirimi	205
3.2.1.1.5. -DIği Zaman Ulaç Anlambirimi	207
3.2.1.1.6. -(y)IncA Ulaç Anlambirimi.....	208
3.2.1.1.7. -(A/I)r...-mAz Ulaç Anlambirimi	212
3.2.1.1.8. -DIği Gibi Ulaç Anlambirimi	213
3.2.1.2. Sonralık.....	214
3.2.1.2.1. -mAdAn Önce Ulaç Anlambirimi.....	214
3.2.1.2.2. -mAdAn Ulaç Anlambirimi.....	216
3.2.1.2.3. -ken Ulaç Anlambirimi	217
3.2.1.2.4. -(y)AcAği Sırada Ulaç Anlambirimi	219
3.2.2. Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)	219
3.2.2.1. -ken Ulaç Anlambirimi	220
3.2.2.2. -DIkçA Ulaç Anlambirimi	224
3.2.2.3. -(y)Ip Ulaç Anlambirimi.....	226
3.2.2.4. (y)ArAk Ulaç Anlambirimi	227
3.2.2.5. -DIğIndA Ulaç Anlambirimi.....	228
3.2.3. İçerme.....	228
3.2.3.1. -ken Ulaç Anlambirimi.....	229
3.2.3.2. -DIğIndA Ulaç Anlambirimi.....	230
3.2.4. Başlatma	231
3.2.4.1. -DIğIndAn Beri Ulaç Anlambirimi	231
3.2.5. Bitirme.....	232
3.2.5.1. -(y)AnA Kadar/ -(y)IncAyA Kadar Ulaç Anlambirimi.....	232

3.3. Değerlendirme.....	233
4. BÖLÜM: YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN ÖĞRETİMİ.....	239
4.1. -DIktAn Sonra ve -mAdAn Önce Ulaç Eklerinin Öğretimi	239
4.2. -(y)İp Ulaç Ekinin Öğretimi.....	248
4.2.1. /Ardışıklık (Öncelik)/.....	248
4.2.2. /Tarz/	253
4.2.3. /Ardışıklık (Öncelik)/ + /Tarz/	254
4.2.4. /Neden/	256
4.3. -ken Ulaç Ekinin Öğretimi.....	261
4.3.1. -(A/I)rken Ulaç Ekinin Öğretilmesi	261
4.3.1.1. /Eşsüremlilik/	261
4.3.1.2. /İçerme/.....	266
4.3.1.3. /Kısıtlama/	268
4.3.1.4. /Karşılaştırma/+ /Karşıtlık/ ve /Karşılaştırma/+ /Farklılık/...270	
4.3.2. -(y)AcAkken Ulaç Ekinin Öğretilmesi	273
4.3.3. -mİşken Ulaç Ekinin Öğretilmesi	274
4.4. -DIğIndA Ulaç Ekinin Öğretimi	276
SONUÇ.....	283
ÖNERİLER.....	288
KAYNAKÇA	290
EK 1. Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Setindeki Ulaç Anlambirimlerinin Anlambirimcik Çözümlemesi	294
EK 2. İngilizce Karşılıklar	421
EK 3. Etik Kurul İzni Muafiyeti Formu	424
EK 4. Orijinallik Raporu	426
EK 5. Turnitin Benzerlik İndeksi	428

TABLOLAR DİZİNİ

Tablo 1: Dilin çift eklemliliği tablosu.....	9
Tablo 2: Yananlamlar.....	11
Tablo 3: Çokanlamlılık.....	15
Tablo 4: İlgeçli Ulaş Ekleri ve İlgeçlerin Adlara Yükledikleri Durumlar.....	22
Tablo 5: Ad Durum Ekli Ulaş Ekleri.....	23
Tablo 6: Gencan (2001)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	25
Tablo 7: Korkmaz (2014)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	25
Tablo 8: Banguoğlu (2011)'nin Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	26
Tablo 9: Ediskun (2003)'un Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	27
Tablo 10: Kahraman (2001)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	27
Tablo 11: Atabay, Özel ve Kutluk (2003)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	28
Tablo 12: Yılmaz, Ö. (2009)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	29
Tablo 13: Ünal (2010)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	30
Tablo 14: Kornfilt (1997)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	31
Tablo 15: Göksel ve Kerlake (2005)'in Çalışmasında Yer Verdiği Anlamlasal Ulaşımlar ve Ulaş Ekleri.....	32

Tablo 16: Çetintaş-Yıldırım (2010)'ın Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve UlaçEkleri.....	33
Tablo 17: Ulaçların Sınıflandırılmasında Kullanılan Anlamsal Ulaçlar.....	34
Tablo 18 a: <i>Ankara Üniversitesi Hitit Türkçe Öğretim Setinde ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Setinde Yer Alan Ulaç Ekleri.....</i>	37
Tablo 18 b: <i>Ankara Üniversitesi Hitit Türkçe Öğretim Setinde ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Setinde Yer Alan Ulaç Ekleri.....</i>	38
Tablo 19: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -DIktAn sonra ve -mAdAn önce Ulaç.....</i>	78
Tablo 20 a: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -ken Ulaç.....</i>	79
Tablo 20 b: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -ken Ulaç.....</i>	80
Tablo 21: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -(y)Ip Ulaç.....</i>	81
Tablo 22: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -mAdAn Ulaç.....</i>	82
Tablo 23: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -(y)ArAk ve -(y)A...-(y)A Ulaç.....</i>	83
Tablo 24: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -mAsI için/ -mAk için/ -mAk üzere Ulaç.....</i>	84
Tablo 25: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -DIğIndAn beri/ -(DI)...-(y)AII Ulaç.....</i>	85
Tablo 26: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -DIğIndA/ -DIğI zaman/ -(y)AcAğIndA/ -(y)AcAğI zaman Ulaç.....</i>	86
Tablo 27: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitaplarında -DIğI sırada/ -(y)AcAğI sırada Ulaç.....</i>	87

- Tablo 28:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -(y)IncA/ -(A/I)r...-mAz Ulacı.....88
- Tablo 29:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/dek/ -DIĞI için Ulacı.....89
- Tablo 30:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -(y)AcAĞI için/ -DIĞIndAn/ -(y)AcAĞIndAn Ulacı.....90
- Tablo 31:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -DIĞIndAn dolayı/ -DIĞI/ -(y)AcAĞI halde -mAsInA rağmen/ karşın Ulacı.....91
- Tablo 32:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -sA dA/ bile/ -DIkçA Ulacı.....92
- Tablo 33:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -DIĞI sürece/ -DIĞI/ -(y)AcAĞI kadar/ Ulacı.....93
- Tablo 34:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -(y)AcAk kadar/ -DIĞI/ -(y)AcAĞI gibi Ulacı.....94
- Tablo 35:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -CAsInA/ -(y)mİş gibi/ -(y)AcAk gibi/ -mAktAnsA Ulacı.....95
- Tablo 36:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -mAk varken/ -mAk yerine/ -(y)AcAĞInA Ulacı.....96
- Tablo 37:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -(y)AcAĞI yerde/ -DIĞInA/ -(y)AcAĞInA göre/ -DIĞI kadarıyla Ulacı.....97
- Tablo 38:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -DIĞI takdirde/ -mAsI durumunda/ -(y)A...-(y)A/ -mAksIzIn/ -mAklA/ -mAklA beraber/birlikte Ulacı.....98
- Tablo 39:** *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* Ders Kitaplarında -mAklA/ -mAklA beraber/ birlikte/ -mAklA kalma- Ulacı.....99

Tablo 40: <i>Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe</i> Kitaplarında <i>-DIğIyla kal-/ -mAk /-mAsI koşuluyla/ şartıyla/ -mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/sonra/itibaren</i> Ulaçı.....	100
Tablo 41 a: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	152
Tablo 41 b: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	153
Tablo 41 c: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	154
Tablo 41 d: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	155
Tablo 41 e: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	156
Tablo 42 a: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	157
Tablo 42 b: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	158
Tablo 42 c: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	159
Tablo 42 d: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	160
Tablo 42 e: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	161
Tablo 43 a: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	162
Tablo 43 b: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	163
Tablo 43 c: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	164
Tablo 43 d: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	165
Tablo 43 e: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	166
Tablo 44 a: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	167
Tablo 44 b: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	168
Tablo 44 c: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	169
Tablo 44 d: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	170
Tablo 44 e: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	171
Tablo 45 a: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	172
Tablo 45 b: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	173
Tablo 45 c: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	174

Tablo 45 d: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	175
Tablo 45 e: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler.....	176
Tablo 46 a: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri.....	177
Tablo 46 b: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri.....	178
Tablo 46 c: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri.....	179
Tablo 46 d: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri.....	180
Tablo 46 e: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri.....	181
Tablo 46 f: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri.....	182
Tablo 47 a: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaç Anlambirimler.....	183
Tablo 47 b: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaç Anlambirimler.....	184
Tablo 47 c: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaç Anlambirimler.....	185
Tablo 47 d: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaç Anlambirimler.....	186
Tablo 48 Jespersen Zaman Çizgisi.....	188
Tablo 49 Jespersen Zaman Çizgisi.....	188
Tablo 50: Allen'ın On Dört Olası Zaman İlişkisi.....	191
Tablo 51: Ardışıklık İlişkisini Gösteren Ulaç Anlambirimleri.....	194
Tablo 52: Zamanda Öncelik İlişkisini Gösteren Ulaç Anlambirimleri.....	196
Tablo 53: -(y)Ip Zamanda Öncelik İlişkisi.....	197
Tablo 54: -DIktAn sonra Zamanda Öncelik İlişkisi.....	201
Tablo 55: -DIktAn sonra Zamanda Öncelik İlişkisi.....	201
Tablo 56: -(y)ArAk Zamanda Öncelik İlişkisi.....	204
Tablo 57: -DIğIndA Zamanda Öncelik İlişkisi.....	205
Tablo 58: -DIğI zaman Zamanda Öncelik İlişkisi.....	207
Tablo 59: -(y)IncA Zamanda Öncelik İlişkisi.....	209
Tablo 60: -(y)IncA Zamanda Öncelik İlişkisi.....	209

Tablo 61: -(y)IncA Zamanda Eşzamanlılık İlişkisi.....	210
Tablo 62: -(A/D)r...-mAz Zamanda Öncelik İlişkisi.....	212
Tablo 63: Zamanda Sonralık İlişkisini Gösteren Ulaş Anlambirimleri.....	214
Tablo 64: -mAdAn önce Zamanda Sonralık İlişkisi.....	214
Tablo 65: -mAdAn Zamanda Sonralık İlişkisi.....	216
Tablo 66: -ken Zamanda Sonralık İlişkisi.....	217
Tablo 67: -ken Zamanda Sonralık İlişkisi.....	218
Tablo 68: -mAdAn önce Zamanda Sonralık İlişkisi.....	219
Tablo 69: Eşsüremlilik İlişkisini Gösteren Ulaş Anlambirimleri.....	219
Tablo 70: -ken Eşsüremlilik İlişkisi.....	220
Tablo 71: -ken Eşsüremlilik İlişkisi.....	221
Tablo 72: -ken Eşsüremlilik İlişkisi.....	222
Tablo 73: -ken Eşsüremlilik İlişkisi.....	222
Tablo 74: -DIkçA Eşsüremlilik İlişkisi.....	225
Tablo 75: -DIkçA Eşsüremlilik İlişkisi.....	225
Tablo 76: -ken İçerme İlişkisi.....	229
Tablo 77: -DIğIndAn beri Başlatma İlişkisi.....	231
Tablo 78 -(y)IncAyA kadar Bitirme İlişkisi.....	232
Tablo 79 Anlambirimciklerin Tanımı	285

GİRİŞ

Dil, kullanmaktan vazgeçemeyeceğimiz, belki de sahip olduğumuz en önemli öğelerden bir tanesidir. Dilin olmadığı bir hayat düşünülebilir mi? Yaşadığımız her anı sesli ya da sessiz dile dökmekteyiz. Konuşurken, yazarken, okurken, dinlerken, duygularımızı ifade ederken, hayal kurarken vb. kullandığımız en önemli araçtır dil. Yaşamımızda bu kadar önemli bir yere sahip olması, iletişimin en temel aracı olan dilin öğretilmesi ve öğrenilmesi gereksinimini ortaya çıkarmaktadır. Bu çalışma da yabancı dil olarak Türkçenin öğretimini içermektedir.

Uzun yıllardır ülkemizde yabancı dil olarak Türkçe öğretimi yapılmaktadır. Son yıllarda yabancı dil olarak Türkçe öğretimiyle ilgili çalışmalar ve bunlara bağlı olarak da bu çalışmaların yabancı dil olarak Türkçe öğretimine yönelik katkıları giderek artmaktadır. Ancak bu alanda dilbilgisinin nasıl öğretilmesi gerektiğine ilişkin sorunların hala çözülemediği dikkat çekmektedir. Yabancı dil olarak Türkçe dilbilgisi öğretiminin genellikle bağlamdan kopuk, sözcük ve tümce tabanlı yapıldığı, daha çok biçim odaklı olduğu gözlenmektedir. Oysa günümüz dil öğretimleri sözcük ve tümce düzeyini aşmış; söz ve söylem çerçevesini temel almaktadır. Bu nedenle öğrencilerin iletişimsel edinçlerini geliştirmede dilbilgisi derslerinin çok önemli bir yeri vardır. Peki nedir iletişimsel edinç? İletişimsel edinç, bireyin paylaşımcısı olduğu konuşma topluluğunun yarattığı normlara uyum sağlamasıdır, diyebiliriz. Dolayısıyla toplumlarda söylem de kadın-erkek söylemlerinin farklılaşması gibi farklılaşmaktadır. Bu yeti sayesinde birey, ne zaman konuşacağını ve nerede susacağını, kimin kiminle ve nasıl konuşacağını, söze eşlik eden dildışı davranışların (beden dili) neler olduğunu, konuşma sırasının nasıl düzenlendiğini, bilginin kaynağını sormayı ve anlamayı, istemeyi, öneride bulunmayı, yardım teklif etmeyi, yardımı reddetmeyi, emir vermeyi vb. bilmektedir. İletişimsel edincin oluşturulması için doğal bağlamın, dilbilgisi öğretimi sırasında ve sınıf içi etkinliklerde olabildiğince düzenli olarak yer alması gerekmektedir. Bağlam içerisinde dilbilgisi yapılarını öğretmek öğrencilerin kendilerinin söz konusu olan yapıyı keşfederek öğrenmesini ve içselleştirmesini sağlamaktadır.

Dil, bilgi aktarmanın önemli bir sağlayıcısı, birlikte yaşamanın gerektirdiği yararlı bir araçtır. Dilin bu özelliği, dil öğreniminin temelini oluşturmaktadır. Dil öğreniminin,

bireyin gereksinimleri ve bulunduğu toplumsal çevrenin bireye yüklediği sorumluluklarla örtüşmesi gerekmektedir. Bunun yanı sıra bireyin amacına uygun olmalıdır. Dil davranışı hem yaşamın bir parçası hem de yaşamın bir ürünüdür. Bundan dolayı dilin dizgesi yaşama düzeninin yapısına koşutluk göstermektedir. Dolayısıyla burada öğrencinin kültürel bilgi düzeyi de önem kazanmaktadır çünkü öğrenci çoğunlukla anadilde bilmediği ya da kullanmadığı bir yapıyı ikinci ya da yabancı dilde de öğrenme isteği/ gereği duymayacaktır (Güven ve Özmen, 2016, s. 234). Ancak yabancı dilde öğrendiği kavramı ve ifadeyi kendi dilinde arayabilir.

Dilin kurallarının betimlenmiş hali de dilbilgisidir. Her dilin kendine özgü kuralları, özellikleri ve kısıtlamaları vardır ve bunlar ancak bir dili kullanırken çeşitli bağlamlar içinde ortaya çıkmaktadır. Anadili konuşucuları yaşadıkları toplum içerisinde edindikleri dilin bu kurallarını, özelliklerini ve kısıtlamalarını bilmeseler de birbirleriyle hiçbir sıkıntı yaşamadan iletişim kurabilmekteledir. Ancak bir dil yabancı dil olarak başkasına öğretilmeye başlandığında ya da çalışıldığında bu kuralların, özelliklerin ve kısıtlamaların önemi ortaya çıkmaktadır. Söz konusu kuralların, özelliklerin ve kısıtlamaların betimlemesinin bir kurama dayandırılması gerekmektedir. Geleneksel Türkçe dilbilgisi kitapları ve yabancılara Türkçe öğretiminde kullanılan kitaplar incelendiğinde dilbilim kuramlarının örtük ya da belirtik olarak hiçbir şekilde kitaplarda yer almadığı görülmektedir.

Yıllardır yabancılara Türkçe öğreten bir kişi olarak ulaçların öğretiminde karşılaştığım en büyük sorun ulaçların biçimsel özelliklerinden çok ulaçlar arasındaki anlamsal farklardır. Bugüne kadar yaptığım derslerde yabancı öğrencilere bu anlamsal farkları göstermeye çalıştım, ancak takıldığım noktaların da derinlemesine araştırılması gerektiğini hep düşünüyorum. Çünkü yabancılara Türkçe öğretirken, bir anadili konuşucusu tarafından sezgisel olarak kullanılan pek çok anlam olduğunu fark edebiliyorsunuz. Bunun yanı sıra pek çok öğretici arkadaşımın da ulaçların yabancılara öğretiminde zorlandığını hem onlardan duyuyorum hem de gözlemliyorum.

Yabancı dil olarak Türkçe dilbilgisi öğretiminin iletişimsel edinci destekleyecek biçimde düzenlenmesine katkıda bulunmak amacıyla yapılan bu tezin konusunu, Türkçenin belirteç tümceciklerinin yabancı dil olarak öğretimi oluşturmaktadır. Dilin oluşturucu öğeleri ulaçlar ve sözcüklerdir. Bunlar olmadan konuşma gerçekleştirilemez.

Bu çalışmanın temelindeki hipotez yabancı dil olarak Türkçe öğretim kitaplarında ulaçlara yeteri kadar yer verilmediği, ulaçların verilen işlevler ve anlamlar dışında öğretildiği, biçim-anlam-kullanım arasında bağlantı kurulmadığı, ulaçlarla ilgili yeteri kadar çözümleme yapılmadığıdır. Bu saptamalara dayanarak şu sorulara yanıt verilmeye çalışılacaktır:

- i. Dilbilimsel bakış açısıyla geleneksel dilbilgisi kitaplarında ulaçlar/ belirteç tümcecikleri nasıl ele alınmaktadır?
- ii. Türkçeyi yabancı dil olarak öğreten dil öğretim kitaplarında ulaçlar nasıl öğretilmektedir?
- iii. Türkçede ulaçların gösterdiği anlambirimcikler nelerdir?
- iv. Yabancılara Türkçe dilbilgisi öğretiminde belirteç tümcecikleri Türkçe öğrenenlere nasıl sunulabilir?

Çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın temelini oluşturan dilin çift eklemliliği kuramsal boyutta ele alındıktan sonra düzanlam, yananlam, çokanlamlılık ve değer kavramlarına değinilecektir. Bunlara ek olarak belirteç tümceciklerinin tanımı, sınıflandırılması ve biçimsel - sözdizimsel - anlambilimsel özellikleri üzerinde durulacak; dilbilgicilerin ve dilbilimcilerin çalışmalarında yer verdiği belirteç tümceciklerinin ve/ veya ulaçların anlambilimsel ulamlarına değinilecektir. Bunlara ek olarak Türkçe Öğretim Merkezleri tarafından hazırlanan ve ¹*Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setlerinin ders kitaplarında yer alan dilbilgisi açıklamaları bölümlerinde, verdikleri örneklerde ve alıştırmalarda ulaçların nasıl ele alındığı incelenecektir.

Çalışmanın ikinci bölümünde anlambirimcik çözümlemesi üzerinde durulacaktır. Öncelikle anlambirimcik çözümlemesinin ne demek olduğu üzerinde alan taraması yapılacaktır, daha sonra da ulaç anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlemesine değinilecektir. *Ankara Üniversitesi TÖMER Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin ders kitaplarında yer alan okuma metinleri incelenecek ve ulaç anlambirimi

¹ *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* seti, Temel (A1-A2), Orta (B1) ve Yüksek (B2) olmak üç ders kitabı ve üç çalışma kitabından oluşmaktadır. Bunun yanı sıra temel ve orta düzeylerin öğretmen kitapları da bulunmaktadır, ancak yüksek düzeyin öğretmen kitabı bulunmamaktadır. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* seti ise A1, A2, B1, B2, C1 düzeylerinde ders kitapları ve çalışma kitaplarından oluşmaktadır. Bu setin öğretmen kitabı bulunmamaktadır.

içeren 1242 tümce birinci eklemlilik düzeni çerçevesinde çözümlenecektir. 34 tümce anlatım bozukluğu içerdiği için çözümlene kapsamına alınmamıştır. Çözümleme sırasında bu tümcelerin sözdizimsel düzlemde taşıdıkları anlambirimcikler çıkarılacaktır. Ulaş anlambirimleri çok kapsamlı olduğu için bu tezde, öğretimde çok anlamlı olanlar üzerinde daha çok durulacak, diğerleri tezin kapsamı dışında bırakılmasa da çok anlamlılar kadar ayrıntılı incelenmeyecektir.

Çalışmanın üçüncü bölümünde *Ankara Üniversitesi TÖMER Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretim Setindeki* ulaş anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlenmesi sonucunda tümceler arası ilişkileri gösteren zaman ulaş anlambirimleri betimlenmeye çalışılacaktır.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise yapılan çözümlenmeler sonucunda elde edilen veriler ışığında yabancılara Türkçe öğretiminde belirteç tümceciklerinin öğretimi üzerinde durulacaktır.

1. BÖLÜM

DİLİN ÇİFT EKLEMLİLİĞİ VE BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN DOĞAL DİLLERDEKİ YERİ

1.1. DİLİN ÇİFT EKLEMLİLİĞİ

Çalışmamızda sözcük öbeklerini ayırt edebilmek ve belirteç tümceciklerinin dil içindeki yerini belirleyebilmek için Andre Martinet tarafından ortaya konan dilin çift eklemliliğinden yararlanılmıştır. Dilin çift eklemliliği tüm doğal dillerin ortak özelliğidir.

Martinet (1998, s. 21), eklemliliğin, tüm dilleri niteleyen bir özelliği gösterdiğini vurgulamış; bunun iki farklı düzlemde ortaya çıktığını belirterek dilyetisinin eklemliliği kavramına açıklık getirmiştir.

Birinci eklemliliğin, aktarılacak bütün deneyimlerin, başkalarına aktarılmak istenen gereksinimlerin tümünün sesli bir şekilde ve bir anlamla yüklü olan birimler dizilişi olarak çözümlenmesine olanak sağlayan eklemlilik olduğunu belirten Martinet (1998, s. 21) bir insanın başı ağrıdığı anda çığlıklarla bu ağrıyı anlatabileceğinden; bu çığlıkların istenç dışı olabileceğinden; bu durumda fizyolojinin alanına girdiklerinden söz etmiştir. Çevredekilere acıyı bildirme amacını taşıyabileceğine ve belli bir oranda da istençli olabileceğine değinmiştir. Ancak bu durumun çığlığın, bildirişim özelliği kazanması için yeterli olmadığını; çığlığın çözümlenemediğini; her çığlığın, acı duygusundan kaynaklanan çözümlenmemiş bütünü karşılığı olduğunu belirtmiştir. Ancak *Başım ağrıyor* tümcesi söylenirse durumun tümüyle değiştiğini vurgulamıştır.

Bu durumda söz konusu tümce dilsel bildirişim niteliği kazanmakta ve çözümlenebilir duruma gelmektedir. Ayrıca tümcedeki /baş/, /-ım/, /ağrı-/, /-yor/ anlambirimleri farklı farklı tümcelerde ve bağlamlarda kullanılabilir. Örneğin *Ali'nin başına devlet kuşu kondu, artık çok zengin. Mayıs'ta en iyi arkadaşım Adana'ya gelecek. Onun şu andaki en büyük karın ağrısı işi. Şu anda öğretim görevlisi olarak çalışıyorum.* Vardar (1998, s. 95-96), anlambirimlerin belirlenmesinde, konuşucunun iletmek istediği anlama uygun olarak yaptığı seçimleri dikkate almak, hem ses hem de anlam açısından birbirine daha

yakın olan sözceleri karşılaştırmak gerektiğine (örneğin: *geliyorum/ geliyorsun/ geliyor; gidiyorum/ uyuyorum/ alıyorum* → *-um* “birinci tekil kişi anlambilimi”) değinmiş; söz zincirinde anlambilimlerin belirlenmesinin, aynı anlambilimi gösteren birimlerin birbirine yakınlaştırılarak saptanmasını gerektirdiği üzerinde durmuştur.

Tümcenin çözümlenmesi sonucunda ulaşılan anlamlı birimlere Martinet’in *anlambilim* adını verdiğini belirten Kıran ve Kıran (2018, s. 173), bu birimlerin değişik bütünlerde bulunabilmesinin dilin ekonomik bir dizge olmasını sağladığına değinmiştir. Ayrıca birinci eklemliğin, bütün dilsel topluluklarda, ortak deneyimlerin kendine özgü düzenlenişi biçiminde meydana geldiği ve dile sınırsız sayıda ileti oluşturma olanağı sağladığı üzerinde durmuştur.

A. Martinet anlambilimleri ikiye ayırır: *sözlükbirimler* ve *biçimbirimler*. Sözlükbirimler, anlambilimin sözlük kesimine bağlanır; dilbilgisel nitelik taşımazlar. Örneğin, “çocuk”, “ev”, “misafir”, “anne”, “halı” birer anlambilim olup Türkçenin sözlüğünde yer alırlar. Biçimbirim ise sözlüksel kesime bağlanmayan, bu nedenle de, genellikle sözlüklerde yer almayan, dilbilgisel özellikli anlambilimlerdir; örneğin */-di/, /-e/, /-ecek/* vb. Sözlükbirimler açık bir sınıf oluşturarak her dilde büyük sayılara ulaşırlar; tam sayıları kesin olarak bilinemez. Biçimbirimler kapalı bir sınıf oluşturdukları için her dilde sayıları sınırlıdır (Kıran ve Kıran, 2018, s. 173).

Sözcelerin anlambilimler aracılığıyla çözümlenmesini sağlayan işlemde, konuşucunun özel bir seçimine konu olmuş parçaları saptamanın söz konusu olduğunu; konuşucunun, bildiriye yüklenecek değerle bağımlı olarak seçmiş olması gereken parçalar bulunduğunu belirten Martinet (1998, s. 120), Fr. */il kur/ il court* “koşuyor”la */nukuriõ/ nous courions* “koşuyorduk” örneklerini ele almıştır. Gösterenlerin ortak yanının */kur/*, gösterilenlerin ortak yanının ise “koşmak” kavramı olduğuna değinen Martinet’ye (1998, s. 120) göre, hem gösterenler hem de gösterilenler aralarında var olan farklılıkları büyük ölçüde sürdürürler; */nukuriõ/* “koşuyorduk” ile */nukurõ/* “koşuyoruz” birbirine çok yakındır: */nukur...õ/* ile “koşmak” ve “çoğul birinci kişi” gösterilenleri, ortak yanlarını oluşturur. Burada gösterilenlerin birbirinden ayrıldığı nokta birinci gösterende */...i.../nin* bulunması ya da gösterene eklenmesi; ikinci gösterende ise bu */...i.../nin* bulunmamasıdır. Gösterilenlerin birbirinden ayrıldığı nokta ise birinci gösterilende bulunan, ikinci gösterilende bulunmayan ²*/hikâye zamanı/* kavramıdır.

Anlambilimlerin gösterenlerinin değışkelerinin ve sesbirimlerin değışkelerinin, bağlamsal ya da birleşimsel değışkelerden bahsedilerek birbirlerine yakınlaştırılabildiği

² */.../* içinde kullanılan kavramlar, söz düzeyinde sözcükleşmeyen, çıkarımla bulunan kavramları göstermektedir.

üzerinde duran Martinet (1998, s. 124), sesbirimlerde değişimleri belirleyen bağlamın sessel bir bağlam olduğundan; anlambirimlerde ise belirleyici bağlamın gösterensel ve göndergesel bir bağlam olduğundan söz etmiştir. Martinet'nin (1998, s. 124) verdiği örneğe göre /hikâye zamanı/ “çoğul birinci ya da ikinci kişi”yle kullanıldığında /...i.../; diğer “kişiler”le birlikte kullanıldığında ise /...è/ kullanılır.

Dilde iki eklemlilik düzeyindeki birimler için aynı terimlerin kullanmasının yerinde olduğunu düşünen Martinet'nin (1998, s. 125), gösteren ve sesbirim değişkeleri arasında, sesbirim değişkelerinin ayırık nicelikler biçiminde tanımlanmamasından kaynaklanan, önemli bir ayrımın bulunduğunu belirtmiştir. Ayrıca bir sesbirimin, fiziksel açıdan, konuşucunun ruhsal durumunun ve bağlamın etkisiyle her türlü gerçekleşmeden, az da olsa ayrıldığına; bu nedenle bir sesbirimin her gerçekleşmesinin bir değişke olduğuna değinmiştir. Martinet'nin (1998, s. 125) verdiği örneğe göre Fransa'da kırsal kesimden bir kişinin yuvarlanan /r/ ile söylediği /kur/ *cours* “koş” ya da “koşuyorum, koşuyorsun”, *coure* “koşayım, koşsun”, *courent* “koşuyorlar, koşsunlar” /kur/ göstereninin kendisidir, bir değişkesi değildir. Bir gösteren olarak /kur/un değişkesi yoktur. Bir gösterenin veya gösterilenin değişkesinin, her zaman kesintili ayırıcı birimlerle, o birimin gerçekleşmemesiyle veya ayırıcı birim yokluğuyla (sıfırla) ilişkili olarak belirlenebildiğini belirten Martinet'nin (1998, s. 125), anlambirimin gösterilen yönünün değerinin, durumlara ve bağlamlara göre, sesbirimin gerçekleşmesi kadar büyük bir değişiklik gösterdiğinden söz etmiş ve şu örnekleri vermiştir: *Il court après l'autobus* “otobüsün ardından koşuyor”, *il court après la fortune* “servet peşinde koşuyor”, *il court le cerf* “geyik avlıyor”, *c'est un coureur* (bir stadyumda ya da bir salonda söylenmesine göre) “o bir koşucudur” ya da “o bir çapkındır”.

Yalın bir anlambirimin, belli bir sözcede, bildirinin özünde değişiklik yapmadan, herhangi bir yerde yer alabilmesi için genellikle sözcenin geri kalan bölümüyle kurdukları bağlantıları içeren anlambirim türlerine bağlanması gerektiğinden söz eden Martinet (1998, s. 129), bunun aksi durumunda bağlamla olan ilişkilerini gösteren özel anlambirimler eklenmesiyle anlambirime belli konumsal bir özgürlük sağlandığına; bir anlambirim, bağlamla olan ilişkiler barındırmıyorsa ve ilişki gösteren anlambirimler almıyorsa sözcenin diğer kısımlarıyla olan ilişkileri sözcedeki konumuyla belirtmesi gerektiğine değinmiş ve *Pierre bat Paul*. tümcesinde *Paul'un*, *bat*'dan sonra gelince

dayak yiyen; *Paul bat Pierre*. tümcesinde ise *bat*'dan önce gelince dayak atan kişi olarak gösterildiğini belirtmiştir.

Martinet (1998, s. 129-130), yalnız bir olay ögesine gönderme içermeyen, aynı zamanda aktarılacak olayın diğer parçalarıyla da bir ilişki gösteren “dün” (hier) gibi özerk anlambirimlerin, Fransızcada da sadece zaman göstermediklerine değinmiş; bu birimlerin geleneksel belirteç sınıfına girdiklerini ve dilde ekonomi sağlayan birimler olduklarını belirtmiştir.

Sözlükbirim/ biçimbirim ayrımının birçok durumda olguları belirginleştirici bir ayrım olduğunu ileri süren Vardar (1998, s. 97), söz konusu ayrımın benimsendiği durumlarda, belli oranda kapalı bir düzen içeren ve sözlükselbirim oluşturan ögelerin kendine özgü bir biçimbirim kümesi olarak ele alınabileceğini belirtmiştir. Ayrıca anlambirimin sözcükle karıştırılmaması gerektiğini; sözcüğün bir, iki ya da daha çok sayıda anlambirimden de oluşabileceğini vurgulamıştır. Örneğin *bilimsellik* sözcüğünde dört anlambirim vardır: /bil-/ , /-im/ , /-sel/ , /-lik/. Vardar (1998, s. 98), köklerin, eklerin birer anlambirim olmakla beraber en küçük göstergeler olduğundan; bunların çeşitli birleşimleriyle daha üst düzeyde bulunan anlamlı birimleri ya da göstergeleri meydana getirdiğinden söz etmiştir. *Birleşkebirimin*, iki ya da daha çok sayıda anlambirim içeren, ama tek anlambirim gibi işlem gören gösterge (örneğin *bilimsellik*) olduğuna; dizimin, dilin kullanılışı sırasında, ögelerini konuşucunun seçtiği geçici bir birleşim (örneğin, *güzel hava*) olduğuna değinmiştir. Bunlara ek olarak birleşkebirimde ögelerin birlikteliğinin söz düzlemine değil, dil düzlemine bağlandığını; tümcenin, tüm ögelerinin bir yükleme -ya da bağımlı sıralı birçok yükleme- bağlı olan bir birleşim olduğunu ve en küçük sözcüyü oluşturduğunu belirtmiştir. Söz konusu bütün bu anlambirim birleşimlerinin farklı boyutta göstergeler oluşturdukları, ama birinci eklemlilik sınırları içinde kaldıkları üzerinde durmuştur.

...ikinci eklemlilik düzeni³ ise gösteren düzleminde gerçekleşir. Örneğin “Çocuk eve geç geldi.” tümcesindeki herhangi bir anlambirimi, örneğin /çocuk/ anlambirimini gösteren düzleminde bölümlenmeyi sürdürürsek, ikinci eklemleme düzlemine geçer, tek başına anlamı olmayan en küçük ayırıcı birimlere, sesbirimlere ulaşırız. /ç.o.c.u.k/ dizisindeki sesbirimlerin hiçbiri tek başına anlamlı değildir. Ama bu sesbirimlerin her birinin ayırıcı özellikleri, gösteren düzleminde anlamın temelidir. /ç/ sesbirimini /g/ sesbirimiyle

³ Çalışma, birinci eklemlilik düzeni temel alınarak gerçekleştirilmiş, ikinci eklemlilik düzeni çalışmanın dışında tutulmuştur. Çünkü bu tez çalışması ulaçlar arasındaki anlamsal farkların belirlenmesine yöneliktir. İkinci eklemlilik düzeniyle ilgili ayrıntılı bilgi için bkz. Martinet (1998) ve Vardar (1998).

değiştirsek dizinin anlamı da değişir ve ortaya /g.o.c.u.k/ çıkar. Kısacası her sesbirim bağımsız varlığı olmayan, anlam taşımayan ayırıcı özelliklerdir. Bütün dillerde sesbirimler kapalı bir düzen kurarlar, sayıları genelde 30-40 ile sınırlıdır. Buna karşılık, birbirlerine eklenme, birbirleriyle yer değiştirme olanakları çok geniştir. Onun için sesbirimler dilin son derece ekonomik bir dizge olmasını sağlar. Bu öğeler görevsel nitelikleri ve belirgin karşıtıllıklarıyla sesbilimin inceleme alanını oluştururlar. “Dam” sözcüğü ele alındığında, /d/+a/+m/ olmak üzere üç ayrı ses duyulur. Bu seslerden hiçbirinin tek başına bir anlamı yoktur. Birinci sesin (/d/) yerine başka bir ses, örneğin /t/, /c/, /z/ konursa değişik anlamlı “tam”, “cam” ve “zam” sözcükleri elde edilir (Kıran ve Kıran, 2013, s. 162).

Anlambirimsel eklemlenmiş, Martinet’ye (1998, s. 25) göre, bir dil topluluğunca bir gösterge için öngörülmemiş bir olayı aktarmak için, daha önce hiç kullanılmamış birleşimler üretmeyi sağlar. Bu açıdan dilde yaratıcılığa katkıda bulunur. İkinci eklemlilik, ek tutumluluk sağlamanın yanı sıra, dilsel biçimin daha kalıcı olmasını sağlar. Bunu göstereni, gösterilenin öz niteliğinden bağımsız kılarak yapar.

Kıran ve Kıran (2018, s. 174), çift eklemliliği aşağıdaki tabloyla özetlemiştir:

Tablo 1: Dilin çift eklemliliği tablosu

Birinci eklemlenme		İkinci eklemlenme
Anlambirim		Sesbirim
		Gösteren + (gösterilen -)
Sözlükbirim Gösteren ve gösterilen (+)	Biçimbirim Gösteren ve gösterilen (-)	

Sözlükbirimler anlam açısından zengin, biçimbirimler ise anlam açısından çok sınırlı, sesbirimler ise anlamdan yoksundur.

1.2. DİLBİLGİSEL ARAÇ SÖZCÜKLER VE ANLAM SORUNU

Yazılı ya da sözlü her metinde yer alan sözcükler anlambirimlerden oluşmaktadır. Daha önce de belirtildiği gibi anlambirimler sözlükbirimlerden ve biçimbirimlerden oluşmaktadır. Biçimbirimler araç sözcüklerdir ve sözcükteki diğer öğelerle birlikte anlam bütünlüğü oluşturmaktadır. Ulaçlar da birer araç sözcüktür. Ancak ulaçların anlamsal farklarını ortaya koyarken aşağıda yer alan terimlere gereksinim duyulur.

Anlambirimcik çözümlenmesi sırasında anlambirimcikleri belirlemede önemli olduğu düşünülen düzanlam/ yananlam, çokanlamlılık ve değer terimlerine bu bölümde kısaca yer verilmiştir.

1.2.1. Düzanlam ve Yananlam

Modern dilbilim sözcüklerin anlamlamasını nesnel, istikrarlı ve değişmez öğeleri barındıran, anlamlaması olan düzanlam ve yananlam olmak üzere iki düzlemde incelemektedir (Kıran, 2015, s. 68).

Temel anlam terimini kullanan Aksan (1998, s. 182), bu türün, dile özgü bir birim olduğunu; nesnel, konuları ve kavramları dile yansıtan, mantıksal özelliklere sahip simge-gönderge ilişkisiyle kurulan bir anlam türü olduğunu belirtmiş; bu anlamın kavramsal içerik ve göndergesel, kavramsal, sözlüksel, ana anlam gibi terimleri karşıladığını belirtmiştir.

Aksan'ın (1998) “eğer tümce ya da iletişim düzeyinde düşünce olursak temel anlamı, *belli bir bildirinin* (örneğin: Köprü geçişi kapalıdır.) *dinleyen ya da okuyana aktardığı kesin, dolaysız anlam* olarak nitelenebileceği” şeklinde görüş bildirmektedir (s. 182).

Kıran ve Kıran (2013), düz anlamı şu şekilde betimlemiştir:

Bir dil göstergesinin gösterilenini oluşturan kavramın kaplamı, gösterenin belirttiği nesnel sınıftır. Başka bir deyişle, bir sözcüğün mantıksal, değişmez, nesnel anlamına “düzanlam” denir. Bu, sözlükte gördüğümüz, o dili kullanan herkes tarafından benimsenmiş nesnel anlamdır. “Kırmızı”nın sözlük anlamı /bir renk/; “sonbahar”ın sözlük anlamı /bir mevsim/dir (Kıran ve Kıran, 2013, s. 311).

Kıran ve Kıran (2013), yananlamı ise şu şekilde betimlemiştir:

Yananlam(lar) ise, bir sözcüğün düzanlamına kullanım sırasında katılan ve iletişimde bulunanların tümünce algılanamayan, ikincil kavramlara, imgelere, öznel izlenimlere vb. ilişkin olan duygusal, coşkusal ikincil anlamlarıdır: “Kırmızı”, sözcüğünün yananlamları /ateş/, /tutkulu aşk/, /İspanya/, /boğa güreşi/, /Eski Sovyetler Birliği/, /komünizm/, /tehlike/ vb. olabilir (Kıran ve Kıran, 2013, s. 311).

Yananlamların, söyleme örtük olarak her zaman yeni anlamlar kattıkları için ayırt edilmelerinin genellikle zor olduğuna değinen Kıran ve Kıran (2013, s. 312); dil düzeyinin, konuşucu-yazar ve okur-alıcının hem eğitim hem de kültür düzeyiyle yakından ilişkili olduğunu belirtmiş; yananlamları tam olarak anlayabilmek için farklı farklı öbeklendirmeler yapılabileceğinden söz etmiş ve aşağıdaki tabloyu vermiştir.

Tablo 2: Yananlamlar

Türler	İşlevler	Kullanılan Yöntemler
İzleksel yananlamlar	Örtük olarak bir izlek geliştirmek: aşk, ölüm, zaman	<ul style="list-style-type: none"> Sözcük ağları, imgeler Sesler, yansımali sözcükler Dil düzeyi
Özelleştirme Yananlamları	Bir kahramanı örtük olarak kökeni, işi, toplumsal ortamı ile çağrıştırmak (çoğunlukla özel adlar)	<ul style="list-style-type: none"> Duygu ile ilgili sözcükler Özel isimler oluşturmak Sesli çağrışımlar Eski, yabancı terimler, yer adları, karşılaştırmalar
Değerlendirme yananlamları	Örtük olarak bir değerlendirme yapmak: olumlu, övücü ya da olumsuz, kırıcı	<ul style="list-style-type: none"> Önekler (memnun/ gayrimemnun); sonekler (terbiyeli/ terbiyesiz) Sözcük ağları: Yukarı/ aşağı; gece/ gündüz Kimi söz sanatları (abartma, karşıtlık, benzetme...)
Kültürel yananlamlar	Başka metinlere, başka sanatlara, gönderme yapmak	<ul style="list-style-type: none"> Sözcüklerin, deyimlerin, özel adların kullanımı Alıntılar, benzetmeler

Kıran ve Kıran (2013, s. 312)

Yananlamların, sözcüğün edindiği başka bir anlam olduğunu belirten Aksan (1998, s. 182), dildeki sözcüklerin çok anlamlı olmasının, dildeki gösterenlerin birden çok görev üstlendiklerini gösterdiğinden söz etmiştir.

Korkut (2017, s. 23), bir sözcüğün düzenlamalarının, o sözcüğün sözlükte bulunan ve herkes tarafından kabul edilerek kullanılan bir ya da birçok anlamından oluştuğunu; yananlamların ise aynı sözcüğün belli bir topluluk içinde kazandığı ve düzenlamaya ya da temel anlam üzerine kurulan yeni ve değişebilen bir anlam olduğunu belirtmiş ve örnek olarak “soba” ve “şömine” sözcüklerini ele alarak, birincisinin mütevazı bir gelir ve yaşam; ikincisinin ise daha rahat ve görece lüks bir yaşam yananlamlarına sahip olduğunu ileri sürmüştür. Ayrıca bir söz, sözcük ya da söz öbeğinin zaman içinde farklı farklı yananlamlar kazanabileceğini belirtmiş; “kar maskesi”nin Türkçede sadece kayak sporu, dağ gezisi gibi olguları çağrıştırdığı, zaman içinde, suçluların kendilerini gizlemek için kullandığı bir nesne olması nedeniyle /suç/, /terörizm/ gibi yananlamlar kazandığından söz etmiştir.

Anlambirimcik demetlerinin, dil göstergesinin gösterilen tarafındaki hem düzenlamaya hem yananlam işlevini açıkladığını belirten Kıran ve Kıran (2013, s. 310), anlambirimcik demetlerinin, tek başına bir sözcüğün ya da göndergesel işlevli bir metindeki

sözcüklerin düzenlamalarını vermek ve bağlam içinde çağrışımları olan bir sözcüğün yananlam(lar)ını vermek, olarak iki işlevi bulunduğunu vurgulamıştır. Kıran ve Kıran'ın (2013, s. 310) belirttiğine göre sözcükler bağlam içinde incelendiklerinde düzenlamı ve yananlamı oluşturan anlambirimcik demetleri eklemlenerek bir bütün oluştururlar. Ayrıca bir sözcüğün düzenlamasının içerdiği anlambirimcikler, o sözcüğün bir dilsel topluluktaki kişiler tarafından anlaşılması için gerekli ve yeterli sayıdadır. Yananlamsal anlambirimcikler ise, gerçekleşmemiş düzenlam dizgesi değerlerini oluştururlar. Düzenlam dizgesinin gerçekleşmemiş değerlerinin temelini, yananlamın bireysel ve toplumsal oluşu ya da sözcüğün kullanıldığı dilsel topluluğun kültürüne özgü duygusal ya da düşünsel boyuttaki deneyimleri oluşturmaktadır.

Bir adın birçok gücül anlamı olabileceği üzerinde duran Guiraud (1999, s. 42), belli bir bağlamda anlamlardan ancak bir tekinin gerçekleşebileceğini belirtmiştir. Guiraud'ya (1999, s. 42) göre bütün sözcüklerin hem temel anlamı hem de bağlamsal anlamı vardır. Anlam, her kullanımda bağlam içinde belirginleşir. Bir başka deyişle her sözcük içinde bulunduğu bağlamla ilişkilidir ve anlamını gerçekleştirdiği bağlamdan alır. Söz konusu bağlamsal anlam, teknik sözcüklerde (*sodyum sülfat* ya da *ansefalit* (kafa içi yangısı) gibi) temel anlamla bütünleşebilir. Çünkü bu tür sözcüklerin bağlam alanı oldukça sınırlıdır. Ama anlam farklılıkları çoğunlukla bağlamdan doğar: *Yumurta çalkalamak* başka, *bulaşık çalkalamak* başka bir eylemdir. Bu farklar belirginleşince, sözcük birbirinden ayrı kavramsal birleşmelerde gerçekleşir (*koyun başı, hafta başı, bir diş çektirmek, bir diş sarmısak*, vb. de olduğu gibi). Guirand'a (1999, s. 42-43) göre, bağlamsal farklar temel anlamlarda bölünmelere de neden olabilir. Temel anlamla bağlamsal anlam birbiriyle örtüşmeyebilir. Belli bir durumda sözcüğün yalnızca bağlamsal anlamı vardır. Bağlamı içindeki sözcüğün karşılığı tek bir kavramsal imgedir. Ama aynı zamanda yananlamlar da oluşabilir.

Kıran (2015, s. 68), yananlamın oluşması için, aynı sözcüğün anlambirimcik demetine yeni, gücülbirim⁴ olarak adlandırılan anlambirimcikler eklendiğinden söz etmiş; gücülbirimlerin öznel olup bağlama göre değiştiğini belirtmiş ve şu örnekleri vermiştir: “Ne rahat insanlar, bahçeye bile koltuk koymuşlar” (1) sözcesinde, “koltuğa” /rahatlık/ gücülbirimi eklenmiştir. “Ne görgüsüz insanlar, önlerine gelen yere koltuk koymuşlar”

⁴ gücülbirim, yananlamsal nitelikli anlambirimcikler bütünü. (Vardar, 2002, s. 111)

(2) sözcüsünde ise, olumsuz anlamlı /görgüsüzlük/ gücülbirimi, koltuğun anlambirimcik demetine eklenmiştir. “Koltuğu hiç sevmem, insanları tembelleğe alıştıyor” (3) sözcüsünde, /tembellik/ gücülbirimi belirlemektedir (Kıran, 2015, s. 68).

Bir sözcükte düzanlam anlambirimcikleri arasında oldukça sağlam bir içerme-içerilme ilişkisi olmasına karşın Kıran ve Kıran (2013, s. 311), yananlambirimcikler arasında böyle bir ilişkinin olmadığından; birbirlerinden kopuk olduklarından, bu anlambirimciklerden birinin ya da bir bölümünün çıkarılabileceğinden, değiştirilebileceğinden söz etmiştir. Herhangi bir milliyetten olan bir kişinin gözünde, ait oldukları toplumların kültürlerine göre herhangi bir sözcük, farklı yananlamsal anlambirimcikler taşır. Ulaş eklerinde yananlam olgusuna yapılan çözümlemede sıklıkla rastlanmamıştır. Ancak -(y)İp ulacının “dur-” eylemiyle kullanımında /olumsuz/ bir yananlam çağrışımından söz edilebilir.

- (1) Öyle oturup durma derdi. (125)
- (2) Bir başka akşam, bu kez ortak arkadaşımızın evinde, omuzlarında siyah bir tül, ortalıkta bir sürü mum, öne arkaya tülleri savurarak sallanıp duruyor...(126)
- (3) Tekrar edip durma aynı şeyi. (127)

1.2.2. Çokanlamlılık

Çeşitli nedenlerle sözcüğün yansıttığı temel anlamla birlikte farklı farklı kavramları da anlatmasına *çokanlamlılık* dendiğinden söz eden Aksan (1999, s. 70), göstergenin çokanlamlılıkta yeni anlamlar kazandığına değinmiştir. Zamanla bu anlamların unutulduğunu ya da yeni yeni anlamlarla zenginleşebildiğini belirtmiştir.

Çokanlamlılığı, “bir dil biriminin birden çok anlam ve işlev için kullanılması durumu” olarak tanımlayan Karaağaç (2013, s. 250), bir sözün/ sözcüğün birden çok bilgiyi karşılaması durumunun, çokanlamlılık olarak bilindiğini belirtmiştir.

Karaağaç (2013, s. 250-251), çokanlamlılığı, a) Anlam değişmelerinin yol açtığı çokanlamlılık ve b) Biçim birleşmelerinin yol açtığı çokanlamlılık, olmak üzere ikiye ayırmıştır. Buna ek olarak, anlam değişmelerinin yol açtığı çokanlamlılığın, anlam bölünmeleri kaynaklı olduğuna; herhangi bir konudaki bilgilenmelerin artmasının, sözlerin anlam alanlarının bölünmesine ve bu yeni bilgilerin yeni adlarla

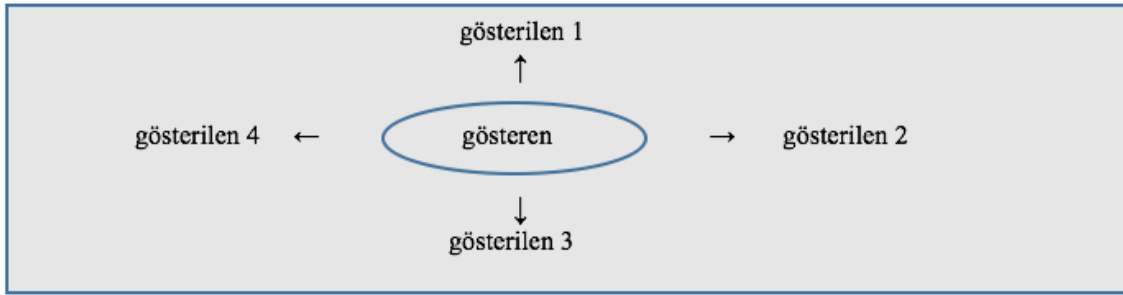
adlandırılmalarına değinmiştir. Ayrıca bilgilenmelerin zayıflaması ve komşu kavramların ve bununla birlikte bunların adlarının dilde kullanılma yüzdesinin düşmesi nedeniyle anlam alanlarının komşu alanları da içerdiğinden; dildeki anlam birleşmelerinin ve bölünmelerinin, dil kullanıcılarının insan-varlık arasındaki ilişkilerinin güçlenmesinin veya zayıflamasının sonucu olduğundan söz etmiştir.

Biçim birleşmelerinin yol açtığı çokanlamlılığın ise Karaağaç (2013, s. 251), biçim birleşmeleri kaynaklı olduğunu; düzensiz ses değişimleri veya alıntılar aracılığıyla birleşen biçimlerde görülen, yanıltıcı bir çokanlamlılık olduğunu belirtmiştir.

Kıran'ın (2015, s. 81) belirttiğine göre dünya gerçeklikleri sayıca çok ve çeşitli olmasına karşın, dillerdeki sözcük sayısı dünya gerçekliklerini karşılamamaktadır. Bu nedenle dillerde çok fazla sözcük çokanlamlıdır. Çokanlamlılık, “bir gösterenin birçok gösterilen belirtme” (Vardar vd. 1988:65) özelliğini gösterir, bir başka deyişle, bir sözcüğün anlamlamalarının tümünü, anlam alanını gösterir. Bu nedenle “dilsel bir gösterenin tek bir anlam taşıması, bir gösterenin tek bir gösterileni gösterme durumu” olarak betimlenen tekanlamlılığın karşıtıdır.

Kıran (2015, s. 82), iletişimsel ve etkileşimsel dil öğretimi yöntemleri uygulanana kadar çokanlamlılığın, yabancı dil öğretiminin başlangıç düzeyinde öğretimi zorlaştırmasından çekinildiği için bu düzeyde mümkün olduğunca uzak tutulduğu; oysa doğal dilin çok önemli olan bu özelliğinin, kitaplarda yer almasa da, öğrenenin dikkatini çektiği üzerinde durmuş; dilin bu özelliğinin öğretilmesi gerektiğini düşünen ve bu ilgiyi gören yabancı dil kuramcıları ve yazarlarının çokanlamlılığı artık daha başlangıçta öğrenenin bilgisine sunduklarını belirtmiş ve şu örnekleri vermiştir: *alışveriş yapmak*, *yürüyüş yapmak*, *temizlik yapmak*. Bu üç kullanımda “yapmak” eyleminin ortak anlambirimciği /eylem/dir, ancak her kullanımda farklı bir eylemi göstermektedir: *alışveriş yapmak*→ bir şeyler satın almak, karşılığında para vermek; *yürüyüş yapmak*→ yürümek; *temizlik yapmak*→ belli bir alanı temizlemek.

Kıran (2015) “çokanlamlılığın, bu değişken içeriğiyle, bir sözcüğün anlam alanına yaklaştığını; ancak anlam alanının, çağrıştırılan ve yeni eklenen anlambirimcilerle daha geniş kapsamlı olduğunu” savunmaktadır (s.82).

Tablo 3: Çokanlamlılık

Kıran ve Kıran (2013, s. 296)

Yukarıdaki sözü edilen durumu ulaç eklerinde de gözlemlemek mümkündür. Örneğin *-mAdAn* ulacı yedi ayrı anlambirimcik içermektedir. Ancak anlambirimciklerin hepsi aynı sözcüde gerçekleşmemekte, kimi silinmekte, kimi yansızlaşmakta kimi de belirginleşmektedir.

- (4) Bazı günler mahallemizdeki diğer çocuklarla hiç yemek yemeden akşama kadar oyun oynar, zamanı unutturduk. (6) /tarz/
- (5) Psykhe, kendisini deliler gibi seven bu delikanlının yüzünü görmek istese de Eros bunu kabul etmiyordu, gece karanlıkta geliyor ve güneş doğmadan da gidiyordu. (31) /ardışıklık (sonralık)/
- (6) Söylediklerine göre, bu dizide ıssız bir adaya düşen uçaktan kurtulanların verdiği yaşam mücadelesi o kadar etkili anlatılıyordu ki, seyretmeye başlayınca en az iki-üç bölüm bitirmeden televizyonun karşısından kalkmak mümkün olmuyordu. (33) /koşul/
- (7) Dahası bir jetiniz olmadan da hayatınızı idame ettirebilmeniz hiç zor değildir. (38) /eksiklik/ ya da /zaafiyet/
- (8) Bir düşünün; Karşınızda hiç durmadan konuşan bir kişi var. (40) /süreklilik/
- (9) Bir projeyi bitirmeden yenisine başlıyorsunuz. (41) I) /tarz/ II) /tamamlanmama/
- (10) Gel hadi yetişelim imdadına iş işten geçmeden. (44) /kalıp ifade/

1.2.3. Değer

Çağrışımsal anlamların yani yananamların, kavramı bozmadan kavrama eklemlemediğinden ve onu renklendirdiğinden söz eden Guiraud (1999, s. 43), *Saksıyı çalıştır* sözünde “saksı”nın bağlamsal anlamının teklifsiz dilde “kafa” olduğunu; ama bu sözcüğün, oldukça gevşek çağrışımsal bağlantılarla /gülünçlük/, /yergi amacı/, /yüksek düzeyden olmayan kişiler/, vb. kavramlar da uyandırdığını belirtmiştir. Anlamdan farklı olarak bunlara *değer* denildiğini; değerlerin anlamdışı, ama bağlamsal çağrışımlar olduğunu; aynı zamanda, başlıca etkenlerin birini meydana getirdikleri anlamsal oluşla da yakından ilişkili olduklarını ve bu deyişsel değerlerin iki türlü olduğunu belirtmiştir. Ayrıca konuşanın coşkularını, isteklerini, amaçlarını, değer yargılarını anlatan sözcük ve deyişler olduğuna değinmiştir: “saksı” sözcüğündeki /gülünçlük/ ve /yergi amacı/ gibi. Bu sözcüğün aynı zamanda belli bir çevreyi anımsattığı; herkesin bu sözcüğü kullanmadığı, bazı kişilerin de yalnızca belli durumlarda kullandığı; bu nedenle, sözcüğün genellikle kullanıldığı topluluk ya da toplumsal ortama bağlı kaldığı üzerinde durmuştur. Bunlara ek olarak bir yanda anlatımsal değerlerin olduğunu, bir yanda da toplumsal ya da toplumsal bağlamlı değerler olduğunu vurgulamıştır.

Değer kavramının da yananlam gibi dilin kullanımında ayırıcı özelliğiyle göstergenin gösterilen düzleminde gerçekleştiğinden söz eden Kıran’ın (2015, s. 69), bağlam içinde bir göstergenin değerinin, farkları nedeniyle olumsuz olarak ortaya çıktığını; değer, sözdizimsel düzlemde ortaya çıkan anlamdan farklı olarak bağlam içinde, ama dizisel boyutta belirginleştiğini belirtmiştir. Örnek olarak *Eski ayakkabılarını giyme* sözcesinde, “eski” /çok kullanılmış/, /yıpranmış/ karşılığında olup sözdizimsel düzlemde anlamının ortaya çıktığına; *Eski arkadaşlarıyla buluştu* sözcesi bağlamında ise “eski”nin anlamının, /zaman içinde çok gerilere dayanan tanışıklık/ anlamına geldiğine; iki sözce karşılaştırıldığında, iki “eski”nin gösterilen değerlerinin bağlam içinde farklı anlamlarda olduğuna değinmiştir.

Kısaca değer kavramı, anlamları ayrı, kullanımları farklı olan sözcükler ve yapılar için kullanılabilir. Ulaş eklerinden örnek verecek olursak: *İki yılın sonunda Pele bütün dünya tarafından futbol yıldızı olarak tanındı*. Bu örnekte *olarak* anlambirimi /niteliğiyle/ anlambirimciğiyle değiştirime sokularak “*İki yılın sonunda Pele bütün*

dünya tarafından futbol yıldızı niteliğiyle tanındı.” şeklinde yorumlanabilir. Burada /olarak/ ve /niteliğiyle/ eşdeğerlidir.

1.3. BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİ TANIMI VE GENEL ÖZELLİKLERİ

Belirteç tümcecikleri, bir üst tümcecğin yüklemine zaman, neden, tarz, koşul, amaç, derecelendirme vb. açısından niteler ve tümce içinde belirteç işlevi görür. Turan'ın (2012, s. 200) belirttiğine göre niteleyiciler zorunlu öge değil de eklenti öge oldukları için tümceden çıkarılmaları mümkündür. Yani seçimlik ögedirler. Niteleyici bir işleve sahip olan belirteç tümcecikleri de eklenti ögelerdir. Türkçede belirteç tümcecikleri bitimli ve bitimsiz olabilir. Göksel ve Kerslake'in (2005, s. 399) belirttiği gibi bitimli belirteç tümcecikleri, tümcecik bağlayıcıları (subordinating conjunctions) ile gösterilmektedir. Bitimsiz belirteç tümceciklerinde ise eylemler üzerinde tümcecik ekleri (subordinating suffixes) vardır ve bazı durumlarda eylemi aynı zamanda bir ilgeç ya da genellikle zorunlu ad durum ekli ad öbeği izlemektedir.

- (11) Koca-sın-a düşkün ol-malı [**ki** masa-sın-da o-nun üç tane resm-i var]. (bitimli)
- (12) [Masa-sın-da koca-sı-nın üç tane resm-i ol-**duğ-un-a göre**] on-a düşkün olmalı. (bitimsiz)

(Göksel ve Kerslake, 2005, s. 399)

1.4. ULAÇ EKLERİ

Bilindiği gibi belirteç tümceciklerinin kurulumunda ulaç ekleri önemli rol oynamaktadır. Yan tümcelerin belirteçlik işlevini belirleyen ekler almış olan eylemlere *ulaç* denmektedir.

Türkçede ulaç ekleri üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalarda yapılan tanımların genellikle kavramsal olduğu, ulaçların anlamsal özellikleri üzerinde değil de daha çok biçimsel özellikleri üzerinde durulduğu; bunlara ek olarak Türkçede pek çok

terimde olduğu gibi ulaç ile ilgili kullanılan terimlerin⁵ de çok farklı olduğu gözlenmiştir.

Aşağıda ulaç ile ilgili tanımlardan⁶ birkaçına yer verilmiştir:

Zarf-fiiller, bir yanıyla da zarf özelliği taşıyan gramer kategorileri oldukları için, fiil yönleriyle hareket ve zaman kavramını karşılarlar; zarf yönleriyle de bir oluş ve kılışın durum ve tarzını bildirme niteliğine sahiptirler. Bu nedenle cümlede, şahsa ve zamana bağlı bir yargı bildirmeyen; ancak yargı bildiren fiiller yanında, onlardaki oluş ve kılışın durum ve tarzını belirleyen zarf görevi yüklenirler. Daha kestirme bir anlatımla, zarf fiiller, fiillerin zarf görevi yapan yardımcılarıdır. Çekimli fiile dönüşmeleri mümkün değildir (Korkmaz, 2014, s. 841).

Zarf-fiiller, kişi ve zaman kavramı olmadan temel cümlelerin ya da yan cümlelerin yüklemine niteleyen, cümlede genellikle zarf tümleci olarak görev yapan fiilimsilerdir. İkinci bir görevleri yardımcı fiillerle birlikte kullanılarak birleşik fiiller kurmak olan zarf-fiiller, cümlede bağlaç görevinde kullanılabilirler ve birleşik cümleler kurabilirler. Bazı zarf-fiil ekleri zarf, edat gibi kalıcı sözcük yapımında da kullanılırlar (Bayraktar, 2004, s. 137).

Anlatım içinde, buldukları cümledeki yüklem anlamını çeşitli yönlerden etkileyip sınırlayarak zarf görevi yapan fiilimsilere bağfiil ya da ulaç denir. (Kahraman, 2001, s. 121)

Ulaç, fiil gövdesinin dile getirdiği eylemi, eylem tarzı, kıyaslama objesi, herhangi bir zaman, sebep, sonuç, aykırı düşme - bağdaşmama, yerini verme, yerine geçilme (yeri doldurulma), şart, amaç vb. taksis belirteç anlamlarından birinin imgesinde temsil eden, bitimsiz olabileceği gibi, çekimlenen veya çekimlenmeyen bitimli şekil de olabilen fiil şeklidir (Ö. Yılmaz, 2009, s. 93).

İsimfiil ve sıfatfiil ekleri gibi zarffiil ekleri de sözdizimi içinde bağımlı cümleler kurmaya yararlar. Fiilleri ve bu fiillere bağlı cümle öğelerini başka fiillere bağlayarak zaman, koşul, tarz, neden-sonuç gibi çok çeşitli anlam ilişkilerini ortaya koyarlar (E. Yılmaz, 2015, s. 169).

Adına ulaç denen ve aynı zamanda “bağfiil”, “bağeylem”, “zarffiil”, “gerundium”, ulak; fiilin katmaçlık siygası; ulamlık siyga; ulamlık tabir ” gibi adlarla da anılan dildüzeneği (gramer, dilbilgisi) yapısı Çağdaş Türkiye Türkçesinde çok önemli dizim işlevleri yerine getirir. Bu tümcemsî oluşturma, oluşturduğu tümcemsî ile tümcenin bitmiş (çekimli) eylem bütününe birbirine bağlama, bu yolla genişlemiş yalın tümce kurmaya yardımcı olma ve oluşturduğu tümcemsîyle bir bütün olarak tümcenin bitmiş eyleminin belirteci olma biçiminde belirtilebilir. Böylelikle ulaç tümcemsî oluşturucu ve bağlaç-belirteç işlevli bir dil düzeneği sözcüğü olarak adına eylemsî dediğimiz; hem eylem hem de ad soyundan sözcük özelliği taşıyan işlevsel dildüzeneği sözcükleri kategorisinin içinde yer alır; bu

⁵ Ulaç için kullanılan terimler: *ulaç* (Atabay, Özel ve Kutluk, 2003; Bozkurt, 2010; Ediskun, 2003; Gencan, 2001; Kahraman, 2001; Koç, 1996; Ünal, 2010; Ö.D. Yılmaz, 2009; Çetintaş-Yıldırım, 2010); *zarflaştırma* (Aydın, 1996); *zarf-fiil* (Banguoğlu, 2011; Kahraman, 2001; Korkmaz, 2014; Bayraktar, 2004; E. Yılmaz, 2015); *bağ-fiil* (Ediskun, 2003; Gencan, 2001; Kahraman, 2001); *bağeylem* (Gencan, 2001); *gerundium* (Ergin, 2003; Kahraman, 2001).

⁶ Diğer tanımlar için bkz. Ergin, 2003, s. 338; Gencan, 2001, s. 423; Banguoğlu, 2011, s. 427; Ediskun, 2003, s. 252; Koç, 1996, s. 316; Atabay, Özel ve Kutluk, 2003, s. 235; Bozkurt, 2010, s. 234; Aydın, 1996, s. 67.

kategori içinde dizimce ad işlevli eylemadı (adeylem, mastar) ve bağlamına göre hem sıfat hem de ad işlevli ortaç denen dildüzenegi sözcükleriyle birlikte bulunur. Buradan hareketle ulaç da -mantıkça ya da anlamca/ işlevce- özne, nesne ve belirteçlik (tümleç) alabildiği ve bir oluş-yapılış anlattığı için hem eylem nitelikli hem de dizimde üstlendiği görevler, işlevler dolayısıyla bağlaç-belirteç nitelikli bir dildüzenegi sözcüğüdür (Ünal, 2010, s. 15-16).

Ulaç ekleri, yan tümceye eklenerek tümcecikleri birbirine bağlayan ve karmaşık tümceler kuran, kurduğu karmaşık tümcede bulunan önermelerin arasında var olan ilişkileri belirginleştiren eklerdir. (Çetintaş-Yıldırım, 2010, s. 257)

Kısacası ulaç ekleri, yan tümcedeki eyleme eklenerek belirteç işlevli yan tümceler oluşturan ve bu yan tümcelerin üst tümceciğe ya da temel tümceye bağlanmasını sağlayan, bununla birlikte yan tümceler ve üst tümcecikler ve/ veya temel tümceler arasındaki anlamsal ilişkileri belirginleştiren eklerdir.

Ulaçlarla ilgili yapılan çalışmalarda ulaçları nasıl sınıflandırdıklarına bakıldığında incelenen çalışmalarda genellikle ulaç eklerinin biçimsel ve sözdizimsel özelliklerinin betimlendiği gözlenmiş; ancak bu dilbilgisel yapıların anlamsal işlevlerine ayrıntılı olarak değinilmemiştir. Kimi çalışmalarda ulaç ekleriyle ilgili hiçbir sınıflandırma yapılmazken (örneğin Ergin (2003), Koç (1996)...) kimilerinde sınıflandırma yapıp herhangi bir açıklama yapılmadan yalnızca örnek tümcelere (örneğin Banguoğlu (2011)) yer verilmiş; kimilerinde ise birçok anlamsal ayrıma gidilmiştir. Bunlara ek olarak yapılan sınıflandırmalar birbirinden çok farklıdır. Bunun yanı sıra yapılan incelemede bu çalışmalarda Türkçedeki tüm ulaçlara yer verilmediği de gözlenmektedir. Bu çalışma belirteç tümceciklerinin anlamsal özellikleri üzerine olduğundan bu sınıflandırmaların anlamsal boyutta olanlarına 1.5. bölümde değinilmiştir.

1.5. BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN SINIFLANDIRILMASI

Belirteç tümcecikleri yapısal ve anlamsal olarak çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Bu durum Türkçede belirteç tümceciklerinin farklı şekillerde karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Çalışmamız belirteç tümceciklerinin anlamsal özellikleri üzerine kurulu bir çalışmadır. Bundan dolayı bu bölümde belirteç tümceciklerinin yapısal özelliklerine kısaca değinilmiştir.

1.5.1. Yalın Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

Bu tür belirteç tümcecikleri *-(y)Ip*, *-mAdAn*⁷, *-(y)ArAk*, *-(y)A...-(y)A*, *-ken*, *-(y)IncA* ulaç ekleriyle kurulur. Bu ulaç ekleri çekimlenmeyen bitimsiz yapıdadırlar. Çalışmamızda yapılan anlambirimcik çözümlemesinde bu eklerle kurulan belirteç tümceciklerinin, diğer belirteç tümceciklerine göre, birden çok anlambirimcik gösterdiği ortaya çıkmıştır. Bu durumun, bu ulaç eklerinin çekimlenmeyen yapıda olmalarından kaynaklandığı düşünülmektedir.

- (13) a. Buğday tarlasında yere uzan**ıp** başakların arasında kaybolarak saatlerce gökyüzünü seyrederdik. (7)
- (13) b. Bir projeyi bitir**meden** yenisine başlıyorsunuz. (41)
- (13) c. Burunlarını birbirine sür**terek** selamlaşırlar. (1)
- (13) d. Bir tarafta yiyecek ve bayrak satıcıları, bir tarafta gazeteciler ve televizyonların spor muhabirleri, bir tarafta ise iti**şe** kaki**şa** stadyuma girmeye çalışan seyirciler vardı. (5)
- (13) e. Bir gün çiftlikte öteki tavuklarla birlikte oyun oyn**arken**, gökyüzünde kartallar görmüş. (21)
- (13) f. Bir kartal gör**ünce** çiftlikteki öteki tavukları unutuyor, gökteki kartalları büyük bir hayranlıkla izliyormuş. (44)

⁷ Bu ekin yapısı hakkında bir çok görüş öne sürülmüştür. V. Thomsen ve W. Bang, bu ekin *-tin/ -tin* ile yapılmış gerundium olduğu görüşünü öne sürmüşlerdir. Thomsen, Radloff, Bang, Samoiloviç, “*matin* < *ma-t+In* şeklinde olumsuz bir fiil tabanından *-t* ile yapılmış bir aksiyon ismi üzerine ayrıca *+n* vasıta hali getirilmiş bir şekil olarak kabul etmişlerdir (Korkmaz, 1995/I-153)”. Bang, *-matı/-matın* < **-ma* ‘olumsuzluk eki’ + *-t* ‘fiilden isim yapma eki’ + *-i/-i* açıklamasını getirirken; Melioranskiy, Duda ve Korkmaz Radlof’un görüşüne “*-ma/-me* ‘olumsuzluk eki’ üzerine *-t* ‘fiilden isim yapma eki’ gelemeyeceği (Korkmaz, 1995/I-153)” görüşüyle karşı çıkmışlardır. Deny, “*-matın/-metin* < *-ma* ‘isim-fiil eki’ + *-ti* ‘tıy- ‘menetmek, engel olmak’ fiilinin eklenmiş hali olan ve olumsuzluk anlamı içeren ek’ + *-n* ‘vasıta eki’ (Deny, 1941-905)” açıklamasını getirmiştir. Ergin, “*-madan* < *-ma* ‘olumsuzluk eki’ + *-ma* ‘isim-fiil eki’ + *-dan* ‘çıkma durumu (ablatif) eki’ (Ergin, 1989-323/324)” açıklamasını getirmiştir. Bu açıklamayı Duda, bu zarf-fiil ekinin vurgusunun *-dan* eki yerine, *-madan* ekinden bir önceki hecede olması nedeniyle bu görüşe karşı çıkmıştır (Duda, 1930-108/109). Bu ekin yapısı konusunda son açıklama Korkmaz’a aittir. Korkmaz, “*-maçı/-meği* < *-ma/-me* ‘olumsuzluk eki’ + *-đ* ‘koruyucu ses’ + *-i/-i* ‘zarf-fiil eki’; *-mağın/-meğin* < *-ma/-me* ‘olumsuzluk eki’ + *-đ* ‘koruyucu ses’ + *-n* zarf-fiil eki” açıklamasını getirmiş ve ekin sonundaki *-dın/-din* kısmının ablatif eki ile karışarak *+dan/+den* biçimine girdiğini belirtmiştir (Korkmaz, 1995/I-158/159) (Bayraktar, 2004, s. 190).

1.5.2. İlgeçli Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

İlgeçli ulaç ekleri *-mAk için/ -mAsI için, -DIğI/ -(y)AcAğI için; -DIğI/ -(y)AcAğI gibi, -(y)mIş gibi; -DIğI/ -(y)AcAğI kadar, -(y)IncAyA/ -(y)AnA kadar; -DIğInA/ -(y)AcAğInA göre; -DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn dolayı/ ötürü; -mAk üzere; -DIğIndAn beri; -mAdAn önce; -DIktAn sonra; -mAsInA rağmen*dir.

İlgeçli bir öbekte, Erkman-Akerson ve Ozil (2015, s. 184), öbekte tümcenin eylemi arasındaki ilgiyi ilgeç kurduğu için öbek yöneticisinin ilgeç olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca, öbeğin içindeki ad türü sözcüğün durum eki alıp almaması, alırsa hangi durum ekini alacağına da ilgece bağlı olduğunu vurgulamışlardır. Bunlara ek olarak bir ilgecin hiçbir zaman tek başına bulunamayacağı, her zaman bir öbek yapısı içinde karşımıza çıktıkları; ilgeçli öbeklerin bu açıdan, diğer öbek türlerinden farklı olduğu üzerinde durmuşlardır. Erkman-Akerson ve Ozil'in (2015, s. 185) belirttiğine göre ilgeçleri biçimbilimsel ve sözdizimsel açıdan açık bir şekilde tanımlayabilmek zordur. Diğer taraftan, ilgeçlerin yönettikleri öbekler de tümcede farklı işlevler taşıyabilirler, örneğin, yön tümleci olabilirler, /tutar/, /zaman/ ve /neden/ gösterebilirler.

Yukarıdaki bilgilerden de anlaşılacağı gibi ilgeçli ulaç ekleriyle kurulan belirteç tümceciklerinin, temel tümcenin yüklemine hangi anlam açısından belirginleştirdiğini ortaya çıkarmada ilgeçlerin anlamları baskındır. Aşağıdaki tabloda ilgeçli ulaç ekleri ve ilgeçlerin adlara yükledikleri durumlar yer almaktadır.

Tablo 4: İlgeçli Ulaş Ekleri ve İlgeçlerin Adlara Yükledikleri Durumlar

İlgeçler	Ada Yükledikleri Durumlar	Ulaş Ekleri
için	“İçin” ilgecinin adlara yüklediği bir durum eki yoktur. Ancak <i>-lar eki almış olan adlarla ne, kendisi, birbiri</i> gibi adillara tamlayan durumu eki yüklemektedir.	<i>-mAk için/ -mAsI için</i> <i>-DIğI/ -(y)AcAğI için</i>
gibi	“Gibi” ilgecinin adlara yüklediği bir durum eki yoktur. Ancak <i>-lar eki almış olan adlarla ne, kendisi, birbiri, herkes, çoğu, bazısı, bazıları</i> gibi adillara tamlayan durumu eki yüklemektedir.	<i>-DIğI/ -(y)AcAğI gibi</i> <i>-(y)mIş gibi</i>
kadar	<ul style="list-style-type: none"> • “Kadar” ilgecinin adlara yüklediği bir durum eki olmadığı görülmektedir. Ancak <i>-lar eki almış olan adlarla ne, kendisi, birbiri, herkes, çoğu, bazısı, bazıları</i> gibi adillara tamlayan durumu eki yüklemektedir. • “Kadar” ilgeci, adlara <i>-A</i> durum eki yüklemektedir. 	<i>-DIğI/ -(y)AcAğI kadar</i> <i>-IncAyA/ -AnA kadar</i>
göre	“Göre” ilgeci kendinden önceki ada <i>-A</i> durum eki yüklemektedir.	<i>-DIğInA göre</i>
dolayı/ ötürü	“Dolayı/ ötürü” ilgeçleri kendinden önceki ada <i>-DAn</i> durum eki yüklemektedir.	<i>-DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn</i> <i>dolayı/ ötürü</i>
üzere	“Üzere” ilgecinin de adlara yüklediği bir durum eki yoktur.	<i>-mAk üzere</i>
beri	“Beri” ilgeci kendinden önceki ada <i>-DAn</i> durum eki yüklemektedir.	<i>-DIğIndAn beri</i>
önce	“Önce” ilgeci kendinden önceki ada <i>-DAn</i> durum eki yüklemektedir.	<i>-mAdAn önce</i>
sonra	“Sonra” ilgeci kendinden önceki ada <i>-DAn</i> durum eki yüklemektedir.	<i>-DIktAn sonra</i>
rağmen	“Rağmen” ilgeci kendinden önceki ada <i>-A</i> durum eki yüklemektedir.	<i>-mAsInA rağmen</i>

1.5.3. Ad Durum Ekli Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

-DIğIndA, -DIğIndAn, -(y)AcAğIndA, -(y)AcAğIndAn, -(y)AcAğInA, -DIkça, -mAksIzIn, -mAktAnsA, -CAsInA ad durum ekli ulaç ekleri, *-DIk* ve *-(y)AcAk* ortaç/ adlaştırma eklerine *-(y)A, -DA, -DAn* ad durum eklerinin eklenmesiyle oluşan çekimlenebilen bitimsiz biçimlerdir ve bu eklerle kurulan belirteç tümcecikleri bir üst tümceciğe ve/ veya temel tümceye ad durum ekleriyle bağlanmaktadır.

Tablo 5: Ad Durum Ekli Ulaç Ekleri

Durum Ekleri	Ulaç Ekleri	Örnek Tümce
-A durumu ekli ulaç ekleri	<i>-(y)AcAğInA</i> <i>-CAsInA</i>	-Ders <u>çalışacağına</u> bilgisayarda oyun oynuyor. -Etrafi <u>çınlatırcasına</u> kahkahalar atmaktan vazgeçmemeliyiz.
-DA durumu ekli ulaç ekleri	<i>-DIğIndA</i> <i>-(y)AcAğIndA</i>	-Kitabı <u>bitirdiğimde</u> kafamda sorular oluşmaya başladı. -Sinemaya <u>gideceğimizde</u> sana haber veririz.
-DAn durumu ekli ulaç ekleri	<i>-DIğIndAn</i> <i>-(y)AcAğIndAn</i> <i>-mAktAnsA</i>	-Sınava <u>çalışmadığımdan</u> başarısız oldum. -Ne vakit karşımda görsem <u>öldüreceğimden</u> korkardım. -Mesaj <u>yazmaktansa</u> aramayı tercih ederim.
-In durum ekli ulaç eki	<i>-mAksIzIn</i>	-Dün akşam arkadaşım ile <u>durmaksızın</u> konuştuk.
-CA durum ekli ulaç ekleri	<i>-DIkça</i>	-Ali'yi <u>tanıdıkça</u> daha iyi anlıyorum.

1.5.4. Diğer Yapıdaki Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

-(I/A)r...-mAz ulaç eki çekimlenmeyen bitimsiz ulaç yapısına sahipken; *-DI mI, -sA dA/ bile, -(DI)...* *-(y)AlI* gibi ulaç ekleri çekimlenen bitimsiz ulaç yapısına sahiptir. Bu eklerle kurulan belirteç tümcecikleri de üst tümceciğe ve/ veya temel tümceye çeşitli anlamlarla bağlanmaktadır.

(14) Sekiz sporcunun altısı bitiş çizgisini geçer geçmez yere yığıldı. (1)

- (15) Güldü mü cenazeye benzerdi. (1)
- (16) Doysalar bile yemeğe devam ederler. (25)
- (17) Ali işe başladı başlayalı hiç görüşemedik.

1.6. BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN VE/ VEYA ULAÇLARIN ANLAMBİLİMSEL ULAMLARI

Yukarıda da belirtildiği gibi belirteç tümcecikleri, bir üst tümceciğin ve/ veya temel tümcenin yüklemine /zaman/, /neden/, /tarz/, /koşul/, /amaç/, /derecelendirme/ vb. açısından niteler ve tümce içinde belirteç işlevi görür. Ulaç ekleri, karmaşık tümcelerdeki anlamsal ilişkileri belirginleştirir. Bu nedenle dil duyarlılığı, dili bilmeyi gerektirir. Dil, her zaman doğru anlaşılabilir. Çalışmanın bu bölümünde yapılan alan taraması sonucunda pek çok dilcinin ulaç eklerinin ve/ veya belirteç tümceciklerinin anlamsal sınıflandırmalarına yer verilmiştir. Geleneksel dilbilgisi bakış açısıyla yazılan pek çok kitapta belirteç tümceciklerine değinilmemekte, yalnızca ulaç eklerinin anlamsal özelliklerinden söz edilmektedir. Dilbilim bakış açısıyla yazılan kitaplarda ise Türkçenin belirteç tümceciğine yer verilmiş ve bu kitaplar genellikle yabancı yazarlar tarafından yazılmıştır.

Ergin (2003), Koç (1996) ve Bozkurt (2010) ulaçları sınıflandırmadan incelemiştir. Aydın (1996) ise ulaçları bir sınıflamaya göre incelemese de bazı ulaç eklerini örneklerle ele almıştır.

Gencan (2001), çalışmasında ulaç ekleriyle ilgili biçimsel ve anlamsal olarak ayrıntılı bir sınıflandırma yapmış, ancak anlamsal sınıflandırmada yalnızca hangi ulaçların olduğunu belirtip örnekler vermiş, herhangi bir açıklamada bulunmamıştır. Anlamsal olarak yaptığı sınıflandırma şu şekildedir:

⁸Tablo 6: Gencan'ın (2001) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Bağlama ulaçları	-(y)Ip
2. Durum ulaçları	-(y)ArAk, -ken, -(y)A...-A
3. Artçıl ulaçlar	-IncA, -(A/I)r... -mAz
4. Başlama ulaçları	-All, -DI...-All
5. Bitirme ulaçları	-IncAyA dek (kadar), -AnA kadar (dek) ulacım, -AsIyA (kadar, dek)
6. Zaman ulaçları	-DIkçA, -DIğIndA, -DIğI, -AcAğI zamanı, -mAdAn (evvel, önce), -DIktAn sonra
7. Nedenlik ulaçları	-DIğI, -AcAğI (için, -den, -den dolayı...)
8. Ölçümleme ulaçları	-DIğI gibi, -DIğI/-AcAğI kadar, -mIş gibi, -Iyor gibi, -AcAk gibi, -(A/I)r

Korkmaz (2014), çalışmasında ulaç ekleriyle ilgili biçimsel ve anlamsal olarak çok ayrıntılı bir sınıflandırma yapmış, her bir sınıflandırmada hem açıklamalara hem de bolca örneğe yer vermiştir. Korkmaz'ın (2014), anlamsal olarak yaptığı sınıflandırma aşağıdaki gibidir:

Tablo 7: Korkmaz'ın (2014) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Tarz Bildiren Zarf-fiiller	-(y)A, -(y)A, -(y)ArAk, -mAklA, -(y)Ip/-(y)Up, iken~ken, -mAksIzIn, -mAdAn, -DIkçA/ -DUkçA, -CAsInA, -DIktAn sonra
2. Zaman Bildiren Zarf-fiiller	-(y)ArAk, iken~ken, -(y)IncA/-(y)UncA, -DI mI/ -DU mU, -(y)All, -(y)All beri/ -(y)AllIdAn beri, -DI...-(y)All, -mAdAn, -mAsIyA, -r...-mAz, -DI/ -DU -mAdI, -DIkçA/ -DUkçA, -DIktAn/-DUktAn sonra, -DIktA/-DUktA, -AcAğInA, -AsIyA, -AsIyA kadar

⁸ Bu bölümdeki tabloların tümü tarafımızdan hazırlanmıştır.

Banguoğlu'nun (2011) ulaç ekleriyle ilgili diğerlerinden farklı olarak ayrıntılı bir anlamsal sınıflandırma yaptığı; ancak açıklamalarının çok yetersiz olduğu görülmektedir:

Tablo 8: Banguoğlu'nun (2011) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Ulama zarffiilleri	-(y)Ip ve -(y)ArAk
2. Hal zarffiilleri	-(y)A, -(y)A, -(y)ArAk, -ken
3. Karşıtlama zarffiilleri	-mAdAn ve -mAksızIn, -AcAğInA, -mAktAnSA, -AcAğI yerde, -DIğI halde, -mAkIA beraber, -mAsInA rağmen, -sA dA, -sA bile
4. Zaman zarffiilleri	
a. İzleme Zarffiilleri	-(y)IncA, -DI mI, -(A/I)r... -mAz
b. Vakitleme Zarffiilleri	-DIkçA, -DIğI müddetçe
c. Eşzaman Zarffiilleri	-DIğIndA, -DIğI zaman, -DIğI sırada
d. Başlangıç Zarffiilleri	-(y)AlI, -(y)AlI beri, -DI...-(y)AlI
e. Bitim Zarffiilleri	-(y)IncAyA kadar, -(y)AnA kadar, -(y)AsIyA kadar
f. Öncelik Zarffiilleri	-mAdAn önce
g. Sonralık Zarffiilleri	-DIktAn sonra
5. Sebep zarffiilleri	-mAkIA, -DIğIndAn, -AcAğIndAn, -DIğI için, -AcAğI için, -DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn/ -mAsIndAn dolayı/ ötürü, -mAsI dolayısıyla, -mAsI sebebiyle
6. Karşılaştırma zarffiilleri	-DIğI gibi, -(y)AcAğI gibi, -DIğI kadar, -(y)AcAğI kadar, -DIğIncA, -CAsInA, -(y)AsIyA
a. Gerçek Karşılaştırma Zarffiilleri	-DIğI gibi, -(y)AcAğI gibi, -DIğI kadar, -(y)AcAğI kadar
1. Gerçek Nitelik Karşılaştırma Zarffiilleri	-DIğI gibi, -(y)AcAğI gibi
2. Gerçek Nitelik Karşılaştırma Zarffiilleri	-DIğI kadar, -(y)AcAğI kadar
b. Tutmaca Karşılaştırma Zarffiilleri	-mIş gibi/ kadar, -mIşçAsInA, -mIşçA, (A/I)r gibi, -(y)AcAk gibi, -(y)AsIyA

Ediskun (2003) da çalışmasında ayrıntılı bir sınıflandırma yapmıştır:

Tablo 9: Ediskun'un (2003) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Bağlama ulaçları	<i>-(y)Ip</i>
2. Durum ulaçları	<i>-(y)ArAk, -(y)A, -(y)A -ken, -mAdAn, -DIĞI halde, -DIĞI takdirde, -mAk üzere, -mAksIzIn</i>
3. Zaman ulaçları	<i>-(y)IncA, -(A/I)r...-mAz, -mAz mI, -mIyor mu, -DI mI, -(y)IncAyA kadar, -(y)All, -(y)All beri, -(y)AllndAn beri, -DI...-(y)All, -DIkçA, -DIktA, -DIĞI/ -AcAĞI zaman, DIktAn sonra</i>
4. Neden ulaçları	<i>-mAklA, -DIĞIndAn/ -AcAĞIndAn (dolayı, ötürü), -mAktAn, -mAk için, -DIĞI için, -AcAĞI için</i>
5. Kıyaslama ulaçları	<i>-DIĞI/ -AcAĞI/ -AcAkmlş gibi, -DIĞI/ -AcAĞI kadar, -CAsInA, -(A/I)r/ -Iyor/ -mIş/ -AcAk (gibi), -mAktAn ise, -AcAĞInA, -AcAk yerde, -DIktAn başka</i>
6. Bedel ulaçları	

Kahraman'ın (2001) önerdiği sınıflandırma ise şöyledir:

Tablo 10: Kahraman'ın (2001) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Durum ulaçları	<i>-Ip, -A...-A, -ArAk -mAksIzIn, -CAsInA, -DIkçA, -ken, -mAdAn</i>
2. Zaman ulaçları	<i>-All, IncA, -(A/I)r...-mAz, -DIkçA, -ken, -mAdAn</i>
3. Nicelik-karşılaştırma ulaçları	<i>-AsIyA, -CAsInA</i>

Atabay, Özel ve Kutluk (2003), ulaçların belirteç özelliğini göz önüne alarak ulaçları durum ve zaman ulaçları olarak ayırmıştır. Ayrıca sınıflamaları içerisine almasalar da bağlama ulaçlarından da söz etmişler. Ancak incelemeleri sırasında ulaçları, bu başlıklar altında ele almamışlardır. Çalışmalarında yer verdikleri anlamsal ulaçlar ve ulaç ekleri şunlardır:

Tablo 11: Atabay, Özel ve Kutluk'un (2003) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Zaman ulaçları	<i>-DIğInDA, -DIkçA, IncA, -All</i>
2. Durum ulaçları	<i>-A...-A, -ArAk, -mAdAn, -mAksIzIn, -ken</i>
3. Bağlama ulaçları	<i>-Ip</i>

Ö. Yılmaz (2009), eserinde ulaç ekleriyle ilgili hem biçimsel hem de anlamsal çok ayrıntılı bir sınıflandırma önermiştir. Bu sınıflandırmanın diğer dilcilerin önerdiği sınıflandırmadan oldukça farklı olduğu gözlenmektedir. Yaptığı anlamsal sınıflandırma şu şekildedir:

Tablo 12: Ö. Yılmaz'ın (2009) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulamlar ve Ulaş Ekleri

Anlamsal Ulamlar	Ulaş Ekleri
1. Eylem Tarzı Belirteci	<i>-(y)Ip, -(y)ArAk, -(y)A, -mA(z)dAn, -mAksIzIn</i>
2. Tamlanan Eylemin Gerçekleştirilme Yöntemi	<i>-mAklA ulacı, -mAk suretiyle</i>
3. Karşılaştırma	
a. Gerçek Karşılaştırma Objesi Olan Belirteç Anlamlı Oluşumlar	<i>-DIğI/ -AcAğI gibi, -DIğI/ -AcAğI kadar, -DIğIncA, -DIğI/ -AcAğI üz(e)re, -DIğI/ -AcAğI nispette/ oranda</i>
b. Tamlanan Eylemin Belirteçleştirilmiş Eylemle Varsayımsal Olarak Karşılaştırıldığını Bildiren Belirteç Oluşumları	<i>-mIşçAsInA, -(I)yorcasına, -(A/I)rcAsInA, -(y)AcAkçAsInA, -mAcAsInA, -mIş gibi, -Iyor gibi, -(A/I)r gibi, -(y)AcAk gibi, -mIş kadar, -(y)AcAk kadar/ denli</i>
4. Zaman	<i>-DI mAdI, -DI mI, -(A/I)r...-mAz, -DIğI gibi, -(y)AlI, -DIktAn beri, -DIğIndAn beri, -(y)IncA, -(y)AndA, -(y)IncAyA dek/ değin/ kadar, -(y)AnA dek/ değin/ kadar, -(y)AsIyA, -(y)AsIyA dek/ değin/ kadar, -DIkçA, -DIğI müddetçe/ sürece, -DIktA, -DIğIndA, -(y)AcAğIndA, -DIğI zaman/ vakit/ zamanlar/ vakitler/ sıralar/ anlar/ zamanda/ vakitte/ sırada/ esnada/ anda/ zamanlarda/ vakitlerde/ sıralarda/ anlarda, -(y)AcAğI zaman/ vakit/ zamanlar/ vakitler/ sıralar/ anlar/ zamanda/ vakitte/ sırada/ esnada/ anda/ zamanlarda/ vakitlerde/ sıralarda/ anlarda, -mAdAn önce / evvel ~ evel, -mAzdAn önce/ evvel ~ evel, -(y)AcAğIndAn önce/ evvel ~ evel, -DIktAn sonra, iken ~ -(y)ken</i>
5. Sebep	<i>-DIğI için, -DIğIndAn (dolayı/ ötürü), -(y)AcAğI için, -(y)AcAğIndAn (dolayı/ ötürü), -mAk dolayısıyla/ sebebiyle/ nedeniyle/ yüzünden, -(y)IştAn/-mAktAn dolayı/ ötürü, -(y)IşI/-mAsI dolayısıyla/ sebebiyle/ nedeniyle/ yüzünden, -mAsIndAn (dolayı/ ötürü), -DIğInA/ -AcAğInA/ -IşInA/ -mAsInA göre</i>
6. Aykırı Düşme – Bağdaşmama	<i>-DIğI halde, -DIğInA/ -mAsInA rağmen/ karşın, -mAklA beraber/ birlikte</i>

Ünal (2010), ulaçları tümcedeki işlevleri, eylemlere katkıları ve açıklama vermeleri bakımından genel olarak üçe ayırmıştır:

Tablo 13: Ünal'ın (2010) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Bağlama ulaçları	<i>-(y)Ip, -(y)ArAk</i>
2. Durum (Tarz, Hal) Ulaçları	
a. Neden	<i>-DIğI için</i>
b. Karşıtlık	<i>-DIğI halde, -mAsInA rağmen</i>
c. Tarz	<i>-(y)A...-(y)A, -(y)ArAk, -mAklA</i>
d. Yerineleme	<i>-mAyIp, -mAktAnsA, -(y)AcAkken, -(y)AcAğInAnA, -(y)AcAğI yerde, -mAllyken, -mAk yerine</i>
e. Ölçü	<i>-DIkçA, -DIğIncA, -DIğI kadarıyla</i>
f. Karşılaştırma-eşitlik-benzerlik	<i>-DIğI gibi, -DIğI üzere</i>
3. Zaman Ulaçları	
a. Başlama ulaçları	<i>-(y)AlI, -DI...-(y)AlI, -DIğIndAn beri, -DIğIndAn bu yana</i>
b. Bitim ulaçları	<i>-(y)IncAyA/ -(y)AnA/ -(y)AsIyA kadar (dek, değin)</i>
c. İzleme/ derhal izleme (ivedilik) ulaçları	<i>-(y)IncA, -(A/I)r ...-mAz, -DIğI gibi, -DI mI, -DI mIydI, -DIğI an(da)</i>
d. Koşutlama ulaçları	<i>-DIkçA, DIğI sürece/ müddetçe</i>
e. Öncelik ulaçları	<i>-mAdAn/ -mAzdAn, -mAsIndAn önce/ evvel, -(y)AcAğI zaman</i>
f. Sonralık ulaçları	<i>-DIktAn sonra</i>
g. Eşzamanlılık ulaçları	<i>-DIğIndA, -DIktA, -DIğI zaman/ vakit, -DIğI sırada/ esnada/ an(da)</i>

Kornfilt (1997), eserinde Türkçede belirteç tümceciklerinin oluşmasında rol oynayan ulaç eklerinin kurduğu anlamsal ilişkileri sekize ayırmıştır:

Tablo 14: Kornfilt'in (1997) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulamlar ve Ulaş Ekleri

Anlamsal Ulamlar	Ulaş Ekleri
1. Zaman	<i>DIĞI zaman, -DIktAn sonra, -mAdAn (önce), -(A/I)r...-mAz, -DIkçA, -ken, -IncA</i>
2. Tarz	<i>-ArAk, -mAdAn</i>
3. Amaç	<i>-mAk için</i>
4. Neden	<i>-DIĞI için, -DIğIndAn, -DIğIndAn dolayı</i>
5. Koşul	<i>-DIĞI takdirde</i>
6. Derecelendirme	<i>-DIğIndAn fazla, -DIĞI kadar</i>
7. Yer	<i>-DIĞI yerde</i>
8. Aykırı Düşme-Bağdaşmama	<i>-sA dA</i>

Göksel ve Kerslake (2005), Türkçede belirteç tümceciklerinin sözdizimsel ve anlamsal özelliklerini ayrıntılı bir şekilde incelemiş, anlam ilişkilerini şu şekilde sınıflandırmıştır:

Tablo 15: Göksel ve Kerlake'in (2005) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Ekleme	<i>-mAktAn başka, -DIĞI/ -(y)AcAĞI gibi</i>
2. Anlaşma	<i>-mAk üzere</i>
3. Aykırı Düşme-Bağdaşmama	<i>-DIĞI/ -AcAĞI halde, -mAsInA karşın</i>
4. Koşul	<i>-DIĞI takdirde, -mAsI halinde/ durumunda, -DI ml</i>
5. Bağlama	<i>-Ip, -ArAk</i>
6. Reddetme	<i>-mAsInA</i>
7. Art bilgiye gönderme	<i>-DIĞInA/ -AcAĞInA göre</i>
8. Tarz	<i>-ArAk, -A...-A, -mAdAn -(A/I)r gibi, -(A/I)rcAsInA, -mIş gibi, -mIşçAsInA, -DIĞI/ -AcAĞI gibi</i>
9. Araç	<i>-ArAk, -mAk suretiyle/yoluyla, -mAkIA</i>
10. Tercih	<i>-mAktAnSA</i>
11. Tekrar	<i>-DIkÇA, -DIĞI oranda</i>
12. Amaç	<i>-mAk için</i>
13. Derecelendirme	<i>-AcAk kadar/ derecede, -DIĞI /-AcAĞI kadar</i>
14. Neden	<i>-DIĞI /-AcAĞI için, -DIĞIndAn/ -AcAĞIndAn (dolayı/ ötürü), -mAsIndAn dolayı, -mAsI yüzünden</i>
15. Değiştirme	<i>-AcAĞInA, -mAk yerine</i>
16. Zaman	<i>-(y)IncA, -DIĞIndA, -DIĞI zaman, -ken, -(A/I)r... -mAz, -All, -DIĞIndAn beri, -mAdAn (önce/ evvel), -DIktAn sonra, -IncAyA kadar/ değin/ dek, -AnA kadar, -DIkÇA, -DIĞI sürece, -DI ml</i>

Çetintaş-Yıldırım (2010), Türkçede ulaç eklerinin belirginleştirdiği anlam ilişkilerini ve bunlar arasındaki farkları çok ayrıntılı bir şekilde incelemiştir:

Tablo 16: Çetintaş-Yıldırım'ın (2010) Çalışmasında Yer Verdiği Anlamsal Ulaçlar ve Ulaç Ekleri

Anlamsal Ulaçlar	Ulaç Ekleri
1. Zamansal Çevreleme	
a. Öncelik	<i>-IncA, -DIğIndA, -DIğI zaman, -DIktAn sonra, -mAsIyLA birlikte</i>
b. Sonralık	<i>-AcAğI zaman, -mAdAn (önce), -AcAğI sırada</i>
c. Paralellik	<i>-ken, -DIkçA</i>
d. İçerme	<i>-DIğINdA, -DIğI zaman, -ken, -AsIyA/ -AnA/ -IncAyA dek/ kadar, -DIğI sırada</i>
e. Karşılama	<i>-(I)r...-mAz, -DIğI gibi, , -DIğI sırada, -DI ml</i>
f. Başlatma	<i>-All, -All beri, -DIğIndAn beri, -DI...-All</i>
g. Bitirme	<i>-AsIyA/ -AnA/ -IncAyA dek/ kadar</i>
2. Neden Demeti	<i>-DIğI için, -AcAğI için, -DIğIndAn dolayı/ ötürü, -AcAğIndAn dolayı/ ötürü, -mAsIndAn dolayı/ ötürü, -mAsI dolayısıyla/ sebebiyle, -DIğInA göre, -IncA</i>
3. Amaç	<i>-mAk için, -mAk üzere, -mAsI için</i>
4. Koşul	<i>-DIğI takdirde, -mAk/ -mAsI koşuluyla/ şartıyla, -IncA, -DIğIndA, -DIğI zaman, -DIktAn sonra, -DIkçA</i>
5. Dizi	<i>-(I)p</i>
6. Zıtlık	<i>-ken</i>
7. Tarz	<i>-ArAk, -A...-A, -mAdAn, -mAkIsIzIn, -(I)p, -(I)r/ -(I)yor gibi</i>
8. Derecelendirme	<i>-DIğIncA, -CAsInA, -AsIyA, -mIş kadar</i>
9. Beklentiyi Olumsuzlama	<i>-DIğI halde, -mAsInA rağmen</i>
10. Karşı Tez	<i>-AcAğInA, -AcAğI yerde, -mAk yerine, -mAktAnsA, -AsIyA/ -AnA/ -IncAyA kadar</i>

Yukarıda da görüldüğü gibi yapılan sınıflandırmalar birbirinden oldukça farklıdır. Kimi çalışmalarda çok ayrıntılı bir sınıflandırma yapılmışken kimisindeki sınıflandırma çok sınırlıdır. Bunun yanı sıra yapılan sınıflandırmalarda benzer kavramlar kullanılsa da o kavram altında ele alınan ulaçların hepsi aynı değildir. Bunlara ek olarak anlamsal

sınıflandırma yapılmasına rağmen kimi çalışmalarda ulaçların herhangi bir tanımına yer verilmemiş, ya yalnızca ulaç ekleri yazılmış ya da birkaç örnek tümce verilmiştir. Bunlara ek olarak aynı ulamda yer alan ulaçların benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulmamıştır. Örneğin /durum/ ya da /tarz/ ulacı olarak adlandırılan *-(y)Ip*, *-(y)A...* *-(y)A* ve *-(y)ArAk* ulaçlarının birbirinin yerine kullanılması, bir başka deyişle eşdeğerli olması söz konusuysen bu durumun mümkün olmadığı durumlarla da karşılaşmaktayız. Ancak yalnızca Çetintaş-Yıldırım (2010), çalışmasında bu eksikliklere değinmekte; özellikle /zaman/ ve /neden/ ulaçları arasındaki benzerlik ve farklılıkların nedenlerinden söz etmektedir. Bunun yanı sıra sınıflandırmalarda örnek bulunmaması ya da çok az bulunması bir eksiklik olarak görülmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi yapılan incelemede çok farklı anlamsal sınıflandırma yapılmış, sınıflandırmalarda benzer kavramlar kullanılsa da o kavram altında ele alınan ulaçların farklı olabildiği gözlenmiştir. Bu yüzden yukarıdaki bilgiler ışığında ulaçların sınıflandırılmasında genel olarak kullanılan anlamsal ulamlar, tarafımızca oluşturulan Tablo 17’de yer almaktadır.

Tablo 17: Ulaçların Sınıflandırılmasında Kullanılan Anlamsal Ulamlar

Anlamsal Ulamlar			
1. Bağlama/ Ulama	g. Eşzamanlılık	11.Yerine geçme	20. Artbilgiye gönderme
2. Durum/ Hal	h. İçerme	12. Koşul/ Şart	21. Araç
3. Zaman	4. Neden/ Sebep/ Nedenlilik	13. Yerineleme	22. Tercih
a. Başlama	5. Ölçümleme/ Ölçü	14. Amaç	23. Tekrar
b. Bitirme/ Bitim	6. Tarz	15. Derecelendirme	24. Dizi
c. İzleme/ Derhal izleme/ Karşılama	7. Karşıtlama/ Karşıtlık/ Zıtlık	16. Yer	25. Beklentiyi olumsuzlama
d. Koşutlama/ Paralellik	8. Karşılaştırma/ Kıyaslama/ Eşitlik/ Benzerlik	17. Ekleme	26. Değişirme
e. Öncelik	9. Bedel	18. Anlaşma	
f. Sonralık	10. Aykırı düşme/ Bağdaşmama/ Karşı Tez	19. Reddetme	

1.7. YABANCILARA TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA ULAÇLARIN YERİ

Bu bölümde Türkçe Öğretim Merkezleri tarafından hazırlanan ve “Yabancı Dil Olarak Türkçe” öğretiminde kullanılan Türkçe öğretim setlerinde ulaçların nasıl yer aldığı ortaya konulmuştur. Bu amaç doğrultusunda *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe*, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe*, *İzmir Yabancılar İçin Türkçe* ve *Gazi Üniversitesi TÖMER Yabancılar İçin Türkçe* setleri incelenmiştir. Ancak yalnızca *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde dilbilgisi açıklamaları olduğu için çalışmamızda bu kitapların ulaçları nasıl ele aldığına değinilmiştir. Kitaplarda ortak terim, sözcük ve ek kullanımı olmadığından çalışmada tarafımızca seçilen terim, sözcük ve ekler kullanılmıştır.

Ankara Üniversitesi TÖMER tarafından hazırlanmış *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1* adlı dil öğretim seti Avrupa Konseyi'nin Ortak Avrupa Çerçevesi doğrultusunda geliştirilmiş; A1 ve A2 beceri düzeylerine; *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2* dil öğretim seti B1 düzeyi becerilerine ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3* B2 ve C1 düzeyi becerilerine ulaşmayı hedeflemiştir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabında *-DIktAn sonra*, *-mAdAn önce*, *-(y)ken*, *-(y)Ip*, *-mAdAn*, *-(y)ArAk*, *-(y)A...-(y)A*, *-mAsI için*, *-mAk için*, *-mAk üzere* ulaçlarına yer verilmiştir. Düzeylere göre belirtilecek olursa A1 düzeyinde *-DIktAn sonra*, *-mAdAn önce*, *-(y)ken* ulaçlarına; A2 düzeyinde ise *-(y)Ip*, *-mAdAn*, *-(y)ArAk*, *-(y)A...-(y)A*, *-mAsI için*, *-mAk için*, *-mAk üzere* ulaçlarına değinilmiştir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabında ise *-DIktAn sonra* ve *-mAdAn önce* ulaçlarına yer verilirken A2 ders kitabında *-(y)Ip* ve *-mAdAn* ulaçlarına yer verilmiştir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabında *-(y)ken*, *-DIğIndAn beri*, *(-DI)...*, *-(y)All*, *-DIğIndA/ -(y)AcAğIndA*, *-DIğI/ -(y)AcAğI zaman*, *-DIğI/ -(y)AcAğI sırada*, *-(y)InCA*, *-(A/I)r...-mAz*, *-(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/ dek*, *-DIğI/ -(y)AcAğI için*, *-DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn*, *-DIğI/ -(y)AcAğI halde*, *-mAsInA rağmen/ karşın*, *-sA dA/ bile* ulaçlarına yer verilmiştir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-(y)ArAk*, *-(y)A...-(y)A*, *-(y)ken*, *-mAsI için*, *-mAk için*, *-mAk üzere*, *-mAktAnsA*, *-mAsInA rağmen*, *-sA dA/ bile*,

-(y)InçA, -(A/I)r...-mAz, -DIğIndAn beri, -(y)AlI, (-DI)...-(y)AlI uulaçlarına yer verilmiştir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabında *-DIkçA, -DIğI sürece, -DIğI/-(y)AcAğI kadar, -(y)AcAk kadar, -DIğI/-(y)AcAğI gibi, -CAsInA, -(y)mIş gibi, -mAktAnsA, -mAk varken, -mAk yerine, -(y)AcAğInA, -(y)AcAğI yerde, -DIğInA/-(y)AcAğInA göre, -DIğI kadarıyla, -DIğI takdirde, -mAsI durumunda, -(y)A...-(y)A, -mAkIzIn, -mAkIA, -mAkIA beraber/ birlikte, -mAkIA kalma-, -DIğIyla kal-, -mAk/ -mAsI koşuluyla/ şartıyla, -mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/ sonra/ itibaren* uulaçlarına yer verilmiştir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında *-DIkçA, -DIğI sürece, -(y)AnA/-(y)IncAyA kadar/ dek/ değin, -DIğI zaman/ -DIğIndA, -DIğI sırada, -(y)AcAğI zaman, -(y)AcAğI sırada, -DIğI için, -DIğIndAn, -DIğIndAn dolayı* uulaçlarına yer verilmiştir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-DIğI/-(y)AcAğI kadar, -DIğI/-(y)AcAğI gibi, -DIğInA/-(y)AcAğInA göre, -DIğI takdirde, -mAsI durumunda, -(y)AcAk gibi, -(y)mIş gibi, -CAsInA, -mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/ sonra/ itibaren* uulaçlarına yer verilmiştir.

Tablo 18 a: Ankara Üniversitesi Hitit Türkçe Öğretim Setinde ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Setinde Yer Alan Ulaş Ekleri

HİTİT	ULAÇLAR		İSTANBUL	ULAÇLAR	
A1	-DİktAn sonra -mAdAn önce -(y)ken		A1	-DİktAn sonra -mAdAn önce	
A2	-(y)Ip -mAdAn -(y)ArAk -(y)A...-(y)A	-mAsI için -mAk için -mAk üzere	A2	-(y)Ip -mAdAn	
B1	-(y)ken -DİğİndAn beri -(Dİ)...-(y)AlI -DİğİndA/- (y)AcAğİndA -Dİğİl/ -(y)AcAğİ zaman -Dİğİl/ -(y)AcAğİ sırada -(y)IncA	-(A/I)r...-mAz -(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/dek -Dİğİl/ -(y)AcAğİ için -DİğİndAn/ -(y)AcAğİndAn -Dİğİl/ -(y)AcAğİ halde -mAsInA rağmen/ karşım -sA dA/ bile	B1	-(y)ArAk -(y)A...-(y)A -(y)ken -mAsI için -mAk için -mAk üzere -mAktAnsA	-mAsInA rağmen -sA dA/ bile -(y)IncA -(A/I)r...-mAz -DİğİndAn beri -(Dİ)...-(y)AlI

Tablo 18 b: Ankara Üniversitesi Hitit Türkçe Öğretim Setinde ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Setinde Yer Alan Ulaş Ekleri

HİTİT	ULAÇLAR	İSTANBUL	ULAÇLAR	
B2	-DİkçA -Dİğİ sürece -Dİğİ/ -(y)AcAğİ kadar -(y)AcAk kadar -Dİğİ/ -(y)AcAğİ gibi -cAsInA -(y)mİş gibi -mAktAnsA -mAk varken -mAk yerine	-(y)AcAğInA -(y)AcAğİ yerde -DİğInA/ -(y)AcAğInA göre -Dİğİ kadarıyla -Dİğİ takdirde -mAsI durumunda	B2	-DİkçA -Dİğİ sürece -(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/ dek/ değIn -DİğIndA -Dİğİ/ -(y)AcAğİ zaman -Dİğİ/ -(y)AcAğİ sırada -Dİğİ için -DİğIndAn -DİğIndAn dolayı
C1	-(y)A...-(y)A -mAksIzIn -mAklA -mAklA beraber/ birlikte -mAklA kalma- -DİğİylA kal- -mAk /-mAsI koşuluyla/ şartıyla -mAyIşIndAn önce/ sonra/ itibaren	C1	-Dİğİ/ -(y)AcAğİ kadar -Dİğİ/ -(y)AcAğİ gibi -DİğInA/ -(y)AcAğInA göre -Dİğİ takdirde -mAsI durumunda -(y)mİş gibi -(y)AcAk gibi -cAsInA -mAyIşIndAn önce/ sonra/ itibaren	

1.7.1. -DIktAn sonra/ -mAdAn önce uulaçları

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIktAn sonra* ve *-mAdAn önce* uulaçlarının birlikte ele alındığı görölmektedir. Verilen açıklamalarda bu yapıların, eylemlerin zamanını ana eylemin zamanına göre sıralayan belirteç tümcecikleri kurdukları belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 183):

(18) Ders **bittikten sonra** kütüphaneye gidiyorum.⁹

(Önce ders bitiyor, sonra kütüphaneye gidiyorum)

(19) Okula gel**meden önce** kahvaltı yapıyorum.

(Önce kahvaltı yapıyorum, sonra okula gidiyorum)

Buna ek olarak, bu uulaçlarla kurulan tümceciklerde, belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznelerinin aynı da farklı da olabileceğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 183):

(20) **Ders** bittikten sonra **biz** sinemaya gidiyoruz.

(21) **Ben** Spor yaptıktan sonra **ben** duş alıyorum.

Bunların yanı sıra uulaçlı tümcecikte özne açıkça söylenmiyorsa ana tümcenin öznesi ile özdeş olarak algılandığından söz edilmiş; özneler aynı ise ve vurgulama yoksa, açık özne kullanılmayacağı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 183):

(22) Spor yapt**ıktan sonra** duş alıyorum.

(Spor yapan da benim.)

(23) Spor yapt**ıktan sonra** **ben**/ BEN duş alıyorum.

(Spor yaptıktan sonra yalnızca ben duş alıyorum)

-DIktAn sonra ve *-mAdAn önce* yapılarıyla ilgili 2. ünite de yer alan dilbilgisi tablosunda da kitabın dilbilgisi destek bölümünde verilen açıklamalarla benzer örneklere yer verildiği görölmüştür. Bunun yanı sıra dilbilgisi tablosunun altında yer alan alıştırmalar da açıklamalara uygundur.

⁹ Bu bölümde yer alan örnek tümcelerin hepsi *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar için Türkçe* ders kitabında yer alan dilbilgisi destek bölümü, dilbilgisi tablosu ve dilbilgisi alıştırmalarında bulunan tümcelerdir. Söz konusu uulaç eklerinin bazıları tarafımızca koyu bir şekilde vurgulanmıştır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1 ders kitabında 5. üniteye yer alan *-DiktAn sonra* ve *-mAdAn önce* ulaçlarıyla ilgili herhangi bir açıklama yapılmamıştır. *-DAn önce* ve *-DAn sonra* yapılarıyla birlikte verilen bu ulaçlarla ilgili verilen örnekler şunlardır:

(24) Toplantıya gel**meden önce** hazırlık yapıyorum.

(25) Akşam biraz televizyon izled**ikten sonra** uyudum.

(2014, s. 73)

-mAdAn önce ulacı eksiltile bir şekilde *-mAdAn* biçiminde kullanılabilir. Ancak bu, eksiltile yapı, *-mAdAn* ulacıyla karıştırılmamalıdır. *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A1* ders kitabında verilen alıştırmalar arasında yer alan aşağıdaki tümce, *-mAdAn önce* ulacının değil, *-mAdAn* ulacının anlamını karşılamaktadır:

(26) ¹⁰Hava çok soğuk. Paltonu al..... dışarıya çıkma!

(2014s. 73)

1.7.2. -(y)Ip ve -mAdAn ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-(y)Ip* ve *-mAdAn* ulaçlarının birlikte ele alındığı görülmektedir. *-(y)Ip/ -mAdAn* ulaçlarının, eylemlerin temel tümcedeki eylemden önce gerçekleşip *-(y)Ip* gerçekleşmediğini (*-mAdAn*) belirtmesi üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 193):

(27) Dün akşam televizyonu kapat**ıp** uyudum.

(Televizyonu kapattım ve sonrasında uyudum.)

(28) Dün akşam televizyonu kapat**madan** uyudum.

(Uyudum ama öncesinde televizyonu kapatmadım.)

-(y)Ip/ -mAdAn ulacı taşıyan tümceciklerin öznelerinin temel tümcenin öznesi ile aynı olduğu belirtilmiş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 193):

(29) Dün akşam (ben/ **annem**) televizyonu kapat**ıp** uyudum.

Eğer *-mAdAn* ekini taşıyan bir tümceciğin öznesi ile temel tümcenin öznesi ayrı ise, bu yapı *-mAdAn* ulacı değil *-mAdAn (önce)* ulacının kısa biçimi olduğuna değinilmiş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 193):

¹⁰ “Hava çok soğuk. Paltonu almadan dışarı çıkma.” *-mAdAn* ulaç eki /tarz/ anlamında kullanılmıştır.

- (30) Dün akşam annem televizyonu kapat**madan** (önce) (**ben**) uyudum.
(Uyudum ama annem televizyonu henüz kapatmamıştı.)

Bunlara ek olarak, *-(y)Ip/ -mAdAn* ulaçları temel tümcedeki eylemin yapılış tarzını doğrudan etkiliyorsa, /ardışıklık/tan çok /tarz/, /neden/, /gerekçe/ anlatma işinin ön plana çıktığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 193):

- (31) Kimseyi dinle**meden** konuşuyorsun.
(Konuşmanın karşılıklı yapılmadığı, karşımızdaki kişilerin görüşlerine dikkat, önem ve değer verilmediği vb. anlamlara vurgu yapmaktadır.)
- (32) Çocuk kapıyı çal**madan** içeri girdi.
(İçeri girmeden önce kapıyı çalmanın beklendiğine ama bunun gerçekleşmediğine vurgu yapılmaktadır. Bunun yanı sıra bir gözlem de söz konusu olabilir.)
- (33) İşçiler yemekten zehirlen**ip** hastalandılar.
- (34) Gemi fırtınaya yakalan**ıp** battı.

Örnek (31) ve (32)'de *-mAdAn* ulaç ekli belirteç tümceciği temel tümcenin eylemini /tarz/ anlamıyla nitelemekte; örnek (33) ve (34)'te *-(y)Ip* ulaç ekli belirteç tümceciği temel tümcenin eylemini /neden/ anlamıyla nitelemektedir.

-(y)Ip ulacının, bir tür ikileme kurarak aynı anda gerçekleşme de anlatabildiği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 193):

- (35) Çocuklar bahçede koş**up** oynuyorlar.
- (36) Arkadaşlarla gül**üp** eğlendik.

-mAdAn ulacının ana tümcenin olumsuz olduğu yapılarda temel tümcedeki eylemin gerçekleşmesinin /ön koşul/u olarak algılandığına değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 193):

- (37) Kahvaltı yap**madan** işe gitmem.
(İşe gitmek için önce kahvaltı yaparım)
- (38) Soruları iyice **anlamadan** cevaplamayınız.
(Cevaplamak için önce soruları iyice anlamamız gerekir.)

Yukarıdaki tümcelerde /ön koşul/ ilişkisinin yanı sıra /ardışıklık/ ilişkisi de görülmektedir.

Temel tümcenin olumsuz olduğu yapılarda *-(y)Ip*'ın eklendiği eylemin de olumsuz algılandığı üzerinde durulmuş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 193):

(39) Bugüne kadar yalan söyley**ip** kimseyi kandırmadım.

(Yalan söylemedim ve kimseyi kandırmadım.)

-(y)Ip, *-mAdAn* biçimbiriminin olumlu biçimi olmakla birlikte, eklendiği eylemin de olumsuz olabileceği; bu durumda *-(y)Ip* ile ana eylem arasında sadece /ardışıklık/ veya /niteleme/ değil, daha çok birini diğerine /tercih etme/ ilişkisi kurulduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 193):

(40) Dün akşam sinemaya git**meyip** evde kaldık.

(41) Yemeklerde fazla yağ kullan**mayıp** formunuzu koruyabilirsiniz.

Örnek (41)'de verilen tümcede eklendiği eylem olumsuz olan *-(y)Ip* ulacı tümceye /tercih/ anlamının yanı sıra /neden/ anlamı da katmaktadır. Ancak yapılan açıklamalarda bu anlama değinilmemiştir.

11. üniteye yer alan *-(y)Ip* ve *-mAdAn* ulaçlarının gösterildiği dilbilgisi tablosunda, dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan her konuda örnek verilmediği gözlenmektedir. Buna benzer olarak bu yapılarla ilgili verilen alıştırmalarda da anlatılanların tümü yer almamaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitabında 6. üniteye yer alan *-(y)Ip* ekinin, iki işin arka arkaya yapıldığını anlatmak için kullanıldığı; *-(y)Ip*'ın bağlama belirteci olduğu; genellikle “ve” bağlacı yerine kullanıldığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 90):

(42) Bugün okula gid**ip** sınav sonuçlarını öğrenelim.

(43) Çarşıya çık**ıp** alışveriş yapmayacak mıyız?

(44) Ayşelerle pikniğe gid**ip** bu güzel günün tadını çıkaralım.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitabında, Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabında belirtildiği gibi temel tümcenin olumsuz olduğu yapılarda *-(y)Ip*'ın eklendiği eylemin de olumsuz algılandığı bilgisi verilmemesine rağmen bu bilgiyi örnekleyen bir tümce olduğu görülmektedir (Bknz. örnek (43)).

Buna benzer olarak *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2* ders kitabında verilen *-(y)Ip* ile ilgili alıştırmalarda da verilen dilbilgisi açıklaması dışında bir örneğe yer verildiği

gözlenmektedir. Aşağıda yer alan tümcede *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1* ders kitabında sözü edildiği gibi *-(y)Ip* ulacının /ardışıklık/ değil /neden/ anlamı ön plana çıkmaktadır. Bir başka deyişle temel eylemin /neden/ini bildirme söz konusudur:

(45) ¹¹Çok konuş.... herkesi rahatsız etme.
(2014, s. 90)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe A2 ders kitabında *-mAdAn* ulacı için şu açıklama verilmiştir: “Yan cümlecikteki işin yapılmadığını, temel cümledeki işin yapıldığını anlatmak için kullanılır.” (2014, s. 91). *-mAdAn* ulacıyla ilgili verilen örnekler şunlardır:

- (46) Yemek **yemedem** evden çıktı.
(47) Kantinde bir şeyler **yemedem** sınıfa gelmez.
(48) Hiç **usanmadan** her gün spor yapıyor.
(49) Filmi gözünü **kırpmadan** seyretti.
(50) Annemden izin **almadan** bir yere gidemem.
(2014, s. 91)

Verilen örnekler incelendiğinde yalnızca örnek (46)’nın yapılan açıklamaya uygun olduğu görülmektedir. (47). ve (50). tümcede /ön koşul/ bildirme; (48). ve (49). tümcede ise /tarz/ bildirme söz konusudur.

1.7.3. *-(y)ArAk* ulacı:

-(y)ArAk ulacına *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında A2 düzeyinde yer verilirken *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B1 düzeyinde yer verilmiştir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-(y)ArAk* ulacının tümceciğin eyleminin temel tümcedeki eylemle aynı esnada gerçekleşmekte olduğunu anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 193):

- (51) Bütün gün müzik **dinleyerek** çalıştım. /eşsüremlilik/+/tarz/¹²
(Hem ders çalışıyordum hem müzik dinliyordum.)

¹¹ Alistirmalarda yer alan bir tümcedir ve öğrencilerden boşluğu doldurmaları beklenmektedir: Çok konuşup herkesi rahatsız etme.

¹² Örneklerdeki anlambirimcikler tarafımızca eklenmiştir.

(52) Kadın kazayı ağlayarak anlattı. /eşsüremlilik/+/tarz/
(Kadın bir taraftan ağlıyor, bir taraftan da kazayı anlatıyordu.)

(53) Problemlerimizi konuşarak çözelim! /eşsüremlilik/+/tarz/

Örnek (51), (52) ve (53)'te /eşsüremlilik/in yanı sıra /tarz/ anlamı da bulunmaktadır.

-(y)ArAk ulacının, tümcecik ile temel tümcenin öznesi aynı ise kullanılabileceği belirtilmiş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 193):

(54) Dün akşam eşim / (ben) televizyon seyrederek uyudum.

-(y)ArAk ulacı temel tümcedeki eylemin yapılış tarzını doğrudan etkiliyorsa, aynı anda gerçekleşmekten çok /tarz/, /neden/, /gerekçe/ anlatma işinin ön plana çıktığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 193):

(55) Ev sahibi konukları gülererek karşıladı.

(56) Spor yaparak zayıfladım.

(57) Doktora gitmeyerek sağlığını tehlikeye atıyorsun.

(58) Bu teklifi reddederek büyük bir fırsatı kaçırarak.

Örnek (55) ve (56) /tarz/; (57) ve (58) /neden/ ilişkisini belirginleştirmektedir.

Temel tümcenin olumsuz olduğu yapılarda -(y)ArAk'ın eklendiği eylemin de olumsuz algılandığına değinilmiş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 194):

(59) Bugüne kadar yalan söyleyerek kimseyi kandırmadım. /eşsüremlilik/
(Yalan söylemedim ve kimseyi kandırmadım.)

-(y)ArAk ekinin aralarında /tarz/, /neden/, /gerekçe/ ilişkisi kurulması zor olan eylemlerle, tıpkı -(y)Ip gibi daha çok /ardışıklık/ anlatabileceği üzerinde durulmuş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 194):

(60) Bütün eşyalarımızı toplayarak kutulara yerleştirdik. /ardışıklık/+/tarz/

-(y)ArAk biçimbiriminin ol- eylemi ile kalıplaşmış olarak /açıklama/ anlatımı kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 194):

(61) Ben, öğretmeniniz olarak, size düzenli çalışma öneririm.

(62) Türkiye'ye daha önce turist olarak mı gelmişsiniz?

(63) Sizler Türkçeyi yabancı dil olarak öğreniyorsunuz.

(64) Türkiye'yi ikinci vatanım olarak görüyorum.

11. üniteye yer alan *-(y)ArAk* ulacının gösterildiği dilbilgisi tablosunda, dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan her konuda örnek verildiği gözlenmektedir. Buna benzer olarak bu yapılarla ilgili verilen alıştırmalarda da anlatılanlar yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-(y)ArAk* ulacının, durum ulacı olduğu ve eylemin nasıl yapıldığını anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 10):

- (65) Annesinin yanına koşarak gitti. /tarz/
- (66) Her sabah okula yürüyerek gidiyorum. /tarz/
- (67) Müzik dinleyerek ders çalışıyorum. /eşsüremlilik+/tarz/
- (68) Türkçeyi, Türk dizilerini seyrederek öğrendim./tarz/
- (69) Ekmek yemeyerek kilo verdim. /tarz/

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *ol-* ve *git-* sözcüklerinden sonra *-(y)ArAk* ulacı geldiğinde, bu sözcüklerin başka bir anlam ifade ettiği üzerinde durulmuştur (2013, s. 10). Ancak bu anlamların hangi anlamlar olduğuna değinilmemiş, aşağıdaki örnekler verilmiştir:

- (70) Babam mühendis **olarak** çalışıyor. /açıklama/
 - (71) Hasta **giderek** iyileşiyor. /süreklilik/
- (2013, s. 10)

Örnek (70)'te *-(y)ArAk* ulacının /açıklama/ işlevi, (71)'de ise *-(y)ArAk* ulacının artan /süreklilik/ anlamı olduğu gözlenmektedir.

Alıştırmalardaki tümcelere bakıldığında açıklamalarda yer almayan /neden/ anlamında bir örnekle karşılaşılmaktadır:

- (72) Doğum gününe gel..... beni çok üzdün.¹³
- (2013, s. 10)

¹³ Öğrencinin doldurması beklenen bir alıştıрма tümcesidir: Doğum gününe gelme beni çok üzdün.

1.7.4. -(y)A...-(y)A ulacı:

-(y)A...-(y)A ulacına da -(y)ArAk ulacı gibi *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında A2, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında ise B1 düzeyinde yer verildiği gözlenmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -(y)A...-(y)A ulacının tümceciğin eyleminin temel tümcedeki eylemle aynı esnada ama arka arkaya tekrarlanarak gerçekleşmekte olduğunu anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 194):

(73) Bu adresi ancak sora sora bulabildik. /tekrar+/tarz/

(74) Yol boyunca konuşa konuşa yürüdük. /tekrar+/tarz/

Yukarıdaki açıklamada belirtilmemesine rağmen örnek (73) ve (74)'teki tümcelerde /tarz/ anlamı da bulunmaktadır.

-(y)A...-(y)A ulacının, olumsuz eylemlere eklendiğinde, tekrarlanarak gerçekleşmeyi değil, hiç gerçekleşmemeyi anlattığı açıklanarak şu örnekler verilmiştir (2012,s. 194):

(75) Spor yapmaya yapmaya kilo aldım.

(76) Konuşmaya konuşmaya Türkçeyi unutabilirsiniz.

-(y)A...-(y)A ulacının, tümcecik ile temel tümcedeki eylemin öznesi aynı ise kullanılabilmesine değinilmiş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 194):

(77) Dün akşam eşim televizyon seyrede seyrede uyudum.

-(y)A...-(y)A ulacının, iki farklı ama yakın veya karşıt anlamlı eyleme de eklenebileceği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir:

(78) Çocuklar düşe kalka büyür.

(79) Merdivenleri ine çıka yoruldum.

Burada yapılan biçimsel açıklamanın yanı sıra -(y)A...-(y)A ulacının tümceye kattığı anlam üzerinde de durulması gerektiği düşünülmektedir.

-(y)A...-(y)A ulacı temel tümcedeki eylemin yapılış tarzını doğrudan etkiliyorsa, aynı andada arka arkaya tekrarlanarak gerçekleşmekten çok /tarz/, /neden-sonuç/, /gerekçe/ anlatmanın ön plana çıktığına değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 194):

- (80) Kadın kazayı ağlaya ağlaya anlattı.
 (81) Çorbayı karıştırıa karıştırıa pişirmek lazım.
 (82) Bu konuda ısrar ede ede hepimizi bıktırdın.
 (83) Öğretmen her gün ödev vere vere bizleri perişan etti.

11. ünite de yer alan $-(y)A\dots-(y)A$ ulacının gösterildiği dilbilgisi tablosunda, bu ulaçla ilgili dilbilgisi destek bölümünde açıklanmayan /beğenmeme/ anlamı içeren bir örneğe yer verildiği gözlenmektedir. Bu anlam *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3* kitabında ele alınmıştır.

- (84) Ala ala bu arabayı mı aldın?
 (2012, s. 137)

Alıştırılarda dilbilgisi destek bölümünde yer alan açıklamalar doğrultusunda tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında $-(y)A\dots-(y)A$ ulacının, eylemin nasıl yapıldığını anlattığı; bu ulaçta yapılan işin tekrarının söz konusu olduğu; $-(y)ArAk$ ulacıyla bu ulacın tümceye kattığı anlamın, birbirine çok yakın olduğu; bu nedenle çoğu zaman birbirlerinin yerine kullanılabilirdikleri üzerinde durulmuştur (2013, s. 10). Ancak $-(y)ArAk$ ve $-(y)A\dots-(y)A$ ulaçlarının birbirinin yerine kullanılmadığı pek çok örnekle karşılaşmaktayız. Bunların da üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Kitapta $-(y)A\dots-(y)A$ ulacıyla ilgili verilen örnekler şunlardır:

- (85) Bilgisayarın karşısında çalışa çalışa gözlerim ağrıdı.
 (86) Konuşa konuşa Türkçemi ilerlettim.
 (87) Birbirimizi görmeye görmeye unuttuk.
 (88) Piknikte güle oynaya eğlendik.
 (2013, s. 10)

Deyimlerde de kullanılan bir yapı olan bu ulacın anlamı değiştiği halde ve verilen alıştırmalarda yer verildiği halde açıklamalarda bununla ilgili bir bilgiye rastlanmamaktadır:

- (89) Göz gör..... gör..... yalan söylüyor.¹⁴
(2013, s. 10)

1.7.5. -mAsI için/ -mAk için/ -mAk üzere ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -mA (+iyelik ekleri) için ve -mAk için ulaçlarının, /eylemin gerçekleşme amacını/ gösteren tümcecikler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 194):

- (90) Kilo almamak için spor yapıyorum.
(91) Doktor bu ilaçları sana iyileşmen için verdi.
(92) Daha sağlıklı yaşamak için gayret edelim.
(93) Doktora yapmak için Amerika'ya gitti.
(94) Bir Türk üniversitesinde okumam için Türkçe öğrenmem gerek.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının 12. ünitesinde -mAsI için/ -mAk için ulaçlarının gösterildiği dilbilgisi tablosuna bakıldığında, dilbilgisi destek bölümünde yer almayan bazı biçimsel özelliklerin birer örnekle gösterilmeye çalışıldığı görülmektedir:

- (95) ~~Ö Türkçe öğrenmesi için TÖMER gidiyor.~~
(96) ~~Çocuğumun iyi bir insan olmak istiyorum.~~
(2012, s. 142)

Bu örneklerde yer alan biçimsel özellikler yabancı öğrencilerin sık sık yaptığı hatalardandır. Bundan dolayı bu dilbilgisi yapılarının öğretimi sırasında yukarıdaki biçimsel özellikler üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Bunun yanı sıra dilbilgisi tablosunda yer alan örnek (95) ve (96)'daki yanlış tümcelerin doğrusu yazılmamıştır. Bu, öğretim açısından pedagojik bir hatadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -mAk üzere ulacının, eylemin gerçekleşme hedefini koşullu olarak gösteren tümcecikler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 194):

- (97) Doktora yapmak üzere Amerika'ya gitti.
(98) Arkadaşlarıyla buluşmak üzere evden çıktı.

¹⁴ Öğrencilerden doldurması beklenen alıştırmalarda yer almaktadır. -(y)A...-(y)A ulacı bu tümcede kalıp ifade olarak kullanılmıştır: Göz göre göre yalan söylüyor.

-mAk üzere hedeflenebilen eylemlere eklendiği için, öznelerin yeterliğinde olmayan eylemlerle kullanılmadığına değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 194):

- (99) Ölmek için / üzere her şeyi yapıyor.
- (100) Sınavda başarılı olmak için / üzere çok çalıştım.
- (101) Kilo almamak için / üzere spor yapıyorum.
- (102) Kış aylarında üşümek için / üzere kalın elbiseler giyinmek gerek.
- (103) Bu konuyu açmamak üzere kapatıyoruz.
- (104) Adam geri dönmek üzere evi terk etti.

-mAk üzere yapısı ile kurulmuş anlatımların, koşaç tümcelerinde /gerçekleşmeye çok yakın olma/ anlamını vermek üzere kullanılabileceği belirtilmiş ve şu örnekleri verilmiştir (2012, s. 194):

- (105) Uçak kalkmak üzere.
- (106) Yorgunluktan ölmek üzereyim.

Kitabın 12. ünitesinde yer alan *-mAk üzere* ulacının gösterildiği tabloda dilbilgisi destek bölümünde anlatılanlarla ilgili örnekler verilmiştir. Ancak anlamsal olarak birbirine çok yakın olan *-mAk için* ve *-mAk üzere* ulaçlarının anlatımı sırasında bu iki ulaç arasındaki özellikle biçimsel farklar üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir. Çünkü bu ulaçlar yabancı öğrencilerin en çok hata yaptığı ulaçlardandır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-mAk için* ve *-mAkl için* ulaçlarının, yüklem gerçeğe amacını gösteren yan tümceler oluşturduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 58):

- (107) Kadıköy'den Taksim'e gitmek için önce vapura sonra funikülere binmeniz lazım.
- (108) Yurt dışında sorun yaşamamanız için listedeki belgeleri hazırlamanız lazım.
- (109) Öğretmen konuyu iyi anlamamız için her gün ödevler veriyor.
- (110) Sana yardım etmek için ne yapabilirim?

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-mAk üzere* ulacının, *-mAk için* gibi yüklem gerçeğe amacını gösterdiğine; ancak bu yapının, gerçekleşmesi kişinin kendisine bağlı olan eylemler için kullanıldığına değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 59):

- (111) Sağlıklı **olmak için** spor yapıyorum. (Doğru)
 *Sağlıklı **olmak üzere** spor yapıyorum. (Yanlış, çünkü sağlıklı olmak bizim elimizde değil.)
- (112) İşe **gitmek için** evden çıktı. (Doğru)→ İşe **gitmek üzere** evden çıktı. (Doğru)
- (113) Sigarayı bir daha **içmemek üzere** bırakıyorum. (Bir işin tekrar yapılmayacağını anlatır.)

Yapılan açıklamalarda verilen son örneğin açıklaması yapılmamıştır. /Bir işin tekrar yapılmayacağı/ anlamının olumsuz sözdizimle ifade edildiği görülmektedir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-mAk üzere* ulacının, eklendiği eylemin gerçekleşmesine çok az kaldığını belirttiği üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 59):

- (114) Çabuk ol, vapur **kalkmak üzere!**
- (115) Kahvem **bitmek üzere**. Birazdan gidebiliriz.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe kitabında, *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında olduğu gibi daha fazla açıklamaya yer verilmesi ve bu kitapta da iki ulaç arasındaki anlamsal ve biçimsel farklılık üzerinde örneklerle durulması gerektiği düşünülmektedir.

1.7.6. -(y)ken ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe kitabında adlarla ve sıfatlarla kullanımının A1 düzeyinde, eylemlerle kullanımının B1 düzeyinde verilen *-(y)ken* ulacının, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında her iki kullanımının da B1 düzeyinde verildiği görülmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-(y)ken* (< *i-ken*) başlığı altında verilen açıklamalarda *-ken* ulacının, *i-* eylemine doğrudan eklenerek koşaç tümcesini temel tümcedeki eylemin zamanı veya dönemi ile eşleştirdiği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

- (116) Ben öğrenci **i-ken** çok meraklıydım.
- (117) İnsanlar genç **i-ken** çok ateşlidir.
- (118) Sen hasta **i-ken** çok huysuz oluyorsun.

Bunlara ek olarak, *-ken* ulacının *i-* eylemi üzerine eklendiğine ve eylemin, kendinden önce gelen sözcüğe çoğunlukla kaynaştığına ama ünlü uyumuna girmediğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

- (119) öğrenci **i-ken** > öğrenciy**ken**
 genç **i-ken** > genç**ken**
 hasta **i-ken** > hastay**ken**

Son olarak *-ken* ulacı ile kurulan tümcelerde öznelerin aynı da farklı da olabileceği üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

- (120) **Ben** öğrenciyken **sen** neydin?
 (121) **O** hastayken **biz** burada değildik.
 (122) **Biz** gençken (**biz**) daha meraklıydık.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 1 ders kitabında A1 düzeyinde *-(y)ken* ulacının yalnızca ad ve sıfatlarla kullanılış biçimlerine yer verildiği gözlenmiştir. 4. üniteye yer alan dilbilgisi tablosuna bakıldığında dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulmayan bulunma durumu biçimbirimiyle (*-DA*) beraber *-(y)ken* ulacının kullanımıyla ilgili bir örneğin (Evdeyken çok mutluydum.) yer aldığı görülmüştür. Bunun yanı sıra ilgili alıştırmalarda da bu yapıya yer verilmiştir. Henüz *-DA* bulunma durumu biçimbiriminin kullanımını içselleştiremeyen A1 düzeyindeki öğrencilere *-(y)ken* yapısı öğretilirken *-DAyken* yapısının da üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-(y)ken* ulacının, şimdiki ve geniş zaman çekimli eylemlerden sonra koşaç eylemine eklenerek kullanıldığı ve bu konumdaki görevinin, eklendiği tümceyi ana eylemin zamanı veya dönemi ile eşlemek olduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 182):

- (123) Okula gelirken arkadaşım ile karşılaştım.
 (124) Lütfen ben ders çalışırken odama girme.

-yorken yapısıyla çok karşılaşılmaktadır, kimileri standart Türkçeye uydurulmuştur, ancak bu yapının kullanımı doğru değildir. Örnek (124)'teki tümcede de "Lütfen ben ders çalışırken odama girme." tümcesindeki "çalışırken" yapısının "çalışırken" olması gerekmektedir.

-(y)ken ulacının, geniş zaman çekimli eylemlerle paralel konumdaki kişilerin, nesnelere farklı veya karşıt tutumlarını şimdiki zamanda anlatan yapılar kurmaya da uygun olduğuna değinilmiştir (2013, s. 182). Ancak sadece şimdiki zaman anlatan yapılarda değil, geniş zaman, şimdiki zaman hikâyesi ve geniş zaman hikâyesi anlatan yapılar da kurmaya uygundur. Kitapta verilen örnekler şunlardır: (2013, s. 182)

(125) Ben polisiye filmlerden hoşlan-**ır-ken** eşim romantik filmleri seviyor.

(126) Öğretmen yazmaya önem ver-**ir-ken** biz konuşmayı daha çok önemsiyoruz.

(2013, s. 182)

-(y)ken ulacının, gelecek zaman çekimli eylemlerle birlikte kullanıldığında ana eylemin gerçekleşme anının daha önce olduğunu, genellikle de hemen önce olduğunu anlatabildiği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 182):

(127) Tam evden çık-**acak-ken** telefon çaldı.

(128) Tam yemeğe otur-**acak-ken** elektrik kesildi.

-(y)ken ulacının, gelecek zaman çekimli eylemlerle birlikte kullanıldığında, eylemin gerçekleşmesinden vazgeçildiğini, karar değiştirildiğini, bunun da genellikle son anda olduğunu anlatabileceğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 183):

(129) Tatilde Marmaris'e gid-**ecek-ken** karar değiştirip Bodrum'a gittik.

(130) Bu evi satın al-**acak-ken** son anda vazgeçtik.

-(y)ken ulacının, belirsiz geçmiş zaman çekimli eylemlerle birlikte kullanıldığında ana eylemlerin gerçekleşmesinin, diğer eylemlerin yanı sıra olduğunu anlattığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 183):

(131) Türkiye'ye gel-**miş-ken** Konya'yı görmeden dönme.

(132) Markete git-**miş-ken** senin için de gazete alayım mı?

(133) Aslında İstanbul'a bir toplantı için geldim. Ama gel-**miş-ken** buradaki tüm arkadaşlarımı da ziyaret edeyim dedim.

3. ünite de yer alan -(y)ken ulacını gösteren dilbilgisi tablosunda da dilbilgisi destek bölümünde anlatılan açıklamalara uygun örnekler verildiği görülmektedir. Buna ek olarak A1 düzeyinde adlarla ve sıfatlarla kullanımının öğretildiği bu yapı, dilbilgisi destek bölümünde yer almamasına rağmen dilbilgisi tablosundaki örnekler arasında yer almaktadır. Alıştırmalar da dilbilgisi destek bölümündeki açıklamalar doğrultusundadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-(y)ken* ulacının, sonuna geldiği sözcüğe /durum/ ve /zaman/ anlamı kattığı; tümcenin anlamına göre geçmiş zaman, şimdiki zaman, gelecek zaman veya geniş zamanla kullanıldığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 17):

- (134) Yemek yaparken telefon çaldı. /eşsüremlilik/
 (135) Otobüse yetişmek için koşarken düştüm. /eşsüremlilik/
 (136) Hazır elin değmişken benim tabağımı da mutfağa götürür müsün?
 (137) Babam çocukken çok yaramazmış. /eşsüremlilik/
 (138) Düşecekken ablam kolumdan tuttu. /ardışıklık/
 (139) Tam evden çıkacakken karşı komşum misafirlige geldi. /ardışıklık/
 (140) Tatlı tatlı sohbet ediyorken birdenbire tartışmaya başladılar.¹⁵
 (141) Hastayken bana en çok Bahar yardım etti. /eşsüremlilik/
 (142) İstanbul'dayken her hafta balığa gidiyorduk. /içerme/

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında zamanlarla kullanıldığına değinilmiş, ancak bunların tümceye kattığı anlam hakkında herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Bunun yanı sıra öğrenciler için yeni bir yapı olan *-(y)ken* ulacının alıştırmalarında yer alan tümcelerde öğrencilerin daha önce öğrenmedikleri yapılarla (*-yordu* gibi) örnek verilmesinin de konunun pekiştirilmesini, öğrenci açısından zorlaştıracığı düşünülmektedir. Başka bir deyişle verilen açıklamalarla ve alıştırmalarla öğrencilerin bu yapıyı iyi öğrenebilecekleri düşünülmektedir.

- (143) İstanbul..... her hafta sonu Taksim'e gidiyordum.¹⁶
 (2013, s. 18)

Yukarıdaki tümceye bakıldığında açıklamalarda hiç sözü edilmeyen *-Dayken* yapısının öğrencilerden beklendiği görülmektedir. Ayrıca kitabın dilbilgisi sıralamasına göre *-(I)yordu* yapısı öğrencilere henüz öğretilmediği halde alıştırmalarda sıklıkla kullanılmıştır. Aşağıdaki tümcelerde aynı şey söz konusudur:

¹⁵ Bu örnek tümcedeki *-yorken* yapısı yanlıştır; "*sohbet ederken*" olması gerekmektedir.

¹⁶ Öğrenciden doldurması beklenen bir alıştırmaya tümcesidir: İstanbul'dayken her hafta sonu Taksim'e gidiyordum.

Aşağıdaki cümleleri “-(y)ken” zarf-fiil ekini kullanarak yeniden yazalım.

(144) İstanbul’da öğrenciydim. Her gün Türkçe kursuna gidiyordum.

(145) Televizyon izliyordum, uyumuşum.

(2013, s. 18)

1.7.7. -DIğIndAn beri/ -(DI)...-(y)All uлаçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -DIğIndAn beri yapısının, -DIk ekiyle adlaşmış tümcelerle birlikte belirli bir geçmişten bu yana veya belirli bir süre boyunca gerçekleşmekte oluş anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 183):

(146) Çalışmaya başladığımdan beri sabahları daha erken kalkıyorum.

(147) Onunla mezun olduğumuzdan beri görüşmedim / görüştüm.

Bu yapının olumlu biçiminde sadece şimdiki zamanın; olumsuz biçiminde ise şimdiki zaman ve geçmiş zamanın kullanılabileceğinin örneklerde gösterildiği gibi açıklamalarda da verilmesi gerektiği düşünülmektedir.

4. üniteye yer alan bu ulacı gösteren dilbilgisi tablosundaki örneklerde de dilbilgisi destek bölümündekine benzer örnekler yer almaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -(DI)...-(y)All yapısının, -DIğIndAn beri yapısıyla tamamen aynı olduğu, belirli bir geçmişten bu yana veya belirli bir süre boyunca gerçekleşmekte oluş anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 183):

(148) Çocuk (doğdu) doğal hiç hasta olmadı.

(149) Çalışmaya (başladım) başlayalı sabahları erken kalkıyorum.

-(DI)...-(y)All yapısında yalnızca 2. eylemin ve yalnızca eksilteli yapıda olumsuzlanabileceğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 183):

(150) a. Onunla görüşmeyeli yıllar oldu.

(150) b. *Onunla görüşmedim görüşmeyeli yıllar oldu.¹⁷

(150) c. *Onunla görüşmedim görüşeli yıllar oldu.

¹⁷ Örnek (150) b, c ve d tümcelerindeki eksiltelen tümceciklerin üstü tarafımızdan çizilmiştir.

(150) d. *Onunla **görüştüm görüşmeyeli** yıllar oldu.

Örnek (150)d, c ve d örneklerinde verilen yanlış tümcelerin verilmesi daha önce de belirtildiği gibi pedagojik açıdan yanlıştır.

-(DI)...-(y)All ulacı tam yapıda kullanıldığında temel tümcenin genellikle olumsuz olan saptamalar, yargılar, tanımlar aktardığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 183):

(151) Kursa **başladık başlayalı** öğretmen hiç yoklama yapmadı. /süreklilik/

(152) Kursa (**başladım**) **başlayalı** daha iyi Türkçe konuşuyorum. /süreklilik/

Temel tümcenin zamana dair yansız bir saptama aktardığı anlatımlarda -(DI)...-(y)All ulacının, tam yapıda kullanılmadığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 183):

(153) Film (**başladı**) **başlayalı** on dakika oldu. /süreklilik/

(154) Film başladı **başlayalı** inanılmaz bir sıkıcı on dakika oldu. /süreksizlik/

(155) Üniversiteyi (**bitirdim**) **bitireli** beş yıl geçti. /süreklilik/

(156) Üniversiteyi **bitirdim** **bitireli** topu topu beş yıl geçti. /süreksizlik/

4. ünite, bu ulacı gösteren dilbilgisi tablosunda yer alan örnekler dilbilgisi destek bölümündeki bilgileri yansıtmaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında -DIğIndAn beri, -(y)All, -DI...-(y)All ulaçlarının, temel tümcedeki eylemin başlama zamanını ve eylemin hâlâ devam ettiğini gösterdiği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 95):

(157) Okul **başladığından beri** Arzu'yu görmedim.

(158) Aslı **geldi geleli** her gün beraberiz.

(159) İstanbul'a **geleli** her gün çalışıyorum.

Kitapta *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında olduğu gibi ulaçlar üzerinde daha belirgin açıklamalar yapılması ve bu ulaçlar arasındaki farkların üzerinde de açık bir biçimde durulması gerektiği düşünülmektedir.

1.7.8. -DIğIndA / -(y)AcAğIndA / -DIğI zaman / -(y)AcAğI zaman ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -DIğIndA/ -(y)AcAğIndA/ -DIğI zaman/ -(y)AcAğI zaman ulaçlarının, eklendikleri

tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.’nin gerçekleştiği zamanı, anı, dönemi veya süreyi gösterdiği ve temel tümceyi bu kavramlar çerçevesinde /aynı zamanda olma/ açısından nitelediği belirtilmiş ve şu örnek verilmiştir (2013, s. 186):

(160) İlkbahar gel-**diğ-i-nde** / gel-**diğ-i zaman** çiçekler açar. /süreç/+/bitim/

Bu ulaçlar genellikle /aynı zamanda olma/ anlatsa da geniş ve gelecek zaman çekimleriyle temel tümcenin ulacın gösterdiği zamanın öncesine veya sonrasına gönderimde bulunabileceğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 186):

(161) Kitap okumaya tatile çıktığımda **başlayacağım**.

(162) Tatile çıkacağım zaman önceden hazırlık **yapmam**.

/Aynı zamanda olma/yı anlatmalarına karşın, eylemin tekçil olduğu durumlarda yalnızca -*DIğIndA* ulacının kullanıldığından söz edilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 186):

(163) Buraya ilk **geldiğimde**/ **geldiğim zaman** her şey çok farklıydı. /an/+/süreklilik/

(164) Onu son **gördüğümde**/ **gördüğüm zaman** hastaydı. /an/+/süreklilik/

-*DIğIndA* ve -*DIğI zaman* ulaçlarının, temel tümcenin tekrarlanma anlattığı şimdiki zaman çekimli yapıları için de uygun olduğu ama tekrar belirteci “her”in yalnızca eylem -*DIğIndA* ulacı aldığıda kullanıldığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 186-187):

(165) a. Seni (her) **gördüğümde** mutlu oluyorum. /an/+/tekrar/

(165) b. Seni **her** **gördüğüm zaman** mutlu oluyorum. /an/+/süreklilik/

9. üniteye yer alan dilbilgisi tablosunda da dilbilgisi destek bölümündeki bilgiler doğrultusunda örnekler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında -*DIğI zaman* ve -*DIğIndA* ulaçlarının, temel tümcedeki olayın gerçekleşme zamanını anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 35):

(166) Derse **girdiğim zaman** / **girdiğimde** saat 10:00’du.

(167) Tatile **çıktığım zaman** / **çıktığımda** bol bol kitap okuyacağım.

- (168) Geç **yattığım zaman** / **yattığımda** ertesi gün kendimi çok yorgun hissediyorum.¹⁸

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında bu ulacın, geniş ve gelecek zaman ifade eden tümcelerde *-(y)Inca* görevinde ve “her zaman” anlamında da kullanılabileceğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 35):

- (169) Yağmur **yağdığı zaman** / **yağdığında** (yağınca) hüzünlenirim.
 (170) Yaz **geldiği zaman** / **geldiğinde** (gelince) ailemle yazlığa gider, denize gireriz.
 (171) Annelere **gitmediğim zaman** / **gitmediğimde** (etmeyince) kendimi iyi hissetmem.¹⁹

Kitapta *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında olduğu gibi iki ulacın birbirinin yerine kullanılmayacağı durumlar verilmemiştir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında *-(y)AcAğI zaman* ulacının, eklendiği eylemin gerçekleşmeden temel tümcedeki eylemin, olayın gerçekleşeceğini anlatmak için “o zaman” anlamında kullanıldığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 36):

- (172) Eve geç **gideceğim zaman** evdekilere önceden haber veririm.²⁰
 (173) Okula **gitmeyeceğin zaman** öğretmenine haber vermelisin.
 (174) Sınava **gireceğim zaman** önceki akşam erken yatarım.
 (175) Annelere **gideceğin zaman** onları arar mısın, sürpriz mi yaparsın?²¹

Kitapta *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında sözü edilen *-(y)AcAğIndA* yapısına yer verilmemiştir.

¹⁸ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Akşamları erken uyumadığım zaman / uyumadığımda ertesi gün kendimi çok yorgun hissediyorum.

¹⁹ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Ailemi ziyaret etmediğim zaman / etmediğimde (etmeyince) kendimi iyi hissetmem. *ziyaret et-* özel durumlarda kullanılır.

²⁰ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Eve geç gideceğim zaman aileme önceden haber veririm.

²¹ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Aileni ziyaret edeceğin zaman onları arar mısın, sürpriz mi yaparsın?

1.7.9. -DIĞI / -(y)AcAĞI sırada ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIĞI/ -(y)AcAĞI sırada* ulacının, eklendiği tümcedeki eylemin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleştiği anı gösterdiği ve temel tümceyi “aynı anda olma” açısından nitelediği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 187):

(176) Sen ara-**diğin sırada** ben evden çıkmak üzereydim.

(177) Evden çık-**acağım sırada** sen aradın.

-DIĞI/ -(y)AcAĞI sırada ulacının, /aynı anda olma/ açısından temel tümcedeki eylemle *-DIĞIndA* ve *-DIĞI zaman* ulaçlarına göre anlık ilişkinin daha sıkı olduğuna değinilmiş ve şu örnek verilmiştir (2013, s. 187):

(178) İlkbahar **gel-diği-i-nde** / **gel-diğ-i zaman** / **geldiği-sırada** çiçekler açar.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında *-DIĞI sırada* ulacının temel tümcedeki işin başlama zamanı ile yan tümcedeki işin başlama zamanının neredeyse aynı olduğunu anlatmak için /aynı anda/ anlamı ile kullanıldığı; bu yapının *-A/İrken* ile aynı olduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 36):

(179) Alışverişe **çıktığı sırada** yağmur yağmaya başlamış.

(180) Öğrenci tahtaya **kalktığı sırada** ders bitti.

(181) Dün akşam yatağıma **yattığım sırada** deprem oldu.

(182) Arkadaşımı **aradığı sırada** telefonunun pili bitti.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında *-(y)AcAĞI sırada* ulacının, eklendiği eylem gerçekleşmek üzereyken temel tümcedeki olayların gerçekleştiğini anlatmak için /aynı anda/ anlamı ile kullanıldığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 36):

(183) Evden çık-**acağım sırada** telefonum çaldı.

(184) Taksiye bine-**ceğim sırada** cüzdanımı evde unuttuğumu fark ettim.

(185) Tam seni aray-**acağım sırada** misafir geldi, arayamadım.

(186) Doğum günümde şarkı söyle-**yeceğim sırada** mikrofon bozuldu.

(187) İşten çık-**acağım sırada** patronum mesaiye kalmamı istedi.

1.7.10. -(y)IncA ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -(y)IncA ulacının, temel tümceyi, eklendiği tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleşmesine bağlı olarak hemen veya sonrasında ortaya çıkacak sonucu anlatması açısından sınırladığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 187):

(188) Öğretmen sınıfa girince bütün öğrenciler sustu.

(189) Kitaplarınız kurs başlayınca verilecek.

-(y)IncA ulacının, temel tümceyi zamandan çok sonuçları açısından etkilediğinden, temel tümcenin /tekrar/lanma anlattığı şimdiki zaman çekimli yapıları için de uygun olduğundan ama “her” belirtecinin kullanılmadığından söz edilmiş ve şu örnek verilmiştir (2013, s. 187):

(190) Seni her görünce mutlu oluyorum.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında -(y)IncA ulacının, tümcenin yüklemine zaman bakımından tamamladığı; kendisinden sonra gelen eylemin hemen yapıldığını/ yapılacağını gösterdiği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 92):

(191) Uçaktan inince beni ara. /ardışıklık/

(192) Ödevlerim bitince yatacağım. /ardışıklık/

(193) Geçen yıl yağmur yağmayınca şehirde su kesintileri oldu. /neden/

(194) Kardeşim seni görmeyince çok üzüldü. /neden/

Örnek (191) ve (192)'de /hemen/ kavramını gösteren bir işaretleyici olmadığından temel tümcenin eyleminin yan tümceciğin eyleminden sonra hemen mi yoksa daha sonra mı gerçekleştiği anlaşılmamaktadır. Buna ek olarak açıklamalarda bu yapının /neden/ anlamı üzerinde durulmadığı halde yukarıda görüldüğü gibi örnek (193) ve (194)'te /neden/ anlamı içeren tümceler bulunmaktadır. Buna benzer olarak *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1* ders kitabında yapılan dilbilgisi açıklamasının ardından beş tümcelik bir alıştırmaya yer almaktadır. Bu tümcelerin dördü /neden/ anlamı taşımaktadır²²:

(195) Karşı komşumuz elektrik faturasını ödemeyi unut..... elektrikleri kesildi.

²² Örnek (195), (196), (197) ve (198)'deki tümceler öğrencilerden doldurması beklenen alıştırmaya örneklerdir. Yanıtlar: (195) unutunca (196) takılınca (197) görünce (198) görünce

- (196) Tramvay yolundan karşıya geçerken ayağı takıl..... düştü ve dizini incitti.
- (197) Çocukluk arkadaşını gör..... çok sevindi.
- (198) Telefondaki cevapsız çağrılarını gör..... çok endişelendi ve hemen annesini aradı.
- (2013, s. 92)

Demek ki *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1* ders kitabındaki örneklerin değiştirilmesi ya da yapılan dilbilgisi açıklamasının zenginleştirilmesi gerekmektedir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-(y)IncA* ulacının bazen *-DIĞI zaman* ulacı yerine kullanıldığı; fakat *-DIĞI zamanlı* söyleyişlerde temel ve yan tümcelerdeki eylemlerin aynı zamanda yapılabileceği belirtilmiştir (2013, s. 92). Ancak *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setinde B2 düzeyinde yer alan *-DIĞI zaman* yapısıyla ilgili bilginin burada verilmesinin doğru olmadığı düşünülmektedir.

1.7.11. *-(A/I)r...-mAz* ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-(A/I)r...-mAz* ulacının, temel tümceyi, eklendiği tümcedeki işin, hareketin durumun, olayın vb.'nin hemen sonrasında gerçekleşme açısından sınırladığı belirtilmiştir. Buna ek olarak bu ulacın, belirli eylemlerle kalıplaşmış olarak çok farklı anlamlarda da kullanıldığına değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 187):

- (199) Eve gider gitmez uyuyacağım.
- (200) Olur olmaz konuşma. /gereksiz/
- (201) Tekliflerini ister istemez kabul ettim. /gönülsüzce/

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-(A/I)r...-mAz* ulacının, tümceye /tezlik/, çabukluk/ anlamı verdiği; temel tümcedeki eylemin hemen gerçekleştiğini/gerçekleşeceğini anlatmak için kullanıldığı; iki eylem arasındaki sürenin çok kısa olduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 92):

- (202) Memleketine varır varmaz beni mutlaka ara!
- (203) Mektubu alır almaz sana cevap yazıyorum.

- (204) Okuldan çıkar çıkmaz kütüphaneye gideceğim.
 (205) Eve gider gitmez yatıp uyumak istiyorum.

1.7.12. -(y)AnA / -(y)IncAyA kadar/ dek/ değin ulaçları:

-(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/ dek/ değin ulaçları *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B1 düzeyinde verilirken, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B2 düzeyinde yer almaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/ dek ulaçlarının temel tümcedeki eylemin gerçekleşmesinin sona erme noktasını gösterdiği belirtilmiş ve şu örnek verilmiştir (2013, s. 187):

- (206) Diploma al-**ana**/ al**ıncaya kadar**/ **dek** kursa devam ettim / edeceğim.
 /süre+/son/

Ulaçın -(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar yapısının, dilek (hikâye) kipi çekimli temel tümcelerin başka bir iş, oluş veya durumun yerini almasına yönelik anlatımlarla bağlantı kurduğuna değinilmiş ve şu örnek verilmiştir (2013, s. 187):

- (207) Mektup yaz**ana**/ yaz**ıncaya kadar** keşke hemen telefon etseydi.

9. ünite de yer alan -(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar ulaçlarının gösterildiği dilbilgisi tablosunda, dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan bilgilerle ilgili örnekler bulunmaktadır. Buna benzer olarak bu ulaçlarla ilgili verilen alıştırmalarda da sözü edilen bilgileri destekleyen tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında -(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/ dek/ değin yapılarının, tümceye /zaman/ anlamı kattığı; temel tümcede belirtilen işin/ hareketin bitme noktasını gösterdiği üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 17):

- (208) Türkçe öğren**ene kadar** kursa devam edeceğim.
 (209) Hırsızlık olaylarında, polis gel**ene kadar** hiçbir şeye dokunmamak lazım.
 (210) Uçağa binmekten çok korkuyor, bu yüzden ilaç aldı ve Ankara'ya var**ana dek** uyudu.
 (211) Ödevlerini bitir**ene kadar** dışarı çıkmak yok!

- (212) Sabah olana **değın** çalıştım ve nihayet bütün işlerimi bitirdim.
- (213) Eşim, çocuklarımız okullarını bitirinceye **değın** emekli olmayı düşünmüyor.
- (214) Doktorlar, “Eğer kilo vermek istiyorsanız **doyncaya kadar** yemeyin, masadan biraz aç kalkın.” diyorlar.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında *-(y)AnA kadar* yapısının ayrıca temel tümcedeki işe tercih edilebileceğın anlamını kattığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 17):

- (215) Ona e-mail yazana **kadar** telefon etseydin.
- (216) Okul çok yakın. Otobüse binene **kadar** okula yürü.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabında her iki ulaç için de kullanıldığı söylenen bu anlatımı, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2* ders kitabında sadece *-(y)AnA kadar* yapısının karşıladığı belirtilmektedir.

Bunlara ek olarak *-(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar* ulaçlarının /aynı zamanda olma/ anlamının hem *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2* ders kitabındaki hem de *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2* ders kitabındaki açıklamalarda yer alması gerektiği düşünülmektedir. Buna karşılık bu anlamı içeren tümcelere her iki kitaptaki alıştırmalarda rastlanmaktadır:

- (217) Sen yemeği yap.....ben markete gidip gelirim.²³
(Yeni Hitit, 2013, s. 112)
- (218) Sen sinema biletlerini al..... ben de yiyecek bir şeyler alayım.
(İstanbul, 2014,s. 18)

1.7.13. -DIğI/ -(y)AcAğI için ve -DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIğI/ -(y)AcAğI için* ve *-DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn* ulaçlarının, temel tümceyi, eklendikleri tümcedeki iş, hareket, durum, olay vb. nedeniyle, gerekçesiyle yapılmış olma açısından nitelediği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 188):

²³ Örnek (217) ve (218)'deki tümceler öğrencilerden doldurması beklenen alıştırmaya örneklerdir. Yanıtlar: (217) yapıncaya kadar (218) alıncaya kadar

- (219) [Türkiye’de yaşa-**dığım için**] Türkçe öğreniyorum.
- (220) [Türkiye’de yaşa-**yacağım için**] Türkçe öğreniyorum.
- (221) [Bu konuyu yarınki toplantıda ele al-**acağımızdan**] bugün diğer konuları tartışacağız.
- (222) [Her gün yüzlerce yeni araç trafiğe çık-**tığından**] büyük şehirlerdeki ulaşım sorunu günden güne büyüyor.

11. ünite de yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan bilgilere uygun tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında *-DIĞI için/ -DIĞIndAn/ -DIĞIndAn dolayı* ulaçlarının, sebep (neden) bildirmek için kullanıldığı; kendisinden sonra gelen eylemin yapılış nedenini belirttiğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 50):

- (223) a. Doğum günümde beni aramadığı için onunla konuşmayacağım.
- (223) b. Doğum günümde beni aramadığından onunla konuşmayacağım.
- (223) c. Doğum günümde beni aramadığından dolayı onunla konuşmayacağım.²⁴

1.7.14. -DIĞI/ -(y)AcAĞI halde ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIĞI/ -(y)AcAĞI halde* ulacının, yan tümceyi, eklendikleri tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.’nin gerçekleşmesine karşın yapılma açısından nitelediği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 189):

- (224) Hiç çalışma-**dığı halde** sınavda başarılı oldu.
- (225) Çok çalış-**tığı halde** sınavda başarılı olamadı.

-DIĞI halde ulacının, herhangi bir karşıtlık kurmaksızın yalnızca /yanında var olma/, /beraberinde olma/ anlatmak üzere /beraberinde-yanında ... olduğu halde/ biçiminde kalıplaşmış olarak da kullanıldığından söz edilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 189):

- (226) **Yanında** Ahmet **olduğu halde** içeri girdi.²⁵
- (227) **Beraberinde** gerekli evraklar **olduğu halde** toplantıya katıldı.

²⁴ *-DAn dolayı* yapısında anlamsal bir yineleme söz konusudur.

12. üniteye yer alan bu uyaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan bilgilere uygun tümceler yer almaktadır.

-DIğI/ -(y)AcAğI halde uyaçları *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında yer almamaktadır.

1.7.15. -mAsInA rağmen ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-mAsInA rağmen* ulacının, temel tümceyi, eklendiği tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerekçeleşmesine karşı yapılmaması açısından nitelediği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 189):

(228) Hiç çalışma-**masına rağmen/karşın** sınavda başarılı oldu.

(229) Çok çalışma-**masına rağmen/karşın** sınavda başarılı olamadı.

12. üniteye yer alan bu uyaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan bilgilere uygun tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-mAsInA rağmen* ulacının, yan tümce ile ana tümce arasında bir karşıtığa işaret ettiği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 61):

(230) Havanın kötü ol**masına rağmen** gezimiz iptal olmadı.

(231) Spor yap**mamasına rağmen** oldukça sağlıklı görünüyor.

1.7.16. -sA dA/bile ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-sA dA /bile* yapısının, eklendiği tümcenin gerçekleşmesinin temel tümce için bir koşul oluşturmadığını anlattığı, temel tümcedeki eylemin /her şeye rağmen/ gerçekleşmesine dair niteleme yaptığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 189):

(232) O beni arama-**sa da/bile** ben onu aramaya devam edeceğim.

(233) O beni arasa **da/bile** ben onu aramayacağım.

²⁵ *olduğu halde* yapısı artık ölçünlü dilde kullanılmamaktadır.

12. üniteye yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan bilgilere uygun tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-sA dA/ bile* ulaçlarının, yan tümcedeki eylemin gerçekleşmesinin, temel tümcedeki yargının gerçekleşmesinin koşulu olmadığını ifade etmeye yaradığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 64):

- (234) Sen gelmesen **bile** biz gideceğiz.
 (235) Annem kabul **etmese de** ben o konsere gideceğim.
 (236) Hemen hazırlanıp **çüksak bile** filme yetişemeyiz.
 (237) Artık istesek **de** gençlik günlerimize dönemeyiz.

1.7.17. *-DIKÇA/ -DIĞI* sürece ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIKÇA* ulacının, eklendiği eylemin /gerçekleşme/sine veya /gerçekleşme süreci/ne bağlı olma anlatan yan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 180):

- (238) Onu gördükçe sinirleniyorum.
 (= ‘Onu her gördüğümde sinirleniyorum’)
 (239) Yaşlandıkça güzelleşiyorsun.
 (= ‘Yaşlandığın sürece güzelleşiyorsun’)

-DIKÇA ulacının olumsuz yapılarda yalnızca /gerçekleşmeme süreci/ne bağlı olmayı anlattığına değinilmiş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 180):

- (240) Özür dilemedikçe onu affetmeyeceğim.
 (= ‘Özür dilemediği sürece onu affetmeyeceğim.’)

-DIĞI sürece yapısının, eklendiği eylemin yalnızca /gerçekleşme süreci/ne bağlı olma anlattığından söz edilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 180):

- (241) Kursa devam ettiğiniz sürece sosyal ve kültürel etkinliklerimizden ücretsiz yararlanabilirsiniz.

(242) Bu ilacı kullandığınız sürece alkol tüketmeyiniz.²⁶

Dilbilgisi destek bölümünde verilen açıklamalarda her iki ulaç için de benzer açıklamalar yapılmasının yanı sıra iki ulaç arasındaki kimi farklılıklar üzerinde de durulmuştur. Ancak kitabın 2. ünitesinde yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda dilbilgisi destek bölümünde yer almayan /neden/ anlatan bir tümce göze çarpmaktadır:

(243) Teknoloji geliştikçe insanlar yalnızlaşıyor.

(2012, s. 19)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında *-Dikçe* ve *-Diği* sürece ulaçlarının, /süreklilik/ gösterdiği; temel tümcedeki eylemin, yan tümceciğindeki eyleme bağlı olarak sürdüğünü veya yinlendiğini anlattığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 14):

(244) Türkiye’de yaşadıkça Türkleri daha iyi anlıyorum.

(245) Dün hava oldukça soğuktu.

(246) Türk arkadaşarımla konuştukça Türkçem ilerliyor.

(247) İnsanlar yaşlandıkça olgunlaşıyor.

(248) İlaçlarını içmediğin sürece iyileşemezsin.

(249) Böyle devam ettiğin sürece üniversiteden mezun olmazsın.

(250) İkinci bir dil öğrenmediğin sürece kolay kolay iş bulamazsın.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında “gittikçe” sözcüğünün bazen “zaman geçtikçe” anlamında da kullanıldığı; bazen “gittikçe ” yerine “git gide” ya da “giderek” sözcüklerinin de kullanılabileceği üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 14):

(251) Komşum gittikçe zengin oluyor.

(252) Zaman gittikçe ilerliyor, hava kararıyor.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B2 ders kitabında “oldukça” sözcüğünün bazen /bir hayli/, /epeyce/ anlamında da kullanılabileceğine değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 14):

²⁶ Tümcedeki tekrardan kaynaklı anlatım bozukluğu giderilmiştir: Bu ilacı kullandığınız sürece alkol kullanmayınız.

(253) Bugün arkadaşlarla **oldukça** iyi vakit geçirdik.

(254) Onun kocası **oldukça** zengin bir adam.

-DİkçA ulacının *-DİğI zaman*, /koşul/ ve /neden - sonuç/ anlamları da bulunmaktadır. Ancak buradaki açıklamalarda bu anlamlara yer verilmediği halde alıştırmalarda bu anlamları karşılayan tümceler yer almaktadır:

(255) İzmir'e git..... arkadaşlarımı ziyaret ederim.²⁷

(256) Çalış..... sınavı geçemezsin.

(257) Onu tanı..... daha çok seveceksin.

(2014, s. 14)

Örnek (255)'te *-DİğI zaman*; (256)'da /koşul/ ve (257)'de /neden - sonuç/ anlamı vardır.

Bunlara ek olarak kitapta her iki ulaç için de tamamen aynı açıklamalar yapılmıştır. Ancak bu iki ulaç arasındaki farkların da verilmesi gerektiği düşünülmektedir.²⁸

1.7.18. *-DİğI/ -(y)AcAğI kadar/ -(y)AcAk kadar* ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DİğI/ -(y)AcAğI kadar, -(y)AcAk kadar* ulaç yapılarının /süre/, /miktar/, /büyüklük/, /zorluk/, /yoğunluk/ vb. açılardan eylemin üst sınırdaki gerçekleştiğini ölçü olarak anlatan yan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 181):

(258) Sınav beklediğimiz **kadar** zordu.

(259) Bu sizin çözebileceğiniz **kadar** basit bir sorun değil.

(260) Of patlayacak **kadar** yedik.

Yan ve temel tümce eylemleri aynı olduğunda, yalnızca iyelikli ulaç kullanıldığından söz edilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 181):

(261) Bekleyeceğimiz / Bekleyecek kadar bekledik artık gidelim.

(262) Yiyeceğiniz / Yiyecek kadar yediniz.

İyelikli ulaç iste- eylemi ile /umursamazlık/ anlatan kalıplaşmış bir anlatımlar kurduğuna değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 181):

²⁷ Örnek (255), (256) ve (257)'deki tümceler öğrencilerden doldurması beklenen alıştırmaya örneklerdir. Yanıtlar: (255) *gittikçe* (256) *çalışmadıkça* (257) *tanıdıkça*

²⁸ İki ulaç eki arasındaki farka 3. bölümde ayrıntılı olarak değinilmiştir.

(263) **İstediği kadar** pişman olsun (onu affetmeyeceğim).

(264) Sen **istediğin kadar** kız (ben fikirlerimi söylemeye devam edeceğim).

2. ünite de yer alan *-DIĞI/ -(y)AcAĞI kadar, -(y)AcAk kadar* ulaçlarının gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda, bu ulaçlarla ilgili dilbilgisi destek bölümünde yer almayan /hem...hem/ anlamında kullanılan tümcelere rastlanmaktadır.

(265) Bir öğretmen bilgili **olduğu kadar** sabırlı da olmalı. (2012, s. 24)

(266) Ahmet Kaygın resimde ol..... heykelde de başarı göstermiş bir sanatçıdır.²⁹

(267) Sigara, içenlere ver..... dumanına maruz kalanlara da zarar veriyor.

(268) Ayşe güzel ol..... akıllı da bir kız.

(2012, s. 24)

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-DIĞI/ -(y)AcAĞI kadar* ulaçlarının, /süre/, /miktar/, /büyüklük/, /zorluk/, /yoğunluk/ vb. açılardan eylemlerin üst sınırdaki gerçekleştiğini ölçü olarak anlatan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 70):

(269) Yolculuğumuz tahmin **ettiğimiz kadar** uzun sürmedi. /süre/

(270) Bu sizin anlayabileceğiniz **kadar** kolay bir soru değil. /zorluk/

1.7.19. *-DIĞI/ -(y)AcAĞI* gibi ulaçları:

-DIĞI/ -(y)AcAĞI gibi ulaçları *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B2 düzeyinde, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında C1 düzeyinde verilmiştir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIĞI/ -(y)AcAĞI* gibi ulaç yapısında temel tümcelere /benzerlik/ nitelemesi yapan veya temel tümcenin /yanı sıra/ veya /hemen önce/sinde (art arda) gerçekleşme anlatan yan tümceler kurulduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 181):

²⁹ Örnek (266), (267) ve (268)'deki tümceler öğrencilerden doldurması beklenen alıştırmaya tümceleleridir. Yanıtlar: (266) olduğu kadar (267) verdiği kadar (268) olduğu kadar

/benzerlik/

- (271) Burası tam düşündüğüm gibi sessiz sakin bir yer.
 (272) Bu olay bizim hiç de istemediğimiz gibi gelişmedi.
 (273) Her şeyi sizin istediğiniz gibi yaptım.
 (274) Bir süre sonra sizin de anlayacağınız gibi bu olayda benim bir suçum yok.

/yanı sıralık/

- (275) Sınavda sözlük kullanabileceğiniz gibi gözetmene soru da sorabilirsiniz.
 (276) Barış uzun zamandır ziyaretime gelmediği gibi telefon da etmiyor.

/ardışıklık/

- (277) Öğretmen çantasını aldığı gibi sınıftan çıktı. /ardışıklık/+/zamanda yakınlık/
 (278) Ben başımı yastığa koyduğum gibi uyurum. /ardışıklık/+/zamanda yakınlık/

2. ünite de yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan bilgilere uygun tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-DIĞI/ -(y)AcAĞI gibi* ulaçlarının yapısında temel tümceye /benzerlik/ nitelemesi yapan veya temel tümcenin /yanı sıra/ veya /hemen önce/sinde gerçekleşme anlatan yan tümceler kurduğu üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 70):

- (279) Her şeyi tam senin istediğin gibi planladım. /ardışıklık/
 (280) Bana yardım etmediğin gibi sorularıma da cevap vermedin. /yanı sıralık/
 (281) Dün çok yorgundum yatağa yattığım gibi uyudum. /ardışıklık/

1.7.20. -CAsInA, -(y)mİş gibi ulaçları:

-CAsInA, -(y)mİş gibi ulaçları *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B2 düzeyinde, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında C1 düzeyinde verilmiştir.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-CAsInA, -(y)mİş gibi* ulaç yapılarının, basit ve bileşik zaman çekimli eylemlerle (koşaç eylemi dahil) /benzetme/, /taklit etme/ anlatan yan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 182):

- (282) Olan biteni anlıyorcasına kafasını sallıyor. /benzetme/
 (283) Yanımdan koşarcasına çekip gitti. /benzetme/

- (284) Beni batır**acakcasına** harcama yapıyorsunuz. /benzetme/
 (285) Sanki sevi**yormuş gibi** yapma.³⁰ /benzetme/
 (286) Bir daha dönmeye**cekmişçesine** hazırlık yapıyor. /benzetme/
 (287) Şampiyon ülkesinde kahraman**mışçasına** karşılandı. /benzetme/
 (288) O her şeyi bili**yormuş gibi** hiç soru sormuyor. /benzetme/
 (289) Biter**miş gibi** görünüyor, tekrar başlıyor. /benzetme/
 (290) Bana döve**cekmiş gibi** bakma. /benzetme/
 (291) Sanki büyük bir adam**mış gibi** böbürleniyor. /benzetme/

3. üniteye yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümünde genellikle üzerinde durulan bilgilere uygun tümceler yer almaktadır. Ancak örnek tümcelerde /taklit/ anlatan yan tümcelere rastlanmamıştır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-(y)mİş gibi* ulacının, tümceye /benzetme/ anlamı katan ulaç olduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 167):

- (292) Fotoğrafçıda herkes gerçekten mutlu**ymuş gibi** gülümser.³¹/benzetme/
 (293) Çocuk ilacını iç**miş gibi** yapıp çöpe attı. /taklit/
 (294) Metroda annesinin yanında oturan çocuk elindeki kitabı oku**muş gibi** bir kenara bıraktı. /taklit/

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-(y)AcAk gibi* ulacının tümceye /benzetme/ anlamı katan ulaç olduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 167):

- (295) Kazayı görünce gözlerim yuvalarımdan çık**acak gibi** oldu.
 (296) Eşimi ilk gördüğümde, heyecandan kalbim dur**acak gibi** geldi bana.
 (297) Kaleci topu tut**acak gibi** topa uzandı; ama gole engel olamadı.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-mİşcAsInA* ulacının /sanki/, /âdeta/ anlamı veren benzetme ulacı olduğuna; *-CAsInA* ekiyle kurulmuş ulacın, bağlı bulunduğu eylemdeki hareketin tarzını, benzetmeye veya farazi karşılaştırmaya dayanan

³⁰ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Sanki sevi**yormuşçasına** davranma.

³¹ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Fotoğrafçıda herkes gerçekten mutlu olmuş gibi gülümser.

ve asıl eylemle aynı zamanda gerçekleşen bir hareketi karşıladığına değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 167)³²:

- (298) Sınavı kazandığını duyunca delirmişçesine³³ bağıırıyordu.
 (299) İlk defa karşılaştığı adama, onu önceden tanımışçasına³⁴ selam verdi.
 (300) Hayatta hiç yalan söylememişçesine³⁵ konuşup duruyordu.

1.7.21. -mAktAnsA/ -mAk varken/ -mAk yerine/ -(y)AcAğInA/ -(y)AcAğI yerde ulaçları:

-mAktAnsA ulacı *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B2 düzeyinde, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B1 düzeyinde verilmiştir. Buna ek olarak *-mAk varken*, *-mAk yerine*, *-(y)AcAğInA*, *-(y)AcAğI yerde* ulaçları *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında yer almamaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-mAktAnsA*, *-mAk varken*, *-mAk yerine*, *-(y)AcAğInA*, *-(y)AcAğI yerde* ulaçlarının yan tümce ile temel tümce arasında anlatımın içeriği açısından genel anlamda bir /tercih/ yapılmasına dayalı anlatımlar kurduğuna değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 183):

- (301) Başkalarının kurallarına göre akıllı **olmaktansa** kendi kurallarına göre deli olurum.
 (= ‘Başkalarının kurallarına göre akıllı olmayı değil, kendi kurallarına göre deli olmayı tercih ederim.’)
 (302) Bu hafta sonu evde **oturmak yerine** sinemaya falan gitmek istiyorum.
 (= ‘Bu hafta sonu evde oturmak değil, sinemaya falan gitmek istiyorum.’)
 (303) Özür **dileyeceğine** bir de kalkmış beni suçluyor.
 (= ‘Aslında özür dilemesi gerekir ama bunu yapmıyor, aksine beni suçluyor.’)
 (304) Fatma babasının adını **yazacağı yerde** annesinin adını yazmış.
 (= ‘Fatma babasının adını değil, annesinin adını yazmış.’)

³² Örnek (298), (299) ve (300) ölçünlü dilde çok az kullanılmaktadır.

³³ *delirmişçesine* olarak yazılan biçim düzeltilmiştir.

³⁴ *tanımuşçasına* olarak yazılan biçim düzeltilmiştir.

³⁵ *söylememişçesine* olarak yazılan biçim düzeltilmiştir.

- (305) Metroya binmek **varken** neden taksiye binelim ki!
(='Metroya binmeyi neden taksiye binmeye tercih edelim ki!')

5. üniteye yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümündeki örneklere benzer tümceler yer almaktadır. Ancak bu ulaçlar anlamları aynı, kullanımları farklı olduğundan bu farkların üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe B1 ders kitabında *-mAktAnsA* ulacının, temel tümcedeki işin yan tümcedeki işe tercih edildiğini anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2013, s. 61):

- (306) Vapur iskelesine tramvayla git**mektense** yürüyelim.
(307) E-posta gönder**mektense** gidip konuşacağız.
(308) Kilo vermek için hiçbir şey yem**emektense** spor yaparım.
(309) Onunla çalış**maktansa** ölürüm daha iyi.

1.7.22. *-DIğInA / -(y)AcAğInA göre/ -DIğI* kadarıyla ulaçları:

-DIğInA/ -(y)AcAğInA göre, -DIğI kadarıyla ulaçları *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* kitabında B2 düzeyinde, *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında C1 düzeyinde verilmiştir. Buna ek olarak *-DIğI kadarıyla* ulacı *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında yer almamaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIğInA/ -(y)AcAğInA göre, -DIğI kadarıyla* ulaçlarının, içeriğe dayalı bakış açıları anlatan yan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 183-184):

- (310) Murat'ın söyledi**ğine göre** yarınki gezi iptal edilmiş. /bakış açısı/
(311) Sınavdan iyi bir puan alamad**ığına göre** yeterince hazırlanmamışsın demektir.
/neden-sonuç/
(312) Bugün de okula gelmed**ğine göre** sanırım hasta. /neden-sonuç/
(313) Toplantıya Müdür Bey de katılaca**ğına göre** önemli konular konuşulacak.
/neden-sonuç/
(314) Oyunun başlamasına on dakika var ama gördü**ğüm kadarıyla** hala hazır değilsin. /değerlendirme/

- (315) **Anladığım kadarıyla** sen işinden çok memnun değilsin. /değerlendirme/
 (316) **Tanıdığım kadarıyla** Selim çok yardımsever biridir. /değerlendirme/

Örnek (310)-(316) arasındaki tümcelerde biçim ön plana alınıp anlam önemsenmediği için anlamsal bir karışıklık olduğu gözlenmiştir.

6. üniteye yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümündeki örneklere benzer tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-DIğInA/ -(y)AcAğInA göre* ulaçlarının bir tümceyi veya düşünceyi aktarmak için kullanıldığı; bu şekilde olumsuz olarak kullanılmadığı üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 102):

- (317) **Duyduğuma göre** sınavdan 100 almışsın.
 (318) Arkadaşımın **söylediğine göre** İstanbul çok güzel bir şehirmiştir.
 (319) Müdürün **söyleyeceklerine göre** hareket edeceğiz.

Bunun yanı sıra *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1* ders kitabında *-DIğInA/ -(y)AcAğInA göre* ulaçlarının bir durumdan /sonuç çıkarma/ veya /tahmin/ anlamında kullanılabileceği; bu şekilde olumsuz olarak kullanılabileceği belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 102):

- (320) Bu saate kadar **gelmediğine göre** başına bir şey gelmiş olmalı.
 (321) Çok işi **olduğuna göre** tatile çıkmayacak.
 (322) Sabaha kadar **çalışacağına göre** çok işi olmalı.

1.7.23. *-DIğİ* takdirde, *-mAsI* durumunda ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-DIğİ takdirde, -mAsI durumunda* ulaçlarının temel tümcedeki eylemin /gerçekleşme koşulu/nu anlatan yan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 184):

- (323) Böyle davranmaya devam **ettiğin takdirde** / **etmen durumunda** seni cezalandırmak zorunda kalacağım.³⁶

³⁶ Tümcedeki tekrardan kaynaklı anlatım bozukluğu giderilmiştir: Böyle davranmaya devam **ettiğin takdirde** / **etmen durumunda** seni cezalandırmak durumunda kalacağım.

(324) Herhangi bir sorunla karşılaştığınız takdirde / karşılaşmanız durumunda beni bu numaradan arayabilirsiniz.

6. üniteye yer alan bu uyaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümündeki örneklere benzer tümceler yer almaktadır.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-DIĞI takdirde* uyaçının koşul belirten bir uyaç olduğu; temel tümcedeki işin gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi için gerekli olan /koşul/u anlattığı; daha çok resmî ve yazılı dilde kullanıldığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 105):

(325) Derslerine çalışmadığın takdirde sınıfta kalacaksın.

(326) Okula telefon ettiğiniz takdirde sınav sonucunuzu öğrenebilirsiniz.

(327) Biraz bekleyelim. O gelmediği takdirde biz yolumuza devam edelim.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında *-mAsI durumunda* uyaçının koşul bildiren bir uyaç olduğu; temel tümcedeki işin gerçekleşmesi veya gerçekleşmemesi için gerekli olan /koşul/u anlattığı; daha çok resmî ve yazılı dilde kullanıldığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2014, s. 109):

(328) Türkçeyi çok iyi öğrenmeniz durumunda sizi üniversiteye kabul edebiliriz.

(329) Kurallara uymamanız durumunda ceza alabilirsiniz.

(330) Yeterli imza toplamanız durumunda dilekçeniz işleme konulacaktır

1.7.24. -(y)A...-(y)A ayrık uyaç:

-(y)A...-(y)A ayrık uyaç yapısı *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında yer almamaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde - (y)A...-(y)A ayrık uyaç yapısının, /beğenmeme/, /azımsama/ tutumunu yansıtan /yinelemeler/ kurduğundan söz edilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 184):

(331) Yemek için bula bula bu lokantayı mı buldunuz? (Beğenmedim.)

(332) Bir haftadır bu romandan okuya okuya yirmi sayfa okumuşum. (Ne kadar az değil mi?)

1.7.25. -mAksIzIn ulacı:

-mAksIzIn ayrık ulaç yapısı *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında yer almamaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -mAksIzIn ulaç ekinin, eylemin gerçekleşme sürecinde yer almayan veya gerçekleşmesine etkisi olmayan anlatımlar içeren yan tümceler kurduğu üzerinde durulmuş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

(333) Depremi ardından arama kurtarma ekipleri çalışmalarını ara vermeksizin sürdürüyor.

(= ‘Ara kurtarma çalışmalarında ara verme yok.’)

(334) İki gündür hiç uyumaksızın çalışıyor.

(= ‘İki gündür uyumadı, hep çalışıyor.’)

-mAksIzIn ulacının, varoluş anlatan ol- eylemiyle koşul anlatabileceğine değinilmiş ve şu örnek verilmiştir (2012, s. 185):

(335) Kimliğiniz olmaksızın işlem yaptırmanız mümkün değil.

(= ‘Kimliğiniz yoksa işlem yaptırmanız mümkün değildir.’)

8. üniteye yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümündeki örneklere benzer tümceler yer almaktadır.

1.7.26. -mAklA/ -mAklA beraber/ birlikte/ -mAklA kalma-/ -DIğIylA kal- ulaçları:

-mAklA, -mAklA beraber/ birlikte, -mAklA kalma-, -DIğIylA kal- ulaç ekleri *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* kitabında yer almamaktadır.

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -mAklA, -mAklA beraber/ birlikte, -mAklA kalma-, -DIğIylA kal- ulaç ekleri ve yapılarının, temel tümceyle çeşitli /yanı sıralık/ ilişkileri kuran yan tümceler oluşturduğu belirtilmiştir (2012, s. 185).

-mAklA ulacının, eylemin gerçekleşme nedenini gösteren anlatımlar kurduğuna değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

(336) Bu kursa katılmakla doğru bir karar verdiğimi düşünüyorum.

(337) Sigara içmekle hem kendine hem çevrene zarar veriyorsun.

-mAklA beraber/ birlikte ulaç yapısının, ana tümcenin gerçekleşmesine bir /açıklama/, /gerekçe/ olma olasılığı taşıdığı halde konuşucu açısından etkisi olmayan bir içeriğe sahip yan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

(338) Seni çok iyi anlamakla beraber haklı olduğunu düşünmüyorum.

(339) Satışlar iyi gitmekle beraber şirketin karlılığında bir artış olmadı.

-mAklA kal- ulacının temel tümcede, /olumlu/ ya da /olumsuz/, daha da ileri gidilmesini gerektiren içerikte yan tümceler kurduğundan söz edilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

(340) Üniversiteler yalnızca eğitim vermekle kalmamalı, araştırma faaliyetlerini de desteklemelidir.

(341) Bu ilaç sadece ağrılarınızı hafifletmekle kalmayıp iyileşmenizi de sağlayacak.

-DiğİyLA kal- yapısının ana eylemle /yanı sıralık/ aktarmak üzere kalıplaşmış bir yapı olduğuna değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

(342) Mağazada yaşadığımız sorunları, mağaza müdürüne anlattığımızla kaldık.

Hiçbir şey değişmedi.³⁷

9. ünite de yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümündeki örneklere benzer tümceler yer almaktadır.

1.7.27. *-mAk / -mAsI* koşuluyla/ şartıyla ulacı:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde *-mAk/ -mAsI koşuluyla/ şartıyla* ulaç yapılarının eylemin gerçekleşmesine /koşul/ oluşturan içerikte yan tümceler kurduğu belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 185):

(343) Erken gelmek koşuluyla bu akşam arkadaşlarınla çıkabilirsin.

(344) Aynı hatayı tekrarlamayacağına söz vermesi koşuluyla onu affedebilirim.

³⁷ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Alışveriş mağazasında yaşadığımız sorunları, mağaza müdürüne anlattığımızla kaldık.

9. üniteye yer alan bu ulaçların gösterildiği dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümündeki örneklere benzer tümceler yer almaktadır.

1.7.28. -mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/ sonra/ itibaren ulaçları:

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 3 ders kitabının dilbilgisi destek bölümünde -mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/ sonra/ itibaren ulaç yapısının, seçilen ilgece göre konuşma anından öncesine veya sonrasına ait /süre/ belirten yan tümceler kurduğuna değinilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 187):

(345) İnternet kullanımının yaygınlaş**masından sonra** birlikte bilgi paylaşımı önem kazandı.

(346) Yazının bulun**uşundan önce** tarihi olaylar kayıt altına alınamıyordu.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe C1 ders kitabında -mA/ -(y)Iş + iyelik + -(n)dAn önce/ sonra/ itibaren yapısının, yan tümceye gelerek temel tümcedeki işin sürecinin değiştiğini anlattığı belirtilmiş ve şu örnekler verilmiştir (2012, s. 171):

(347) Derslerin baş**lamasından itibaren** programım yoğunlaştı.

(348) Paranın bulun**masından önce** insanlar alışveriş yaparken değiş tokuş yapıyorlardı.

(349) Her eve internetin girmes**inden sonra** hayatlar değişmeye başladı.

Yukarıdaki bilgiler ışığında *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitaplarında verilen ulaç ekleri işlev, anlam, örnek tümceler ve saptamalar içerecek şekilde tablolaştırılmıştır. Tablodaki bazı anlamlar tarafımızdan verilen örnek tümcelere göre çıkarılmıştır. Tablodaki örnek tümcelerin hepsi *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* ders kitaplarında yer alan tümcelerdir.

Tablo 19: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DiktAn sonra* ve *-mAdAn önce* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DiktAn sonra	HİTİT A1	Zamansal sıralama yapar.		Ders bittikten sonra kütüphaneye gidiyorum.	Belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi aynı da farklı da olabilir.
	İSTANBUL A1	-----		Akşam biraz televizyon izledikten sonra uyudum.	
-mAdAn önce	HİTİT A1	Zamansal sıralama yapar.		Okula gelmeden önce kahvaltı yapıyorum.	Belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi aynı da farklı da olabilir.
	İSTANBUL A1	-----		Toplantıya gelmeden önce hazırlık yapıyorum.	Kimi zaman eksiltili -mAdAn önce ulacı -mAdAn ulacıyla karıştırılmaktadır.

Tablo 20 a: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-ken* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-(y)ken	HİTİT A1	Koşaç tümcesini ana eylemin zamanı veya dönemiyle eşlemek		Biz gençken daha meraklıydık.	<ul style="list-style-type: none"> •-DAYken yapısının da üzerinde durulmalı. •Dilbilgisi destek bölümünde yer almayan bilgilere yönelik örnekler dilbilgisi tablosunda yer almaktadır.
	İSTANBUL B1		Sonuna geldiği sözcüğe durum ve zaman anlamı katar.	Hastayken bana en çok Bahar yardım etti.	<ul style="list-style-type: none"> •Dilbilgisi bölümünde yapılan açıklamalar çok yetersizdir. •Bu ulaç eki, yabancılar öğretilirken öğrencilerin bilmediği yapıları içeren örnek tümceler, alıştırma tümceleri bulunmaktadır.
-(A/I)rken	HİTİT B1	1. Eklendiği tümceyi ana eylemin zamanı veya dönemiyle eşlemek 2. Paralel konumdaki kişilerin, nesnelere farklı ya da karşıt tutumlarını anlatma		Okula gelirken bir arkadaşım ile karşılaştım Ben polisiye filmlerinden hoşlanırken eşim romantik filmleri seviyor.	
	İSTANBUL B1	—————		Yemek yaparken telefon çaldı.	

Tablo 20 b: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-ken* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-Iyorken	HİTİT B1	Eklendiği tümceyi ana eylemin zamanı veya dönemiyle eşlemek		Lütfen ben ders çalışırken odama girme.	
	İSTANBUL B1	-----		Tatlı tatlı sohbet ediyorken birdenbire tartışmaya başladılar.	
-(y)AcAkken	HİTİT B1	Ana eylemin gerçekleşme anının daha önce olduğunu anlatma	Son anda eylemin gerçekleşmesinden vazgeçme, karar değiştirme	Tam evden çıkacakken telefon çaldı. Tatilde Marmaris'e gidecekken karar değiştirip Bodrum'a gittik.	
	İSTANBUL B1	-----	/an/+eşsüremlilik/	Tam evden çıkacakken karşı komşum misafirlige geldi.	
-mişken	HİTİT B1	Ana eylemin gerçekleşmesinin, diğer eylemlerin yanı sıra olması	/ardışıklık/	Türkiye'ye gelmişken Konya'yı görmeden dönme.	
	İSTANBUL B1	-----	/ardışıklık/	Hazır elin değmişken benim tabağımı da mutfağa götürür müsün?	

Tablo 21: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-(y)Ip* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-(y)Ip	HİTİT A2	1. Eylemlerin, ana eylemden önce gerçekleştiğini belirtir / Ardışıklık. 2. İkileme kurarak aynı anda gerçekleşme	1. /Tarz/, /neden/, /gerekçe/ anlatma 2. Olumsuz biçiminde /tercih etme/	Dün akşam televizyonu kapatıp uyudum. Gemi fırtınaya yakalanıp battı. Çocuklar bahçede koşup oynuyorlar. Dün akşam sinemaya gitmeyip evde kaldık.	<ul style="list-style-type: none"> •Belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin özneleri aynıdır. •Temel tümcenin olumsuz olduğu yapılarda eklendiği eylem de olumsuz algılanmaktadır. •Bazı örnek tümcelerde /tercih/ anlamının yanı sıra /neden/ anlamı da vardır. Ancak açıklamalarda bu anlama değinilmemiştir. •Dilbilgisi destek tablosunda, dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan her konuda örnek bulunmamaktadır. Alıştırmalarda da anlatılanların tümü yer almamaktadır.
	İSTANBUL A2	İki işin arka arkaya yapıldığını anlatmak için kullanılır. / Ardışıklık.		Bugün okula gidip sınav sonuçlarımı öğreneyim.	<ul style="list-style-type: none"> •Açıklamalarda yer almayan bilgiler, örnek tümcelerde ve alıştırmalarda bulunmaktadır.

Tablo 22: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-mAdAn* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-mAdAn	HİTİT A2	1. Eylemlerin, ana eylemden önce gerçekleşmediğini belirtir.	1. /Tarz/, /neden/, /gerekçe/ anlatma 2. Ana tümcenin olumsuz olduğu yapılarda ana eylemin gerçekleşmesinin /ön koşul/u	Dün akşam televizyonu kapatmadan uyudum. Kimseyi dinlemeden konuşuyorsun. Kahvaltı yapmadan işe gitmem.	•Belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin özneleri aynıdır. •Dilbilgisi destek tablosunda, dilbilgisi destek bölümünde üzerinde durulan her konuda örnek bulunmamaktadır. Alistirmalarda da anlatılanların tümü yer almamaktadır.
	İSTANBUL A2	Yan tümcecikteki işin yapılmadığını, temel tümcedeki işin yapıldığını anlatmak için kullanılır.	/ardışıklık/	Yemek yemeden evden çıktı.	•Açıklamalarda yer almayan bilgiler, örnek tümcelerde bulunmaktadır.

Tablo 23: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-(y)ArAk* ve *-(y)A...-(y)A* Ulaçları

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
<i>-(y)ArAk</i>	HİTİT A2	1. Tümceciğin eylemiyle ana eylemin aynı anda gerçekleşmesi 2. Ardışıklık 3. Ol- eylemiyle beraber kalıplaşmış olarak açıklama anlatımı	1. /Tarz/, /neden/, /gerekçe/ anlatma	Bütün gece müzik dinleyerek çalıştım. Ev sahibi konukları gülerək karşıladı. Bütün eşyalarımızı toplayarak kutulara yerleştirdik. Ben, öğretmeniniz olarak, size düzenli çalışma öneririm.	•Belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi aynı olmalıdır. •Temel tümcenin eylemi olumsuzsa, eklendiği belirteç tümceciği de olumsuz algılanır.
	İSTANBUL B1	1. Eylemin nasıl yapıldığını anlatır. 2. Ol- ve git- eylemlerinden sonra kullanıldığında başka bir anlam ifade eder.		Annesinin yanına koşarak gitti. Babam mühendis olarak çalışıyor. Hasta giderek iyileşiyor.	•Açıklamaları yetersizdir. •Açıklamalarda yer almayan anlamları, alıştırılardaki tümcelerde kullanılmıştır.
<i>-(y)A...-(y)A</i>	HİTİT A2	1. Tümceciğin eylemiyle ana eylemin aynı anda gerçekleşmesi, ama arka arkaya tekrarlanarak gerçekleşmesi 2. Olumsuz eylemlere eklendiğinde hiç gerçekleşmeme	1. /Tarz/, /neden-sonuç/, /gerekçe/ anlatma	Bu adresi ancak sora sora bulabildik. Spor yapmaya yapmaya kilo aldım. Kadın kazayı ağlaya ağlaya anlattı.	•Dilbilgisi tablosunda, dilbilgisi destek bölümünde açıklanmayan /beğenmeme/ anlamı içeren bir örnek bulunmaktadır.
	İSTANBUL B1	Eylemin nasıl yapıldığını anlatır.	/yineleme/	Konuşa konuşa Türkçemi ilerlettim.	Açıklamalarda yer verilmeyen anlamlar alıştırılarda bulunmaktadır.

Tablo 24:Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-mAsI için/ -mAk için/ -mAk üzere* Ulaçı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-mAsI için	HİTİT A2		Eylemin gerçekleşme /amaç/ını gösterme	Doktor bu ilaçları sana iyileşmen için verdi.	Dilbilgisi destek bölümündeki biçimsel özelliklerle ilgili açıklamalar yetersizdir.
	İSTANBUL B1		Yüklemin gerçekleşme /amaç/ını gösteren yan tümceler oluşturur.	Yurt dışında sorun yaşamamanız için listedeki belgeleri hazırlamanız lazım.	
-mAk için	HİTİT A2		Eylemin gerçekleşme /amaç/ını gösterme	Kilo almamak için spor yapıyorum.	
	İSTANBUL B1		Yüklemin gerçekleşme /amaç/ını gösteren yan tümceler oluşturur.	Kadıköy'den Taksim'e gitmek için önce vapura sonra da funikülere binmeniz lazım.	
-mAk üzere	HİTİT A2		1. Eylemin gerçekleşme hedefini /koşul/lu olarak gösterme 2. Koşaç tümcelerinde /gerçekleşmeye çok yakın/ olma	Doktora yapmak üzere Amerika'ya gitti. Uçak kalkmak üzere.	Dilbilgisi destek bölümündeki biçimsel özelliklerle ilgili açıklamalar yetersizdir.
	İSTANBUL B1		1. Yüklemnin gerçekleşme /amaç/ını gösterir. 2. Eklendiği eylemin /gerçekleşmesine çok az zaman/ kaldığını belirtir.	İşe gitmek üzere evden çıktı. Çabuk ol, vapur kalkmak üzere!	Dilbilgisi açıklamaları yetersizdir.

Tablo 25: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DIğIndAn beri/ -(DI)...-(y)All* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DIğIndAn beri	HİTİT B1	Belirli bir geçmişten bu yana veya belirli bir süre boyunca gerçekleşmekte oluş	/süre/	Çalışmaya başladığımdan beri sabahları daha erken kalkıyorum.	•Dilbilgisi bölümünde daha fazla açıklama yapılmalı.
	İSTANBUL B1	Temel tümcedeki eylemin başlama zamanını ve eylemin hâlâ devam ettiğini gösterir.	/süre/	Okul başladığından beri Arzu'yu görmedim.	
-(DI)...-(y)All	HİTİT B1	1. Belirli bir geçmişten bu yana veya belirli bir süre boyunca gerçekleşmekte oluş 2. Tam yapıda kullanıldığında olumsuz saptamalar, yargılar, tanımlar aktarır.	/süre/	Çocuk (doğdu) doğal hiç hasta olmadı. Kursa başladık başlayalı öğretmen hiç yoklama yapmadı.	•Dilbilgisi bölümünde daha fazla açıklama yapılmalı.
	İSTANBUL B1	Temel tümcedeki eylemin başlama zamanını ve eylemin hâlâ devam ettiğini gösterir.	/süre/	Aslı geldi geleli her gün beraberiz.	

Tablo 26: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DIğIndA/ -DIğI zaman/ -(y)AcAğIndA/ -(y)AcAğI zaman* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DIğIndA/ -DIğI zaman	HİTİT B1	Eklendikleri tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleşme zamanı, anı, dönemi veya süreyi gösterme ve aynı zamanda olma açısından niteleme	/süre+/ardışıklık/	İlkbahar geldiğinde/ geldiği zaman çiçekler açar.	
	İSTANBUL B2	Temel tümcedeki olayın gerçekleşme zamanını anlatır.	/süre+/an/	Derse girdiğimde/ girdiğim zaman saat 10:00'du.	Bu iki ulacın birbirinin yerine kullanılamayacağı durumlar verilmemiştir.
-(y)AcAğIndA/ -(y)AcAğI zaman	HİTİT B1	Eklendikleri tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleşme zamanı, anı, dönemi veya süreyi gösterme ve aynı zamanda olma açısından niteleme	/süre+/belli bir zaman/	Tatile çıkacağım zaman çok gergin oluyorum.	
	İSTANBUL B2		Eklendiği eylemin gerçekleşmeden temel tümcedeki işin, olayın gerçekleşeceğini anlatmak için /o zaman/ anlamında kullanılır.	Eve geç gideceğim zaman aileme haber veririm.	-(y)AcAğIndA ulacından söz edilmemiştir.

Tablo 27: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DIĞI sırada/ -(y)AcAĞI sırada* Ulaçları

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DIĞI sırada	HİTİT B1	Eklendiği tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleştiği anı gösterme ve ana tümceyi aynı anda olma açısından niteleme	/yanı sıralık/	Sen aradığın sırada ben evden çıkmak üzereydim.	
	İSTANBUL B2		Temel tümcedeki işin başlama zamanı ile yan tümcedeki işin başlama /zaman/ının neredeyse aynı olduğunu anlatmak için /aynı anda/ anlamı ile kullanılır.	Alışverişe çıktığı sırada yağmur yağmaya başlamış.	
-(y)AcAĞI sırada	HİTİT B1	Eklendiği tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleştiği anı gösterme ve ana tümceyi aynı anda olma açısından niteleme		Tam evden çıkacağım sırada telefon çaldı.	
	İSTANBUL B2		Eklendiği eylem /gerçekleşmek üzere/yken temel tümcedeki olayların gerçekleştiğini anlatmak için "aynı anda" anlamı ile kullanılır.	Evden çıkacağım sırada telefonum çaldı.	

Tablo 28: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-(y)Inca/-(A/I)r...-mAz* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
<i>-(y)Inca</i>	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendiği tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleşmesine bağlı olarak hemen veya sonrasında ortaya çıkacak sonucu anlatma	/an/	Öğretmen sınıfa girince bütün öğrenciler sustu.	
	İSTANBUL B1	Temel tümcenin yüklemine zaman bakımından tamamlar; kendinden sonra gelen eylemin (hemen) yapıldığını/ yapılacağını gösterir.	/ardışıklık/ /± hemen/	Uçaktan inince beni ara.	Açıklamalarda yer almayan anlamlar örnek tümcelerde ve alıştırmalardaki tümcelerde yer almaktadır.
<i>-(A/I)r...-mAz</i>	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendiği tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin hemen sonrasında gerçekleşmesi	/ardışıklık/ /hemen/	Eve gider gitmez uyuyacağım.	
	İSTANBUL B1		/Tezlik/, /çabukluk/ anlamı verir.	Memleketine varır varmaz beni mutlaka ara!	

Tablo 29: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/dek/ -DIĞI için* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
<i>-(y)AnA/ -(y)IncAyA kadar/dek</i>	HİTİT B1	1. Ana eylemin gerçekleşmesinin sona erme noktasını gösterme 2. Başka bir iş, oluş veya durumun yerini alma	/süreklilik/ /tercih/	Diploma alana/ alıncaya kadar/dek kursa devam ettim / edeceğim. Mektup yazana / yazıncaya kadar keşke hemen telefon etseydi.	Çokanlamlılık olduğu belirlenmiştir.
	İSTANBUL B2	Tümceye zaman anlamı katar; temel tümcede belirtilen işin/ hareketin bitme noktasını gösterir.	Ana tümcedeki işe /tercih/ edilebilme /süre/	Eşim, çocuklarımız okullarını bitirinceye değin emekli olmayı düşünmüyor. Okul çok yakın. Otobüse binene kadar okula yürü.	Çokanlamlılık olduğu belirlenmiştir.
<i>-DIĞI için</i>	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendikleri tümcedeki iş, hareket, durum, olay vb. nedeniyle, gerekçesiyle yapılmış olma açısından niteleme	/neden/	Türkiye’de yaşadığım için Türkçe öğreniyorum.	
	İSTANBUL B2		/Neden/ bildirmek için kullanılır.	Doğum günümde beni aramadığı için onunla konuşmayacağım.	

Tablo 30: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-(y)AcAğI için/ -DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
<i>-(y)AcAğI için</i>	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendikleri tümcedeki iş, hareket, durum, olay vb. nedeniyle, gerekçesiyle yapılmış olma açısından niteleme	/neden/	Türkiye’de yaşayacağım için Türkçe öğreniyorum.	
	İSTANBUL	-----		----	
<i>-DIğIndAn</i>	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendikleri tümcedeki iş, hareket, durum, olay vb. nedeniyle, gerekçesiyle yapılmış olma açısından niteleme	/gerekçe/	Her gün yüzlerce araç trafiğe çıktığından büyük şehirlerdeki ulaşım sorunu günden güne büyüyor.	
	İSTANBUL B2		/Neden/ bildirmek için kullanılır.	Doğum günümde beni aramadığından onunla konuşmayacağım.	
<i>-(y)AcAğIndAn</i>	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendikleri tümcedeki iş, hareket, durum, olay vb. nedeniyle, gerekçesiyle yapılmış olma açısından niteleme	/neden/	Bu konuyu yarınki toplantıda ele alacağımızdan bugün diğer konuları tartışacağız.	
	İSTANBUL	-----		----	

Tablo 31: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DIğIndAn dolay/ -DIğI/ -(y)AcAğI halde/ -mAsInA rağmen/ karşın* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DIğIndAn dolay	HİTİT	-----		----	
	İSTANBUL B2		/Neden/ bildirmek için kullanılır.	Doğum günümde beni aramadığından dolayı onunla konuşmayacağım.	
-DIğI/ -(y)AcAğI halde	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendikleri tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleşmesine karşın yapılma açısından niteleme	/Yanında var olma/, /beraberinde olma/	Hiç çalışmadığı halde sınavda başarılı oldu. Yanında Ahmet olduğu halde içeri girdi.	
	İSTANBUL	-----	----		Bu ulaçlara yer verilmemiştir.
-mAsInA rağmen/ karşın	HİTİT B1	Ana tümceyi, eklendikleri tümcedeki işin, hareketin, durumun, olayın vb.'nin gerçekleşmesine karşın yapılma açısından niteleme		Hiç çalışmamasına rağmen/ karşın sınavda başarılı oldu.	
	İSTANBUL B1	Yan tümce ile ana tümce arasındaki karşıtlığa işaret eder.		Spor yapmamasına rağmen oldukça sağlıklı görünüyor.	

Tablo 32: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-sA dA/ bile/ -DİKÇA* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
<i>-sA dA/ bile</i>	HİTİT B1	Ana eylemin her şeye rağmen gerçekleşmesi		O beni aramasa da /bile ben onu aramaya devam edeceğim.	
	İSTANBUL B1	Yan tümcedeki eylemin gerçekleşmesinin, ana tümcedeki yargının gerçekleşmesinin şartı olmadığını ifade etmeye yarar.		Sen gelmesen bile biz gideceğiz.	
<i>-DİKÇA</i>	HİTİT B2	1. Eklendiği eylemin gerçekleşmesine veya gerçekleşme sürecine bağlı olma 2. Olumsuz yapılarda yalnızca gerçekleşmeme süresine bağlı olma	/eşsüremlilik/ /koşul/	Onu gördükçe sinirleniyorum. Özür dilemedikçe onu affetmeyeceğim.	Dilbilgisi destek bölümünde yer almayan bazı açıklamalarla ilgili tümceler dilbilgisi tablosunda yer almaktadır.
	İSTANBUL B2		1. /Süreklilik/ gösterir. 2. "Gittikçe" sözcüğü /zaman geçtikçe/ anlamında da kullanılır. 3. "Oldukça" sözcüğü /bir hayli/, /epeyce/ anlamında kullanılır.	Türkiye'de yaşadıkça Türkleri daha iyi anlıyorum. Komşum gittikçe zengin oluyor. Bugün arkadaşlarla oldukça iyi vakit geçirdik.	•Dilbilgisi açıklamalarında yer verilmeyen açıklamalara alıştırılmalardaki tümcelerde rastlanmaktadır. •DİĞİ sürece ulacıyla tamamen aynı açıklamalar yapılmıştır. Farkların da üzerinde durulması gerek.

Tablo 33: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DIĞI sürece/ -DIĞI/ -(y)AcAĞI* kadar Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DIĞI sürece	HİTİT B2	Eklendiği eylemin yalnızca gerçekleşme süresine bağlı olma	/süreklilik/	Kursa devam ettiğiniz sürece sosyal ve kültürel etkinliklerimizden ücretsiz yararlanabilirsiniz.	
	İSTANBUL B2		/Süreklilik/ gösterir.	İlaçlarımı içmediğin sürece iyileşemezsin.	-Dikça ulacıyla tamamen aynı açıklamalar yapılmıştır. Farkların da üzerinde durulması gerek.
-DIĞI/ -(y)AcAĞI kadar	HİTİT B2	Süre, miktar, büyüklük, zorluk, yoğunluk vb. açılardan eylemin üst sınırdaki gerçekleştiğini ölçü olarak anlatan yan tümceler kurar.	/ölçü/ İste- eylemiyle beraber /umursamazlık/	Sınav beklediğimiz kadar zordu. Bu sizin çözebileceğiniz kadar basit bir sorun değil. İsteddiği kadar pişman olsun (onu affetmeyeceğim).	
	İSTANBUL C1	“Süre, miktar, büyüklük, zorluk, yoğunluk” vb. açılardan eylemlerin üst sınırdaki gerçekleştiğini ölçü olarak anlatan tümceler kurar.	/ölçü/	Yolculuğumuz tahmin ettiğimiz kadar uzun sürmedi. Bu sizin anlayabileceğiniz kadar kolay bir soru değil.	

Tablo 34: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-(y)AcAk kadar/ -DIĞI/ -(y)AcAğI gibi* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-(y)AcAk kadar	HİTİT B2	Süre, miktar, büyüklük, zorluk, yoğunluk vb. açılardan eylemin üst sınırdan gerçekleştiğini ölçü olarak anlatan yan tümceler kurar.	/ölçü/	Of patlayacak kadar yedik.	
	İSTANBUL	-----	-----		
-DIĞI/ -(y)AcAğI gibi	HİTİT B2		1. Benzerlik 2. Yanı sıralık 3. Art ardalık	Burası tam düşündüğüm gibi sessiz sakin bir yer. Bir süre sonra sizin de anlayacağınız gibi bu olayda benim bir suçum yok. Sınavda sözlük kullanabileceğiniz gibi gözetmene soru da sorabilirsiniz. Barış uzun zamandır ziyaretime gelmediği gibi telefon da etmiyor. Öğretmen çantasını aldığı gibi sınıftan çıktı.	
	İSTANBUL C1	Yapısında ana tümceye benzerlik nitelemesi yapan veya ana tümcenin yanı sıra veya hemen öncesinde gerçekleşme anlatan yan tümceler kurar.		Her şeyi tam senin istediğin gibi planladım.	

Tablo 35: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-CAsInA/-(y)mIş gibi/-(y)AcAk gibi/-mAktAnsA* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-CAsInA	HİTİT B2		/Benzetme/, /taklit etme/	Yanımdan koşarcasına geçip gitti.	
	İSTANBUL C1	Bağlı bulunduğu eylemdeki hareketin tarzını, benzetmeye veya farazi karşılaştırmaya dayanan ve asıl eylemle aynı zamanda gerçekleşen bir hareketi karşılama.			Örneklere bulunmamaktadır.
-(y)mIş gibi	HİTİT B2		/Benzetme/, /taklit etme/	O her şeyi biliyormuş gibi hiç soru sormuyor.	
	İSTANBUL		/Benzetme/	Çocuk ilacını içmiş gibi yapıp çöpe attı.	
-(y)AcAk gibi	HİTİT		-----	-----	
	İSTANBUL C1		/Benzetme/		Örneklere bulunmamaktadır.
-mAktAnsA	HİTİT B2		/tercih/ /karşıtlık/	Başkalarının kurallarına göre akıllı olmaktansa kendi kurallarına göre deli olurum.	
	İSTANBUL B1		Ana tümcedeki işin yan tümcedeki işe /tercih/ edildiğini anlatır. /karşıtlık/	Vapur iskelesine tramvayla gitmektense yürüyelim, mesafe kısa.	

Tablo 36: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-mAk varken/ -mAk yerine/ -(y)AcAğInA* Ulaçları

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-mAk varken	HİTİT B2		/Tercih/	Metroya binmek varken neden taksiye binelim ki!	Dilbilgisi tablosunda ve ilgili alıştırmalarda dilbilgisi destek bölümündeki örneklere benzer tümceler yer almaktadır. Ancak bu ulaçlar anlamları aynı, kullanımları farklı olduğundan bu farkların üzerinde durulması gerektiği düşünülmektedir.
	İSTANBUL		-----	-----	Konu üzerinde durulmamış
-mAk yerine	HİTİT B2		/Tercih/	Bu hafta sonu evde oturmak yerine sinemaya falan gitmek istiyorum.	
	İSTANBUL		-----	-----	
-(y)AcAğInA	HİTİT B2		/Tercih/ /karşıtlık/	Özür dileyeceğine bir de kalkmış beni suçluyor.	
	İSTANBUL		-----	-----	

Tablo 37: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-(y)AcAğI yerde/ -DIğInA/ -(y)AcAğInA göre/ -DIğI kadarıyla* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
<i>-(y)AcAğI yerde</i>	HİTİT B2		/Tercih/	Fatma babasının adını yazacağı yerde annesinin adını yazmış.	
	İSTANBUL		-----	-----	
<i>-DIğInA/ -(y)AcAğInA göre</i>	HİTİT B2	İçeriğe dayalı bakış açısı anlatma		Murat'ın söylediğine göre yarınki gezi iptal edilmiş.	
	İSTANBUL C1	Bir tümceyi veya düşünceyi aktarmak için kullanılır.	Bir durumdan /sonuç çıkarma/ veya /tahmin/ anlamında kullanılabilir.	Duyduğuma göre sınavdan 100 almışsın. Müdürün söyleyeceklerine göre hareket edeceğiz. Bu saate kadar gelmediğine göre başına bir şey gelmiş olabilir. Sabaha kadar çalışacağına göre çok işi olmalı.	
<i>-DIğI kadarıyla</i>	HİTİT B2	İçeriğe dayalı bakış açısı anlatma	/sonuç çıkarma/	Anladığım kadarıyla sen işinden çok memnun değilsin.	
	İSTANBUL	-----		-----	Kitapta yer almamaktadır.

Tablo 38: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DIĞI takdirde/ -mAsI durumunda/ -(y)A...-(y)A/ -mAksIzIn* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DIĞI takdirde	HİTİT B2	Ana eylemin gerçekleşme koşulunu anlatma	/koşul/	Böyle davranmaya devam ettiğin takdirde seni cezalandırmak durumunda kalacağım.	
	İSTANBUL C1		/koşul/ belirtir.	Derslerine çalışmadığın takdirde sınıfta kalacaksın.	
-mAsI durumunda	HİTİT B2	Ana eylemin gerçekleşme koşulunu anlatma	Ana eylemin gerçekleşme koşulunu anlatma	Böyle davranmaya devam etmen durumunda seni cezalandırmak zorunda kalacağım.	
	İSTANBUL C1		Şart belirtir.	Türkçeyi çok iyi öğrenmeniz durumunda sizi üniversiteye kabul edebiliriz.	
-(y)A...-(y)A	HİTİT C1		Beğenmeme, azımsama	Yemek için bula bula bu lokantayı mı buldunuz?	
	İSTANBUL		-----	-----	
-mAksIzIn	HİTİT C1	Ana eylemin gerçekleşme sürecinde yer almayan veya gerçekleşmesine etkisi olmama		İki gündür hiç uyumaksızın çalışıyor.	
	İSTANBUL	-----		-----	Kitapta yer almamaktadır.

Tablo 39: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-mAklA/ -mAklA beraber/ birlikte/ -mAklA kalma-* Ulacı

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-mAklA	HİTİT C1		Eylemin gerçekleşme /neden/ini gösterme /gerekçelendirme/	Bu kursa katılmakla doğru bir karar verdiğimi düşünüyorum.	
	İSTANBUL		-----	-----	
-mAklA beraber/ birlikte	HİTİT C1	Ana tümcenin gerçekleşmesine bir “açıklama, gerekçe” olma potansiyelliği taşıdığı halde konuşucu açısından etkisi olmayan bir içeriğe sahip olma	/ödünlleme/	Seni çok iyi anlamakla beraber haklı olduğunu düşünmüyorum.	
	İSTANBUL	-----	-----		
-mAklA kalma-	HİTİT C1	İki düşünceyi ekleme	/Daha da ileri gitme/	Üniversiteler yalnızca eğitim vermekle kalmamalı, araştırma faaliyetlerini de desteklemelidir.	
	İSTANBUL	-----		-----	

Tablo 40: Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe ve İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Kitaplarında *-DIğIyla kal-/ -mAk /-mAsI koşuluyla/ şartıyla/ -mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/sonra/itibaren* Ulaç

ULAÇLAR	KİTAPLAR	İŞLEV	ANLAM	ÖRNEK TÜMCELER	SAPTAMALAR
-DIğIyla kal-	HİTİT C1		Ana eylemle /yanı sıralık/ aktarma /sonuçsuzluk/	Alışveriş mağazasında yaşadığımız sorunları, mağaza müdürüne anlattığımızla kaldık. Hiçbir şey değişmedi.	
	İSTANBUL	-----		-----	
-mAk /-mAsI koşuluyla/ şartıyla	HİTİT C1		Eylemin gerçekleşmesine /koşul/ oluşturma	Erken gelmek koşuluyla bu akşam arkadaşlarımla çıkabilirsin	
	İSTANBUL	-----		-----	
mAsIndAn/ -(y)IşIndAn önce/sonra/itibaren	HİTİT C1	Konuşma anından öncesine veya sonrasına ait süre belirtme	/ardışıklık/	İnternet kullanımının yaygınlaşmasından sonra birlikte bilgi paylaşımı önem kazandı.	
	İSTANBUL C1	Yan tümceye gelerek temel tümcedeki işin sürecinin değiştiğini anlatma.	/ardışıklık/ /süre/	Derslerin başlamasından itibaren programım yoğunlaştı.	

1.8. Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde, çalışmanın temelini oluşturan dilin çift eklemliliği kuramsal boyutta ele alınmış, düzenlam, yananlam, çokanlamlılık ve değer kavramlarına değinilmiştir. Bunlara ek olarak belirteç tümceciklerinin tanımı, sınıflandırılması ve biçimsel - sözdizimsel - anlambilimsel özellikleri üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulmuş; dilbilgicilerin ve dilbilimcilerin çalışmalarında yer verdiği belirteç tümceciklerinin ve/ veya ulaçların anlambilimsel ulamlarına değinilmiştir. Bunlara ek olarak Türkçe Öğretim Merkezleri tarafından hazırlanan ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setlerinin ders kitaplarında yer alan dilbilgisi açıklamaları bölümlerinde, verdikleri örneklerde ve alıştırmalarda ulaçların nasıl ele alındığına değinilmiştir.

Dilin çift eklemliliği Andre Martinet tarafından ortaya konmuştur ve tüm doğal dillerin ortak özelliğidir. Çalışmamızda dilin birinci eklemliliği düzeyi üzerinde durulmuştur; ulaçların anlamsal farkları ortaya konmaya çalışıldığı için ikinci eklemlilik düzeyi çalışmanın dışında bırakılmıştır. Martinet (1998, s. 21), birinci eklemliliğin, aktarılabacak bütün deneyimlerin, başkalarına aktarılabilmek istenen gereksinimlerin tümünün sesli bir şekilde ve bir anlamla yüklü olan birimler dizilişi olarak çözümlenmesine olanak sağlayan eklemlilik olduğunu belirtmiştir. Aşağıda ulaçlı bir tümcenin çözümlemesi yer almaktadır:

Bazı hayaller imkansız gibi görünür ama bunları gerçekleştirmek mümkündür.

bazı	hayal	ler	imkan	sız	gibi	gör	ün	ür	ama	bu	n	lar	ı	gerçek	leş	tir	mek	mümkün	
söz/ükbirim	söz/ükbirim	biçimbirim	söz/ükbirim	biçimbirim	biçimbirim	söz/ükbirim	biçimbirim	biçimbirim	biçimbirim	biçimbirim	biçimbirim	biçimbirim	biçimbirim	söz/ükbirim	biçimbirim	biçimbirim	biçimbirim	biçimbirim	söz/ükbirim

Anlambirimcik çözümlenmesi sırasında anlambirimcikleri belirlemede önemli olduğu düşünülen düzanlam/ yananlam, çokanlamlılık ve değer terimlerine bu bölümde kısaca yer verilmiştir.

Düzanlam, sözcüklerin akla mantığa uygun olan, herkesçe bilinen, kişiden kişiye göre değişmeyen, nesnel anlamıdır. Örneğin “dil”in sözlük anlamı /bir organ/dır. Yananlam ise sözcüklerin düzanlamlarından yola çıkarak iletişimde bulunan herkes tarafından anlaşılmayan, öznel anlamıdır. Örneğin *Kapının dili bozuldu.* tümcesinde “dil” yananlamıdır. Çokanlamlılıkta sözcükler, temel anlamlarını yitirmeden yeni anlam(lar) kazanmaktadır. Zaman içinde bunlar unutulabilmekte ya da yeni anlamlarla zenginleşebilmektedir. Değer ise anlamdışı, bağlamsal çağrışımlardır. Örneğin *Kafayı çalıştır!* ve *Saksıyı çalıştır!* sözleri eşanlamlı ve eşdeğerli olup birbirinin yerine kullanılabilir. Buna benzer şekilde *Bu yağmurda dışarı çıkmaktansa evde oturup film izlerim* ve *Bu yağmurda dışarı çıkma yerine evde oturup film izlerim.* tümcelerindeki belirteç tümcecikleri eşanlamlı ve eşdeğerlidir.

Bunlara ek olarak çalışmanın bu bölümünde belirteç tümceciklerinin tanımına ve genel özelliklerine yer verilmiştir.

Belirteç tümcecikleri, bir üst tümceciğin yüklemine zaman, neden, tarz, koşul, amaç, derecelendirme vb. açısından niteler ve tümce içinde belirteç işlevi görür. Niteleyiciler tümcenin seçimlik öğeleridir, yani eklenti öğelerdir; zorunlu öğeler değildir. Belirteç tümcecikleri bitimli de bitimsiz de olabilir. Bitimli belirteç tümcecikleri tümcecik bağlayıcıları; bitimsiz belirteç tümceciklerinde ise eylemler üzerinde tümcecik ekleri vardır ve bazı durumlarda eylemi aynı zamanda bir ilgeç ya da genellikle zorunlu ad durum ekli ad öbeği izlemektedir.

Bilindiği gibi belirteç tümceciklerinin kurulumunda ulaç ekleri önemli rol oynamaktadır. Ulaç ekleri, yan tümcedeki eyleme eklenerek belirteç işlevli yan tümceler oluşturan ve bu yan tümcelerin üst tümceciğe ya da temel tümceye bağlanmasını sağlayan, bununla birlikte yan tümceler ve üst tümcecikler ve/ veya temel tümceler arasındaki anlamsal ilişkileri belirginleştiren eklerdir. Çalışmanın bu bölümünde Türkçede ulaç ekleri üzerine yapılan çalışmalar incelenmiş ve bu çalışmalarda yapılan tanımların genellikle kavramsal olduğu, ulaçların anlamsal özellikleri üzerinde değil de daha çok biçimsel özellikleri üzerinde durulduğu; bunlara ek olarak Türkçede pek çok

terimde olduğu gibi ulaç ile ilgili kullanılan terimlerin de çok farklı olduğu gözlenmiştir.

Ulaçlarla ilgili yapılan çalışmalarda ulaçları nasıl sınıflandırdıklarına bakıldığında incelenen çalışmalarda genellikle ulaç eklerinin biçimsel ve sözdizimsel özelliklerinin betimlendiği gözlenmiş; ancak bu dilbilgisel yapıların anlamsal işlevlerine ayrıntılı olarak değinilmemiştir. Kimi çalışmalarda ulaç ekleriyle ilgili hiçbir sınıflandırma yapılmazken (örneğin Ergin (2003), Koç (1996)...) kimilerinde sınıflandırma yapıp herhangi bir açıklama yapılmadan yalnızca örnek tümcelere (örneğin Banguoğlu (2011)) yer verilmiş; kimilerinde ise birçok anlamsal ayrıma gidilmiştir. Bunlara ek olarak yapılan sınıflandırmalar birbirinden çok farklıdır. Bunun yanı sıra yapılan incelemede bu çalışmalarda Türkçedeki tüm ulaçlara yer verilmediği de gözlenmektedir.

Belirteç tümcecikleri yapısal ve anlamsal olarak çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Bu durum Türkçede belirteç tümceciklerinin farklı şekillerde karşımıza çıkmasına neden olmaktadır. Çalışmamız belirteç tümceciklerinin anlamsal özellikleri üzerine kurulu bir çalışmadır. Bundan dolayı bu bölümde belirteç tümceciklerinin yapısal özelliklerine kısaca değinilmiştir. Belirteç tümceciklerinin sınıflandırması şu şekilde yapılmıştır:

1. Yalın Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

Bu tür belirteç tümcecikleri *-(y)Ip*, *-mAdAn*, *-(y)ArAk*, *-(y)A...-(y)A*, *-ken*, *-(y)IncA* ulaç ekleriyle kurulur.

2. İlgeçli Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

İlgeçli ulaç ekleri *-mAk için/ -mAsI için*, *-DIğI/ -(y)AcAğI için*; *-DIğI/ -(y)AcAğI gibi*, *-(y)mIş gibi*; *-DIğI/ -(y)AcAğI kadar*, *-(y)IncAyA/ -(y)AnA kadar*; *-DIğInA/ -(y)AcAğInA göre*; *-DIğIndAn/ -(y)AcAğIndAn dolayı/ ötürü*; *-mAk üzere*; *-DIğIndAn beri*; *-mAdAn önce*; *-DIktAn sonra*; *-mAsInA rağmen*dir.

3. Ad Durum Ekli Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

-DIğIndA, *-DIğIndAn*, *-(y)AcAğIndA*, *-(y)AcAğIndAn*, *-(y)AcAğInA*, *-DIkçA*, *-mAksIzIn*, *-mAktAnsA*, *-CAsInA* ad durum ekli ulaç ekleri, *-DIk* ve *-(y)AcAk* ortaç/ adlaştırma eklerine *-(y)A*, *-DA*, *-DAn* ad durum eklerinin eklenmesiyle oluşan çekimlenebilen bitimsiz biçimlerdir ve bu eklerle kurulan belirteç tümcecikleri bir üst tümceciğe ve/veya temel tümceye ad durum ekleriyle bağlanmaktadır.

4. Diğer Yapıdaki Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

-(I/A)r...-mAz ulaç eki çekimlenmeyen bitimsiz ulaç yapısına sahipken; *-DI mI, -sA dA/ bile, -(DI)...* *-(y)All* gibi ulaç ekleri çekimlenen bitimsiz ulaç yapısına sahiptir.

Yukarıda da belirtildiği gibi belirteç tümcecikleri, bir üst tümceciğin ve/ veya temel tümcenin yüklemine /zaman/, /neden/, /tarz/, /koşul/, /amaç/, /derecelendirme/ vb. açısından niteler ve tümce içinde belirteç işlevi görür. Ulaç ekleri, karmaşık tümcelerdeki anlamsal ilişkileri belirginleştirir. Çalışmanın bu bölümünde yapılan alan taraması sonucunda pek çok dilcinin ulaç eklerinin ve/ veya belirteç tümceciklerinin anlamsal sınıflandırmalarına yer verilmiştir. Geleneksel dilbilgisi bakış açısıyla yazılan pek çok kitapta belirteç tümceciklerine değinilmemekte, yalnızca ulaç eklerinin anlamsal özelliklerinden söz edilmektedir. Dilbilim bakış açısıyla yazılan kitaplarda ise Türkçenin belirteç tümceciğine yer verilmiş ve bu kitaplar genellikle yabancı yazarlar tarafından yazılmıştır.

Yapılan sınıflandırmalar birbirinden oldukça farklıdır. Kimi çalışmalarda çok ayrıntılı bir sınıflandırma yapılmışken kimisindeki sınıflandırma çok sınırlıdır. Bunun yanı sıra yapılan sınıflandırmalarda benzer kavramlar kullanılsa da o kavram altında ele alınan ulaçların hepsi aynı değildir. Bunlara ek olarak anlamsal sınıflandırma yapılmasına rağmen kimi çalışmalarda ulaçların herhangi bir tanımına yer verilmemiş, ya yalnızca ulaç ekleri yazılmış ya da birkaç örnek tümce verilmiştir. Ayrıca aynı ulamda yer alan ulaçların benzerlikleri ve farklılıkları üzerinde durulmamıştır. Örneğin durum ya da tarz ulacı olarak adlandırılan *-(y)Ip, -(y)A...-(y)A* ve *-(y)ArAk* ulaçlarının birbirinin yerine kullanılması söz konusuysen bu durumun mümkün olmadığı durumlarla da karşılaşmaktayız. Ancak yalnızca Çetintaş-Yıldırım (2010) çalışmasında bu eksikliklere değinmekte; özellikle zaman ve neden ulaçları arasındaki benzerlik ve farklılıkların nedenlerinden söz etmektedir.

Yukarıda da belirtildiği gibi yapılan incelemede çok farklı anlamsal sınıflandırma yapılmış, sınıflandırmalarda benzer kavramlar kullanılsa da o kavram altında ele alınan ulaçların anlamsal ve biçimsel açıdan farklı olabildiği gözlenmiştir. Bu yüzden yukarıdaki bilgiler ışığında ulaçların sınıflandırılmasında genel olarak kullanılan anlamsal ulamlar şunlardır: 1. Bağlama/ Ulama 2. Durum/ Hal 3. Zaman a. Başlama b. Bitirme/ Bitim c. İzleme/ Derhal izleme/ Karşılama d. Koşutlama/ Paralellik e. Öncelik

f. Sonralık g. Eşzamanlılık h. İçerme 4. Neden/ Sebep/ Nedenlilik 5. Ölçümleme/ Ölçü 6. Tarz 7. Karşıtlama/ Karşıtlık/ Zıtlık 8. Karşılaştırma/ Kıyaslama/ Eşitlik/ Benzerlik 9. Bedel 10. Aykırı düşme/ Bağdaşmama/ Karşı Tez 11.Yerine geçme 12. Koşul/ Şart 13. Yerineleme 14. Amaç 15. Derecelendirme 16. Yer 17. Ekleme 18. Anlaşma 19. Reddetme 20. Artbilgiye gönderme 21. Araç 22. Tercih 23. Tekrar 24. Dizi 25. Beklentiyi olumsuzlama 26. Değişirme.

Bu bölümde son olarak *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setlerinde dilbilgisi açıklamaları olduğu için çalışmamızda bu kitapların ulaçları nasıl ele aldığına ayrıntılı olataak değinilmiştir.

2. BÖLÜM

ANLAMBİRİMCİK ÇÖZÜMLEMESİ

2.1. ANLAMBİRİMCİK ÇÖZÜMLEMESİ

Anlamanın içeriğinin nesnel ve yansız bir biçimde anlaşılması için yapılan yöntem arayışlarına en verimli karşılığı sesbilim vermiştir. Böylelikle anlamlamanın düzeneği, yapı terimleri ile açıklama bulmuştur. Anlamlamanın³⁸ anahtarları, sözcüklerin anlamlarının her birinin, dünya ile teker teker kurduğu ilişki yerine, anlamlamaların kendi aralarında kurdukları ilişkileri inceler (Nyckees'ten aktaran Kıran, 2015, 61). Sesbilimin yöntemini anlambilime uygulamak, anlamlamaları daha küçük birimler olarak, göstergeden daha alt bir düzeyde anlamlama birimleri olarak ele almaktır. Anlambirimcik çözümlenmesi, görünen (sözcük) ile görünmeyeni (anlam ve/ ya da anlamlamayı) birbirine bağlar (Tutesco'dan aktaran Kıran, 2015, s. 61-62).

Anlamlamanın yapısalıcı açısından çözümlenmesinin, sesbilim ve biçimbilimden alınan sade bir ilkeye, değiştirime³⁹ dayandığını belirten Kıran (2015, s. 62), bir dilin sesbirim dizgesinin, o dilin sözcük dağarcığından önemli farklılıklar gösterdiğinden ve doğal dillerin çoğunun yirmi beş ile otuz üç arasında sesbirim barındırırken, sözlüklerdeki sözcük sayısının binlerle ifade edildiğinden söz etmiştir. Kıran'ın (2015, s. 62) açıklamasına göre anlambirimcik çözümlenmesi, belli bir toplumsal gruba ilişkin göstergeler dizgesini anlamlamalara bağlar. Anlamlama, doğrudan göstergelerin biçimsel özellikleri ve ölçütleriyle açıklanamaz. Her anlamlama, dilsel olsun ya da olmasın, az çok paylaşılan bir anlamlamadır.

³⁸ Gösteren ile göstergeyi bağlayan “anlam aktarma ve anlam verme eylemi” (Vardar vd. 1998: 24) olarak tanımlanan anlamlama, dil yetisinin soyut düzlemi olan dil düzeyinde yer alır ve sözcüklerin ve tümcelerinin bağlamdan ve kullanımdan bağımsız karşılıklarını verir. Anlam ise, dil içi bağıntılarla olduğu kadar bağlam, kullanım ve durumla belirlenir (Baylon, Mignot 1995: 36). Bir sözlükbirimin sözlükteki karşılığı anlamlaması, bir bağlam içinde sunduğu içerik ya da kavram da anlamıdır. Örneğin “koltuk” sözlükbiriminin anlamlaması, “Kol dayayacak yerleri olan geniş ve rahat sandalye” (<http://www.dilderneği.org.tr>) karşılığıdır. “Koltukları yukarı taşıdınız mı?” sözcesinde “koltuk”, “taşınacak ağırlıkta bir mobilya” olarak, “Koltuğu sallanıyor” sözcesinde ise, “iktidar gücünü kaybetme tehlikesi” anlamına gelmektedir. (Kıran, 2015, s. 59-60)

³⁹ Anlatım ya da içerik düzleminde bir ögenin yerine bir başka öge koyarak bu değişikliğin öbür düzlemde de herhangi bir değişikliğe yol açıp açmadığını sınama işlemi; aynı düzlemde yer alan öğelerden birinin yerine dizimsel düzlemde bir başkasını koyma (Vardar, 2002, s. 69).

Anlambirimcik çözümlemesi yapılırken çalışmanın, ya belli bir sözlüksel alan⁴⁰ ya da anlam alanı⁴¹ ile sınırlandırılmışı belirten Kıran (2015, s. 62), göstergelerin hem belirgin bir ortak anlamsal özellik gerektirdiğini hem de birbirleriyle karşılaştırılabilecek ve sözeleme süreci içindeki bir konuşucuya seçme olanağı sağlayacak bir sözlüksel alan oluşturması gerektiğini vurgulamış; bir başka deyişle üstanlamlılık, altanlamlılık ilişkisi kurulduğuna değinmiştir: /oturacak yer/, /ayakkabı/, /mesken/, /hayvan/, /zaman/, /dostluk/, /ayrılık/, /devinim/, /edilgenlik/, /akrabalık/, /duyular/, /renk/... Kıran'ın (2015) belirttiğine göre,

sözcüklerin anlamsal özelliklerinin birbirinden ayırt edilmesini sağlayan birim, *anlam özelliği* ya da *anlambirimcik* olarak adlandırılmaktadır. Anlambirimciklerin biçimsel dayanağı ve gösteren düzleminde sessel biçimi yoktur. Anlambirimcikler, çözümlemeciye, bir sözlükte olduğu gibi, doğrudan sunulmaz. Anlambirimci, sözcüklerin anlamlarını, ortak ve benzer özellikleri ile karşılaştırarak oluşturur. Bu nedenle de, anlambirimcikler belli bir sözcük alanına göre, birbirlerine gönderme yaparak ve çözümlemecinin oluşturduğu sözcük alanının genişliğine göre tanımlanırlar. “Dayı”, “teyze” için /dişi/, /erkek/ ve /annenin kardeşi/ anlambirimcikleri yeterliyken, “hala”, “amca” için “babanın kardeşi”; “enişte”, “yenge” için /kardeş olmayan/ anlambirimcikleri gerekecektir (s. 62).

Sözcüklerin anlambirimcik yapıları oluşturulurken, eğer bir karşılaştırma yapılmayacaksa, olumsuz (-) işaretli ve yansız (Ø) anlambirimciklere yer verilmediğini belirten Kıran (2015, s. 64); anlambirimciklere tanımlama içinde yer verilecekse, sözcükleşmiş biçiminin tercih edildiğine değinmiştir. Bir sözlükbirimin içerdiği anlambirimcik dizisine *anlambirimcik demeti* dendiğinden; daha açık bir şekilde söylemek gerekirse anlambirimimin gösterilen yönünü oluşturan anlam özelliklerinin ya da anlambirimciklerin tümüne *anlambirimcik demeti* adı verildiğinden söz etmiştir. Anlambirimcik demetinin, değişmez anlambirimciklerle değişken anlambirimcikleri içerdiğini; bu durumda, dil göstergesinin anlamın en küçük anlamlı birimi olmadığını; dil göstergesinin, gösterilen yönünü oluşturan en küçük anlamsal özelliklere sahip anlambirimciklerden oluştuğunu vurgulamıştır. “At” dil göstergesinin /canlı/, /memeli/, /dört ayaklı/, /otobur/, /tırnaklı/ vb. anlambirimciklerini içerdiğini belirtmiştir.

⁴⁰ Sözlüksel alan, en az bir anlambirimcikle bağlanan, en az bir anlambirimcikle farklılaşan sözcüklerin oluşturduğu alan olarak açıklanabilir (Kıran, 2015, s. 70). Ayrıntılı bilgi için bkz Kıran, 2015, s. 70.

⁴¹ Anlam alanı, yalnız aynı gerçeklik alanından olan anlamlar topluluğunu değil, tek bir sözcüğe ilişkin anlamların tümünü içine alır. Bu nedenle çokanlamlılığa benzer (Baylon, Mignot 1995: 115). Kimi sözcükler çokanlamlı oldukları için birden fazla gösterilen barındırırlar; anlambirimcikleri arasında her zaman en az bir ortak anlambirimcik bulunur ya da çağrıştırılır. Kimi zaman da yeni anlambirimcikler eklenir. Doğru anlamı saptayabilmek için her zaman bağlama, çoğu zaman da sözcüğün kullanıldığı iletişim durumuna gereksinim vardır (Kıran, 2015, s. 70). Ayrıntılı bilgi için bkz Kıran, 2015, s. 70.

2.2. ULAÇ ANLAMBİRİMLERİNİN ANLAMBİRİMCİK ÇÖZÜMLEMESİ

Çalışmanın bu bölümünde, Ankara Üniversitesi TÖMER *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nde yer alan okuma metinleri incelenmiş ve ulaç eki içeren 1242 tümce birinci eklemlilik düzeni çerçevesinde çözümlenmiştir. Çözümleme sırasında bu tümcelerin sözdizimsel düzlemde taşıdıkları anlambirimcikler çıkarılmıştır. Aşağıda da görüleceği gibi araç sözcük olan ulaç anlambirimleri, sözlükbirimlere göre çok daha zayıftır. Ancak ulaç içeren bir tümcenin hem dilbilgisel hem de anlamsal doğruluğu ulaçların doğru kullanılmasına ve anlaşılmasına bağlıdır. Aşağıda bu anlambirimciklerin üzerinde kısaca durulmuştur.

2.2.1. Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri

2.2.1.1. /Tarz/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki /*tarz*/ ilişkisi, belirteç tümceciğindeki eylemin, temel tümcenin eyleminin yapılış tarzını göstermesidir. Bir başka deyişle belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcenin eyleminin yapılış biçimini nitelemektedir.

Yapılan çözümlmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /*tarz*/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-mAdAn*, *-(y)ArAk*'tır.

- (1) Parmakları birbirine geçirip elleri bağlamak iyi değildir; insanın şansı kapanır. (11)⁴²
- (2) [...] Meyveleri kabuğunu soymadan, sebzeleri çok fazla pişirmeden yiyin. (8)
- (3) Elinizdeki her aksesuarı farklı giysilerinizle deneyerek kendinize özgü tarz yaratın. (12)

Örnek (1), (2) ve (3)'te belirteç tümceciklerindeki eylemler, temel tümcenin gerçekleşme biçimini göstermektedir. Buna göre örnek (1)'de *elleri bağlama* biçimi, *parmakları birbirine geçirmedir*; (2)'de *meyveleri ve sebzeleri yeme* biçimi *soymadan*

⁴² Ek bölümünde bu tümcelerin çözümlenen tümcelerdeki numaralarını göstermektedir.

ve pişirmedendir; (3)'te kendinize özgü tarz yaratma biçimi her aksesuarı farklı giysilerinizle denemektir.

2.2.1.2. /Neden/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki /neden/ ilişkisi, belirteç tümceciğindeki eylemin, temel tümcenin eyleminin nedenini göstermesidir.

Yapılan çözülemeye göre Türkçede tümceler arasındaki /neden/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri -(y)Ip, -(y)ArAk, -DIğIndA, -(y)Inca, -DIğI için, -(y)AcAğI için, -DIğIndAn, -(y)AcAğIndAn ve -DIğIndAn dolayı'dır.

- (4) Durum böyle olunca hem bugün mutsuz oluyoruz hem de geleceğimizle ilgili endişelenip strese giriyoruz. (34)
- (5) Sonunda “Belki bana acıyıp Eros’un yerini söyler.” diye düşünerek Aphrodite’in sarayına gitti. (79)
- (6) Son olarak her kültürde yemek için zaman bulamadığımızda kısa sürede hazırlanılan sandviçin hikayesine değinelim. (21)
- (7) Fatoş, beğenileceği yerde, bir de üstelik herkesin içinde laf işitince, ağlamaya başladı. (13)
- (8) Necla Teyzenin kulaklarının iyi duymadığını bildiğim için bir süre kapıyı çalmaya devam ettim. (2)
- (9) Bence banknot ülkemize ait olacağı için ülkeyi bizim yapan bir şeyi sembolize etmeli. (1)
- (10) Sandwich 4. Kontu John Montagu kumar oynarken yemek için ara vermek istemediğinden masasına dilimlenmiş et ve ekmeğe getirtip eti ekmeğin arasına koyarak yiyormuş. (2)
- (11) Ne vakit karşımda görsem öldüreceğimden korkardım. (1)
- (12) Baharın gelişi, enerji ve bereketin simgesi olarak görüldüğünden dolayı dünyanın pek çok ülkesinde çeşitli şenliklerle, bayramlarla kutlanır. (1)

Örnek (4), (5), (6), (7), (8), (9), (10), (11) ve (12)'de belirteç tümcecikleri, temel tümcedeki olayların nedenini göstermektedir. Örnek (4)'te *strese girme* nedeni, *endişelenmek*; (5)'te *Aphrodite'in sarayına gitme* nedeni *kendisine acıyıp Eros'un yerini söyleyeceğini düşünmesi*; (6)'da *sandviçin hazırlanma* nedeni *yemek için zaman bulamamamız*; (7)'de *Fatoş'un ağlamaya başlama* nedeni *laf işitmesi*; (8)'de *kapıyı çalmaya devam etmemin* nedeni *Necla Teyzenin kulaklarının iyi duymadığını bilmem*; (9)'da *ülkeyi bizim yapan bir şeyi sembolize etmesinin gerekliliğinin* nedeni *banknotun ülkemize ait olması*; (10)'da *Sandwich 4. Kontu John Montagu'nun masasına dilimlenmiş et ve ekmeği getirip eti ekmeğin arasına koyarak yemesinin* nedeni *kumar oynarken yemek için ara vermek istememesi*; (11)'de *korkma* nedeni *öldürmek*; (12)'de *dünyanın pek çok ülkesinde çeşitli şenliklerle, bayramlarla kutlanmasının* nedeni *baharın gelişinin, enerji ve bereketin simgesi olarak görülmesidir*.

2.2.1.3. /Ardışıklık/ Anlambirimciği⁴³

Zamansal ardışıklık ilişkisi belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki olaydan önce gerçekleşip tamamlanması ya da temel tümcedeki olaydan sonra gerçekleşip tamamlanması yönünde ortaya çıkmaktadır.

Yapılan çözülemeye göre zamanda öncelik ilişkilerini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip, -DIktAn sonra, -(y)ArAk, -DIğIndA, -DIğI zaman, -(y)Inca, -(A/I)r...-mAz* ve *-DIğI gibi*'dir. Bu ulaç anlambirimlerinin eklendiği belirteç tümcecikleri, bağlandıkları üst tümceciğin ya da temel tümcenin eyleminden önce gerçekleşmektedir.

Yapılan çözülemeye göre zamanda sonralık ilişkilerini belirginleştiren ulaç anlambirimleri ise *-mAdAn, -mAdAn önce, -(y)AcAğI sırada* ve *ken*'dir. *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi bilindiği gibi *önce* ilgeci dilde tutumluluk ilkesiyle silindiği için *-mAdAn* şeklinde kullanılmaktadır. *-mAdAn* ulacının zamanda sonralık ilişkisini gösterebilmesi için *-mAdAn önce* ulaç anlambiriminin, *önce* ilgecinin çıkarılmış biçimi olması gerekmektedir.

⁴³ Ayrıntılı bilgi için bkz. 3.2.1.

2.2.1.4. /Koşutluk (Paralellik)/ Anlambirimciği

Tümceler arasında kurulan /*koşutluk*/ ilişkisinde, belirteç tümceciklerindeki olay ve durumlar ile üst tümcecikteki veya temel tümcedeki olay ve durumların aynı ya da benzer özellikleri göstermesi söz konusudur.

Yapılan çözülemeye göre Türkçede tümceler arasındaki /*koşutluk*/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-(y)ArAk*, *-ken*, *-Dlkça* ve *-DIĞI kadar*'dır.

- (13) Egzersiz yapıp sağlıklı beslenmek, sağlıklı bir biçimde yaşamak için yeterlidir. (115)
- (14) Günümüzde insan ancak bilgiye ulaşmanın yollarını biliyorsa, bilgiyi kullanarak öğrenebiliyorsa ve bilgiyle sorun çözebiliyorsa eğitimli olarak kabul ediliyor. (96)
- (15) Ev eşyalarımızı yerleştirirken güzel görünmesine özen gösteririz. (79)
- (16) Ağır çantalar, seyahate çıkarken yanınıza almak isteyip de valize nasıl sığdıracağınızı bilemediğiniz ciltler, raflardan taşan, yeni kitaplık yapıldıkça artan kitaplar e-kitapla beraber tarihe karışıyor. (1)
- (17) Bir zamanlar, Anadolu insanı, yeryüzünü olduğu kadar yerin altını da mekan tutmuştu. (2)

Örnek (13)'te *egzersiz yapma* ve *sağlıklı beslenme*; (14)'te *bilgiyi kullanma* ve *öğrenme*; (15)'te *ev eşyalarını yerleştirme* olayıyla *güzel görünmesine özen gösterme*; (16)'da *yeni kitaplık yapılma* olayıyla *kitap sayısının artması* ve (17)'de *Anadolu insanının yeryüzünü mekan tutması* ve *yerin altını mekan tutması* durumları birbirine koşut olarak gerçekleşmektedir.

2.2.1.5. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ Anlambirimciği⁴⁴

Eşsüremlilik (eşzamanlılık), belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olayın zamansal olarak aynı noktada başlayıp bitmesidir. Yapılan çözülemeye göre tümceler

⁴⁴ Ayrıntılı bilgi için bkz. 3.2.2.

arasındaki eşsüremlilik (eşzamanlılık) ilişkilerini gösteren ulaç anlambirimleri *-ken*, *-DIkçA*, *-(y)Ip*, *-(y)ArAk* ve *-DIğIndA*'dır.

2.2.1.6. /Yanı sıralık/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */yanı sıralık/* ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olayın ya da durumun yanı sıra temel tümcedeki olay ya da durumun gerçekleşmesi söz konusudur. Yapılan çözülemeye göre Türkçede tümceler arasındaki */yanı sıralık/* ilişkisini *-ken* ulaç anlambiriminin gösterdiği ortaya çıkmıştır.

(18) Bir yandan her şeyi bilimsel bir nedene bağlamaya çalışırken bir yandan da boş inançlardan vazgeçemiyor. (73)

Örnek (18) “*Her şeyi bilimsel bir nedene bağlamaya çalışmanın yanı sıra boş inançlardan vazgeçemiyor.*” şeklinde yorumlanabilir.

2.2.1.7. /Tercih/ Anlambirimciği

Türkçede tümceler arasındaki */tercih/* ilişkisi, temel tümcedeki olayın belirteç tümceciğindeki olaya göre daha olumlu olduğu düşünülerek o olaya yönelmesi şeklinde betimlenebilir. Bunun yanı sıra tümceler arasında */tercih/* ilişkisini gösteren *-(y)Ip* gibi belirteç tümceciklerinde tercih edilen durumun alternatifi temel tümcede yer almayabilir. Yapılan çözülemeye */tercih/* ilişkisini belirginleştiren *-(y)Ip* ulaç anlambirimli belirteç tümceciklerinin *-mAyIp* olumsuz biçimle kurulu olduğu ortaya çıkmıştır.

Yapılan çözülemeye göre Türkçede tümceler arasındaki */tercih/* ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-sA dA*, *-mAktAnsA*, *-mAk yerine*'dir.

(19) Çiftçi, “Boş oturmayıp yeni bir şeyler öğrenmek için elimden gelen her türlü gayreti gösteririm.” diyor. (124)

(20) Şimdi mendiller kolalanmasa da saçlar kolonyalanmasa da olur... (19)

(21) Çok yoğun çalışarak dünya kadar para kazanmaktansa daha az parayla kendime daha çok vakit ayırabilmeyi, stressiz yaşamayı tercih ederim. (1)

- (22) Mutlu olmanın maddi açıdan daha iyi durumda olmakla mümkün olabileceğini düşünmek yerine elimizde olanların değerini düşünerek mutluluğu yakalayabiliriz. (2)

Örnek (19)'da temel tümcedeki *yeni bir şeyler öğrenmek*, olumlu bir durum olarak görülmekte ve belirteç tümceciğindeki *boş oturmaya* tercih edilmektedir. Örnek (20)'de *mendillerin kolalanmaması, kolalanmasına; saçların kolonyalanmaması da kolonyalanması* olayına tercih edilmektedir. (21)'de *daha az parayla kendime daha çok vakit ayırabilmenin, stressiz yaşamının daha çok para kazanmaya* tercih edilmesi ve (22)'de *elimizde olanların değerini düşünerek mutluluğu yakalayabilmenin mutlu olmanın maddi açıdan daha iyi durumda olmakla mümkün olabileceğini düşünmeye* tercih edilmesi söz konusudur.

2.2.1.8. /Süreklilik/ Anlambirimciği

Tümceler arası /*süreklilik*/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki olayı sürekli olma açısından nitelemesi söz konusudur. Yapılan çözümlenmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /*süreklilik*/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip, -mAdAn, -mAksIzIn*'dir.

- (23) Bir başka akşam, bu kez ortak arkadaşımızın evinde, omuzlarında siyah bir tül, ortalıkta bir sürü mum, öne arkaya tülleri savurarak sallanıp duruyor... (126)
- (24) Bir düşünün; Karşınızda hiç durmadan konuşan bir kişi var. (40)
- (25) Dee Caffari dünyayı tersten dolaşarak Guinness Rekorlar Kitabı'na girdi ve yelkenlisiyle rüzgarlara, akıntılara karşı durmaksızın dünyayı tersten dolaşan 'ilk kadın' oldu. (1)

Örnek (23)'te *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği, *dur-* eylemiyle temel tümcedeki eyleme süreklilik katmaktadır. Örnek (24)'te *dur-* eylemine eklenen *-mAdAn* ulaç anlambirimli belirteç tümceciği, *konusmak* eylemine süreklilik katmaktadır. Örnek (25)'te ise (24)'te olduğu gibi *dur-* eylemine *-mAksIzIn* ulaç anlambiriminin eklenmesiyle kurulan belirteç tümceciği, üst tümcecikteki *dolaşmak* eylemine süreklilik katmaktadır.

2.2.1.9. /Koşul/ Anlambirimciği

Tümceler arası /koşul/ ilişkisi geleceğe yönelik varsayımsal olaylar ya da durumlar üzerine kuruludur. Belirteç tümceciğindeki olayın ya da durumun gerçekleşmesine bağlı olarak temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki olay ya da durum gerçekleşmektedir.

Yapılan çözümlenmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /koşul/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-mAdAn*, *-DIktAn sonra*, *-DIğIndA*, *-(y)IncA*, *-mAk şartıyla*'dır.

- (26) İstemeden hiçbir şeyi başaramazsınız. (32)
- (27) Şöyle ki, yeni bir ev veya yeni bir arabanın getirdiği heyecan hemen sönüp gidiyor ve temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra mutluluğun kaynağı para olmaktan çıkıyor. (30)
- (28) İnsan asla yaşını ve yaşına göre davranmayı düşünmemelidir. Bunu düşünmeden rahatça davrandığında da her şey ona yakışır zaten. (24)
- (29) Kimileri gece yarıları vakit bulunca, kimileri akşam yemekleri sırasında ailecek, kimileri ise bizzat bu programları arayarak, stüdyolara giderek ve bir yarışmacının fanatiği olarak katılıyor bu şova. (23)
- (30) Bence insan diploma sahibi olsa da olmasa da kendine iyi bir iş kurabilir. Tabii çalışkan ve dürüst olmak şartıyla. (1)

Örnek (26)'da belirteç tümceciğiyle temel tümce arasındaki /koşul/ ilişkisi *-mAdAn* ulaç anlambirimiyle kurulmuştur. Temel tümcedeki *başarma* olayına *istemek* koşul olarak verilmektedir. Örnek (27)'de *-DIktAn sonra* ulaç anlambirimi tümceler arasındaki /koşul/ ilişkisini göstermektedir. Temel tümcedeki *mutluluğun kaynağının para olmaktan çıkmasında* etkili olan koşul belirteç tümceciğindeki *temel ihtiyaçların karşılanmasıdır*. Örnek (28)'de temel tümcede yer alan *her şeyin ona yakışma* koşulunu *-DIğIndA* ulaç anlambirimiyle kurulu olan belirteç tümceciğindeki *düşünmeden rahatça davranma* olayı oluşturmaktadır. Örnek (29)'da tümceler arasındaki /koşul/ ilişkisini *-(y)IncA* ulaç anlambirimi göstermektedir. Temel tümcede yer alan *şova katılma* koşullarından biri belirteç tümceciğinde yer alan *vakit bulmadır*. Örnek (30)'da ise *-mAk şartıyla* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğindeki *çalışkan ve dürüst olma* durumu, temel tümcedeki *iyi bir iş kurma* olayının koşuludur.

2.2.1.10. /Eksiklik/ ya da /Zaafiyet/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */eksiklik/* ya da */zaafiyet/* ilişkisinde, *-mAdAn* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde bir varlığın eksikliği ya da bulunmayışı söz konudur.

- (31) Hiçbir yardımcım olmadan tek başıma yolculuğa çıkarak kendimi ateşe attım.
(35)

Örnek (31)'de belirteç tümceciğinde yer alan *ol-* eylemine eklenen *-mAdAn* ulacıyla kurulu belirteç tümceciğinde *yardımcının bulunmayışı* söz konusudur.

2.2.1.11. /Açıklama/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */açıklama/* ilişkisinde, belirteç tümceciğinin, temel tümcedeki olay ya da durumla ilgili bir bilgi vermesi ya da temel tümcedeki olay ya da durumu açıklaması söz konusudur.

Yapılan çözülemeye göre Türkçede tümceler arasındaki */açıklama/* ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)ArAk*, *-mAk üzere*, *-ken*, *-DIğIndA*, *-(y)InCA*, *-DIğI gibi*' dir.

-(y)ArAk ulaç anlambiriminde tümceler arasındaki */açıklama/ ol-* eyleminin kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Bu tümcelerde */niteliğiyle/*⁴⁵; */niteliğinde/*; */niteliğiyle/ + /niteliğinde/*; */anlamda/* ya da */anlamıyla/*; */kısaca/ + /özetle/*; */sıralama/*; */biçiminde/*; */biçimde/*; */açıdan/*; */adıyla/ anlamlarına* gelerek */açıklama/* ilişkisini göstermektedir.

- (32) */niteliğiyle/*

Sinema oyuncusu olarak üç kez “Altın Portakal” ödülü aldım. (139)

Örnek (32)'de belirteç tümceciğinde yer alan *olarak /niteliğiyle/* anlambirimciğiyle değiştirime sokularak “Sinema oyuncusu niteliğiyle üç kez “Altın Portakal” ödülü aldım.” şeklinde yorumlanabilir.

⁴⁵ */niteliğiyle/* ve */niteliğinde/* anlambirimcikleri arasında anlam farkı yoktur, ancak sözdizimi nedeniyle anlam değişmektedir.

(33) /niteliğinde/

Haberleşme aracı olarak tarihte ilk mektupları bundan 4000 yıl önce Anadolu'da Hititler kullanıyormuş. (173)

Örnek (33) “Haberleşme aracı niteliğinde tarihte ilk mektupları bundan 4000 yıl önce Anadolu'da Hititler kullanıyormuş.” şeklinde yorumlanabilir.

⁴⁶(34) /niteliğiyle/ + /niteliğinde/

Şenlik alanı olarak Altın Park seçildi. (203)

⁴⁷(35) /kısaca/ + /özetle/

Binlerce canlı türü, ormanlar, bozkırlar, su kaynakları, mevsimler ve sonuç olarak insanın kendi geleceği tehlike altında. (213)

Bazı ulaç anlambirimleri birden fazla anlambirimcik taşımaktadır. Bu anlambirimcikler birleşerek tek bir anlamı oluşturmaktadır. Örnek (34) ve (35)'te *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulmuş çokanlambirimcikli belirteç tümcecikleri yer almaktadır. Örnek (33)'te “Şenlik alanı niteliğiyle/ niteliğinde Altın Park seçildi.” şeklinde her iki anlambirimcik de ortaya çıkmakta olup eşdeğerlidir. Eşdeğerli oldukları için kullanıldıkları yerlerde anlam farkı ortaya çıkmamaktadır. Belirteç tümcecığının belirginleştirdiği ilişkinin /niteliğiyle/ + /niteliğinde/ olduğu söylenebilir. Örnek (34)'te de aynı durum söz konusudur. “Binlerce canlı türü, ormanlar, bozkırlar, su kaynakları, mevsimler ve kısaca/ özetle insanın kendi geleceği tehlike altında.” şeklinde yorumlanabilmekte ve iki anlambirimcik de ortaya çıkmaktadır. Belirteç tümcecığının belirginleştirdiği ilişki /kısaca/ + /özetle/'dir. İkisi de eşdeğerlidir. Ayrıca /özet/ bir söylemin, bir metnin kısaltılmış biçimidir.

(36) /anlamda/ ya da /anlamıyla/

a. Küresel ısınmanın yeryüzü ve insan yaşamı üzerinde yapacağı etkiler tam olarak bilinmiyor. (207)

b. Güzel sanatlar genel olarak 3 ana bölüme ayrılır;... (209)

⁴⁶ Çokanlambirimcikli olmasına rağmen “olarak” sözcüğünden kopuk olmaması açısından bu bölümde ele alınmıştır.

⁴⁷ Çokanlambirimcikli olmasına rağmen “olarak” sözcüğünden kopuk olmaması açısından bu bölümde ele alınmıştır.

Örnek (36) a’da *tam*; (36) b’de ise *genel* sözcükleriyle birleşen *olarak* yapısı */anlamda/* ya da */anlamıyla/* anlambirimciğiyle değiştirime sokularak “*tam anlamda/ anlamıyla ve genel anlamda/ anlamıyla* şekillerinde yorumlanabilmektedir.

(37) */sıralama/*

a. İlk olarak müziğin kökenindeki matematikten bahsedebiliriz. (219)

b. İkinci olarak müziğin zihinsel aktiviteler üzerindeki etkisi akla gelmektedir. (220)

c. Son olarak her kültürde yemek için zaman bulamadığımızda kısa sürede hazırlanır verilen sandviçin hikâyesine değinelim. (223)

Örnek (37) a, b ve c örneklerine bakıldığında *olarak* sözcüğünün *ilk*, *ikinci* ve *son* gibi sözcüklerle birlikte kullanılarak */sıralama/* ilişkisi gösterdiği görülmektedir.

(38) */biçiminde/*

Sanatı, “yaratıcılığın ya da hayal gücünün ifadesi” olarak tanımlayabiliriz. (229)

Örnek (38) “*Sanatı, “yaratıcılığın ya da hayal gücünün ifadesi” biçiminde tanımlayabiliriz.*” şeklinde kullanılabilir.

(39) */biçimde/*

a. Eğitimin de uygulamalı olarak bir usta çırak ilişkisi içerisinde gerçekleşmesi gereklidir. (256)

b. Orta Anadolu’da kimler tarafından kurulduğu hala kesin olarak bilinmeyen yeraltı kentlerinden söz ediyoruz. (276)

c. Moda akımları kendini 1900’lü yıllarda net olarak göstermeye başlamıştır. (277)

Örnek (39) a’daki *olarak* sözcüğünün “*Eğitimin de uygulamalı biçimde bir usta çırak ilişkisi içerisinde gerçekleşmesi gereklidir.*” şeklinde kullanılması olasıdır. (39) b’de *kesin*; (39) c’de ise *net* sözcükleriyle birleşen *olarak* yapısı */biçimde/* anlambirimciğiyle değiştirime sokularak “*kesin biçimde ve net biçimde* şekillerinde yorumlanabilmektedir.

(40) /açıdan/

Para söz konusu olduğunda parasızlığın zorluklarını anlatmak yerine, zenginliğin insanlardan manevi olarak götürdüğü şeylerden bahsedilir. (278)

Örnek (40)'a bakıldığında *olarak* sözcüğünün /açıdan/ anlambirimciğiyle değiştirime girebildiği görülmekte ve “*Para söz konusu olduğunda parasızlığın zorluklarını anlatmak yerine, zenginliğin insanlardan manevi açıdan götürdüğü şeylerden bahsedilir.*” şeklinde yorumlanabilmektedir.

(41) /adıyla/

‘Uç uç böceği’, ‘uğur böceği’ ya da ‘gelin böceği’ olarak da bilinen bu böcek, bir kişinin eline konduğunda o kişi bir dilek tutarsa ve bundan sonra da o böcek uçarsa o kişinin dileğinin gerçekleşeceğine inanılır. (285)

Örnek (41)'deki örnekte *olarak* sözcüğünün /adıyla/ anlambirimciğiyle değiştirime girebildiği görülmekte ve “‘*Uç uç böceği*’, ‘*uğur böceği*’ ya da ‘*gelin böceği*’ adıyla da bilinen bu böcek,...” şeklinde yorumlanabilmektedir.

(42) Festivalde ayrıca, başta Asya ve Avrupa sineması olmak üzere, dünya sinemasının önemli ve saygın isimlerinin filmleri de sinemaseverlerle buluşmaktadır. (5)

Örnek (42)'de *-mAk üzere* ulaç anlambiriminin *ol-* eylemine eklenmesiyle kurulu belirteç tümceciğinin ayrıntılandırma yaparak tümceler arasında /açımlama/ ilişkisi kurduğu görülmektedir.

(43) Aile arasındaki kavgalar, otel odalarının darlığı, hayal kırıklıkları derken dinlenmek imkansız hale gelir. (81)

Örnek (43)'e bakıldığında *-ken* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinde /açımlama/ ilişkisinin *de-* eylemi kullanılarak gerçekleştirildiği görülmektedir.

(44) Para söz konusu olduğunda parasızlığın zorluklarını anlatmak yerine, zenginliğin insanlardan manevi olarak götürdüğü şeylerden bahsedilir. (36)

Örnek (44)'te *-DIğIndA* ulaç anlambirimi de tümceler arasındaki /açımlama/ ilişkisini göstermektedir.

- (45) a. Fenerbahçe camiasında “fanatik kadın taraftar” deyince Yasemin Merçil akla geliyor. (26)
- (45) b. Ancak konu unutkanlık olunca kadınlar unutkanlığa erkeklerden daha fazla eğilimli. (29)
- (45) c. Hangi dilin doğru olduğuna gelince...(30)

Örnek (45) a, b ve c örneklerinde tümceler arasındaki /açımlama/ ilişkisi -(y)InçA ulaç anlambirimiyle gösterilmektedir ve *de-*, *ol-* ve *gel-* eylemlerine eklenerek kurulmaktadır.

- (46) a. Bilindiği gibi enerji tüketiminin yüzde 40’ı binalarda gerçekleşiyor ve bunun da yüzde 2’si ile 10’unun asansör ve yürüyen merdivenlerde kullanıldığı kabul ediliyor. (23)
- (46) b. Ünlü şair Behçet Necatigil’in de söylediği gibi: Ya çaresizsiniz. Ya da çare sizsiniz. (24)

Örnek (46) a ve b’de ise *-Diğİ gibi* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerindeki /açımlama/ ilişkisi, dünya bilgisine ya da söylenen bir söze gönderimde bulunulmasıyla gerçekleşmektedir.

2.2.1.12. /Amaç/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki /amaç/ ilişkisinde, temel tümcedeki olayın gerçekleşme amacı belirteç tümceciğindeki olay ya da durumdur. Yapılan çözümlenmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /amaç/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-mAk için* ve *-mAk üzere*’dir.

- (47) Yıllar öncesinde Afrika’ya gitmek için kariyerine kısa bir süreliğine ara vermiş...(3)
- (48) Bir zamanlar yazılarını yazmak üzere okyanus sahiline giden bir yazar varmış. (2)

Örnek (47)’da *kariyerine kısa süre ara vermesinin* amacı *Afrika’ya gitmek*; örnek (48)’de ise *yazarın okyanus sahiline gitme* amacı *yazılarını yazmaktır*.

2.2.1.13. /İkilem/ Anlambirimciği

Tümceler arası /ikilem/ ilişkisi *-(y)Ip* ulaç anlambiriminin *-mAdlğl* yapısıyla birleşimiyle oluşmaktadır. Bu tür yapılar bir durum, olay ya da konuyla ilgili kararsızlık, çelişki ya da ikilem olduğunu göstermektedir.

(49) Gördükleri manzaranın hem güzelliğinden etkilendiler hem de bu yıldızların ne olduğunu, yaşamlarını etkileyip etkilemediğini merak ettiler. (135)

Örnek (49)'da *yıldızların yaşamları etkilemesi* konusunda bir belirsizlik, ikilem söz konusudur.

2.2.1.14. /Konusunda/ Anlambirimciği

Tümceler arasında /konusunda/ ilişkisinin *-mAk için* ulaç anlambirimiyle kurulması ve bu anlamı *için* ilgecinden alması söz konudur.

(50) NLP, beyninizin nasıl çalıştığını, sözcüklerin beyniniz ile nasıl etkileşim kurduğunu ve istediğiniz sonuçlara ulaşmak için davranışlarınızı nasıl organize edeceğinizi araştırır. (105)

Örnek (50)'de *için* ilgecinin /konusunda/ anlamında kullanıldığı görülmektedir. Bu tümce “NLP, beyninizin nasıl çalıştığını, sözcüklerin beyniniz ile nasıl etkileşim kurduğunu ve istediğiniz sonuçlara ulaşma konusunda davranışlarınızı nasıl organize edeceğinizi araştırır.” biçiminde yorumlanabilmektedir.

2.2.1.15. /Şartı/⁴⁸ Anlambirimciği

Tümceler arasında /şartı/ ilişkisinin /konusunda/ anlambirimciğinde olduğu gibi *-mAk için* ulaç anlambirimiyle kurulması ve bu anlamı *için* ilgecinden alması söz konudur.

(51) At nalının koruyucu olması için uçlarının yukarıya doğru bakması gerekmektedir. (143)

⁴⁸ /Şartı/ anlambirimciğinin, /şart/ anlambirimciğinden farkı, bu başlık altında yer alan tümceler /bir şeyin şartı/ anlambirimciğiyle değiştirimi sonucu bu anlambirimciğin belirlenmiş olmasıdır.

Örnek (51) “*At nalının koruyucu olma şartı uçlarının yukarıya doğru bakmasıdır.*” şeklinde yorumlanabilir.

2.2.1.16. /Yönelik/ Anlambirimciği

Tümceler arasında /*yönelik*/ ilişkisinin de /*konusunda*/ ve /*şartı*/ anlambirimciklerinde olduğu gibi -*mAk için* ulaç anlambirimiyle kurulması ve bu anlamı *için* ilgecinden alması söz konudur.

(52) Ayrıca alışveriş yapmak için çeşitli dükkanlar, vakit geçirmek için film salonları gibi pek çok alternatif de sizi bekliyor. (145)

Örnek (52) “*Ayrıca alışveriş yapmaya yönelik çeşitli dükkanlar, vakit geçirmeye yönelik film salonları gibi pek çok alternatif de sizi bekliyor.*” şeklinde yorumlanabilir.

2.2.1.17. /İçerme/ Anlambirimciği⁴⁹

Zamansal /*içerme*/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olay başlamış ve devam ederken temel tümcedeki olay aynı zaman aralıkları içinde başlar ve belirteç tümceciğindeki olaydan önce tamamlanır. Bunun tam tersi de olasıdır. Temel tümcedeki olay başlayıp devam ederken belirteç tümceciğindeki olay başlar ve temel tümcedeki olaydan önce sonlanır. Yapılan çözümlemede -*ken* ve -*DIğIndA* ulaç anlambiriminin zamansal içerme ilişkisini gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

2.2.1.18. /Kısıtlama/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki /*kısıtlama*/ ilişkisinde -*ken*, -*sA DA*, -*DIğI halde* ve -*mAsInA karşın* ulaç anlambirimleriyle kurulu belirteç tümceciğinde yer alan bilgiye dayanarak beklenen bir sonuç vardır, ancak temel tümcede beklenen sonucun değil başka bir sonucun gerçekleşmesi söz konusudur.

(53) Çirkin ve iğrenç bir erkek beklerken genç ve çok yakışıklı bir erkekle karşılaşmıştı. (94)

⁴⁹ Ayrıntılı bilgi için bkz. 3.2.3

- (54) Sokak sanatı tüm dünyada hızla yaygınlaşsa da “Bu sanat şehre karşı vahşi bir saldırı mı, yoksa şehri güzelleştiriyor mu?” tartışmaları hala sürüp gidiyor. (24)
- (55) Çevresinde yalnızca kendisine benzeyen insanlar bulunan kişiler kısa bir süre sonra, bu insanlarla iyi anlaştıkları halde ilişkilerden sıkılabirler. (6)
- (56) Fransızca’yı konuşulurken anlamama rağmen ne yazabiliyor ne de okuyabiliyorum. (1)

Örnek (53)’te *-ken* ulaç anlambilimiyle kurulu belirteç tümceciğinde *çirkin ve iğrenç bir erkek beklemenin* sonucu, tam tersi yönde gerçekleşmiştir. Örnek (54)’te belirteç tümceciğinde *sokak sanatının hızla yaygınlaşması* olumlu bir durum oluştururken temel tümcede yer alan “*Bu sanat şehre karşı vahşi bir saldırı mı, yoksa şehri güzelleştiriyor mu?*” tartışmaları olumsuz bir durumu göstermektedir. Bu tümcede /*kısıtlama*/ ilişkisi *-sA dA* ulaç anlambilimiyle gerçekleştirilmektedir. Örnek (55)’te /*kısıtlama*/ ilişkisini *-DIĞI halde* ulaç anlambilimi sağlamaktadır. Belirteç tümceciğinde yer alan *bazı insanları ilk kez görmek*, temel tümcede yer alan *onu uzun süredir tanıyormuşuz duygusuna kapılmak* durumundan farklı bir sonuç beklentisine sokmaktadır. Örnek (56)’da *-mAsInA rağmen* ulaç anlambilimi tümceler arasındaki /*kısıtlama*/ ilişkisini oluşturmaktadır. *Fransızca’yı konuşulurken anlamam, yazamamam ve okuyamamamla* uyuşmama zaafiyeti sezdirmektedir.

2.2.1.19. /Ödünleme/ Anlambilimciği

Tümceler arasındaki /*ödünleme*/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olumsuz olay ya da durumun, temel tümcedeki bir olay ya da durumla hafif de olsa olumlulaştırılması söz konusudur. Yapılan çözümlenmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /*ödünleme*/ ilişkisi *-sA dA* ulaç anlambilimiyle gösterilmektedir.

- (57) Kurbağa kesme sınıfın kızları için mide bulandırıcı olsa da başka derslerden daha çok aksiyon eğlence içerdiği için herkesçe tercih edilir. (3)

Örnek (57)’de belirteç tümceciğinde yer alan *kurbağa kesmenin mide bulandırıcı olması*, üst tümcecikteki *başka derslerden daha çok aksiyon eğlence içermesiyle* olumlulaştırılmıştır. Bundan dolayı burada ödünleme söz konusudur.

2.2.1.20. /Koşulsuzluk/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */koşulsuzluk/* ilişkisi *-sA dA* ulaç anlambiriminin aynı eylem kökünün olumlu ve olumsuz biçimine eklenmesiyle gösterilmekte ve *her koşulda, her durumda* anlamında kullanılmaktadır.

(58) Bence insan diploma sahibi olsa da olmasa da kendine iyi bir iş kurabilir. (17)

Örnek (58)'de *bir insanın kendisine her koşulda iyi bir iş kurabileceği* vurgulanmaktadır.

2.2.1.21. /Sonuçsuzluk/ Anlambirimciği

Tümceler arası */sonuçsuzluk/* ilişkisi de *-sA dA* ulaç anlambirimiyle gösterilmektedir. *-sA dA* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde yer alan eylemin bir sonuca ulaşmaması ya da bir sonuca götürmemesi söz konusudur.

(59) Psykhe ne kadar yalvarsa da fayda etmedi. (18)

Örnek (59)'da *Psykhe'nin yalvarmasının, onu bir sonuca götürmediği* anlaşılmaktadır.

2.2.1.22. /Vurgulama/ Anlambirimciği

Tümceler arası */vurgulama/* ilişkisinde, belirteç tümceciğinde yer alan durum ya da olayın *-sA dA* ulaç anlambirimiyle daha güçlü, vurgulu söylenmesi söz konusudur.

(60) Sözün kısası, farklı zamanlarda, farklı isimler altında olsa da, baharın gelişi pek çok toplumda neşeyle karşılanan, kutlanması gereken bir olay olarak görülmektedir. (20)

Örnek (60)'ta *baharın gelişinin farklı zamanlarda, farklı isimler altında kutlanması* vurgulanmaktadır.

2.2.1.23. /Ölçü/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */ölçü/* ilişkisinde *-sA dA* ulaç anlambiriminin *az, biraz* gibi ölçü anlatan sözcüklerle kullanımı söz konusudur.

- (61) Oyunculara biraz da olsa benzeyenler ilgiyi üzerlerinde toplamak için giyim tarzını taklit ederlerdi. (21)

Örnek (61)'de belirteç tümcecğinde yer alan *biraz da olsa* yapısı *oyunculara benzeme* ölçüsünü göstermektedir.

2.2.1.24. /Benzetme/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */benzetme/* ilişkisinde bir nesnenin, kişinin, eylemin, olayın ya da durumun özelliğini, bir başka nesnenin, kişinin, eylemin, olayın ya da durumun özelliğinden yararlanarak gerçekleştirme söz konusudur.

Yapılan çözümlenmeye göre Türkçe tümceler arasındaki benzetme ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-DIĞI gibi*, *-DIĞI kadar* ve *-mİşçAsInA* 'dır.

- (62) Erkek de artık kendini eşinin hissettiği gibi bomboş ve yalnız hissediyordu. (3)
- (63) Eskiden annelerimiz kırk yaşına gelince eskiden olduğu kadar renkli giyinmemeye başlardı. (7)
- (64) Büyüsüne kapılıp, saatlerce çevresinde dolanıyorsunuz, bu da yetmiyor, ertesi gün sizi tekrar çağırmişçasına yine kendinizi orada buluyorsunuz, insanın gönlünde romantik fırtınalar koparıyor bu nefes kesen anıt, çeşme demek yetersiz kalıyor...(3)

Örnek (62)'de */benzetme/* ilişkisi *-DIĞI gibi* ulaç anlambirimiyle kurulmuştur ve *erkeğin hissettikleri, eşinin hissettiklerine* benzemektedir. Örnek (63)'te tümceler arasındaki */benzetme/* ilişkisi *-DIĞI kadar* ulaç anlambirimiyle sağlanmaktadır. Örnek (64)'te ise *-mİşçAsInA* ulaç anlambirimiyle */benzetme/* ilişkisi kurulmuştur. *Anıtın insana benzetilmesi* söz konusudur.

2.2.1.25. /Başlatma/ Anlambirimciği⁵⁰

Zamansal başlatma ilişkisi, ulaç anlambirimleriyle kurulu belirteç tümceciğindeki olayın temel tümcedeki olayı başlatmasıdır. Yapılan çözümlemeye göre başlatma ilişkisini belirginleştiren ulaç anlambirimi *-DIğIndAn beri*'dir.

2.2.1.26. /Üst Sınırlılık/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */üst sınırlılık/* ilişkisinde, belirteç tümceciğinde yer alan eylemin üst sınırdaki gerçekleşmesi söz konusudur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçe tümceler arasındaki */üst sınırlılık/* ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-DIğI kadar* ve *-(y)AcAğI kadar*'dir.

(65) Yaşlı olduğunuzu düşündüğünüz kadar yaşlısınızdır, genç olduğunuzu hissettiğiniz kadar genç...(6)

(66) [...] kimileri diyorlar ki, “Ben elli yaşına gelmiş bir insanım, çalışacağım kadar çalıştım, öğreneceğim kadar öğrendim...” (1)

Örnek (65)'te belirteç tümceciğinde *yaşlı olmanın* üst sınırı *ne kadar yaşlı olduğunuzu düşündüğünüz*; *genç olmanın* üst sınırı ise *ne kadar genç hissettiğinizdir*. Örnek (66)'da ise *-(y)AcAğI kadar* ulaç anlambirimiyle kurulu bu belirteç tümceciğinin temel tümcesinde de belirteç tümceciğinde yer alan eylem kullanılmaktadır. Bu şekilde temel tümcedeki eylemin en üst düzeyde gerçekleştirildiği vurgulanmaktadır.

2.2.1.27. /Beklenti Dışı Olma/ Anlambirimciği

Tümceler arasındaki */beklenti dışı olma/* ilişkisinde beklenenin yerine başka yol, durum, tutum ya da davranışın seçilmesi ya da gerçekleşmesi söz konusudur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçe tümceler arasındaki */beklenti dışı olma/* ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)AcAğInA* ve *-(y)AcAğI yerde*'dir.

⁵⁰ Ayrıntılı bilgi için bkz. 3.2.4.

- (67) Fransızlar “Versailles” yazacaklarına “Versay” yazıp kurtulsalardı sadece kağıt ve kalem tasarrufuyla köşeyi dönerlerdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84). (1)
- (68) Fatoş, beğenileceği yerde, bir de üstelik herkesin içinde laf işitince, ağlamaya başladı. (1)

Örnek (67)’de üst tümcecikte yer alan ve olumlu olduğu düşünülerek gerçekleşmesi beklenen eylemin yerine; belirteç tümcecğinde yer alan ve olumsuz olduğu sezilen eylemin gerçekleşmesi söz konusudur. Örnek (68)’de ise belirteç tümcecğinde yer alan ve olumlu olan *beğenil-* eyleminin yerine; üst tümcecikte yer alan *laf işit-* eylemi gerçekleşmektedir. Beklenenin tersi durumun gerçekleşmesi söz konusudur.

2.2.1.28. /Kalıp İfadeler/ Anlambirimciği

Yapılan çözümlemede ulaç anlambirimleriyle kurulu ve kalıp olarak kullanılan pek çok yapı olduğu ortaya çıkmıştır. *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifadeler şunlardır: *deyip geç-*, *gelip geçici*, *kestirip at-*, *kırıp geçir-* *gelip çat-*, *kaçıp uzaklaş-*, *yanıp tutuş-*, *geçip git*, *dolup taş-*, *eriyip bit-*, *oturup sohbet et-*, *oturup yaz-*, *gidip gel-*, *gelip git-*, *açılıp kapatıl-*, *nefes alıp ver-*, *kalkıp gel-*, *kalkıp git-*, *tutup bir şey yap-*, *dağılıp git-*, *sönüp git-*, *dönüp dolaş-*, *gidip bir şey yap-*, *olup biten*, *-mAklA kalmayıp*, *gezip toz-*, *seçip al-*, *gülüp geç-*, *giyip çıkar-*, *alıp ... götür-*, *boğulup kal-*, *(zihne) takılıp kal-*...

-mAdAn ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifadeler şunlardır: *çok geçmeden*, *iş işten geçmeden*...

-ken ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifadeler şunlardır: *derken*, *dururken*...

-DlkçA ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifade ise şudur: *oldukça*...

2.2.2. Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri

Yapılan çözümlemede bazı ulaç anlambirimlerinin birden fazla anlambirimcik barındırdığı ortaya çıkmıştır. Bu anlambirimcikler birleşerek tek bir anlamı

oluşturmaktadır. Aşağıda çokanlambirimcikli belirteç tümceciklerine örnek olabilecek tümceler yer almaktadır.

(69) Bu yüzden panoların üzerine bir sinek kondurup “Burada pislik var.” mesajı veriyor (138)

Örnek (69)’da belirteç tümceciğinin eylemi, temel tümcenin eyleminin yapılma biçimini göstermektedir. Aynı zamanda bu tümcede birbirini izleyen iki olay bulunmaktadır. Belirteç tümceciğindeki olay gerçekleşir, daha sonra temel tümcedeki olay gerçekleşir. Bu durumda bu tümcede iki anlambirimcik de ortaya çıkmakta ve birbirinden ayrılamamaktadır. Belirteç tümceciğinin belirginleştirdiği ilişkinin /tarz/ + /ardışıklık (öncelik)/ olduğu söylenebilir.

(70) Annem baktı ki sonu gelmeyecek, kaşlarını çatıp “Sus bakayım, ağzına biber doldururum!” diye bağırdı. (147)

Örnek (70)’te de belirteç tümceciğinin, temel tümcenin eylemini hem yapılış biçimi bakımından nitelediği hem de belirteç tümceciğindeki eylemle temel tümcenin eyleminin aynı zaman dilimi içinde gerçekleştiği görülmektedir. Bu durumda bu tümcede belirteç tümceciğinin gösterdiği ilişki /tarz/ + /eşsüremlilik/tir.

(71) Bu yüzden eve yürüye yürüye geldim. (1)

Örnek (71)’de belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcedeki eylemin gerçekleşme biçimini göstermektedir. Bunun yanı sıra tekrarlı bir yapıya sahip olan -(y)A...-(y)A ulaç anlambirimi ikileme oluşturmaktadır. Bu tümcedeki ilişkinin /tarz/ + /yineleme/ olduğu söylenebilir.

Yapılan çözümlemede /neden/ anlambirimciğiyle birleşerek tek bir anlamı oluşturan belirteç tümcecikleri üzerinde durulmuştur.

(72) Ayağa kalktığımızda bile müziği açacağımızı anlayıp susardı. (160)

Örnek (72)’de temel tümcedeki *susma* eyleminin nedeni *müziğin açılacağını anlamasıdır*. Aynı zamanda tümceler arasında doğal bir ardışıklık söz konusudur. Bu tümcenin gösterdiği ilişkinin /neden/ + /ardışıklık (öncelik)/ olduğu söylenebilir.

(73) Doktora gide gele birçok hastalık hakkında bilgi sahibi oldum. (6)

Örnek (73)'te belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcedeki eylemin gerçekleşme nedenini göstermektedir. Bir başka deyişle temel tümcedeki *birçok hastalık hakkında bilgi sahibi olma* durumunun nedeni belirteç tümceciğindeki *doktora gitme* olayıdır. Bunun yanı sıra tekrarlı bir yapıya sahip olan *-(y)A...-(y)A* ulaş anlambirimi ikileme oluşturmaktadır. Bu tümcedeki ilişkinin */neden/ + /yineleme/* olduğu söylenebilir.

(74) Onu giydiğinizde daha güzel, daha şık olacaksınız; herkes size bakacak. (47)

Örnek (74)'te belirteç tümceciğinin, temel tümcenin eyleminin hem gerçekleşme koşulu olduğu hem de temel tümcenin eyleminin nedeni olduğu görülmektedir. Bir başka deyişle bu tümce “*Onu giyerseniz/ giydiğiniz için daha güzel, daha şık olacaksınız; herkes size bakacak.*” şeklinde yorumlanabilmektedir. Bu durumda bu tümcede belirteç tümceciğinin gösterdiği ilişki */koşul/ + /neden/*dir.

(75) Onların ihtiyaçları karşılandığı sürece her zaman daha fazlasına ihtiyaçları vardır. (4)

Örnek (75)'te belirteç tümceciğinin eylemi, temel tümcenin eyleminin nedenini göstermektedir. Aynı zamanda bu tümcede süreklilik söz konusudur. Bu durumda bu tümcede iki anlambirimsik de ortaya çıkmakta ve birbirinden ayrılamamaktadır. Belirteç tümceciğinin belirginleştirdiği ilişkinin */neden/ + /süreklilik/* olduğu söylenebilir.

(76) Tam “Oh!” diyecekken öğrendim ki müdür istifamı kabul etmemiş. (112)

Örnek (76)'da belirteç tümceciğindeki *diyecekken* olayı gerçekleşmeden hemen önce temel tümcedeki *öğrenme* olayı gerçekleşmiş ve bu şekilde belirteç tümceciğindeki olay kesintiye uğramıştır. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişki */ardışıklık (sonralık)/ + /kesinti/*dir.

(77) “Aşkımızın sırrını kalbinde taşıdığın sürece mutlu olacaksın” dedi Eros. (1)

Örnek (77)'de temel tümcedeki *mutlu olmanın* koşulu belirteç tümceciğindeki *aşkın sırrını kalbinde taşıma* olayıdır ve burada süreklilik söz konusudur. Bu durumda bu tümcede belirteç tümceciğinin gösterdiği ilişki */koşul/ + /süreklilik/*tir.

(78) Basım, dağıtım gibi masrafları olmadığı için maliyeti yok denecek kadar az olan e-kitaplar, bu sorunu çözecek. (7)

Örnek (78)'de *-(y)AcAk kadar* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümcecigiyle azlığın derecelendirildiği bir başka deyişle yokluğun, kitapların niceliğinin söz konusu olduğu görülmektedir. Aynı zamanda *azlık yokluğa* benzetilmektedir. Belirteç tümceciginin belirginleştirdiği ilişkinin /ölçü/ + /benzetme/ olduğu söylenebilir.

(79) Sonuçta işsizlik gittikçe büyüyor. (2)

(80) 2050 yılından sonra dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisinin kentlerde yaşayacağı ve enerjinin giderek pahalılaşacağı tahmin ediliyor. (102)

Örnek (79) ve (80)'de *-(y)ArAk ve -DIkçA* ulaç anlambirimleriyle *git-* eylemine eklenerek kurulu belirteç tümcecikleri /artış/ gösteren bir derecelendirme sergilemektedir. Örnek (79)'da belirteç tümcecigindeki *gittikçe* eylemi temel tümcedeki *büyümenin* artışını göstermekte; (80)'de belirteç tümcecigindeki *giderek* eylemi temel tümcedeki *pahalılaşmanın* artışını göstermektedir. Bu tümcelerde *giderek* ve *gittikçe* belirteçlerinin niteledikleri eylemler, bu belirteçlerin /artış/ı yansıttığını göstermektedir. Bu örneklere bakarak sözlükbirimlerin anlam içeriklerinin de ulaç anlambirimlerini etkiledikleri söylenebilir. *git-* sözlükbirimi, içinde /ilerleme/, /hareket/ anlambirimcikleri taşımakta, bu anlambirimcikler ulaç anlambirimine anlamsal açıdan bulaşmaktadır. Bu tümceciklerde belirteç tümceciginin belirginleştirdiği ilişki /derecelendirme/ + /artış/tır.

(81) Hareketler çoğaldıkça birleşik hareketler ortaya çıktı ve bu hareketler giderek dansa dönüştü. (105)

Örnek (81)'de *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi örnek (79) ve (80)'deki gibi *git-* eylemine eklenerek temel tümcedeki eylemi dönüşümsel açıdan nitelemektedir. Belirteç tümceciginin belirginleştirdiği ilişki /derecelendirme/ + /dönüşüm/dir.

(82) Kum taneciklerinin büyük bir kaya parçasını yavaş yavaş içine çektiğini ve kayanın giderek küçüldüğünü düşünün. (106)

Örnek (82)'de de *giderek* belirtecinin nitelediği eylem /azalma/ ilişkisini göstermektedir. Belirteç tümceciginin belirginleştirdiği ilişkinin /derecelendirme/ + /azalma/ olduğu söylenebilir.

- (83) a. Tiyatro eserinin diğer türlerden en önemli farkı; diğer edebi eserler okumak ve dinlemek için yazılmışken, tiyatro oyununun sahnede seyirci önünde oynanmasıdır. (85)
- (83) b. Kadınlar çevrelerinde yön bulmak için belirli işaretleri kullanırken erkekler pusula yönlerini kullanıyorlar. (88)
- (83) c. Bilimde teoriler ve ispatlar varken sanatta bireysel düşünceler daha ön plandadır. (89)

Örnek (83) a, b ve c örneklerinde *-mişken*, *-(A/T)rken* ve *ad+ken* yapısının tümceler arasındaki */karşılaştırma/* + */farklılık/* ilişkisini gösterdiği ortaya çıkmıştır. Tümceler arasındaki */karşılaştırma/* ilişkisinde, iki nesne, olay, durum ya da kişinin benzerliklerini ve farklılıklarını ortaya koymak söz konusudur. (83)'deki a, b ve c örneklerinde tümceler arasındaki fark karşılaştırma yoluyla ortaya konmuştur. Örnek (83) a'da *diğer edebi eserlerle tiyatro eseri*; (83) b'de *kadınlarla erkeklerin yön bulma şekilleri*; (83) c'de ise *bilim* ve *sanat* karşılaştırılarak farklılıkları vurgulanmaktadır.

- (84) Ninniler, özellikle çocukların uykusunu getirir, bazı sesler kimilerini rahatsız ederken kimilerine huzur verir... (91)
- (85) Erkeklerin gri hücrelerinin daha az olmasına karşın beyaz hücreleri daha fazla, bu hücreler ise uzak bölgeler arasındaki bilgi transferini sağlıyor. (11)

Tümceler arasındaki */karşıtlık/* ilişkisinde, temel tümcede, belirteç tümceciğindeki olay ya da duruma karşıt olan bir olay ya da durumun yer alması söz konusudur. Bu karşıt durumlar ya da olaylar, birini ötekinin yardımıyla değerlendirmeyi sağlamaktadır. Örnek (84)'te *-ken* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği ve (85)'te *-mAsInA rağmen* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinin karşıtlıklardan yola çıkarak */karşılaştırma/* ilişkisini göstermektedir. Bu tümcedeki ilişki */karşılaştırma/* + */karşıtlık/*tır.

- (86) On dakikaya varan kahkahaların en azından iki saat boyunca rahat ve ağrısız bir uyku getirdiğini fark edince tamamen iyileşene kadar bu uygulamaya devam etmeye karar vermiş. (1)
- (87) Çatlayıncaya kadar yerler...(1)

Örnek (86) ve (87)'de temel tümcedeki olayın bitmesi belirteç tümceciğindeki olayın gerçekleşip bitmesine bağlıdır. Bu tümcelerde bitişe kadar zamansal bir süre, bir işleyiş söz konusudur. Örnek (86)'da *on dakikaya varan kahkahalar, iyileşme gerçekleşince bitecektir*. Örnek (87)'de ise *yeme* olayının bitmesi *çatlama* ile gerçekleşecektir. Belirteç tümceciklerinin belirginleştirdiği ilişkinin /bitirme/ + /süreç/ ya da /süre/ olduğu söylenebilir.

(88) Gezmek ve gezdiği yerlerden hatıra toplayacak kadar parası vardır en azından.

(4)

Örnek (88)'de *-(y)AcAk kadar* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğiyle yeterli paranın miktarının, hatıra toplamaya yetecek kadar olması söz konusudur. Belirteç tümceciğinin belirginleştirdiği ilişkinin /ölçü/ + /yeterli/ olduğu söylenebilir.

(89) Söylediklerine göre, bu dizide ıssız bir adaya düşen uçaktan kurtulanların verdiği yaşam mücadelesi o kadar etkili anlatılıyordu ki, seyretmeye başlayınca en az iki-üç bölüm bitirmeden televizyonun karşısından kalkmak mümkün olmuyordu. (2)

Tanıt, bir şeyin doğruluğunu ya da dayanağını göstermede kullanılan bir araçtır. Örnek (89)'da *-(y)A göre* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğinde söylenenlere dayanılarak yapılan bir /açımlama/ ilişkisi olduğu gözlenmektedir. Bu belirteç tümceciğinin gösterdiği ilişki /tanıt gösterme/ + /açımlama/dır.

(90) Erkekler üzerinde mümkün olduğu kadar çok düğme bulunan telefonları severler. (1)

Örnek (90)'da *-DIğI kadar* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde *mümkün* sözcüğüyle beraber kullanılarak oluşturulan *mümkün olduğu kadar* yapısı /sınırsızlık/ + /çokluk/ ilişkisi kurmaktadır.

(91) a. Gerçekten de her şeyi olduğu gibi anlattık. (28)

(91) b. İş güç için tasalanmak yerine zamanı içimizden geldiği gibi geçirme şansımız olur. (30)

Örnek (91) a ve b örneklerinde *-DIğI gibi* ulaç anlambiriminin *olduğu gibi* ve *içimizden geldiği gibi* kalıp ifadeler oluşturduğu görülmektedir. Bunun yanı sıra (91) a örneğini *her şeyi değiştirmeden anlattık* şeklinde; (91) b örneğini ise *zamanı içimizden geleni*

değiştirmeden geçirme şansımız olur şeklinde yorumlamak mümkündür. Bu belirteç tümcecığının gösterdiği ilişki /*kalıp ifade*/ + /*değiştirmeden*/dir.

2.2.3. Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri

Yukarıdakilere ek olarak yapılan çözümlemelerde bir ulaç anlambiriminin değişik bağlamlarda değişik anlambirimcikler içerdiği ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle yapılan çözümlemelerde çokanlamlı ulaç anlambirimleri belirlenmiştir.

(92) Kıyıdaiki mevcut binalar onarılıp turizm amaçlı kullanılıyor. (145)

(93) Anadolu Ateşi, 2002 yılında dünya turnesine başlayarak toplam 57 ülkede ve dünyanın birçok sahnesinde bu dans şovunu sanatseverlerle buluşturmuştur. (115)

Örnek (92)'de *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulmuş belirteç tümcecığının iki farklı bağlamda iki farklı anlambirimcik taşıdığı görülmektedir. Zamanın vurgulandığı bir bağlamda, bu tümcede belirteç tümcecığı ile temel tümce arasında zamansal bir ardışıklık ilişkisi söz konudur, denilebilir. *Mevcut binaların turizm amaçlı kullanılması, bu binaların onarılmasından sonra* gerçekleşmektedir. Ancak zamanın değil de kullanılma biçiminin vurgulandığı bir bağlamda belirteç tümcecığındeki eylem temel tümcenin eyleminin yapılış biçimini göstermektedir. Aynı durum örnek (93) için de geçerlidir. Bu durumda bu tümcenin bağlama göre I) /*tarz*/ II) /*ardışıklık (öncelik)*/ anlambirimciği barındırdığı söylenebilir.

(94) Konuklar kendilerini tutamayıp kahkahayı bastılar. (165)

Örnek (94)'te üç değişik bağlamda üç anlambirimcik ortaya çıkmaktadır. *Konukların kahkahayı basma nedenleri kendilerini tutamamalarıdır*. Bir başka deyişle “*Konuklar kendilerini tutamadıkları için kahkayı bastılar.*” şeklinde yorumlanabilir. Başka bir bağlamda *kahkayı basma* biçimleri *kendilerini tutamamaları* şeklinde algılanabilir. Bunun yanı sıra zamansal önceliğin vurgulandığı bir bağlamda da zamansal ardışıklık söz konusudur. Bu tümcecığın belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) /*neden*/ II) /*tarz*/ III) /*ardışıklık (öncelik)*/tir. Yapılan çözümlemelerde bu ilişkinin ortaya çıktığı yapıların *-mAyIp* şeklinde olumsuz olduğu da dikkat çekmektedir.

(95) Bir projeyi bitirmeden yenisine başlıyorsunuz. (41)

Örnek (95)'te *-mAdAn* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciği de çokanlamlıdır. Bu tümce yapılış biçiminin vurgulandığı bir bağlamda kullanılıyor olabilir. Bunun yanı sıra başka bir bağlamda belirteç tümceciğindeki eylemin tamamlanmaması vurgulanıyor olabilir. Bağlama göre I) /tarz/ II) /tamamlanmama/ anlambirimciğini içermektedir.

(96) Bunların dışında düzenli spor yaparak, uykunuza dikkat ederek, insanlarla iyi ilişkiler kurarak ve en önemlisi kendinize değer vererek de kaliteli bir yaşama sahip olabilirsiniz. (132)

Örnek (96)'da *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği, temel tümcenin koşulu olarak algılanabilir ve “*Bunların dışında düzenli spor yaparsanız, uykunuza dikkat ederseniz, insanlarla iyi ilişkiler kurarsanız ve en önemlisi kendinize değer verirsiniz de kaliteli bir yaşama sahip olabilirsiniz.*” şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda belirteç tümceciğinin belirginleştirdiği ilişki /koşul/ olur. Buna ek olarak temel tümcedeki *kaliteli yaşama sahip olma* biçimi, *düzenli spor yapmak, uykuya dikkat etmek, insanlarla iyi ilişkiler kurmak* ve *kendinize değer vermek olduğu* şeklinde yorumlanırsa /tarz/ ilişkisinin belirginleştiği söylenebilir. Bu durumda I) /koşul/ II) /tarz/ anlambirimciklerini içerdiği söylenebilir.

(97) Birbirini tanımayan 15 kişi 100 gün boyunca kameralarla dolu bir evde, taksicilikle geçinerek yaşar. (112)

Örnek (97)'de *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği çokanlamlı olup I) /tarz/ II) /eşsüremlilik/ anlambirimciklerini göstermektedir. Bir bağlama göre *yaşama biçimini* göstermektedir. Başka bir bağlama göre ise belirteç tümceciğindeki eylem ile temel tümcedeki eylem aynı zaman içerisinde gerçekleşmektedir.

(98) Dee Caffari dünyayı tersten dolaşarak Guinness Rekorlar Kitabı'na girdi ve yelkenlisiyle rüzgarlara, akıntılara karşı durmaksızın dünyayı tersten dolaşan ‘ilk kadın’ oldu. (127)

Örnek (98)'de *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği *Dee Caffari'nin Guinness Rekorlar Kitabı'na girme* biçimini gösterdiği biçiminde yorumlandığında /tarz/ ilişkisini; *Dee Caffari'nin Guinness Rekorlar Kitabı'na girme* nedenini gösterdiği biçiminde algılandığıdaysa /neden/ ilişkisini belirginleştirmektedir. Bu durumda I) /tarz/ II) /neden/ anlambirimciklerini içerdiği söylenebilir.

(99) Teknolojinin hayatımızın her alanına girdiği günümüzde tasarımcılar teknolojiyi dekorasyonla birleştirerek bir hoparlör geliştirmişler. (130)

Örnek (99)'da *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinin, *hoparlörü geliştirme* biçimini gösterdiğinde */tarz/* ilişkisini belirginleştirdiği söylenebilir. Bunun yanı sıra *tasarımların hoparlörü geliştirme* nedenleri olarak algılanabilir. Bu durumda */neden/* ilişkisini belirginleştirir. Hem belirteç tümceciğindeki hem de temel tümcedeki olayın birbirine koşut şekilde gerçekleştiği şeklinde de yorumlanabilir. Bu durumda belirginleşen ilişki */koşutluk/* olur. Bu tümcecikte çokanlamlılık söz konusudur ve belirginleşen anlambirimcikler I) */tarz/* II) */neden/* III) */koşutluk/*tır.

(100) Oysa spor, kaslarımızı güçlendirip bu işleri yorulmadan yapmamızı sağlıyor. (148)

(101) Kalabalığın içinde fark edilen gizemli bir kadın, ukala tavırlar sergileyen bir adamı görünce olacakları ‘birazcık’ merak etmeye başladım. (36)

Örnek (100)'de ve (101)'de iki değişik bağlamda iki anlambirimcik ortaya çıkmaktadır. Burada da çokanlamlılık söz konusudur. Örnek (100)'de *işleri yorulmadan yapmamızı sağlama* */neden/i sporun kaslarımızı güçlendirmesidir*. Bunun yanı sıra bu tümcede zamansal bir */ardışıklık/* da söz konusudur. Örnek (101)'de de aynı durum söz konusudur. Temel tümcedeki *merak etmeye başlama* olayının nedeni *kalabalığın içinde fark edilen gizemli bir kadının, ukala tavırlar sergileyen bir adamı görmesidir*. Aynı zamanda bu tümcede de zamansal bir */ardışıklık/* bulunmaktadır. Bu tümceciklerin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */neden/* II) */ardışıklık (öncelik)/*tır.

(102) Günbegün gözümüzün önünde tükenip yok oluyor. (164)

(103) Hepinizin deniz kenarını sevdiğini varsayarak uygulamaya başlıyorum. (131)

(104) Alman iki de bir “Ulan Kenan Bey” dedikçe, öbür üyeler de kıs kıs gülüyorlarmış. (11)

Örnek (102)'de *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği; (103)'te *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği; (104)'te ise *-DİkçA* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinin çokanlamlılık sergilediği ortaya çıkmıştır. Örnek (102)'deki tümce “*Günbegün gözümüzün önünde tükendiği için yok oluyor.*” şeklinde yorumlanabilir ve bu şekilde tümceler arasındaki */neden/* ilişkisinin ortaya çıktığı

söylenbilir. Başka bir bağlamda belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki eylemin /eşsüremlili/ gerçekleştiği görülmektedir. Örnek (103)'te de temel tümcedeki *uygulamaya başlama* olayının nedeni olarak *hepinizin deniz kenarını sevdiğini varsaymak* olarak düşünülebilir. Bu durumda belirteç tümceciğinin /neden/ ilişkisini belirginleştirdiği söylenebilir. Diğer taraftan belirteç tümceciğindeki *varsayma* ve temel tümcedeki *uygulamaya başlama* olayları /eşsüremlilik/ göstermektedir. Bu durumda da belirteç tümceciği /eşsüremlilik/ ilişkisini belirginleştirmektedir. Örnek (104)'te ise “*Alman iki de bir “Ulan Kenan Bey” dediği için, öbür üyeler de kıs kıs gülüyorlarmış.*” şeklinde yorumlanırsa tümceler arasında /neden/ ilişkisinin belirginleştiği söylenebilir. Ancak örnek (102) ve (103)'te olduğu gibi belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki eylemin /eşsüremlili/ gerçekleştiği de görülmektedir. Bu tümceciklerin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) /neden/ II) /eşsüremlilik /tir.

(105) İnsanlar, genellikle hayatlarından memnun olmadıkları, kendilerini çok mutsuz hissettikleri zamanlar tutkulu bir aşka kapılıyorlar. (7)

Örnek (105)'te de çokanlamlılığın söz konusu olduğu görülmektedir. Bu tümce “*İnsanlar, genellikle hayatlarından memnun olmazlarsa, kendilerini çok mutsuz hissederlerse tutkulu bir aşka kapılıyorlar.*” şeklinde yorumlanırsa /koşul/ ilişkisini gösterir. Ancak bu tümce “*İnsanlar, genellikle hayatlarından memnun olmadıkları için, kendilerini çok mutsuz hissettikleri için tutkulu bir aşka kapılıyorlar.*” şeklinde de yorumlanabilir. Bu durumda da /neden/ ilişkisini gösterir. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) /koşul/ II) /neden/ dir.

(106) Bir kartal görünce çiftlikteki öteki tavukları unutuyor, gökteki kartalları büyük bir hayranlıkla izliyormuş. (44)

Örnek (106)'da -(y)InçA ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği farklı bağlamlarda farklı ilişkileri belirginleştirmektedir. Bu tümce “*Bir kartal görürse çiftlikteki öteki tavukları unutuyor...*” şeklinde yorumlanabilir ve /koşul/ ilişkisi ortaya çıkar. Bunun yanı sıra başka bir bağlamda “*Bir kartal gördüğü için çiftlikteki öteki tavukları unutuyor...*” şeklinde yorumlandığıdaysa /neden/ ilişkisi ortaya çıkar. Bunun yanı sıra tümceler arasında zamansal bir ardışıklık ilişkisi de bulunmaktadır. Bu durumda çokanlamlılık söz konusudur ve belirginleşen anlambirimcikler I) /neden/ II) /ardışıklık (öncelik)/ III) /koşul/ dur.

(107) Basılan kitap sayısı azaldıkça kağıt tüketimi, dolayısıyla ağaç kesilmesi azalacak. (16)

Örnek (107)'de *-DİKÇA* ulaç anlambilimiyle kurulu belirteç tümcecigi, temel tümcenin koşulu durumunda algılanabilir. Bu durumda belirteç tümceciginin belirginleştirdiği ilişki */koşul/* olur. Başka bir bağlamda belirteç tümcecigi, temel tümcedeki eylemin nedeni olabilmektedir. Bu durumda belirteç tümceciginin belirginleştirdiği ilişki */neden/* olur. Bu belirteç tümceciginde bir derecelendirme de söz konusudur. Bu tümcecikte çokanlamlılık net bir şekilde görülmektedir ve belirginleşen anlambilimcikler I) */koşul/* II) */neden/* III) */derecelendirme/*dir.

(108) Biraz güneş çıktığında hemen kendimi parka atıyorum. (41)

Örnek (108)'de çokanlamlılığın söz konusu olduğu görülmektedir. Bu tümce “*Biraz güneş çıkarsa hemen kendimi parka atıyorum.*” şeklinde yorumlanırsa */koşul/* ilişkisini gösterir. Bu tümcede temel tümcedeki *kendimi parka atma* olayı, belirteç tümcecigindeki *güneş çıkma* olayından sonra gerçekleşmektedir. Bu tümcecigin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */koşul/* II) */ardışıklık/*tır.

(109) Onlar da, bu teoriyi okuyunca, büyük olasılıkla sizin gibi inanmayacak ve başlarını sallayacaklardır. (24)

Örnek (109)'da belirteç tümcecigindeki ve temel tümcedeki eylemin */eşsüremli/* sürdüğü görülmektedir. Bir başka deyişle belirteç tümcecigindeki *okuma* eylemi gerçekleşirken temel tümcedeki *inanmama* ve *başlarını sallama* olayları da aynı zaman dilimi içinde gerçekleşmektedir, şeklinde yorumlanabilir ve bu durumda tümceler arasındaki ilişki */eşsüremlilik/* ilişkisi olur. Bunun yanı sıra temel tümcenin belirteç tümceciginin ardından gerçekleşmiş olma olasılığı da vardır. Bu durumda da tümceler arasında */ardışıklık/* ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu tümcecigin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */eşsüremlilik/* II) */ardışıklık/*tır.

(110) Necla Teyzeyle karanlıkta patlayan rengarenk ışık demetlerini izlerken kendi kendime gülüyordum. (111)

(111) Yani dünya döndükçe bazı türlerin yok olması olağandır. (5)

Örnek (110)'da *-ken* ulaç anlambilimiyle kurulu belirteç tümcecigi; (111)'de ise *-DİKÇA* ulaç anlambilimiyle kurulu belirteç tümceciginin çokanlamlılık sergilediği ortaya

çıkmıştır. Bu tümcelerde belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olayların bağlama göre /eşsüremlilik/ gösterdiği ya da birbirine koşut olarak gerçekleştiği söylenebilir. Bu tümceciklerin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/tur.

(112) Ben müzik zevkinin yaş ilerledikçe gelişeceğini düşünürdüm. (18)

Örnek (112)'de belirteç tümceciğindeki *yaş ilerlemesinin* ve temel tümcedeki *müzik zevkinin gelişmesinin* birbirine koşut olduğu söylenebilir ve bu durumda tümceler arasında belirginleşen ilişki /koşutluk/ olur. Bunun yanı sıra *yaş ilerledikçe müzik zevkinin gelişmesinin de süreklilik gösterdiği* söylenebilir. Bu durumda da tümceler arasında belirginleşen ilişki /süreklilik/ olur. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) /koşutluk/ II) /süreklilik/tir.

(113) Televizyon eğlendirici olduğu gibi öğretici de olabilir ve oyalanma, kaçış, stresi yenme, dikkati dağıtma gibi gereksinimlerimizi karşılayabilir. (15)

Örnek (113)'te belirteç tümceciğindeki *televizyonun eğlendirici olması* ve temel tümcedeki *öğretici olması* birbirine koşut olarak gerçekleşebilir. Buna ek olarak “*Televizyon eğlendirici olmasının yanı sıra öğretici de olabilir...*” şeklinde de yorumlanabilir. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) /koşutluk/ II) /yanı sıralık/tır.

(114) Aşk konusu ön planda olsa da filmde aynı zamanda savaş psikolojisi ve casusluk temaları da işlenmiş. (34)

Örnek (114)'te birbirine koşut olan iki durum söz konusudur. Buna ek olarak bir başka bağlamda ödünlemeden de söz etmek mümkündür. Bu durumda bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) /koşutluk/ II) /ödünleme/dir.

(115) Adadaki insanları tanidikça onların enteresan kişiliklere sahip olduklarını fark ettiğimde “Eh, biraz daha seyredeyim bari.” dedim kendi kendime. (8)

Örnek (115)'te -*DIKÇA* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği *insanları daha çok tanıdığımda, ne kadar enteresan kişiliklere sahip olduklarını fark ettiğimde...* şeklinde yorumlanabilir ve bu durumda tümceler arasındaki ilişki /derecelendirme/ olur. Bunun yanı sıra *insanları tanıma ve onların enteresan kişiliklere sahip olduklarını fark etme* olaylarının koşutluk gösterdiği de söylenebilir. Bu durumda tümceler arasındaki

/koşutluk/ ilişkisi belirginleşir. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */derecelendirme/II) /koşutluk/tur.*

(116) Biz sabah mahmurluğuyla güne başlamaya çalışırken o çoktan kahvaltı masasını hazırlamış, elinde gazetesi bizi beklemektedir⁵¹. (115)

Örnek (116)'da belirteç tümceciğindeki *gözlerimizde sabah mahmurluğuyla güne başlamaya çalışma* ve temel tümcedeki *elinde gazetesi bizi bekliyor olma* olaylarının aynı zaman aralığı içerisinde gerçekleştiği söylenebilir. Bu durumda bu tümceciğin */eşsüremlilik/* ilişkisini belirginleştirdiği söylenebilir. Bir başka bağlamda belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki olayların birbirine koşut gerçekleştiği de söylenebilir ve bu durumda tümceler arasında belirginleşen ilişki */koşutluk/* olmaktadır. Bunlara ek olarak bir başka bağlam içerisinde belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olaylar arasında farklılıklar yoluyla gerçekleştirilen bir */karşılaştırma/* söz konusudur. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */eşsüremlilik/ II) /koşutluk/ III) /karşılaştırma/ + /farklılık/tır.*

(117) Morgan Robertson gençken denizcilik yapmış, sonradan yazarlık yapmaya karar vermiş bir Amerikalıydı. (104)

Örnek (117)'de belirteç tümceciğinde yer alan addan sonra kullanılan *-ken* ulacının bir dönemi gösterdiği düşünüldüğünde temel tümcedeki olayı içerdiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca belirteç tümceciğindeki *gençlik* durumuyla temel tümcedeki *denizcilik yapma* olayının belli bir süre aynı zaman dilimi içerisinde gerçekleşmesi de söz konusudur. Bu durumda */eşsüremlilik/* ilişkisi görülmektedir. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */içerme/II) /eşsüremlilik/ tir.*

(118) Caz yalnızca geçmişte değil, bugün de en çok sevilen ve popüleritesi gün geçtikçe artan müzik türlerinden biridir. (20)

Örnek (118)'de belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olaylar eşsüremliler olarak gerçekleşmektedir. *-DikçA* ulacı ile kurulan belirteç tümceciği eylemin sürekliliğini vurgulamaktadır. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */süreklilik/ II) /eşsüremlilik/ tir.*

⁵¹ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Biz gözlerimizde sabah mahmurluğuyla güne başlamaya çalışırken o çoktan kahvaltı masasını hazırlamış, elinde gazetesi bizi bekliyor olur.

(119) Hele seni kollarına aldı mı felaketim olurdu ağlardım. (2)

Örnek (119)'da *-DI mI* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciği, temel tümcenin koşulu olarak algılanabilir ve “*Hele seni kollarına alırsa felaketim olurdu ağlardım.*” şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda belirteç tümceciğinin belirginleştirdiği ilişki */koşul/* olur. Buna ek olarak belirteç tümceciği, temel tümcenin zamanını da gösterebilir ve “*Hele seni kollarına aldığı zaman felaketim olurdu ağlardım.*” şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda belirteç tümceciğinin belirginleştirdiği ilişki */zaman/* olur. Bu belirteç tümceciğinin I) */koşul/* II) */zaman/* anlambirimciklerini belirginleştirdiği söylenebilir.

(120) Uzay yolculuğunun süresi uzadıkça, daha az kullanıldığı için, kaslar ve kemikler zayıfladıkça zayıflar, hatta ileri aşamalarda kemiklerde cam gibi kırılma riski meydana gelir. (10)

Örnek (120)'de belirteç tümceciğindeki *-DIkçA* ulaç anlambirimi *uza-* eylemini artış yönünden nitelemektedir. Bu durumda tümceler arasında */derecelendirme/* ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bir başka deyişle “*Uzay yolculuğunun süresi uzadığı için, daha az kullanıldığı için, kaslar ve kemikler zayıfladıkça zayıflar.*” Bunun yanı sıra belirteç tümceciğinin temel tümcenin nedeni olduğu gözlenmektedir. Bir başka deyişle “*Uzay yolculuğunun süresi uzadığı için, daha az kullanıldığı için, kaslar ve kemikler zayıfladıkça zayıflar.*” şeklinde yorumlanabilir. Bu durumda tümceler arasında */neden/* ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */derecelendirme/+ artış/* II) */neden/*dir.

(121) Bu dünyada olup bitenler genellikle kendi hayatında olmasını istedikleriyle benzerlik gösterdiği için, kendini dizinin kahramanın yerine koymak kısa bir zaman için bile olsa insanın kendisini iyi hissetmesini sağlıyor. (31)

Örnek (121)'de *-sA bile* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde zamansal bir ölçü söz konusudur. Bu tümcedeki belirteç tümceciğiyle temel tümce arasında */ödünleme/* ilişkisi olduğu görülmektedir. *İnsanın kendini iyi hissetmesi, kısa süreyi olumlulaştırmaktadır.* Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */ölçü/* II) */ödünleme/*dir.

(122) Çoğu insan beğendiği diziyi seyretmek için televizyon başına geçtiğinde kendi sıkıntılarını bir süreliğine de olsa geride bırakıp hayali bir dünyaya dalıyor.

(32)

Örnek (122)'de *-sA dA* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde zamansal bir ölçü söz konusudur. Bunun yanı sıra *dA* bağlacının *-sA* anlambirimciğinden önce gelerek sürenin sınırlılığını vurgulamaktadır. Bu durum */vurgulama/* ilişkisini ortaya çıkarmaktadır. Başka bir şekilde yorumlandığında ise belirteç tümceciğindeki *sıkıntılar hayallerle bir süreliğine* olumlulaştırılıyor ve tümceler arasında */ödünleme/* ilişkisi belirginleşiyor. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda *I) /ölçü/ II) /vurgulama/ III) /ödünleme/*dir.

(123) a. Ancak böyle durumlarda herkes elinden geldiği kadarıyla bana yardımcı olmaya çalışıyordu... (1)

(123) b. Türkçeyi öğrenirken yaşadığım mutlulukları, umutsuzlukları dilimin döndüğü kadarıyla size de anlatacağım. (2)

Örnek (123) a örneğinde *elinden geldiği kadarıyla* ve (123) b örneğinde *dili döndüğü kadarıyla* yapıları *-DIĞI kadarıyla* ulaç anlambirimiyle kurulmuş kalıp ifadelerdir ve tümceler arasındaki */ölçü/* ilişkisini göstermektedir. Bu durumda bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişki *I) /ölçü/ II) /kalıp/tır*.

(124) 10 kişi kendilerine verilen görevleri yerine getirmeye çalışırken, aralarından biri köstebeklik yapıp verilen görevleri baltalamaya çalışır. (114)

Örnek (124)'te *on kişiden bir kişinin diğer dokuz kişiyle farklılığı ortaya konularak karşılaştırılması* söz konusudur. Buna ek olarak belirteç tümceciğinde yer alan *10 kişinin kendilerine verilen görevleri yerine getirmeye çalışması* olayı içerisinde temel tümcedeki *aralarından birinin köstebeklik yapıp verilen görevleri baltalamaya çalışması* olayı gerçekleşip tamamlanır. Burada tümceler arasında */içerme/* ilişkisi belirginleşir. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda *I) /karşılaştırma/ + /farklılık/ II) /içerme/*dir.

(125) Bu görkemli çeşmenin yapımına 1732 yılında mimar Nicola Salvi başlamış, 1757'de ölümü üzerine Giuseppe Panni tarafından 1762'de bitirilmişse de çeşme, Salvi'nin yapıtı olarak biliniyor. (33)

Örnek (125)'te *çeşme Giuseppe Panni tarafından bitiriliyor, ancak çeşme, Salvi'nin yapıtı olarak biliniyor*. Bu durumda burada beklenen sonuç dışında bir durum söz konusudur. Burada tümceler arasında */kısıtlama/* ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bunun yanı sıra tümceler arasında */ödünleme/* ilişkisinin de belirginleştiği görülmektedir. Bu tümceciğin belirginleştirdiği ilişkiler farklı bağlamlarda I) */kısıtlama/* II) */ödünleme/dir*.

(126) Ağız, boğaz ve burundaki mukoza dokuları şiştiği için koku ve tat alma duyuları zamanla azalır ve hiç tat alamamaya başlarlar, iştahları kesilir, vücutları zayıf düşer ve hastalıklara dirençsiz hale gelir, aynen gripte olduğu gibi. (27)

Örnek (126)'da *-DIĞI* gibi ulaç anlambirimiyle kurulmuş belirteç tümceciğinde bir */açımlama/* ilişkisi olduğu gözlenmektedir. Bunun yanı sıra bir */benzetme/* ilişki de söz konusudur. Bu belirteç tümceciğinin gösterdiği ilişki I) */açımlama/* II) */benzetme/dir*.

(127) Yalnızca kendisi değil, diğer tavuklar da onu bir tavuk olarak görüyorlar, ona tavukmuş gibi davranıyorlarmış. (1)

Örnek (127)'de *-(y)mİş gibi* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde *gibi* ilgecinin benzetme özelliği ortaya çıkmaktadır. Bu durumda *kartal bir tavuğa* benzetilmektedir ve tümceler arasındaki */benzetme/* ilişkisi ortaya çıkmaktadır. Bu tümceciğe aynı zamanda olmayan bir gerçeklik ya da gerçek dışılık söz konusudur. Bu belirteç tümceciğinin gösterdiği ilişki I) */benzetme/* II) */gerçek dışılık/tır*.

2.3. Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri

Yapılan çözümlemelerde daha önce de belirtildiği gibi Ankara Üniversite TÖMER tarafından hazırlanan *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin ders kitabındaki metinler incelenmiştir. Bu metinlerde geçen ulaç anlambirimli tümcelerin anlambirimcik çözümlemesi yapılmıştır. Çalışmamızın verilerini oluşturan 1242 tümce çözümlenmiş, çözümleme sırasında çok fazla anlatım bozukluğu olduğu belirlenmiştir. Çoğu tümce anlatım bozukluğu giderilerek çözümlenmeye dahil edilmiş, ancak 34 tümcedeki anlatım bozukluğu giderilemediğinden bu tümceler çalışma dışı bırakılmıştır.

Çalışmada en çok kullanılan ulaç anlambiriminin *-(y)ArAk* (291) olduğu belirlenmiş, bunu *-(y)Ip* (210); *-mAk için* (148) ve *-ken* (115) ulaç anlambirimlerinin takip ettiği ortaya çıkmıştır. Bu ulaçları *-DIğIndA* (58); *-(y)InCA* (48); *-mAdAn* (44); *-DIğI İçin* (42); *-sA dA/ bile* (35); *-DIktAn Sonra* (31) ve *-DIğI Gibi* (30) ulaçları izlemektedir.

-mAdAn önce (11); *-DIğI zaman* (9); *-DIğI halde* (8); *-DIğI kadar* (8); *-mAk üzere* (7); *-mAk yerine* (7); *-(y)mIş gibi* (7); *-(y)AcAk kadar* (7); *-mAktAnsA* (4); *-(A/I)r...-mAz* (4); *-DIğIndAn beri* (4); *-DIğIndAn* (3); *-DIğIndAn dolayı* (3); *-DIğInA Göre* (2); *-(y)AcAğInA* (2); *-(y)AcAğı yerde* (2); *-DI...mI* (2); *-mAk/ -mAsI şartıyla/ koşuluyla* (1); *-(y)AcAğI kadar* (1); *-(y)AcAğIndAn* (1); *-(y)AcAğI için* (1); *-(y)AcAğI sırada* (1); *-(y)AnA kadar/ dek* (1); *-mAksIzIn* (1) ulaç anlambirimlerinin ise sayısal verilerinin çok az olduğu belirlenmiştir.

Anlambirimciklerin sayısal verilerine bakıldığında tümceler arasındaki ilişkileri belirleyen ulaç anlambirimlerinin en çok */ardışıklık/* (175) anlambirimciği gösterdiği belirlenmiştir; bunu */açımlama/* (173); */tarz/* (124); */amaç/* (105); */neden/* (90) anlambirimcikleri izlemiştir. Bunları, */kalıp ifadeler/* (56); */içerme/* (40); */eşsüremlilik/* (37); */kısıtlama/* (29); */benzetme/* (17); */koşul/* (16); */ödünleme/* (16); */tercih/* (15); */koşutluk/* (13) anlambirimcikleri takip etmiştir. */İkilem/* (7); */yanı sıralık/* (6); */süreklilik/* (6); */eksiklik/ ya da /zaafiyet/* (6); */şartı/* (5); */yönelik/* (4); */başlatma/* (4); */üst sınırlılık/* (4); */beklenti dışı olma/* (4); */koşulsuzluk/* (1); */sonuçsuzluk/* (1); */vurgulama/* (1); */ölçü/* (1) anlambirimciklerinin sayısal olarak çok az tümcede ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Çok anlambirimcikli belirteç tümceciklerine bakıldığında */koşul/ + /neden/* (10); */derecelendirme/ + /artış/* (9); */tarz/ + /ardışıklık (öncelik)/* (7); */karşılaştırma/ + /farklılık/* (6); */bitirme/ + /süreç ya da süre/* (6); */neden/ + /ardışıklık (öncelik)* (5); */tarz/ + /yineleme/* (5); */ölçü/ + /yeterli/* (5) anlambirimciklerinin diğerlerine göre daha fazla değere sahip olduğu görülmektedir. */Karşılaştırma/ + /karşıtlık/* (3); */kalıp/ + /değiştirmeden/* (3); */derecelendirme/ + /dönüşüm/* (2); */ardışıklık (sonralık)/ + /kesinti/* (2); */ölçü/ + /benzetme/* (2); */tarz/ + /eşsüremlilik/* (1); */derecelendirme/ + /azalma/* (1); */neden/ + /yineleme/* (1); */koşul/ + /süreklilik/* (1); */neden/ + /süreklilik/* (1); */sınırsızlık/ + /çokluk/* (1); */tanıt gösterme/ + /açımlama/* (2) anlambirimciklerinin daha az olduğu gözlenmiştir.

Çok anlamlı belirteç tümceciklerinde ise I) /neden/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (24); I) /tarz/ II) /neden/ (14); I) /içerme/ II) /eşsüremlilik/ (14) en çok değere sahip anlambirimciklerdir. Bunları I) /tarz/ II) /eşsüremlilik/ (8); I) /neden/ II) /eşsüremlilik (7); I) /benzetme/ II) /gerçek dışılık/ (7); I) /koşul/ II) /tarz/ (7); I) /koşul/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (7); I) /neden/ II) /tarz/ III) /ardışıklık (öncelik)/ (6); I) /tarz/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (5); I) /neden/ II) /ardışıklık (öncelik)/ III) /koşul/ (5); I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/ (4); I) /koşutluk/ II) /yanı sıralık/ (4); I) /koşul/ II) /neden/ (3); I) /süreklilik/ II) /koşutluk/ (3); I) /açıklama/ II) /benzetme/ (3); I) /eşsüremlilik/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (2); I) /derecelendirme/ + /artış/ II) /koşutluk/ (2); I) /koşul/ II) /zaman/ (2); I) /ölçü/ II) /kalıp/ (2); I) /tarz/ II) /tamamlanmama/ (1); I) /tarz/ II) /neden/ III) /koşutluk/ (1); I) /karşılaştırma/ + /farklılık/ II) /içerme/ (1); I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/ III) /karşılaştırma/ + /farklılık/ (1); I) /ölçü/ II) /ödünleme/ (1); I) /ölçü/ II) /vurgulama/ III) /ödünleme/ (1); I) /kısıtlama/ II) /ödünleme/ (1); I) /koşutluk/ II) /ödünleme/ (1); I) /derecelendirme/ + /artış/ II) /neden/ (1); I) /koşul/ II) /neden/ III) /derecelendirme/ (1); I) /süreklilik/ II) /eşsüremlilik/ (1) izlemiştir.

Yukarıdaki verilerde birden fazla anlambirimcikli ulaçların az tümcede karşımıza çıkması, onların üzerinde durulmasına gerek olmadığı düşüncesini ortaya çıkarmamalıdır. Çünkü bu anlambirimcikler, ulaç anlambirimleri arasındaki anlam farklarının çok açık bir şekilde ortaya koyulmasını sağlamaktadır.

2.4. Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde anlambirimcik çözümlemesi üzerinde durulmuştur. Öncelikle anlambirimcik çözümlemesinin ne demek olduğu üzerinde alan taraması yapılmış, daha sonra da ulaç anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlemesine değinilmiştir. Ankara Üniversitesi TÖMER *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nde yer alan okuma metinleri incelenmiş ve ulaç anlambirimi içeren 1242 tümce birinci eklemlilik düzeni çerçevesinde çözümlenmiştir. Çözümleme sırasında bu tümcelerin sözdizimsel düzlemde taşıdıkları anlambirimcikler çıkarılmıştır.

Ulaç anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlemesi üç başlık altında ele alınmıştır:

1. Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri

2. Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri

3. Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri

“Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri” başlığı altında /tarz/, /neden/, /ardışıklık/, /koşutluk/, /eşsüremlilik/, /tercih/, /süreklilik/, /koşul/, /eksiklik/ ya da /zaafiyet/, /açıklama/, /amaç/, /ikilem/, /konusunda/, /şartı/, /yönelik/, /içerme/, /yanı sıralık/, /kısıtlama/, /ödünleme/, /koşulsuzluk/, /sonuçsuzluk/, /vurgulama/, /ölçü/, /benzetme/, /başlatma/, /üst sınırlılık/, /beklenti dışı olma/, /kalıp ifadeler/ anlambirimciklerine ayrıntılı bir şekilde değinilmiştir.

Tümceler arasındaki /tarz/ ilişkisi, belirteç tümceciğindeki eylemin, temel tümcenin eyleminin yapılış tarzını göstermesidir. Bir başka deyişle belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcenin eyleminin yapılış biçimini nitелеmektedir. Yapılan çözümlenmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /tarz/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-mAdAn*, *-(y)ArAk*’tır.

Tümceler arasındaki /neden/ ilişkisi, belirteç tümceciğindeki eylemin, temel tümcenin eyleminin nedenini göstermesidir. Yapılan çözümlenmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /neden/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-(y)ArAk*, *-DIğIndA*, *-(y)Inca*, *-DIğI için*, *-(y)AcAğI için*, *-DIğIndAn*, *-(y)AcAğIndAn* ve *-DIğIndAn dolayı*’dır. Yapılan çözümlenmede en çok ulaç anlambirimiyle belirginleştirilen anlambirimcik /neden/ anlambirimciğidir.

Zamansal /ardışıklık/ ilişkisi belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki olaydan önce gerçekleşip tamamlanması ya da temel tümcedeki olaydan sonra gerçekleşip tamamlanması yönünde ortaya çıkmaktadır.

Yapılan çözümlenmeye göre zamanda /öncelik/ ilişkilerini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-DIktAn sonra*, *-(y)ArAk*, *-DIğIndA*, *-DIğI zaman*, *-(y)Inca*, *-(A/I)r...-mAz* ve *-DIğI gibi*’dir. Bu ulaç anlambirimlerinin eklendiği belirteç tümcecikleri, bağlandıkları üst tümceciğin ya da temel tümcenin eyleminden önce gerçekleşmektedir.

Zamanda /sonralık/ ilişkilerini belirginleştiren ulaç anlambirimleri ise *-mAdAn*, *-mAdAn önce*, *-(y)AcAğI sırada* ve *ken*’dir. *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi bilindiği gibi *önce* ilgecinin dilde tutumluluk ilkesiyle silindiği için *-mAdAn* şeklinde kullanılmaktadır.

-mAdAn ulacının zamanda /sonralık/ ilişkisini gösterebilmesi için *-mAdAn önce* ulaç anlambiriminin, *önce* ilgecinin silinmiş biçimi olması gerekmektedir.

Tümceler arasında kurulan /koşutluk/ ilişkisinde, belirteç tümceciklerindeki olay ve durumlar ile üst tümcecikteki veya temel tümcedeki olay ve durumların aynı ya da benzer özellikleri göstermesi söz konusudur. Yapılan çözümlmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /koşutluk/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-(y)ArAk*, *-ken*, *-DİkçA* ve *-DİğI kadar*'dır.

Eşsüremlilik (eşzamanlılık), belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olayın zamansal olarak aynı noktada başlayıp bitmesidir. Yapılan çözümlmeye göre tümceler arasındaki /eşsüremlilik/ ilişkilerini gösteren ulaç anlambirimleri *-ken*, *-DİkçA*, *-(y)Ip*, *-(y)ArAk* ve *-DİğIndA*'dır. /Eşsüremlilik/ anlambirimciğinin bazı bağlamlarda /koşutluk/ kavramını da yanına aldığı gözlemlenmiştir.

Tümceler arasındaki /yanı sıralık/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olayın ya da durumun yanı sıra temel tümcedeki olay ya da durumun gerçekleşmesi söz konusudur. Yapılan çözümlmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /yanı sıralık/ ilişkisini *-ken* ulaç anlambiriminin gösterdiği ortaya çıkmıştır. Kimi bağlamlarda /eşsüremlilik/ de eklenmektedir.

Türkçede tümceler arasındaki /tercih/ ilişkisi, temel tümcedeki olayın belirteç tümceciğindeki olaya göre daha iyi olduğu düşünülerek o olaya yönelmesi şeklinde betimlenebilir. Bunun yanı sıra tümceler arasında /tercih/ ilişkisini gösteren *-(y)Ip* gibi belirteç tümceciklerinde tercih edilen durumun alternatifi temel tümcede yer almayabilir. Yapılan çözümlmede /tercih/ ilişkisini belirginleştiren *-(y)Ip* ulaç anlambirimli belirteç tümceciklerinin *-mAyIp* olumsuz biçimle kurulu olduğu ortaya çıkmıştır. Yapılan çözümlmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /tercih/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-sA dA*, *-mAktAnsA*, *-mAk yerine*'dir.

Tümceler arası /süreklilik/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki olayı sürekli olma açısından nitelemesi söz konusudur. Yapılan çözümlmeye göre Türkçede tümceler arasındaki /süreklilik/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-mAdAn*, *-mAkIsIzn*'dir.

Tümceler arası /koşul/ ilişkisi geleceğe yönelik varsayımsal olaylar ya da durumlar üzerine kuruludur. Belirteç tümceciğindeki olayın ya da durumun gerçekleşmesine bağlı

olarak temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki olay ya da durum gerçekleşmektedir. Yapılan çözümlemeye göre Türkçede tümceler arasındaki /koşul/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-mAdAn*, *-DiktAn sonra*, *-DIğIndA*, *-(y)IncA*, *-mAk şartıyla*'dır.

Tümceler arasındaki /eksiklik/ ve/ ya da /zaafiyet/ ilişkisinde, *-mAdAn* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde bir varlığın eksikliği ya da bulunmayışı söz konudur.

Tümceler arasındaki /açıklama/ ilişkisinde, belirteç tümceciğinin, temel tümcedeki olay ya da durumla ilgili bir bilgi vermesi ya da temel tümcedeki olay ya da durumu açıklaması söz konusudur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçede tümceler arasındaki /açıklama/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)ArAk*, *-mAk üzere*, *-ken*, *-DIğIndA*, *-(y)IncA*, *-DIğI gibi*'dir.

-(y)ArAk ulaç anlambiriminde tümceler arasındaki /açıklama/ *ol-* eyleminin kullanılmasıyla gerçekleştirilmektedir. Bu tümcelerde /niteliğiyle/; /niteliğinde/; /niteliğiyle/ + /niteliğinde/; /anlamda/ + /anlamında/; /kısaca/ + /özetle/; /sıralama/; /biçiminde/; /biçimde/; /açıdan/; /adıyla/ anlamlarına gelerek /açıklama/ ilişkisini göstermektedir.

Tümceler arasındaki /amaç/ ilişkisinde, temel tümcedeki olayın gerçekleşme amacı belirteç tümceciğindeki olay ya da durumdur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçede tümceler arasındaki /amaç/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-mAk için* ve *-mAk üzere*'dir.

Tümceler arası /ikilem/ ilişkisi *-(y)Ip* ulaç anlambiriminin *-mAdlğI* yapısıyla birleşimiyle oluşmaktadır. Bu tür yapılar bir durum, olay ya da konuyla ilgili kararsızlık, çelişki ya da ikilem olduğunu göstermektedir.

Tümceler arasında /konusunda/ ilişkisinin *-mAk için* ulaç anlambirimiyle kurulması ve bu anlamı *için* ilgecinden alması söz konudur.

Tümceler arasında /şartı/ ilişkisinin /konusunda/ anlambirimciğinde olduğu gibi *-mAk için* ulaç anlambirimiyle kurulması ve bu anlamı *için* ilgecinden alması söz konudur.

Tümceler arasında /yönelik/ ilişkisinin de /konusunda/ ve /şartı/ anlambirimciklerinde olduğu gibi *-mAk için* ulaç anlambirimiyle kurulması söz konusudur ve bu anlamı *için* ilgecinden aldığı gözlemlenmiştir.

Zamansal /içerme/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olay başlamış ve devam ederken temel tümcedeki olay aynı zaman aralıkları içinde başlar ve belirteç tümceciğindeki olaydan önce tamamlanır. Bunun tam tersi de olasıdır. Temel tümcedeki olay başlayıp devam ederken belirteç tümceciğindeki olay başlar ve temel tümcedeki olaydan önce sonlanır. Yapılan çözümlemede *-ken* ve *-DIĞIndA* ulaç anlambiriminin zamansal içerme ilişkisini gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Tümceler arasındaki /kısıtlama/ ilişkisinde *-ken*, *-sA DA*, *-DIĞI halde* ve *-mAsInA karşın* ulaç anlambirimleriyle kurulu belirteç tümceciğinde yer alan bilgiye dayanarak beklenen bir sonuç vardır, ancak temel tümcede beklenen sonucun değil başka bir sonucun gerçekleşmesi söz konusudur.

Tümceler arasındaki /ödünleme/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olumsuz olay ya da durumun, temel tümcedeki bir olay ya da durumla olumlulaştırılması söz konusudur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçede tümceler arasındaki /ödünleme/ ilişkisi *-sA dA* ulaç anlambirimiyle gösterilmektedir.

Tümceler arasındaki /koşulsuzluk/ ilişkisi *-sA dA* ulaç anlambiriminin aynı eylem kökünün olumlu ve olumsuz biçimine eklenmesiyle gösterilmekte ve *her koşulda*, *her durumda* anlamında kullanılmaktadır.

Tümceler arası /sonuçsuzluk/ ilişkisi de *-sA dA* ulaç anlambirimiyle gösterilmektedir. *-sA dA* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinde yer alan eylemin bir sonuca ulaşmaması ya da bir sonuca götürmemesi söz konusudur.

Tümceler arası /vurgulama/ ilişkisinde, belirteç tümceciğinde yer alan durum ya da olayın *-sA dA* ulaç anlambirimiyle daha güçlü, vurgulu söylenmesi söz konusudur.

Tümceler arasındaki /ölçü/ ilişkisinde *-sA dA* ulaç anlambiriminin *az*, *biraz* gibi ölçü anlatan sözcüklerle kullanımı söz konusudur.

Tümceler arasındaki /benzetme/ ilişkisinde bir nesnenin, kişinin, eylemin, olayın ya da durumun özelliğini, bir başka nesnenin, kişinin, eylemin, olayın ya da durumun özelliğinden yararlanarak gerçekleştirme söz konusudur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçe tümceler arasındaki /benzetme/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-DIĞI gibi* ve *-mİşçAsInA* 'dır. "Gibi" anlambirimi hemen /benzetme/ kavramını düşündürmektedir.

Zamansal /başlatma/ ilişkisi, ulaç anlambirimleriyle kurulu belirteç tümcecisindeki olayın temel tümcedeki olayı başlatmasıdır. Yapılan çözümlemeye göre /başlatma/ ilişkisini belirginleştiren ulaç anlambirimi *-DIĞIndAn beri*'dir.

Tümceler arasındaki /üst sınırlılık/ ilişkisinde, belirteç tümcecisinde yer alan eylemin üst sınırdaki gerçekleşmesi söz konusudur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçe tümceler arasındaki /üst sınırlılık/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-DIĞI kadar* ve *-(y)AcAĞI kadar*'dir.

Tümceler arasındaki /beklenti dışı olma/ ilişkisinde beklenilenin yerine başka yol, durum, tutum ya da davranışın seçilmesi ya da gerçekleşmesi söz konusudur. Yapılan çözümlemeye göre Türkçe tümceler arasındaki /beklenti dışı olma/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)AcAĞInA* ve *-(y)AcAĞI yerde*'dir.

Yapılan çözümlemelerde ulaç anlambirimleriyle kurulu ve kalıp olarak kullanılan pek çok yapı olduğu ortaya çıkmıştır. *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifadeler şunlardır: *deyip geç-, gelip geçici, kestirip at-, kırıp geçir- gelip çat-, kaçıp uzaklaş-, yanıp tutuş-, geçip git, dolup taş-, eriyip bit-, oturup sohbet et-, oturup yaz-, gidip gel-, gelip git-, açılıp kapatıl-, nefes alıp ver-, kalkıp gel-, kalkıp git-, tutup bir şey yap-, dağılıp git-, sönüp git-, dönüp dolaş-, gidip bir şey yap-, olup biten, -mAklA kalmayıp, gezip toz-, seçip al-, gülüp geç-, giyip çıkar-, alıp ... götür-, boğulup kal-, (zihne) takılıp kal-...-mAdAn* ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifadeler ise şunlardır: *çok geçmeden, iş işten geçmeden... -ken* ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifadeler şöyle sıralanabilir: *derken, dururken...-DIKÇA* ulaç anlambirimiyle oluşturulan kalıp ifade ise şudur: *oldukça...*

Yapılan çözümlemelerde bazı ulaç anlambirimlerinin birden fazla anlambirimcik barındırdığı ortaya çıkmıştır. Bu anlambirimcikler birleşerek tek bir anlamı oluşturmaktadır. "Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri" başlığı altında /tarz/ + /ardışıklık (öncelik)/; /tarz/ + /eşsüremlilik/; /tarz/ + /yineleme/; /neden/ + /ardışıklık (öncelik)/; /neden/ + /yineleme/; /koşul/ + /neden/; /neden/ + /süreklilik/; /ardışıklık (sonralık)/ + /kesinti/; /koşul/ + /süreklilik/; /derecelendirme/ + /artış/; /derecelendirme/ + /dönüşüm/; /derecelendirme/ + /azalma/; /karşılaştırma/ + /farklılık/; /karşılaştırma/ + /karşıtlık/; /bitirme/ + /süreç/ ya da /süre/; /ölçü/ + /yeterli/; /ölçü/ + /benzetme/; /tanıt

gösterme/ + /açıklama/, /sınırsızlık/ + /çokluk/; /kalıp/ + /değiştirmeden/ anlambirimciklerinin örneklerle üzerinde durulmuştur.

Yukarıdakilere ek olarak yapılan çözümlemede bir ulaç anlambiriminin değişik bağlamlarda değişik anlambirimcikler içerdiği ortaya çıkmıştır. Bir başka deyişle yapılan çözümlemede çokanlamlı ulaç anlambirimleri belirlenmiştir. “Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri” başlığı altında I) /tarz/ II) /ardışıklık (öncelik)/; I) /neden/ II) /tarz/ III) /ardışıklık (öncelik)/; I) /tarz/ II) /tamamlanmama/; I) /koşul/ II) /tarz/, I) /tarz/ II) /eşsüremlilik/; I) /tarz/ II) /neden/; I) /tarz/ II) /neden/ III) /koşutluk/; I) /neden/ II) /ardışıklık (öncelik)/; I) /neden/ II) /eşsüremlilik/; I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/; I) /içerme/ II) /eşsüremlilik/; I) /karşılaştırma/ + /farklılık/ II) /içerme/; I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/ III) /karşılaştırma/ + /farklılık/; I) /koşul/ II) /ardışıklık/; I) /koşul/ II) /neden/; I) /eşsüremlilik/ II) /ardışıklık/; I) /neden/ II) /ardışıklık (öncelik)/ III) /koşul/; I) /ölçü/ II) /ödünleme/; I) /koşul/ II) /neden/; I) /ölçü/ II) vurgulama III) /ödünleme/; I) /kısıtlama/ II) /ödünleme/; I) /koşutluk/ II) /ödünleme/; I) /derecelendirme/ + /artış/ II) /koşutluk/; I) /derecelendirme/ + /artış/ II) /neden/; I) /koşul/ II) /neden/ III) /derecelendirme/; I) /koşutluk/ II) /süreklilik/; I) /süreklilik/ II) /eşsüremlilik/; I) /koşutluk/ II) /yanı sıralık/, I) /açıklama/ II) /benzetme/; I) /koşul/ II) /zaman/; I) /ölçü/ II) /kalıp/; I) /benzetme/ II) /gerçek dışılık/ çokanlamlı belirteç tümcecikleri örnekleriyle beraber ayıntılı bir şekilde açıklanmıştır.

Görüldüğü gibi en fazla üç anlambirimcik eklenilebilmektedir. Bu anlambirimciklerin soyut sözcükler oluşu, dil dışı dünyada göndergelerinin olmayışı, kimi zaman anlamlarının yakın oluşu ulaçları öğretmeyi ve öğrenmeyi zorlaştırabilmektedir. Ancak yapılan bu anlambirimcik çözümlemesi ulaçlar arasındaki farkları ortaya koyup hem anlatmayı hem de anlamayı kolaylaştıracaktır.

Çalışmada ulaç anlambirimlerinin sayısal değerlerine bakıldığında en çok kullanılan ulaç anlambiriminin *-(y)ArAk* (291) olduğu belirlenmiş, bunu *-(y)Ip* (210); *-mAk için* (148) ve *-ken* (115) ulaç anlambirimlerinin takip ettiği ortaya çıkmıştır. Bu ulaçları *-DIğIndA* (58); *-(y)IncA* (48); *-mAdAn* (44); *-DIğI için* (42); *-sA dA/ bile* (35); *-DIktAn sonra* (30) ve *-DIğI gibi* (30) ulaçları izlemektedir.

-mAdAn önce (11); *-DIğI zaman* (9); *-DIğI halde* (8); *-DIğI kadar* (8); *-mAk üzere* (7); *-mAk yerine* (7); *-(y)mIş gibi* (7); *-(y)AcAk kadar* (7); *-mAktAnsA* (4); *-(A/I)r...-mAz* (4);

-*DIğIndAn beri* (4); -*DIğIndAn* (3); -*DIğIndAn dolayı* (3); -*DIğInA Göre* (2); -*(y)AcAğInA* (2); -*(y)AcAğı yerde* (2); -*DI...mI* (2); -*mAk/ -mAsI şartıyla/ koşuluyla* (1); -*(y)AcAğI kadar* (1); -*(y)AcAğIndAn* (1); -*(y)AcAğI için* (1); -*(y)AcAğI sırada* (1); -*(y)AnA kadar/ dek* (1); -*mAksIzIn* (1) ulaç anlambirimlerinin ise sayısal verilerinin çok az olduğu belirlenmiştir.

Anlambirimciklerin sayısal verilerine bakıldığında tümceler arasındaki ilişkileri belirleyen ulaç anlambirimlerinin en çok /ardışıklık/ (175) anlambirimciği gösterdiği belirlenmiştir; bunu /açımlama/ (173); /tarz/ (124); /amaç/ (105); /neden/ (90) anlambirimcikleri izlemiştir. Bunları, /kalıp ifadeler/ (56); /içerme/ (40); /eşsüremlilik/ (37); /kısıtlama/ (29); /benzetme/ (17); /koşul/ (16); /ödünleme/ (16); /tercih/ (15); /koşutluk/ (13) anlambirimcikleri takip etmiştir. /ikilem (7); /yanı sıralık/ (6); /süreklilik/ (6); /eksiklik/ ya da /zaafiyet/ (6); /şartı/ (5); /yönelik/ (4); /başlatma/ (4); /üst sınırlılık/ (4); /beklenti dışı olma/ (4); /koşulsuzluk/ (1); /sonuçsuzluk/ (1); /vurgulama/ (1); /ölçü/ (1) anlambirimciklerinin çok az tümcede ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Çok anlambirimcikli belirteç tümceciklerine bakıldığında /koşul/ + /neden/ (10); /derecelendirme/ + /artış/ (9); /tarz/ + /ardışıklık (öncelik)/ (7); /karşılaştırma/ + /farklılık/ (6); /bitirme/ + /süreç/ ya da /süre/ (6); /neden/ + /ardışıklık (öncelik) (5); /tarz/ + /yineleme/ (5); /ölçü/ + /yeterli/ (5) anlambirimciklerinin diğerlerine göre daha fazla değere sahip olduğu görülmektedir. /Karşılaştırma/ + /karşıtlık/ (3); /kalıp/ + /değiştirmeden/ (3); /derecelendirme/ + /dönüşüm/ (2); /ardışıklık (sonralık)/ + /kesinti/ (2); /ölçü/ + /benzetme/ (2); /tarz/ + /eşsüremlilik/ (1); /derecelendirme/ + /azalma/ (1); /neden/ + /yineleme/ (1); /koşul/ + /süreklilik/ (1) ; /neden/ + /süreklilik/ (1); /sınırsızlık/ + /çokluk/ (1); /tanıt gösterme/ + /açımlama/ (2) anlambirimciklerinin daha az olduğu gözlenmiştir.

Çok anlamlı belirteç tümceciklerinde ise I) /neden/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (24); I) /tarz/ II) /neden/ (14); I) /içerme/ II) /eşsüremlilik/ (14) en çok değere sahip anlambirimciklerdir. Bunları I) /tarz/ II) /eşsüremlilik/ (8); I) /neden/ II) /eşsüremlilik (7); I) /benzetme/ II) /gerçek dışılık/ (7); I) /koşul/ II) /tarz/ (7); I) /koşul/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (7); I) /neden/ II) /tarz/ III) /ardışıklık (öncelik)/ (6); I) /tarz/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (5); I) /neden/ II) /ardışıklık (öncelik)/ III) /koşul/ (5); I) /eşsüremlilik/

II) /koşutluk/ (4); I) /koşutluk/ II) /yanı sıralık/ (4); I) /koşul/ II) /neden/ (3); I) /süreklilik/ II) /koşutluk/ (3); I) /açımlama/ II) /benzetme/ (3); I) /eşsüremlilik/ II) /ardışıklık (öncelik)/ (2); I) /derecelendirme/ + /artış/ II) /koşutluk/ (2); I) /koşul/ II) /zaman/ (2); I) /ölçü/ II) /kalıp/ (2); I) /tarz/ II) /tamamlanmama/ (1); I) /tarz/ II) /neden/ III) /koşutluk/ (1); I) /karşılaştırma/ + /farklılık/ II) /içerme/ (1); I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/ III) /karşılaştırma/ + /farklılık/ (1); I) /ölçü/ II) /ödünleme/ (1); I) /ölçü/ II) /vurgulama/ III) /ödünleme/ (1); I) /kısıtlama/ II) /ödünleme/ (1); I) /koşutluk/ II) /ödünleme/ (1); I) /derecelendirme/ + /artış/ II) /neden/ (1); I) /koşul/ II) /neden/ III) /derecelendirme/ (1); I) /süreklilik/ II) /eşsüremlilik/ (1) izlemiştir.

Yukarıdaki verilerde anlambirimciklerin az tümcede karşımıza çıkması, onların üzerinde durulmasına gerek olmadığı düşüncesini ortaya çıkarmamalıdır. Çünkü bu anlambirimcikler, ulaç anlambirimleri arasındaki anlam farklarının çok açık bir şekilde ortaya koyulmasını sağlamaktadır.

Tablo 41 c: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler

ANLAMBİRİMCİKLER	/tarz/	/tarz/ + /ardışıklık/	I) /tarz/ II) /ardışıklık/	/tarz/+ /eşsüremlilik/	I) /neden/ II) /tarz/ III) /ardışıklık/	I) /tarz/ II) tamamlanmama/	I) /koşul/ II) /tarz/	I) tarz/ II) /eşsüremlilik/	I) /tarz/ II) /neden/	I) /tarz/ II) /neden/ III) /koşutluk/	/tarz/ + /yineleme/	/neden/	I) /neden/ II) /ardışıklık/	/neden/+ /ardışıklık/	I) /neden/ II) /eşsüremlilik/	I) /koşul/ II) /neden/
	a1	a2	a3	a4	a5	a6	a7	a8	a9	a10	a11	a12	a13	a14	a15	a16
ULAÇLAR																
19. -(A/I)r...-mAz																
20. -DIğIndAn beri																
21. -(y)AnA kadar/ dek																
22. -(y)IncAyA kadar/ dek																
23. -DI ml																
24. -(y)AcAğI sırada																
25. -DIğI için												+				
26. -(y)AcAğI için												+				
27. -DIğIndAn												+				

Tablo 41 d: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler

ANLAMBİRİMCİKLER	/tarz/	/tarz/ + /ardışıklık/	I) /tarz/ II) /ardışıklık/	/tarz/+ /eşsüremlilik	I) /neden/ II) /tarz/ III) /ardışıklık/	I) /tarz/ II) tamamlanmama/	I) /koşul/ II) /tarz/	I) tarz/ II) /eşsüremlilik/	I) /tarz/ II) /neden/	I) /tarz/ II) /neden/ III) /koşuluk/	/tarz/ + /yineleme/	/neden/	I) /neden/ II) /ardışıklık/	/neden/+ /ardışıklık/	I) /neden/ II) /eşsüremlilik/	I) /koşul/ II) /neden/
	a1	a2	a3	a4	a5	a6	a7	a8	a9	a10	a11	a12	a13	a14	a15	a16
ULAÇLAR																
28.-(y)AcAğIndAn												+				
29. -DIĞI kadar																
30. -(y)AcAğI kadar																
31. -(y)AcAk kadar																
32. -DIĞInA göre																
33. -mAk/ -mAsI şartıyla/ koşuluyla																
34. -(y)AcAğInA																
35. -(y)AcAğI yerde																
36. -DIĞIndAn dolayı												+				

Tablo 42 a: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler

ANLAMBİRİMCİKLER	/neden/ + /yineleme/	/koşul/ + /neden/	I) /neden/ II) /ardışıklık/ III) /koşul/	I) /koşul/ II) /neden/ III) /derecelendirme/	/tercih/	/ardışıklık/	/ardışıklık + /kesinti/	I) /koşul/ II) /ardışıklık/	I) /eşsüremlilik/ II) /ardışıklık/	/koşutluk/	I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/	I) /süreklilik/ II) /koşutluk/	/kısıtlama/	I) /koşutluk/ II) /yanı sıra/	I) /koşutluk/ II) /ödümlenme/	I) /derecelendirme/ +/artış/ II) /kosutluk/
	a17	a18	a19	a20	a21	a22	a23	a24	a25	a26	a27	a28	a29	a30	a31	a32
ULAÇLAR																
1. -(y)İp					+	+				+						
2. -mAdAn						+										
3. -DIktAn sonra						+										
4. -mAdAn önce						+										
5. -(y)ArAk						+				+						
6. -(y)A...-(y)A	+															
7. -mAk için																
8. -mAk üzere																
9. -ken						+	+			+	+		+			

Tablo 42 b: Ulaş Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler

ANLAMBİRİMCİKLER	/neden/ + /yineleme/	/koşul/ + /neden/	I) /neden/ II) /ardışıklık/ III) /koşul/	I) /koşul/ II) /neden/ III) /derecelendirme/	/tercih/	/ardışıklık/	/ardışıklık + /kesinti/	I) /koşul/ II) /ardışıklık/	I) /eşsüremlilik / II) /ardışıklık/	/koşutluk/	I) /eşsüremlilik/ II) /koşutluk/	I) /süreklilik/ II) /koşutluk/	/kısıtlama/	I) /koşutluk/ II) /yama srahlık/	I) /koşutluk/ II) /ödümlenme/	I) /derecelendirme/ +/artış/ II) /kosutluk/
	a17	a18	a19	a20	a21	a22	a23	a24	a25	a26	a27	a28	a29	a30	a31	a32
ULAÇLAR																
10. -DIğIndA		+				+		+								
11. -DIğI zaman						+										
12. -(y)InçA			+			+			+							
13. -sA dA/ bile					+								+		+	
14. -DIğI halde													+			
15. -mAsInA karşın/ rağmen													+			
16. -DIkçA				+						+	+	+				+
17. -DIğI sürece																
18. -DIğI gibi						+								+		

Tablo 44 a: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler

ANLAMBİRİMCİKLER	/ölçü/	I) /ölçü/ II) /ödünlleme/	I) /ölçü/ II) /vurgulama/ III) /ödünlleme/	I) /ölçü/ II) /kalıp/	/karşılaştırma/ + /farklılık/	I) /karşılaştırma/ + /farklılık/ II) /icerme/	/eksiklik/ ya da /zafiyet/	/amaç/	/konusunda/	/şartı/	/yönelik/	/karşılaştırma/ + /karşıtlık/	I) /kısıtlama/ II) /ödünlleme/	/yamı sıralık/	/benzetme/
	a49	a50	a51	a54	a55	a56	a57	a58	a59	a60	a61	a62	a63	a64	a65
ULAÇLAR															
1. -(y)İp															
2. -mAdAn							+								
3. -DIktAn sonra															
4. -mAdAn önce															
5. -(y)ArAk															
6. -(y)A...-(y)A															
7. -mAk için								+	+	+	+				
8. -mAk üzere								+							
9. -ken					+	+						+		+	

Tablo 45 b: Ulaç Anlambirimlerinin Belirginleştirdiği Anlambirimcikler

ANLAMBİRİMCİKLER	I) /açımlama/ II) /benzetme/	I) /benzetme/ II) /gerçek dışılık/	/içerme/	/ödinleme/	/koşulsuzluk/	/sonuçsuzluk/	/vurgulama/	/başlatma/	/Bitirme/ + /süreç ya da süre/	/tanıt gösterme/ + /açımlama/	/sınırsızlık/ + /çokluk/	/üst sınırlılık/	/kalıp/ + /değiştirmeden/	/beklenti dışı olma/	/açımlama/	/kalıp ifadeler/
	a64	a65	a66	a67	a68	a69	a70	a71	a72	a73	a74	a75	a76	a77	a78	a79
ULAÇLAR																
10. -DIĞIndA			+												+	
11. -DIĞI zaman																
12. -(y)InA															+	
13. -sA dA/ bile				+	+	+	+									
14. -DIĞI halde																
15. -mAsInA karşın/ rağmen																
16. -DIkçA																+
17. -DIĞI sürece																
18. -DIĞI gibi	+												+		+	

Tablo 46 a: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri

1. -(y)Ip Ulaç Anlambirimi (210)			
1.a. /Tarz/ (24)	1.e. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (1)	1.i. /Tarz+/Ardışıklık (Öncelik)/ (7)	1.l. /Neden/ + /Ardışıklık (öncelik)/ (5)
1.b. /Neden/ (12)	1.f. /Tercih/ (3)	1.i. I) /Tarz/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (4)	1.m.I) /Neden/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık) (1)
1.c. /Ardışıklık (Öncelik)/ (78)	1.g. /Süreklilik/ (4)	1.j. /Tarz+/Eşsüremlilik/ (1)	1.n. I) /Neden/ II) /Tarz/ III) /Ardışıklık (Öncelik)/ (6)
1.d. /Koşutluk (Paralellik)/ (6)	1.h. /İkilem/ (7)	1.k. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (11)	1.o. /Kalıp İfadeler/ (40)
2. -mAdAn Ulaç Anlambirimi (44)			
2.a. /Tarz/ (29)	2.c. /Koşul/ (2)	2.e. /Süreklilik/ (1)	2.g. /Kalıp İfadeler/ (3)
2.b. /Ardışıklık (Sonralık)/ (2)	2.d. /Eksiklik/ ya da /Zafiyet/ (6)	2.f. I) /Tarz/ II) /Tamamlanmama/ (1)	
3. -DIktAn Sonra Ulaç Anlambirimi (30)		4. -mAdAn Önce Ulaç Anlambirimi (11)	
3.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (29)	3.b. /Koşul/ (1)	4.a. /Ardışıklık (Sonralık)/ (11)	

Tablo 46 b: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri

5. -(y)ArAk Ulaç Anlambirimi (291)			
5.a. /Tarz/ (71)	5.e. /Koşutluk (Paralellik)/ (2)	5.i. I) /Tarz/ II) /Eşşüremlilik (Eşşüremlilik)/ (8)	5.l.I) /Eşşüremlilik/ II) /Neden/ (1)
5.b. /Neden/ (11)	5.f. /Derecelendirme/ + /Artış/ (6)	5.i. I) /Tarz/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (1)	5.m. I) /Koşul/ II) /Tarz/ (7)
5.c. /Ardışıklık (Öncelik)/ (12)	5.g. /Derecelendirme/ + /Dönüşüm/ (2)	5.j. I) /Tarz/ II) /Neden/ (14)	5.n. /Açıklama/ (153) 5.n.1. /niteliğiyle/ (33) 5.n.2. /niteliğinde/ (31) 5.n.3./niteliğiyle/+ /niteliğinde/ (2) 5.n.4. /anlamda/ ya da /anlamıyla/ (8) 5.n.5. /kısaca/ + /özetle/ (3) 5.n.6. /sıralama/ (8) 5.n.7. /biçiminde/ (32) 5.n.8. /biçimde/ (22) 5.n.9. /açıdan/ (6) 5.n.10. /adıyla/ (8)
5.d. /Eşşüremlilik (Eşşüremlilik)/ (1)	5.h. /Derecelendirme/ + /Azalma/ (1)	5.k. I) /Tarz/ II) /Neden/ III) /Koşutluk/ (1)	
6. -(y)A...-(y)A Ulaç Anlambirimi (6)	7. -mAk İçin Ulaç Anlambirimi (148)		8. -mAk Üzere Ulaç Anlambirimi (7)
6. a. /Tarz/ + /Yineleme/ (5)	7.a. /Amaç/ (102)	7.c. /Şartı/ (5)	8.a. /Amaç/ (3)
6.b. /Neden/ + /Yineleme/ (1)	7.b. /Konusunda/ (37)	7.d /Yönelik/ (4)	8.b. /Açıklama/ (4)

Tablo 46 c: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri

9. -ken Ulaç Anlambirimi (115)			
9.a. /İçerme/ (36)	9.e. /Koşutluk/ (2)	9.i. /Karşılaştırma/ + /Karşıtlık/ (2)	9.l. /Ardışıklık (Sonralık)/ + /Kesinti/ (2)
9.b. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (34)	9.f. /Açıklama/ (2)	9.i. /Kısıtlama/ (4)	9.m. I) /Karşılaştırma/ + /Farklılık/ II) /İçerme/ (1)
9.c. /Ardışıklık (Sonralık)/ (2)	9.g. /Kalıp İfadeler/ (2)	9.j. I) /İçerme/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (14)	9.n. I) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ III) /Karşılaştırma/ + /Farklılık/ (1)
9.d. /Yanı Sıralık/ (6)	9.h. /Karşılaştırma/ + /Farklılık/ (6)	9.k. I) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ (1)	
10. -DIĞINDA Ulaç Anlambirimi (58)			
10.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (20)	10.c. /Koşul/ (11)	10.e. /Açıklama/ (2)	10.g. /Koşul/ + /Neden/ (10)
10.b. /Neden/ (3)	10.d. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (1)	10.f. I) /Koşul/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (7)	10.h. /İçerme/ (4)
11. -DIĞI zaman (9)	12. -(y)IncA Ulaç Anlambirimi (48)		
11.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (6)	12.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (8)	12.d. I) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (2)	12.g. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ III) /Koşul/ (5)
11.b. I) /Koşul/ II) /Neden/ (3)	12.b. /Neden/ (14)	12.e. /Açıklama/ (5)	
	12.c. /Koşul/ (1)	12.f. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (13)	

Tablo 46 d: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri

13. -sA dA/ bile Ulaç Anlambirimi (35)			
13.a. /Ödünleme/ (16)	13.d. /Tercih/ (1)	13.g. /Kısıtlama/ (7)	13.i. I) /Kısıtlama/ II) /Ödünleme/ (1)
13.b. /Koşulsuzluk/ (1)	13.e. /Vurgulama/ (1)	13.h. I) /Ölçü/ II) /Ödünleme/ (1)	13.j. I) /Koşutluk/ II) /Ödünleme/ (1)
13.c. /Sonuçsuzluk/ (1)	13.f. /Ölçü/ (3)	13.i. I) /Ölçü/ II) /Vurgulama/ III) /Ödünleme/ (1)	
14. -DIĞI Halde Ulaç Anlambirimi (8)	15. -mAsInA Karşın/ Rağmen Ulaç Anlambirimi (11)		
14.a. /Kısıtlama/ (8)	15.a. /Kısıtlama/ (10)	15.b. /Karşılaştırma/ + /Karşıtlık/ (1)	
16. -DIKÇA Ulaç Anlambirimi (31)			
16.a. /Koşutluk/ (1)	16.d. I) /Derecelendirme/ + /Artış/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ (2)	16.g. I) /Koşul/ II) /Neden/ III) /Derecelendirme/ (1)	16.i. /Kalıp İfadeler/ (11)
16.b. /Derecelendirme/ + /Artış/ (3)	16.e. I) /Derecelendirme/ + /Artış/ II) /Neden/ (1)	16.h. I) /Süreklilik/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ (3)	
16.c. I) /Koşutluk (Paralellik)/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (3)	16.f. I) /Neden/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (5)	16.i. I) /Süreklilik/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (1)	
17. -DIĞI Sürece Ulaç Anlambirimi (2)			
17.a. /Koşul/ + /Süreklilik/ (1)	17.b. /Neden/ + /Süreklilik/ (1)		

Tablo 46 e: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri

18. -DIĞI Gibi Ulaç Anlambirimi (30)			
18.a. /Benzetme/ (12)	18.c. /Ardışıklık (Öncelik)/ (1)	18.e. I) /Açıklama/ II) /Benzetme/ (3)	
18.b. I) /Koşutluk/ II) /Yanı sıralık/ (4)	18.d. /Açıklama/ (7)	18.f. /Kalıp/ + /Değiştirmeden/ (3)	
19. -(A/I)r...-mAz Ulaç Anlambirimi (4)	20. -DIĞIndAn Beri Ulaç Anlambirimi (4)	21. -(y)AnA Kadar/Dek Ulaç Anlambirimi (1)	22. -(y)IncAyA Kadar/Dek Ulaç Anlambirimi (5)
19.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (4)	20.a. /Başlatma/ (4)	21.a. /Bitirme/ + /Süreç ya da süre/ (1)	22.a. /Bitirme/ + /Süreç ya da Süre/ (5)
23. -DI...mI Ulaç Anlambirimi (2)	24. -(y)AcAğI Sırada Ulaç Anlambirimi (1)	25. -DIĞI İçin Ulaç Anlambirimi (42)	26. -(y)AcAğI İçin Ulaç Anlambirimi (1)
23.a. I) /Koşul/ II) /Zaman/ (2)	24.a. /Ardışıklık (Sonralık)/ (1)	25.a. /Neden/ (42)	26.a. /Neden/ (1)
27. -DIĞIndAn Ulaç Anlambirimi (3)	28. -(y)AcAğIndAn Ulaç Anlambirimi (1)	29. -DIĞI Kadar Ulaç Anlambirimi (8)	
27.a. /Neden/ (3)	28.a. /Neden/ (1)	29.a. /Sınırsızlık/ + /Çokluk/ (1)	29.c. /Üst Sınırlılık/ (3)
		29.b. /Koşutluk (Paralellik)/ (2)	29.d. /Benzetme/ (2)

Tablo 46 f: Ulaç Anlambirimlerinin Sayısal Değerleri

30. -(y)AcAğI Kadar Ulaç Anlambirimi (1)	31. -(y)AcAk Kadar Ulaç Anlambirimi (7)	32. -DIğInA Göre Ulaç Anlambirimi (2)	33. -mAk/ -mAsI şartıyla/ koşuluyla (1)
30.a. /Üst Sınırlılık/ (1)	31.a. /Ölçü/ + /Yeterli/ (5)	32.a. /Tanıt Gösterme/ + /Açıklama/ (2)	33.a. /Koşul/ (1)
	31.b. /Ölçü/ + /Benzetme/ (2)		
34. -(y)AcAğInA Ulaç Anlambirimi (2)	35. -(y)AcAğı Yerde Ulaç Anlambirimi (2)	36. -DIğIndAn Dolayı Ulaç Anlambirimi (3)	37. -DIğI Kadarıyla Ulaç Anlambirimi (2)
34.a. /Beklenti dışı olma/ (2)	35.a. /Beklenti dışı olma/ (2)	36.a. /Neden/ (3)	37.a. I) /Ölçü/ II) /Kalıp/ (2)
38. -mAksızIn Ulaç Anlambirimi (1)	39. -CAsInA Ulaç Anlambirimi (3)	40. -(y)mİş Gibi Ulaç Anlambirimi (7)	41. -mAktAnsA Ulaç Anlambirimi (4)
38.a. /Süreklilik/ (1)	39.a. /Benzetme/ (3)	40.a. I) /Benzetme/ II) /Gerçek Dışılık/ (7)	41.a. /Tercih/ (4)
42. -mAk Yerine (7) Ulaç Anlambirimi (7)	Çalışma Dışı Bırakılan Tümceler (34)		
42.a. /Tercih/ (7)			

Tablo 47 a: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaş Anlambirimler

Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri	
Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri
1. /Tarz/	-(y)Ip (24) -mAdAn (29) -(y)ArAk (71)	1. /Tarz/+ /Ardışıklık (Öncelik)/	-(y)Ip (7)	1. I) /Tarz/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/	-(y)Ip (4) -(y)ArAk (1)
2. /Neden/	-(y)Ip (12) -(y)ArAk (11) -DIğIndA (3) -(y)IncA (14) -DIğI için (42) -(y)AcAğI için (1)	-DIğIndAn (3) -AcAğIndAn (1) -DIğIndAn dolayı (3)	2. /Neden/ + /Ardışıklık (Öncelik)	2. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/	-(y)Ip (11) -(y)IncA (13)
3. /Ardışıklık (Öncelik)/	-(y)Ip (78) -DIktAn sonra (30) -(y)ArAk (12) -DIğIndA (20)	-DIğI zaman (6) -(y)IncA (8) -DIğI gibi (1) -(A/I)r...-mAz (4)	3. /Tarz/+ /Eşsüremlilik/	3. I) /Neden/ II) /Eşsüremlilik	-(y)Ip (1) -(y)ArAk (1) -DIkçA (5)
4. /Ardışıklık (Sonralık)/	-mAdAn (2) -mAdAn önce (11)	-ken (2) -(y)AcAğI sırada (1)	4. /Derecelendirme/ + /Artış/	4. I) /Neden/ II) /Tarz/ III) /Ardışıklık (Öncelik)/	-(y)Ip (6)
5. /Koşutluk (Paralellik)/	-(y)Ip (6) -(y)ArAk (2) -ken (2)	-DIkçA (1) -DIğI Kadar (2)	5. /Derecelendirme/ + /Dönüşüm/	5. I) /Tarz/ II) /Tamamlanmama/	-mAdAn (1)
6. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/	-(y)Ip (1) -(y)ArAk (1)	-ken (34), -DIğIndA (1)	6. /Derecelendirme/ + /Azalma/	6. I) /Tarz/ II) /Eşsüremlilik	-(y)ArAk (8)

Tablo 47 b: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaç Anlambirimler

Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri		
Anlambirimcikler	Ulaç Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaç Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaç Anlambirimleri	
7. /Tercih/	-(y)Ip (3) -sA dA/ bile (1)	-mAktAnsA(4) -mAk Yerine (7)	7. /Tarz/ + /Yineleme/	-(y)A...-(y)A (5)	7. I) /Tarz/ II) /Neden/	-(y)ArAk (14)
8. /Süreklilik/	-(y)Ip (4) -mAdAn (1) -mAksIzIn (1)		8. /Neden/ + /Yineleme/	-(y)A...-(y)A (1)	8. I) /Tarz/ II) /Neden/ III) /Koşutluk/	-(y)ArAk (1)
9. /İkilem/	-(y)Ip (7)		9. /Karşılaştırma/ + /Farklılık/	-ken (6)	9. I) /Koşul/ II) /Tarz/	-(y)ArAk (7)
10. /Koşul/	-mAdAn (2) -DIktAn Sonra (1) -DIğIndA (11)	-(y)IncA (1) -mAk/ -mAsI şartıyla/ koşuluyla (1)	10. /Karşılaştırma/ + /Karşıtlık/	-ken (2), -mAsInA Karşın/ Rağmen (1)	10. I) /İçerme/ II) /Eşsüremlilik/	-ken (14)
11. /Eksiklik/ ya da /Zafiyet/	-mAdAn (6)		11. /Ardışıklık (Sonralık)/ + /Kesinti/	-ken (2)	11. I) /Eşsüremlilik/ II) /Koşutluk/	-ken (1), -DIkçA (3)
12. /Kalıp İfadeler/	-(y)Ip (40) -mAdAn (3)	-ken (2) -DIkçA (11)	12. /Koşul/ + /Neden/	-DIğIndA (10)	12. I) /Karşılaştırma/ + /Farklılık/ II) /İçerme/	-ken (1)
13. /Açıklama/	-(y)ArAk (153) -mAk Üzere (4) -ken (2)	-DIğIndA (2) -(y)IncA (5) -DIğI Gibi (7)	13. /Koşul/ + /Süreklilik/	-DIğI Sürece (1)	13. I) /Eşsüremlilik/ II) /Koşutluk/ III) /Karşılaştırma/ + /Farklılık/	-ken (1)
14. /Amaç/	-mAk için (102) -mAk üzere (3)		14. /Neden/ + /Süreklilik/	-DIğI Sürece (1)	14. I) /Koşul/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/	-DIğIndA (7)
15. /Konusunda/	-mAk için (37)		15. /Kalıp/ + /Değiştirmeden/	-DIğI gibi (3)	15. I) /Koşul/ II) /Neden/	-DIğI zaman (3)

Tablo 47 c: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaş Anlambirimler

Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri	
Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri
16. /Şartı/	-mAk için (5)	16. /Bitirme/ + /Süreç ya da süre/	-(y)AnA Kadar/Dek (1), -(y)IncAyA Kadar/Dek (5)	16. I) /Eşsüremlilik/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/	-(y)IncA (2)
17. /Yönelik/	-mAk için (4)	17. /Sınırsızlık/ + /Çokluk/	-DIĞI kadar (1)	17. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ III) /Koşul	-(y)IncA (5)
18. /İçerme/	-ken (36) -DIĞIndA (4)	18. /Ölçü/ + /Yeterli/	-(y)AcAk Kadar (5)	18. I) /Ölçü/ II) /Ödünleme/	-sA dA/ bile (1)
19. /Yanı Sıralık/	-ken (6)	19. /Ölçü/ + /Benzetme/	-(y)AcAk Kadar (2)	19. I) /Ölçü/ II) /Vurgulama/ III) /Ödünleme/	-sA dA/ bile (1)
20. /Kısıtlama/	-ken (4) -sA dA/ bile (7)	20. /Tanıt Gösterme/ + /Açıklama/	-DIĞInA Göre (2)	20. I) /Kısıtlama/ II) /Ödünleme/	-sA dA/ bile (1)
21. /Ödünleme/	-sA dA/ bile (16)			21. I) /Koşutluk/ II) /Ödünleme/	-sA dA/ bile (1)
22. /Koşulsuzluk/	-sA dA/ bile (1)			22. I) /Derecelendirme/ + /Artış/ II) /Koşutluk/	-DIkÇA (2)
23. /Sonuçsuzluk/	-sA dA/ bile (1)			23. I) /Derecelendirme/ + /Artış/ II) /Neden/	-DIkÇA (1)
24. /Vurgulama/	-sA dA/ bile (1)			24. I) /Koşul/ II) /Neden/ III) /Derecelendirme/	-DIkÇA (1)

Tablo 47 d: Belirteç Tümcecikleri Sınıflandırması ve Ulaş Anlambirimler

Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri		Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri	
Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri	Anlambirimcikler	Ulaş Anlambirimleri
25. /Ölçü/	-sA dA/ bile (1)			25. I) /Süreklilik/ II) /Koşutluk/	-DIkÇA (3)
26. /Benzetme/	-DIğI Gibi (12) -DIğI Kadar (2) -CAsInA (3)			26. I) /Süreklilik/ II) /Eşsüremlilik/	-DIkÇA (1)
27. /Başlatma/	-DIğIndAn beri (4)			27. I) /Koşutluk/ II) /Yanı sıralık/	-DIğI gibi (4)
28. /Üst Sınırlılık/	-DIğI Kadar (3) -(y)AcAğI Kadar (1)			28. I) /Açıklama/ II) /Benzetme/	-DIğI gibi (3)
29. /Beklenti dışı olma/	-(y)AcAğInA (2) -(y)AcAğI Yerde (2)			29. I) /Koşul/ II) /Zaman/	-DI mI (2)
				30. I) /Ölçü/ II) /Kalıp/	-DIğI Kadarıyla (2)
				31. I) /Benzetme/ II) /Gerçek Dışılık/	-(y)mIş gibi (7)

3. BÖLÜM

TÜMCELERARASI ZAMAN İLİŞKİLERİNİ GÖSTEREN ULAÇ ANLAMBİRİMLERİ

3.1. Zaman

Çalışmanın bu bölümünde tümceler arasındaki zaman ilişkisini ortaya koyan zaman ulaç anlambirimleri ile kurulan belirteç tümceciklerinin ayrıntılı bir betimlemesi yapılmıştır. Daha önceki bölümlerde üzerinde durulduğu gibi Türkçede tümceler arasındaki zaman ilişkisini gösteren birçok ulaç anlambirimi vardır. Ancak bunlar, anlam açısından zengin ve dil dışı dünyada göndermeleri olan sözlükbirimler değil, tek başına anlamları olmayan, sözlükbirimlerle anlam kazanan araç anlambirimlerdir. Bunlar *-(y)Ip*, *-mAdAn*, *-DIktAn sonra*, *-mAdAn önce*, *-(y)ArAk*, *-DIğIndA*, *-(y)InCA*, *-DIğI zaman*, *-(y)AcAğI sırada*, *-(A/I)r...-maz*, *-DIkçA*, *-ken*, *-DIğI sürece*, *-(y)AnA kadar*, *-(y)IncAyA kadar*, *-DIğI gibi*, *-DI mI*, *-DIğIndAn beri* ulaç anlambirimleridir. Bu anlambirimlerle kurulan belirteç tümceciklerinin gösterdiği zamansal ilişkiler arasında içerdikleri anlambirimcikler ile çok belirgin farklar bulunmaktadır. Örneğin *-(y)Ip* ve *-DIktAn sonra* ulaç anlambirimleri /öncelik/, *-ken* ve *-DIkçA* /eşzamanlılık/, *-DIğIndAn beri* ise /başlatma/, *-(y)AnA kadar* ve *-(y)IncAyA kadar* /bitirme/ ilişkilerini göstermeleri açısından birbirinden anlam bakımından farklılaşmaktadır.

Tümceler arasındaki zamansal ilişkileri gösteren ulaç anlambirimlerinin çözümlemesine geçmeden önce zaman kavramına kısaca değinilecektir.

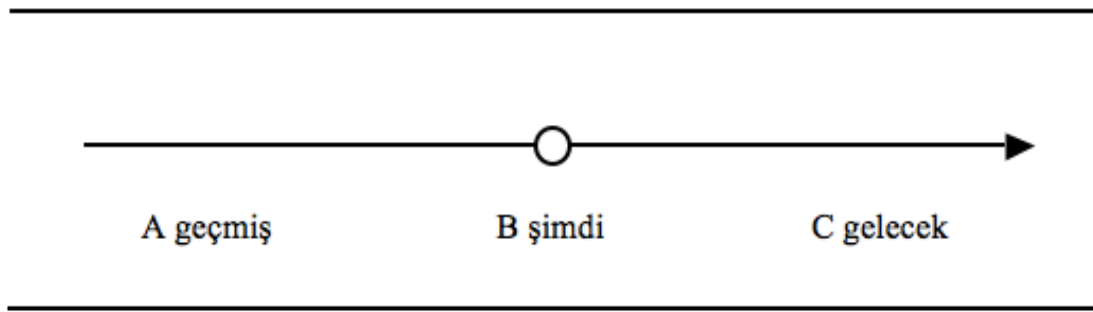
İnsanların hala anlama ve yorumlama çabasında olduğu zaman kavramı uzun yıllardan beri felsefenin çalışma konusudur. Bu konu önce dilbilgisinin sonra da zamanla dilbilimin çalışma alanına girmiştir. Dilbilimde zaman konusu genellikle gerçek zaman ve eylem zamanı olmak üzere ikiye ayrılmıştır. Gerçek zaman durmadan akıp giden, başlangıcı ve sonu belli olmayan bir zamandır ve herhangi bir ayırım, sınırlama ya da bölümlenme söz konusu değildir. Eylem zamanı ise insanların gerçek zamanı algılayabilme gereksinimiyle dilimlere ayırmasıyla ortaya çıkmıştır. Başka bir deyişle

eylem zamanı, gerçek zamanın insan zihninde oluşumunun dille biçimlendirilmesi sonucu ortaya çıkan zamandır, diyebiliriz.

Jespersen (1951, s. 255), çalışmasında kavramsal ve dilbilgisel zaman olmak üzere iki ayrı zamandan söz etmek gerektiğini belirtmiş; çeşitli dillerde tümü ya da bir bölümü bulunan yedi terimden oluşan kavramsal bir zaman dizgesini önermiştir.

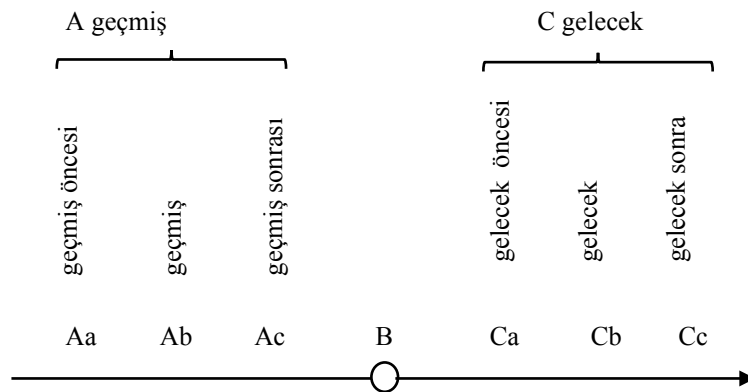
Jespersen (1951, s. 257), çalışmasında zamanı tablo 48’de görüldüğü gibi birincil olarak geçmiş (A), şimdi (B) ve gelecek (C) olmak üzere 3 ana bölüme ayırmıştır.

Tablo 48: Jespersen Zaman Çizgisi

İkincil olarak tablo 49’deki gibi “geçmiş” ve “gelecek” terimlerine “önce” ve “sonra” kavramlarını ekleyerek ‘geçmiş öncesi (Aa)’, ‘geçmiş sonrası’ ve ‘gelecek öncesi’ ve ‘gelecek sonrası’ terimlerini zaman çizgisine eklemiştir.

Tablo 49: Jespersen zaman çizgisi

Uzun⁵² (2004, s. 152) da Jespersen'in söylediklerine benzer olarak dillerde zamanın mutlak zamanlar ve göreceli zamanlar olmak üzere iki boyutta yansıtıldığına değinmiştir. Uzun'a (2004, s. 152) göre mutlak zamanlar geçmiş, şimdi ve gelecektir. Göreceli zamanlar ise, bu mutlak zamanlara göre zaman eksenine yerleşen zamanlardır. Bu bakımdan göreceli zamanlar mutlak zamanlar ile önceki (antirior, perfect, pluperfect) ve sonraki (posterior) olmak üzere iki yönlü bağlantı kurarlar. Mutlak zamanlardan şimdiki zaman konuşma (sözceleme) anında gerçekleşen iş, oluş ve durumun zamanıdır, ama pek çok doğal dilde başka görevler de yüklenir. Geçmiş zaman genelde konuşma anından önceki zamandır. Geçmiş zamanda eylemin bitip bitmediği, konuşma anına uzayıp uzamadığı gibi durumlar görünüş ile verilir. Gelecek zaman, konuşma anından sonraki zamandır, ama bu konumuyla geçmiş zamana benzer. Bununla birlikte gelecek zamanın gözlenmeyen, henüz gerçekleşmemiş olaylara yönelik olması bu zamanın sık sık kipsel görevler yüklenmesine de yol açar.

Zaman ulamının temel özelliğinin, tümcede gönderimde bulunulan iş, olay ya da oluşun süremini sözcelemenin zamanına (sözceleme zamanı 'şimdi'dir) bağlaması olduğunu belirten Lyons (1983, s. 273), bu açıdan zamanın, aynı zamanda tümce ve sözcenin özelliği olan gösterici ulam olduğunu vurgulamıştır.

Zamanın çok değişik biçimlerde sınıflanabileceğini düşünen Lyons'a (1983, s. 274) göre, bir kişi ileri sürüldüğü gibi zamanın yönünün doğada verildiğini kabul edebilir ama bu, belli dillerdeki zaman çözümlemesinde önemli olabilir de olmayabilir de. "Kuramsal sıfır noktası" (sözcelemenin 'şimdisi') hem 'gelecek' ile 'gelecek dışı' hem de 'geçmiş' ile 'geçmiş dışı' ikiliği ortaya çıkaracak şekilde 'geçmiş' veya 'gelecek' içine alınabilir. Farklı bir ikilik 'şimdi' ve 'şimdi-dışı' olabilir. Bu durum, zamanın yönüne gönderimde bulunmadan, 'şimdi' ve 'şimdi-dışı' arasındaki ayrıma dayanarak ortaya çıkarılabilir.

⁵²Uzun (2004), Türkçede zaman-kip ve görünüş üçlüsünü ayrıntılı bir şekilde tartışmış, geleneksel dilbilgisinde bu kavramlarla ilgili eksikliklere, yetersizliklere ve tuhaflıklara değinmiştir. Türkçede zaman-kip-görünüş üçlüsünü tartıştıktan sonra ortaya çıkması gereken kavramsallıkları şu şekilde vermiştir:

<i>görünüş</i>	<i>ekleri</i>	<i>kip</i>	<i>ekleri</i>	<i>zaman</i>	<i>ekleri</i>
sürme	-yor	tahmin	-acak	geçmiş	i-di
bitme	-dı	olasılık	-ar	geçmiş-dışı	∅
başlamama	∅	rivayet	-miş	olgusal	∅

Ayrıntılı bilgi için bkz: Uzun (2004, s. 165)

Lyons (1983, s. 274), İngilizcede temel zaman ayrımının, ‘geleneksel olarak’ ‘geçmiş’, ‘şimdi’ karşıtlığı biçiminde tanımlanan ayrım olduğunu; ama en iyisinin ‘geçmiş’, ‘geçmiş-dışı’ karşıtlığı olarak düşünülebileceğini belirtmiştir. Bunun nedeni olarak geçmiş zamanın tipik olarak ‘şimdi öncesine’ gönderimde bulunurken, geçmiş-dışının sözceleme zamanı ile eşzamanlı olmaması olduğunu; ‘zamansız’ ya da ‘sonsuz’ anlatımlar için (*Güneş doğudan doğar* vb.) ve birçok anlatımda geleceğe (şimdi sonrasına) gönderimde bulunmak için kullanıldığını vurgulamıştır.

Zamanın, kesintisiz bir şekilde devam eden bir akış olduğunu; başı, ortası ve sonu olmadığını belirten Erkman-Akerson ve Ozil (2015, s. 224), ancak, zamanı bu akışkan özelliğiyle ele almanın dünyayla baş edebilmek bakımından son derece engelleyici olduğundan söz etmişlerdir. İnsanların, zaman kavramına kendi sınırlı hayatları bakımından bir düzen getirdiklerine ve *geçmiş, şimdi ve gelecek* olmak üzere üç temel alt zaman dilimi oluşturduklarına değinmişlerdir. Geçmiş hatırlama ve değerlendirme, şu anda ve şimdi gerçekleşeni, geçmişten ayırabilme ve geleceği tasarlama yetisinin, insanların işlerini düzenlemede ve zamanı planlamada oldukça kolaylık sağladığı üzerinde durmuşlardır.

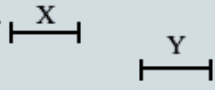
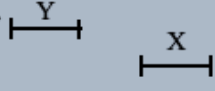
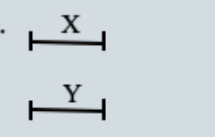
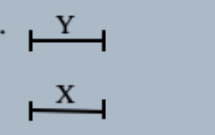
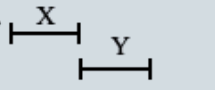
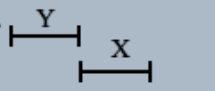
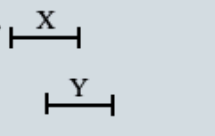
Zamanı aktarırken, konuşucunun, konuştuğu ana göre bir değerlendirme yaptığından, konuşma anını merkeze alarak zaman dilimlerini yerleştirdiğinden söz eden Erkman-Akerson ve Ozil (2015, s. 224), merkezin her zaman konuşma (sözceleme) anı, yani şu an, içinde bulunduğumuz zaman noktası olması gerektiğini vurgulamıştır. Örneğin geçmişte olmuş bir olayı aktarırken geçmişte bir noktada merkezin bulunabileceğine; bu durumda geçmiş, şimdi ve geleceğin geçmişteki bu anlatı noktasına göre değerlendirileceğine değinmiştir. Geçmişteki bir noktaya merkez alındığında, Türkçede biçimlerin değişeceğini, dilimlerin geçmişteki o noktanın çevresine yerleşeceğini belirtmiştir ve şu örneği vermiştir, ancak verdikleri örnek tümcede sözceleme zamanı, yeri ve konusu belirsizdir:

Ayşe çocukken sabahları erken kalk-ardı/ kalk-armış (geçmişte geniş). Sınavdan bir gün önce de erkenden kalk-ıyordu/ kalk-mıştı/ kalk-mışmış (geçmişte geçmiş). Oysa sınav günü saat çaldığında hala uyu-yordu/ uyu-yormuş (geçmişteki anlatı noktasından şimdi). Acaba okul başladığında da sınav gününde olduğu gibi geç saatlere kadar uyu-yacak mıydı/ uyu-yacak mıymış (geçmişteki nokta açısından gelecek)? (Erkman-Akerson ve Ozil, 2015, s. 225)

Bir tümcede anlatılan olay, başlangıç ve bitiş noktaları da göz önünde tutularak bir bütün halinde ele alındığında, tümceler arasında on dört olası dilbilgisel zaman ilişkisi

tanımlanabilir. Allen (1983:835), X ve Y olarak adlandırdığı iki olay arasında, çizelge 3'te gösterilen yedi dilbilgisel zaman ilişkisinin var olabileceğini, olaylar arasındaki ilişki tersine çevrildiğinde ise toplam on dört dilbilgisel zaman ilişkisi bulunduğunu söylemektedir. (Allen'dan aktaran Çetintaş-Yıldırım, 2010, s. 43)

Tablo 50: Allen'ın On Dört Olası Zaman İlişkisi⁵³

Zamansal İlişki	Zamansal İlişkinin Tümcelerle Gösterimi	Örnek	Açıklama
1. 	XXX YYY	Elimi, yüzümü <u>yıkadıktan sonra</u> biraz gazetelere baktım.	X, Y'den öncedir veya Y, X'den sonradır.
2. 	YYY XXX	Bu gibi sorunlarla karşılaşmamak için tatile <u>çıkmadan önce</u> iyi bir plan yapmak gereklidir.	Y, X'den öncedir veya X, Y'den sonradır.
3. 	XXX YYY	Biri gözünüze çok güçlü flaşlar <u>patlatırken</u> uyumaya çalıştığınızı düşünün.	X, Y ile eş zamanlıdır. X, Y olaylarının tam olarak aynı zamanda gerçekleşmesi söz konusudur.
3. 	YYY XXX	Kalp atışlarımızı <u>dinlediğimizde</u> ritmini duymak oldukça basit.	Y, X ile eş zamanlıdır. Y, X olaylarının tam olarak aynı zamanda gerçekleşmesi söz konusudur.
5. 	XXXYYY	Ders biter bitmez eve gideceğim.	X, Y ile karşılaşır. X olayının bitmesiyle Y olayının hemen arkasından başlaması söz konusudur.
6. 	YYYXXX	Eve gittiğim gibi uyuyacağım.	Y, X ile karşılaşır. Y olayının bitmesiyle X olayının hemen arkasından başlaması söz konusudur
7. 	XXX YYY		X, Y ile örtüşür. X olayının, Y olayı ile çakışması, üst üste binmesi söz konusudur.

⁵³ Çetintaş-Yıldırım (2010, s. 43)'in çalışmasından uyarlanmıştır.

8.		YYY XXX		Y, X ile örtüşür. X olayının, Y olayı ile çakışması, üst üste binmesi söz konusudur.
9.		XXX YYYYYY	Hiç unutmam bir yaz oturduğumuz şehre iki saat uzaklıktaki yazlığımızda akşam yemeğini <u>erken</u> kapı çalmıştı.	Y, X'i içerir. Y olayının, X olayını zamansal olarak kapsamı söz konusudur.
10.		YYY XXXXXX	Öyle bir şey sormadığı gibi ben onunla konuşmak istediğimde de yüzüme bile bakmadı.	X, Y'yi içerir. X olayının, Y olayını zamansal olarak kapsamı söz konusudur.
11.		XXX YYYYYY	İnternette alışveriş başladığından <u>beri</u> evden dışarı bir adım bile atmadan bilgisayarın başında alışveriş yapıyoruz.	X, Y'yi başlatır. X'teki olayın, Y'deki olayı başlatması söz konudur.
12.		YYY XXXXX	O ceketi <u>gördüğünüzden beri</u> aklınızdan çıkartamıyorsunuz.	Y, X'i başlatır. Y'deki olayın, X'teki olayı başlatması söz konudur.
13.		XXX YYYYYY	Film bitinceye <u>kadar</u> hiçbir şeyle ilgilenmem	X, Y'yi bitirir. X'teki olayın, Y'deki olayı bitirmesi söz konudur.
14.		YYY XXXXX	Ta ki sabah sadaka verdiğim yaşlı adamı akşam haberlerde görüp cebinde 500 lirası, bankada da milyonları olduğunu <u>öğreninceye kadar...</u>	Y, X'i bitirir. Y'deki olayın, X'teki olayı bitirmesi söz konudur.

Çetintaş-Yıldırım'a (2010, s. 44) göre şu an noktası sözcenin üretim zamanıdır ve zaman doğrusunda geçmiş ve geçmiş-dışı alanlarını birbirinden ayırır. Ulaş ekleriyle kurulan birleşik tümceler bir bütün olarak ele alındığında zaman doğrusunda bir zaman dilimine yerleştirilebilir. Ancak birleşik tümceyi oluşturan tümceciklerin arasındaki ilişkiyi açıklayabilmek için zaman doğrusuna bir başka nokta, diğer bir deyişle temel tümcenin başlangıç noktasını yerleştirmek gerekir.

- (1) Ali üniversiteden mezun olduğunda büyük bir kutlama yaptık.
 (2) Ali üniversiteden mezun olduğunda büyük bir kutlama yapacağız.

Yukarıdaki iki birleşik tümcenin zaman anlatımları açısından farklılaştığını belirten Çetintaş-Yıldırım (2010, s. 44-45), bu tümcelerin ilkinin temel tümcedeki eylemin üzerinde bulunan *-DI* zaman işlemcisinin [+geçmiş] özelliğinden dolayı şu an öncesinde herhangi bir noktaya yerleştirilebileceğinden; örnek (2)'de temel tümcenin eylemi üzerinde bulunan işlemci [-geçmiş] özellikli *-(y)AcAk* görünüş eki olduğu için karmaşık tümcenin geçmiş-dışı alanda bir noktaya yerleştirileceğinden söz etmiştir.

3.2. Ulaç Anlambirimlerinin Gösterdiği Zamansal İlişkiler

Yapılan çözülemeye göre Türkçe ulaç anlambirimlerinin gösterdiği zamansal ilişkiler /ardışıklık (öncelik-sonralık)/, /eşsüremlilik (eşzamanlılık)/, /içerme/, /başlatma/ ve /bitirme/dir. Bu çalışmada tümcelerarası zamansal ilişkileri gösteren ulaç anlambirimlerinin hangi zaman aralıklarında kullanılabildikleri betimlenmeye çalışılmıştır. Bu betimlemeler sırasında çözümlenen tümcelerde var olan kılınış ve görünüş⁵⁴ özellikleri de dikkate alınmıştır. Bunun yanı sıra zaman ulaç anlambirimleri içeren belirteç tümceciklerinin sözdizimsel özellikleri de göz önünde bulundurulmuştur.

3.2.1. /Ardışıklık/

Bazı ulaç anlambirimleri, eklendikleri tümceciklerle temel tümce arasında zamansal /ardışıklık/ ilişkisi kurmaktadır. Bu ilişki zamanda /öncelik/ ve zamanda /sonralık/ biçiminde gerçekleşmektedir. Başka bir deyişle zamansal /ardışıklık/ ilişkisi belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki olaydan önce gerçekleşip tamamlanması ya da temel tümcedeki olaydan sonra gerçekleşip tamamlanması yönünde ortaya çıkmaktadır. Tablo 51'de zamansal /öncelik/ ve /sonralık/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri yer almaktadır.

⁵⁴ Kılınış ve görünüş özellikleri ile ilgili ayrıntılı bilgi için bkz: Aydemir (2006), Y. Aksan (2003a), Y. Aksan (2003b), Y. Aksan (2004), M. Aksan ve Y. Aksan (2007), İbe-Akcan (2005), İbe-Akcan (2008), Comrie (1976), Erguvanlı-Taylan (2001), Dilâçar (1974), Karadoğan (2009), Karadoğan ve Hirik (2015), Uğurlu (2003), Bacanlı (2014), Aslan-Demir (2016), Erdem (2016), Johanson (2016).

Tablo 51: Ardışıklık İlişkisini Gösteren Ulaş Anlambirimleri

Ardışıklık			
Öncelik		Sonralık	
-(y)Ip	-DIĞI zaman	-mAdAn	
-DIktAn sonra	-(y)IncA	-mAdAn önce	
-(y)ArAk	-(A/I)r...-mAz	-(y)AcAĞI sırada	
-DIğIndA	-DIĞI gibi	-ken	

Yapılan çözülemeye göre zamanda /öncelik/ ilişkilerini gösteren ulaş anlambirimleri *-(y)Ip*, *-DIktAn sonra*, *-(y)ArAk*, *-DIğIndA*, *-DIĞI zaman*, *-(y)IncA*, *-(A/I)r...-mAz* ve *-DIĞI gibi*'dir. Bu ulaş anlambirimlerinin eklendiği belirteç tümcecikleri, bağlandıkları üst tümceğin ya da temel tümcenin eyleminden önce gerçekleşmektedir:

- (3) Boş banklardan birine oturup gazeteme göz gezdirmeye başladım. (52)
- (4) 1920 yılında askerden döndükten sonra ilk uzun metrajlı filmini çekti ve birden yıldız oldu. (20)
- (5) Yaşlıca bir bey, izin isteyerek, bankın diğer ucuna oturdu. (85)
- (6) Kullanıcı, ilacın etkilerinin azaldığının farkına vardığında ilacı yeniden alma çabasına giriyor. (8)
- (7) Kapıdan girilince avluya adım atılır. (4)
- (8) Gece yarısı onu telefonla arayıp 'alo' diyen sesini duyar duymaz, telefonu kapar. (4)
- (9) O kadar sinirlenmişim ki oradan kalktığım gibi gidip Aylin'e avazım çıktığı kadar bağırarak istedim. (17)

Örnek (3)'te *boş banklardan birine oturma* olayı, *gazeteye göz gezdirmeye başlama* olayından önce gerçekleşmektedir. Örnek (4)'te *askerden dönme* olayı, *ilk uzun metrajlı filmini çekme* olayından önce gerçekleşmiştir. Örnek (5)'te *yaşlı adamın izin istemesi*, *bankın diğer ucuna oturmasından* önce gerçekleşmiştir. Örnek (6)'da *kullanıcının, ilacın etkilerinin farkına varması*, *ilacı yeniden alma çabasına girmesinden* önce meydana

gelmektedir. Örnek (7)'de *kapıdan girilme, avluya adım atma* olayından önce gerçekleşir. Örnek (8)'de *sesini duyma* olayı, *telefonu kapama* olayından önce gerçekleşmektedir. Son olarak örnek (9)'da *kalkma* olayının *gitme* olayından önce gerçekleşeceği görülmektedir. Örneklerde de görüldüğü gibi belirteç tümcecikleri kuran bu ulaç anlambirimleri zamanda /öncelik/ ilişkilerini göstermektedir.

Yapılan çözümlenmeye göre zamanda /sonralık/ ilişkilerini belirginleştiren ulaç anlambirimleri ise *-mAdAn*, *-mAdAn önce*, *-(y)AcAğI sırada* ve *ken*'dir. *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi bilindiği gibi *önce* ilgecinin silinmesiyle *-mAdAn* şeklinde kullanılmaktadır. *-mAdAn* ulacının zamanda /sonralık/ ilişkisini gösterebilmesi için *-mAdAn önce* ulaç anlambiriminin, *önce* ilgecinin çıkarılmış biçimi olması gerekmektedir.

- (10) Psykhe, kendisini deliler gibi seven bu delikanlının yüzünü görmek istese de Eros bunu kabul etmiyordu, gece karanlıkta geliyor ve güneş doğmadan da gidiyordu. (31)
- (11) Bu nedenle yabancı bir ülkeye gitmeden önce o ülkenin amblemlerini araştırmanız rahat bir iletişim kurabilmeniz açısından yararlı olacaktır. (10)
- (12) Tam vazgeçip eve döneceğim sırada kapı açıldı. (1)
- (13) O akşam alnındaki bantlar biraz gevşemişti, tam bizden çıkarkarken yeniden bantladım ben. (72)

(10)'da *gitme* olayı, *güneş doğma* olayından önce gerçekleşmektedir. (11)'de *o ülkenin amblemlerini araştırma* olayı, *o ülkeye gitme* olayından önce gerçekleşmektedir. (12)'de *eve dönme* olayı, *kapının açılması* olayıyla kesintiye uğrayıp ondan sonra gerçekleşmektedir. *-(y)AcAğI sırada* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecigi, bağlandığı temel tümcenin eyleminin başlamasıyla kesintiye uğramış ve gerçekleşmemiş olabilir ya da temel tümcenin eyleminin gerçekleşmesinden sonra gerçekleşmiş olabilir. (13)'te *bantlama* olayı *çıkma* olayı gerçekleşmeden önce gerçekleşmektedir.

Tümceler arası zamansal /öncelik/ ve /sonralık/ ilişkisini gösteren bu ulaç anlambirimlerinin betimlemesi aşağıda ayrıntılı bir şekilde yapılmıştır.

3.2.1.1. /Öncelik/

Zamansal /*öncelik*/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri tablo 52’de yer almaktadır.

Tablo 52: Zamanda Öncelik İlişkisini Gösteren Ulaç Anlambirimleri

Öncelik		
-(y)Ip	-DIĞI zaman	-DIĞIndA
-DIktAn sonra	-(y)IncA	-DIĞI gibi
-(y)ArAk	-(A/I)r...-mAz	

3.2.1.1.1. -(y)Ip Ulaç Anlambirimi

Yapılan çözümlmeye göre zamansal /*öncelik*/ ilişkisini gösteren *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin eylemlerinin [+hedefte bitişli]⁵⁵ ve [-süreli] eylemler olduğu görülmüştür.

⁵⁶(14) a. Oyunu durdurup ‘faul’ kararı verdi. (91)

(14) b. Radyonun sesini kısıp daha dikkatli dinledim. (64)

(14) a ve b örneklerinde daha önce de belirtildiği gibi *-(y)Ip* ulaç anlambirimi ile kurulan belirteç tümcecikleri, temel tümcelerde aktarılan olayların zaman bilgilerini içermektedir. Bu tümcecikler ve temel tümceler arasında zamanda /*öncelik*/ ilişkisi bulunmaktadır. (14) a ve b örneklerinde temel tümcedeki olay geçmiş alanı içinde gerçekleşmektedir. (14) a örneğinde geçmiş alanı içinde gerçekleşen *oyunu durdurma* olayı tamamlandıktan sonra *faul kararı verme* olayının gerçekleştiği; (14) b örneğinde

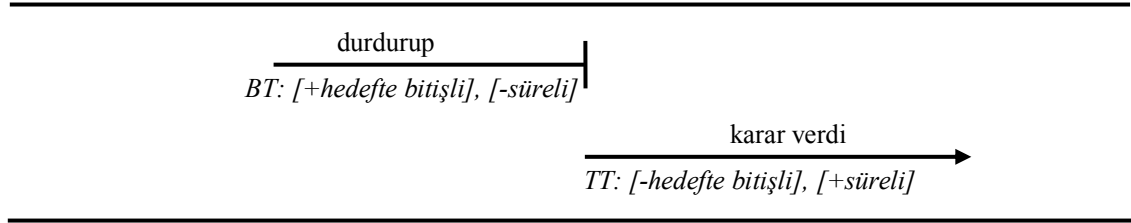
⁵⁵Bu çalışmada Aydemir (2006) tarafından önerilen terimler kullanılmıştır. [hedefte bitişli] terimi Aydemir (2006) tarafından önerilen ve daha sonra Çetintaş-Yıldırım (2010) ve M. Aksan ve Y. Aksan (2007) gibi dilbilimciler tarafından benimsenen bir terimdir. Dilciler tarafından bu terim için *sonlu*, *son noktali*, *bitimli*, *son sınırı vurgulayanlar* vb. terimler de kullanıldığı gözlenmektedir. (Karadoğan (2009), Karadoğan ve Hirik (2015), Uğurlu (2003), Bacanlı (2014), Aslan-Demir (2016), Erdem (2016))

Bir eylemin **hedefte bitişli** olması demek, bu eylemin betimlediği olayın içsel olarak amaçladığı bir hedefi olması ve bu hedefe ulaşıldığında olayın tamamlandığı, sonlandığı yorumu alması demek (Aydemir, 2006, s. 31). **Süreli** kavramı ise anlık olan ve olmayan olayları birbirinden ayırmak üzere kullanılmaktadır.

²⁵ Bu tümcelerde sürmekte olan olay bir kesintiye uğramaktadır. /p/ patlamalı ünsüzü de bu kesintiyi sesle vurgulamaktadır.

radyonun sesini kısma olayı tamamlandıktan sonra *dinleme* olayının gerçekleştiği görülmektedir. Bu tümcelerın zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 53: -(y)Ip Zamanda Öncelik İlişkisi

Bunlara ek olarak yapılan çözülemeye göre -(y)Ip ulaç anlambiriminin [\pm hedefte bitişli] ve [\pm süreli] eylemlere eklenmesiyle kurulan belirteç tümcecikleriyle bağı oldukları temel tümcelerın eylemleri arasında zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /tarz/ ilişkisinin de olduğu gözlenmiştir. Bir başka deyişle -(y)Ip ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğı, bağı olduğu temel tümceciğın eyleminin nasıl ve ne zaman yapıldığıyla ilgili bilgiler sunmaktadır. Belirteç tümceciğı, temel tümcedeki eylemin gerçekleşmesinden önce gerçekleşmekte, aynı zamanda bu eylemin yapılış biçimi hakkında bilgi vermektedir.

- (15) Bu yüzden panoların üzerine bir sinek kondurup “Burada pislik var.” mesajı veriyor. (138)

Örnek (15)’te *kondur-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] özelliklere sahip bir eylemdir. Bu belirteç tümceciğindeki *bir sinek kondurma* olayı gerçekleştikten sonra temel tümcedeki *mesajı verme* olayı gerçekleşmektedir. Aynı zamanda *mesaj verme* olayının nasıl gerçekleştiğı bilgisini de belirteç tümceciğının içerdiği gözlenmektedir.

-(y)Ip ulaç anlambirimli belirteç tümcecikleriyle bağı oldukları temel tümcelerın eylemleri arasında zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /neden/ ilişkisi de bulunmaktadır. Bu durumda belirteç tümceciğindeki eylemler genellikle [-hedefte bitişli] ve [+süreli] özellikler göstermektedir ya da [+hedefte bitişli] ve [-süreli] olup [-hedefte bitişli] ve [+süreli] gibi davranan eylemlerdir.

- (16) Sevgilisinin ona oyun oynadığını anlayıp uçarak oradan uzaklaştı. (153)

Örnek (16)’da -(y)Ip ulaç anlambiriminin ekli olduğu *anla-* eylemi [-hedefte bitişli] ve [+süreli] bir durum eylemidir. Bu belirteç tümceciğindeki tümceler arasındaki ilişki çok

anlamlılık sergilemektedir. Bu tümce “*Sevgilisinin ona oyun oynadığını anladı ve sonra uçarak oradan uzaklaştı.*” şeklinde yorumlandığında belirteç tümceciğindeki olay tamamlandıktan sonra temel tümcedeki olayın gerçekleşmeye başladığı anlaşılır. Bunun yanı sıra “*Sevgilisinin ona oyun oynadığını anladığı için uçarak oradan uzaklaştı.*” şeklinde yorumlanırsa /nedensellik/ ilişkisi göstermektedir.

Bunlara ek olarak yapılan çözülemeye göre temel tümcenin olumsuz olduğu yapılarda *-(y)Ip* anlambiriminin eklendiği eylemin de olumsuz bir davranış olarak algılandığı görülmektedir.

(17) Ama ben hiçbir zaman bakkala gidip “Bana oradan bir Sicheveppees ver abi” diyemedim. (75)

Örnek (17)’ye bakıldığında temel tümcenin yüklemine (diyemedim) olumsuz olduğu görülmektedir. Bu durumda *-(y)Ip* ulaç anlambirimine eklendiği eylem *gidemedim* anlamı taşımaktadır. Bir başka deyişle tümce şu şekilde algılanmaktadır: *Ama ben hiçbir zaman bakkala gidemedim (ve bundan sonra) “Bana oradan bir Sicheveppees ver abi” diyemedim.*

Buna benzer olarak birden fazla tümcecikten oluşan birleşik tümcelerde *-(y)Ip* anlambirimi ile kurulan tümcecikten sonra, olumsuz bir ulaç, ortaç ya da ad anlambirimiyle kurulan başka bir tümcecik varsa *-(y)Ip*’ın eklendiği eylem yine olumsuz algılanmaktadır.

(18) a. Bu sistemde hastalanıp tedavi olmaya ihtiyaç duymadan önce sağlığı korumak için çaba göstermek esastır. (157)

(18) b. Yaşamları boyunca Oscar töreninde kürsüye çıkıp meşhur teşekkür konuşmasını yapamayan oyuncular var. (54)

(18) a örneğinde kendisinden sonraki tümcecik olumsuz olduğu için *-(y)Ip* ulaç anlambirimine eklendiği *hastalanıp* eylemi olumsuz algılanıp *hastalanmadan önce* anlamı taşımaktadır ve “*Bu sistemde hastalanmadan (önce) ve tedavi olmaya ihtiyaç duymadan önce sağlığı korumak için çaba göstermek esastır.*” şeklinde algılanmaktadır.

(18) b örneğinde ise kendisinden sonra sıfat tümceciğinin olumsuz olması, *-(y)Ip* anlambirimine eklendiği *çıkıp* anlambirimine olumsuz algılanmasına neden

olmaktadır: *Yaşamları boyunca Oscar töreninde kürsüye çıkamayan ve meşhur teşekkür konuşmasını yapamayan oyuncular var.*

Yapılan çözülemeye göre zamansal /öncelik/ ilişkisini belirginleştiren *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerin eylemlerinin en çok *-DI* bitmişlik anlambirimiyle kullanıldığı ortaya çıkmıştır. Bununla birlikte *-(I)yor*, *-(I/A)r* ve *-(y)AcAk* anlambirimleriyle de kullanılabilirdiği görülmektedir. Ancak *-(I)yor* anlambiriminin kullanıldığı örneklere bakıldığında bu anlambirimimin şimdi noktasında gerçekleşmediği, şimdi öncesi ve şimdi sonrası alana yayıldığı görülmektedir. Çünkü zamanda /öncelik/ ilişkisi söz konusu olduğunda *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki olay tamamlandıktan sonra temel tümcedeki olay gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle temel tümcelerin eylemleri şimdi noktasında gerçekleşemez.

(19) a. Ama sonunda içeri girip yerlerimize oturduk. (43)

(19) b. Kıyıdaki mevcut binalar onarılıp turizm amaçlı kullanılıyor. (145)

(19) c. Sabahları hepimizden önce uyanır, bisikletiyle markete gidip taze ekmek alır. (67)

(19) d. Doktora telefon edip senin için randevu alacağım. (37)

(19) a örneğinde temel tümcedeki olay geçmiş alanı içinde gerçekleşmektedir. *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki *girme* olayı tamamlandıktan sonra *oturma* olayı gerçekleşmektedir. (19) b örneğinde sürerlik anlatan *-(I)yor* anlambiriminin kullanıldığı görülmektedir. Ancak bu tümcede *-(I)yor* anlambiriminin şimdi noktasını da içererek şimdi öncesi ve sonrası alanlara yayıldığı görülmektedir. (19) c örneğinin, (19) b'deki gibi *-(A/I)r* anlambirimi sürerlik aktardığı için şimdi noktasını da içine alarak şimdi öncesi ve şimdi sonrası alanlara yayılmaktadır. (19) d örneğinin gelecek alanı içinde *telefon etme* olayının tamamlanmasından sonra *randevu alma* olayının gerçekleşeceği görülmektedir.

Bunlara ek olarak yapılan çözülemeye göre *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerin yüklemelerinde *-mAk* adlaştırma anlambirimiyle kurulu adsıl öğelere de rastlanmıştır.

(20) a. En iyisi eve gidip dinlenmek. (39)

- (20) b. Köy halkının en büyük zevki onun etrafında toplanıp hikayelerini dinlemekmiş. (48)

Yapılan çözümlmeye göre *-(y)Ip* ulaç anlambirimi ile kurulan belirteç tümceciklerinin özneleri, bağlandıkları temel tümcelerin özneleriyle aynıdır.

- (21) a. Boş banklardan birine oturup gazeteme göz gezdirmeye başladım. (52)

- (21) b. Oyunu durdurup ‘faul’ kararı verdi. (91)

(21) a tümcesinde hem *-(y)Ip* anlambirimi ile kurulan tümceciğin öznesi (ben), hem de temel tümcenin öznesi (ben) aynıdır. (21) b’de de aynı durum söz konusudur. Bu örnekte yer alan tümcecik ve temel tümcenin özneleri ise *o* kişisidir.

Son olarak zamanda /öncelik/ ilişkisini belirginleştirdiği durumlarda *-(y)Ip* ulaç anlambiriminin eklendiği eylemlerin olumsuz olmadığı gözlenmiştir.

- (22) a. Bence izin alıp/ almayıp eve git.

- (22) b. Oyunu durdurup/ durdurmayıp ‘faul’ kararı verdi.

3.2.1.1.2. -DIktAn Sonra Ulaç Anlambirimi

Yapılan çözümlmeye göre zamanda /öncelik/ ilişkisini gösteren bu ulaç anlambirimi [\pm hedefte bitişli] ve [\pm sürelî] eylemlere eklenebilmektedir. Bu ulaçtaki “sonra” anlambirimi /öncelik/ ve /sonralık/ ilişkisini biçimsel olarak da göstermektedir.

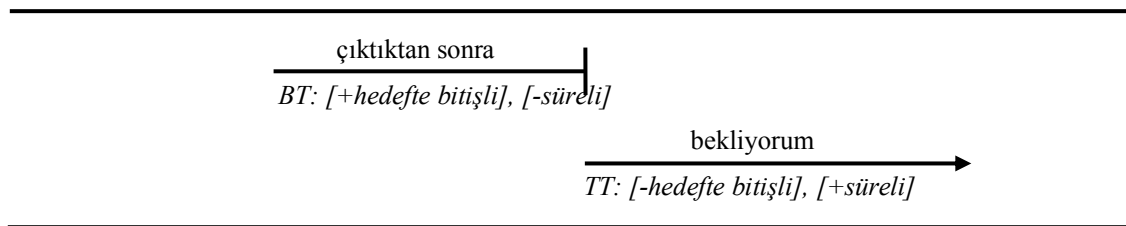
- (23) a. O zaman okuldan çıktıktan sonra Kızılay’da seni bekliyorum. (2)

- (23) b. Cebinde kalan son ekmek kırıntılarını da serptikten sonra ayağa kalktı... (17)

(23) a örneğinde belirteç tümceciğindeki *çıkma* olayı tamamlandıktan sonra belirteç tümceciğinin bağlı olduğu temel tümcedeki *bekleme* olayı; (23) b örneğinde ise belirteç tümceciğindeki *serpme* olayı tamamlandıktan sonra temel tümcedeki *ayağa kalkma* olayı gerçekleşmektedir. (23) a örneğinde temel tümcenin eyleminde sürerlik anlatan *-(I)yor* anlambirimi yer almaktadır. Ancak bu örnekte belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki olayların *-(I)yor* görünüşünde gelecek alanı içinde gerçekleşeceği görülmektedir. Zamanda /öncelik/ ilişkisi söz konusu olduğunda *-(y)Ip* ulaç

anlambiriminde olduğu gibi *-DIktAn sonra* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki olay tamamlandıktan sonra temel tümcedeki olay gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle temel tümcelerin eylemleri şimdi noktasında gerçekleşemez, şimdi öncesi ya da şimdi sonrasında gerçekleşebilir. Bu tümcelerin zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 54: -DIktAn sonra Zamanda Öncelik İlişkisi

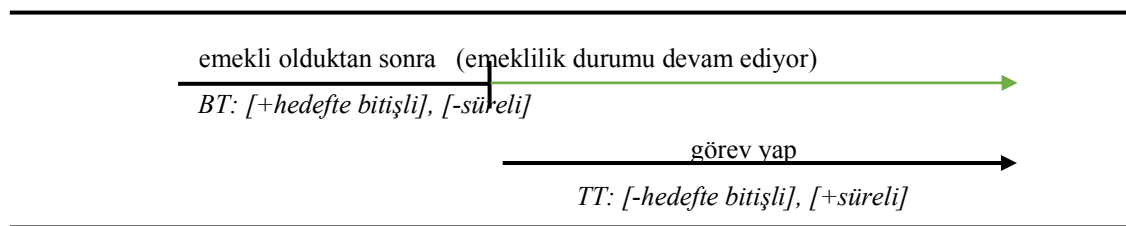

Yapılan çözümlmeye göre *emekli ol-*, *anne ol-* gibi *olma eylemlerine* eklendiği zaman belirteç tümceciğindeki olay/ durum gerçekleşmekte ve temel tümcedeki olay/ durum gerçekleşmeye başladığında da belirteç tümceciğindeki olay/ durum sürmektedir.

- (24) a. Pele emekli olduktan sonra, 1994'te Brezilya'nın spor bakanı olarak görev yaptı. (12)
- (24) b. ...anne olduktan sonra hamileliğin tam tersine fayda sağladığını söylüyor. (6)

(24) a örneğinde belirteç tümceciğindeki *emekli olma* olayı gerçekleşip tamamlanmıştır. Ancak temel tümcedeki *görev yapma* olayı başladığında da *emeklilik* durumu devam etmektedir. Buna benzer olarak (24) b örneğinde de üst tümcecikteki *fayda sağlama* durumu gerçekleşmeye başladığında *anne olma* olayı gerçekleşmiştir ve *annelik* durumu sürmektedir. Bu tümcelerin zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 55: -DIktAn sonra Zamanda Öncelik İlişkisi

Yapılan çözülemeye göre zamanda /öncelik/ ilişkisini gösteren *-DiktAn sonra* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcenin eyleminin *-(y)Ip* ulaç anlambiriminde olduğu gibi en çok *-DI* bitmişlik anlambirimiyle olmak üzere *-(I)yor* ve *-(I/A)r* anlambirimleriyle de kullanıldığı ortaya çıkmıştır.

- (25) a. 1920 yılında askerden döndükten sonra ilk uzun metrajlı filmini çekti ve birden yıldız oldu. (20)
- (25) b. Dışçiden çıktıktan sonra da annem ile alışveriş yapıyoruz⁵⁷. (1)
- (25) c. O zaman okuldan çıktıktan sonra Kızılay'da seni bekliyorum. (2)
- (25) d. Bu değişiklik yörüneye ulaştıktan hemen sonra başlar ve ağırlıksız ortamda kan, astronotun başında birikerek “şişkin yüz sendromu”na yol açar. (28)

(25) a örneğine bakıldığında *-DiktAn sonra* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecığının bağlandığı temel tümcedeki olayın geçmiş alanında gerçekleştiği görülmektedir. Belirteç tümcecigindeki *dönme* olayı tamamlandıktan sonra temel tümcedeki *film çekme* olayı gerçekleşmiş, geçmişte kalmıştır. (25) b ve c örneklerinde temel tümcenin eyleminde sürerlik anlatan *-(I)yor* anlambirimi kullanılmıştır. Ancak (25) b örneğinde *-(I)yor* anlambirimi şimdi noktasını da içererek şimdi öncesi ve sonrası alanlara yayılmaktadır. (25) c örneğinde ise belirteç tümcecigindeki ve temel tümcedeki olayların *-(I)yor* görünüşünde gelecek alanı içinde gerçekleşeceği görülmektedir. (25) d örneğinde ise *-DiktAn sonra* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecığının bağlandığı temel tümcenin *-(A/I)r* anlambirimi içerdiği görülmektedir. *-(A/I)r* anlambirimi taşıyan temel tümcenin eylemi şimdi noktasını da içererek şimdi öncesi ve sonrası alanlara yayılmış ve genel geçer doğrular anlamını vermektedir.

Yapılan çözülemede *-DiktAn sonra* ulaç anlambirimli kullanımlarda *-DiktAn* ve *sonra* arasına bir zaman belirteci yerleşebildiği görülmektedir.

- (26) Bu değişiklik yörüneye ulaştıktan *hemen sonra* başlar... (28)

Örnek (26)'da *ulaştıktan* ve *sonra* arasında *hemen* belirteci yer almaktadır. Hemen belirteci belirteç tümcecigindeki *ulaşma* olayı ile temel tümcedeki *başlama* olayı arasındaki zamanın kısalığını vurgular.

⁵⁷ HİTİT Yabancılar için Türkçe A1 ders kitabından alınmış olan bu tümcede, bu düzeyde öğrenciler gelecek zaman bilmedikleri için *-Iyor* kullanılmıştır.

Yapılan çözümlmeye göre *-DiktAn sonra* ulaç anlambilimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin özneleriyle bağlandıkları temel tümcelerin özneleri aynı da olabilir farklı da.

(27) a. Akşam işten çıktıktan sonra tamircide arabamı tamir ettirdim. (9)

(27) b. O gece Eros her şeyden habersiz uykuya daldıktan sonra Psykhe lambayı eline aldı ve yatağa yaklaştı. (19)

(27) a örneğinde hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesi *bendir*. (27) b örneğinde ise belirteç tümceciğinin öznesi *Eros*; temel tümcenin öznesi ise *Psykhe*'dir.

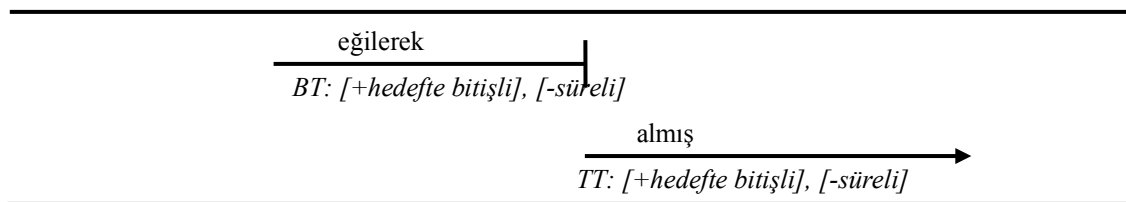
3.2.1.1.3. -(y)ArAk Ulaç Anlambilimi

Yapılan çözümlmeye göre zamanda /öncelik/ ilişkisini gösteren bir diğer ulaç anlambilimi olan *-(y)ArAk* ulaç anlambilimi genellikle [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] eylemlere eklenebilmektedir.

(28) Genç adam kibarca dinlemiş, eğilerek yerden bir deniz yıldızı daha almış... (86)

Örnek (28)'de *-(y)ArAk* ulaç anlambilimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki *eğilme* olayının tamamlanmasından sonra, temel tümcedeki *alma* olayı gerçekleşmektedir. Bu tümcelerin zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 56: -(y)ArAk Zamanda Öncelik İlişkisi

Yapılan çözümlmede bu ulaç anlambiliminin az sayıda [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] eylemlere eklendiği de gözlenmiştir.

(29) a. Yaşlıca bir bey, izin isteyerek, bankın diğer ucuna oturdu. (85)

(29) b. [...] en iyi ve doğru ifadeyi düşünerek bulma şansımız vardır... (91)

Yapılan çözümlemede *-(y)Ip* ulaç anlambiriminde olduğu gibi *-(y)ArAk* ekli belirteç tümcecikleriyle bağlı oldukları temel tümcelerin eylemleri arasında zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /tarz/⁵⁸ ilişkisinin de olduğu gözlenmiştir. Bir başka deyişle *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümcecigi, temel tümcedeki eylemin gerçekleşmesinden önce gerçekleşmekte, aynı zamanda bu eylemin yapılış biçimiyle ilgili bilgi vermektedir.

- (30) Anadolu Ateşi, 2002 yılında dünya turnesine başlayarak toplam 57 ülkede ve dünyanın birçok sahnesinde bu dans şovunu sanatseverlerle buluşturmuştur. (115)

Örnek (30)'da *başla-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] özelliklere sahip bir eylemdir. Bu belirteç tümcecigindeki *dünya turnesine başlama* olayı gerçekleştikten sonra temel tümcedeki *dans şovunu sanatseverlerle buluşturma* olayı gerçekleşmektedir. Aynı zamanda *dans şovunu sanatseverlerle buluşturma* olayının nasıl gerçekleştiğinin bilgisini de belirteç tümceciginin içerdiği gözlenmektedir.

Yapılan çözümlemede *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi ile kurulan belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerde *-(y)Ip* ve *-DIktAn sonra* ulaç anlambirimlerinde olduğu gibi en çok *-DI* bitmişlik anlambirimi kullanıldığı; bununla birlikte çok az olmakla beraber adların, *-(I)yor* ve *-(I/A)r* anlambirimlerinin kullanıldığı da ortaya çıkmıştır.

- (31) a. Yaşlıca bir bey, izin isteyerek, bankın diğer ucuna oturdu. (85)
- (31) b. Halk danslarını bale, modern dans ve dansın diğer disiplinleri ile sentezleyerek bütün dünyaya modern standartlarda bir gösteri, bir kültürel şölen sunmaktadır. (90)
- (31) c. Filmin kahramanlarından Victor Lazlow, Alman kampından kaçarak Casablanca'ya gelir. (92)

Geçmiş alanında gerçekleştiği görülen (31) a örneğinde *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecigindeki *izin isteme* olayının tamamlanmasından sonra, temel tümcedeki *oturma olayı* gerçekleşmektedir. (31) b örneğinde ise belirteç tümceciginin bağlandığı temel tümcenin eyleminin adlaştırma anlambirimi içeren bir ad yapısı olduğu

⁵⁸ Ayrıntılı bilgi için bkz 2.2.1.1.

görülmektedir. (31) c örneğinde temel tümcenin eylemi *-(A/I)r* sürerlik anlambirimi taşımaya rağmen geçmiş alanında gerçekleştiği bağlamdan anlaşılmaktadır.

Yapılan çözümlemede *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin öznelerinin, bağlandıkları temel tümcelerin özneleriyle aynı olduğu ortaya çıkmıştır.

(32) Yaşlıca bir bey, izin isteyerek, bankın diğer ucuna oturdu. (85)

Örnek (32)'de de hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesi *yaşlı adamdır*.

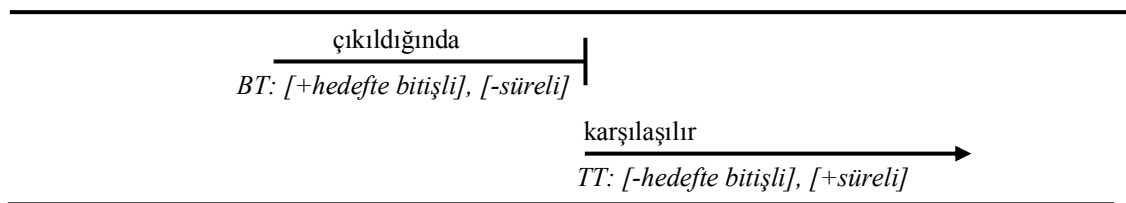
3.2.1.1.4. -DIĞIndA Ulaç Anlambirimi

Bu ulaç anlambirimi genellikle [+hedefte bitişli] ve [-süreli] eylemlere eklenebilmektedir.

(33) Merdivenle üst kata çıkıldığında ise odalara geçişi sağlayan genişçe bir alanla karşılaşılır. (2)

Örnek (33)'te *-DIĞIndA* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki *üst kata çıkma* olayının tamamlanmasından sonra, temel tümcedeki *genişçe bir alanla karşılaşma* olayı gerçekleşmektedir. Bu tümcelerin zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 57: -DIĞIndA Zamanda Öncelik İlişkisi

Bunlara ek olarak *-DIĞIndA* ulaç anlambirimi ile kurulu belirteç tümcecikleriyle bağlı oldukları temel tümcelerin eylemleri arasında zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /koşul/ ilişkisinin de olduğunu söylemek mümkündür.

(34) Merdiven altından geçtiğimizde ya da önümüze kara kedi çıktığında kötü olaylarla mı karşılaşırız? (43)

(34) örneğinde *-DIğIndA* ulaç anlambiriminin ekli olduğu belirteç tümceciği ile temel tümce arasında zamansal ilişkinin yanı sıra /koşul/ ilişkisi de bulunmaktadır. Bu tümce “*Merdiven altından geçtikten sonra ya da önümüze kara kedi çıktuktan sonra kötü olaylarla mı karşılaşırız?*” şeklinde yorumlanırsa belirteç tümceciğindeki olay tamamlandıktan sonra temel tümcedeki olayın gerçekleşmeye başladığı anlaşılabilir. Ancak “*Merdiven altından geçerse ya da önümüze kara kedi çıkarsa kötü olaylarla mı karşılaşırız?*” şeklinde yorumlandığındaysa /koşul/ ilişkisini belirginleştirdiği söylenebilir.

-DIğIndA ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin bağlı olduğu temel tümcelerin eylemlerinde *-(A/I)r* ve *-(I)yor* sürerlik anlambirimi, *-DI* bitmişlik anlambirimi ve son olarak adların kullanıldığı görülmektedir.

- (35) a. Boy uzaması olumlu bir etki gibi görünse de, aslında geçicidir, yeryüzüne dönüldüğünde eskiye dönüş olur ve bu süreçte şiddetli sırt ağrıları da astronotları çok rahatsız eder. (3)
- (35) b. Kullanıcı, ilacın etkilerinin azaldığının farkına vardığında ilacı yeniden alma çabasına giriyor. (8)
- (35) c. İlk bölümü bitirdiğimde kafamda soru işaretleri oluşmaya başladı. (5)
- (35) d. Akşam evine geldiğinde, her televizyon kanalında mutlaka bir film seyretme imkânı bulan yorgun bir baba için sinemaya gitme eylemi gerekli değildir. (13)

Örnek (35) a ve b’de *-(A/I)r* ve *-(I)yor* anlambirimleri temel tümcenin eylemine eklenerek, şimdi, şimdi öncesi ve şimdi sonrası alanda yer almakta ve alışkanlık anlatmaktadır. (35) c’de temel tümcenin eylemine eklenen *-DI* bitmişlik anlambirimi bu tümcedeki olayın geçmiş alanında gerçekleştiğini göstermektedir. (35) d’de ise temel tümcenin eyleminin adsıl bir yapıya sahip olduğu görülmektedir.

-DIğIndA ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin özneleriyle bağlandıkları temel tümcelerin öznelerinin aynı da farklı da olabileceği gözlemlenmiştir.

- (36) a. Kullanıcı, ilacın etkilerinin azaldığının farkına vardığında ilacı yeniden alma çabasına giriyor. (8)
- (36) b. Ona bizim bile ondan daha çok yorulduğumuzu, kendisinin nasıl bu kadar enerjik olduğunu sorduğumda; “İnsan hissettiği yaşadır...” diye cevap verir. (1)

(36) a örneğinde *-DIğIndA* ulaç anlambirimli belirteç tümcecığının öznesiyle, temel tümcenin öznesinin aynı (*o*) olduğu görülmektedir. (36) b örneğinde ise belirteç tümcecığının öznesi *ben*, temel tümcenin öznesi ise *o* kişisidir.

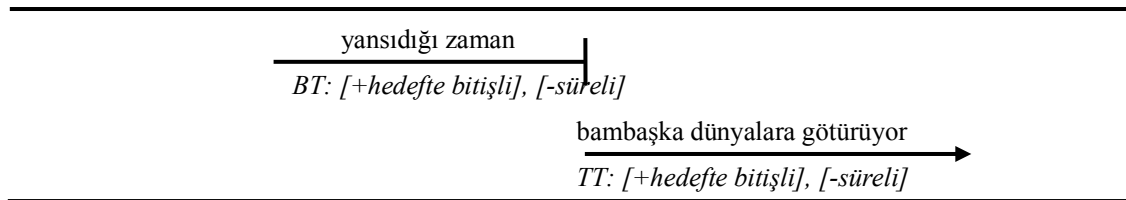
3.2.1.1.5. -DIğI Zaman Ulaç Anlambirimi

Bu ulaç anlambirimi genellikle [+hedefte bitişli] ve [-sürelil] eylemlere eklenmektedir.

(37) Koltuğunuza oturuyorsunuz, ardından ışıklar sönüp de perdeye görüntü yansıdığı zaman sinema sizi iki saatliğine bu dünyadan alıp bambaşka dünyalara götürüyor. (2)

Örnek (37)'de *-DIğI zaman* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecığindeki *görüntünün perdeye yansması* olayından sonra, temel tümcedeki *sinemanın bambaşka dünyalara götürmesi* durumu gerçekleşmektedir. Bu tümcelerin zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 58: -DIğI zaman Zamanda Öncelik İlişkisi

Yapılan çözümlemede altı *-DIğI zaman* ulaç anlambirimi taşıyan belirteç tümcecığine rastlanmıştır. Bu tümceciklerin bağlandıkları temel tümcelerde *-(I)yor*, *-(A/I)r*, *-DI* ve *-mIş* anlambirimleri taşıdığı gözlenmiştir.

(38) a. Artık alışveriş dediğimiz zaman aklımıza yalnızca caddelerdeki şık mağazalar, semtlerdeki kalabalık pazarlar ya da büyük alışveriş merkezleri gelmiyor. (1)

(38) b Yarışmacılar üç ay boyunca kendilerini göremezler ve gördükleri zaman da tanıyamazlar zaten. (4)

(38) c. Muhafız Dağı'ndan ilk defa masmavi Isık Göl'de bu beyaz gemiyi gördüğü zaman bu güzelliğin karşısında yüreğinde bir uğultu duydu. (3)

- (38) d. Genç adam, iş arkadaşının ona tutkulu bir aşkla bağlandığını fark ettiği zaman ise iş işten geçmiştir. (5)

Örnek (38) a ve b örneklerinde temel tümcelerde yer alan *-(I)yor* ve *-(A/I)r* sürerlik anlambirimleri, zaman çizgisinde diğer ulaç anlambirimlerinde olduğu gibi şimdi, şimdi öncesi ve sonrası alanda yer almaktadır. (38) c ve d’de ise temel tümcenin eylemi geçmiş alanında gerçekleşmiştir.

-DiğI zaman ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğiyle bağlandığı temel tümcenin öznesi aynı da farklı da olabilir.

- (39) a. Koltuğunuza oturuyorsunuz, ardından ışıklar sönüp de perdeye görüntü yansıdığı zaman sinema sizi iki saatliğine bu dünyadan alıp bambaşka dünyalara götürüyor. (2)
- (39) b. Muhafız Dağı’ndan ilk defa masmavi Isık Göl’de bu beyaz gemiyi gördüğü zaman bu güzelliğın karşısında yüreğinde bir uğultu duydu. (3)

(39) a örneğinde belirteç tümceciğinin öznesi *görüntü*; temel tümceninki ise *sinemadır*.

(39) b örneğinde ise hem belirteç tümceciğinin hem de bağlandığı temel tümcenin özneleri (*o*) aynıdır.

3.2.1.1.6. *-(y)IncA* Ulaç Anlambirimi

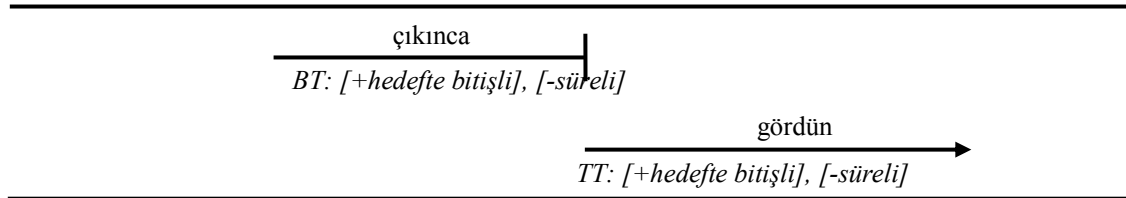
Yapılan çözümlenmede *-(y)IncA* ulaç anlambiriminin genellikle [+hedefte bitişli] ve [-sürelı] eylemlere eklendiğı ve bu durumlarda belirteç tümceciğindeki eylemin, temel tümcenin eyleminden önce gerçekleştiğı kesin olarak gözlenmektedir. Bir başka deyişle belirteç tümceciğindeki *-(y)IncA* ulaç anlambiriminin ekli olduğı eylem tamamlandıktan sonra temel tümcenin eylemi gerçekleşmektedir.

- (40) a. “Eee, anlat bakalım, köyün dışına çıkınca neler gördün bugün?” diye sorarlarmış. (2)
- (40) b. Kapıdan girilince avluya adım atılır. (4)

(40) a ve b örneklerinde belirteç tümceciğinde yer alan ve *-(y)IncA* ulaç anlambiriminin eklendiğı *çık-* ve *gir-* eylemleri [+hedefte bitişli], [+devingen] ve [-sürelı] eylemlerdir. Temel tümcedeki eylemler, belirteç tümceciğindeki bu eylemlerin tamamlanmasından

sonra gerçekleşmektedir. Bu tümcelerin zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 59: -(y)IncA Zamanda Öncelik İlişkisi

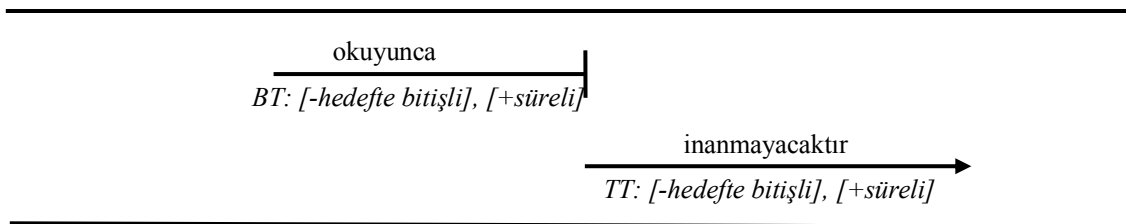

Bunlara ek olarak yapılan çözümlemelerde -(y)IncA ulaç anlambiriminin [-hedefte bitişli] eylemlere eklenmesiyle kurulan belirteç tümcecikleriyle bağlı oldukları temel tümcelerin eylemleri arasında zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /eşzamanlılık/ da olduğu gözlenmiştir.

(41) Onlar da, bu teoriyi okuyunca, büyük olasılıkla sizin gibi inanmayacak ve başlarını sallayacaklardır. (41)

Örnek (41) çokanlamlılık sergilemektedir. Bu tümce “Onlar da, bu teoriyi okuduktan sonra büyük olasılıkla sizin gibi inanmayacak ve başlarını sallayacaklardır.” biçiminde yorumlanırsa zamansal /öncelik/ ilişkisini göstermektedir ve zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 60: -(y)IncA Zamanda Öncelik İlişkisi

Bunun yanı sıra bu tümceyi “...bu teoriyi okumaya başlayacaklar ve okumaya devam ederken ... inanmayacak ve başlarını sallayacaklardır.” biçiminde de yorumlamak mümkündür. Bu durumda bu tümcede /eşzamanlılık/ söz konusudur, denilebilir. Bu tümcelerin /eşzamanlılık/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 61: -(y)IncA Zamanda Eşzamanlılık İlişkisi

okuyunca
BT: [-hedefte bitişli], [+süreli]
inanmayacaktır
TT: [-hedefte bitişli], [+süreli]

Bunlara ek olarak -(y)IncA ulaç anlambilimi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] olup [-hedefte bitişli] ve [+süreli] gibi davranan eylemlere de eklenebilir. Bu durumda belirteç tümcecikleriyle bağlı oldukları temel tümcelerinin eylemleri arasında zamansal /öncelik/ ilişkisi olduğunu söylemek mümkündür, ancak bu eylemlerin bir son noktası olmaması zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /neden/ ve /koşul/ ilişkisini veya sadece /neden/ ilişkisini sunmaktadır.

- (42) a. Bir kartal görüncü çiftlikteki öteki tavukları unutuyor, gökteki kartalları büyük bir hayranlıkla izliyormuş. (44)
- (42) b. Çalışmaya başlayıp kendi paranızı kazanınca istediğiniz yerde tatil yapacağınızı düşünmez miydiniz? (47)
- (42) c. 1963 yılında hayatını kaybedince Manisa halkınca şehre bir heykeli dikilmiştir. (40)

(42) a örneğinde -(y)IncA ulaç anlambiliminin ekli olduğu gör- eylemi [-hedefte bitişli] ve [+süreli] olan bir eylemdir. Bu belirteç tümceciğinde de açıkça görüldüğü gibi belirteç tümceciği ile temel tümce arasındaki ilişki çokanlamlılık sergilemektedir. Bu tümce “Bir kartal görüyor ve sonra çiftlikteki öteki tavukları unutuyor...” şeklinde yorumlanırsa belirteç tümceciğindeki olay tamamlandıktan sonra temel tümcedeki olayın gerçekleşmeye başladığı anlaşılabilir. Ancak “Bir kartal görüyor, bu nedenle çiftlikteki öteki tavukları unutuyor...” şeklinde yorumlandığında /neden/; “Bir kartal görürse çiftlikteki diğer tavukları unutuyor...” şeklinde yorumlandığıdaysa /koşul/ ilişkisini gösterdiği söylenebilir. (42) b örneğinde de aynı durumun söz konusu olduğu gözlenmektedir. [+hedefte bitişli] ve [-süreli] bir eylem olan kazan- eylemi para anlambilimiyle birlikte *para kazan-* biçiminde kullanıldığında [-hedefte bitişli] ve [+süreli] duruma gelmiştir. (42) a örneğinde olduğu gibi “...kendi paranızı kazandıktan

sonra istediğiniz yerde tatil yapacağınızı düşünmez miydiniz?” şeklinde yorumlanırsa *-(y)IncA* eki ile kurulan belirteç tümceciğiyle temel tümce arasında zamansal bir /öncelik/ ilişkisi olduğu anlaşılır. “...*kendi paranızı kazandığınız için istediğiniz yerde tatil yapacağınızı düşünmez miydiniz?”* şeklinde yorumlandığında /neden/; “...*kendi paranızı kazanırsanız istediğiniz yerde tatil yapacağınızı düşünmez miydiniz?”* şeklinde yorumlandığıdaysa /koşul/ ilişkisi ortaya çıkmaktadır. (42) c örneğindeyse, (42) a ve b örneklerinden farklı olarak zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /neden/ ilişkisi de göstermekte, ancak /koşul/ göstermemektedir. Bu durum temel tümcedeki bitmişlik görünüşüyle bağlantılıdır. /Koşul/ anlamı içeren tümceler geçmiş görünüşüyle kullanılmamaktadır.

Yapılan çözümlemelerde *-(y)IncA* ulaç anlambirimi ile kurulan belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerde *-DI* bitmişlik, *-(I/A)r/ -Iyor* sürerlik ve ad anlambirimleriyle kullanıldığı gözlenmiştir.

- (43) a. “Eee, anlat bakalım, köyün dışına çıkınca neler gördün bugün?” diye sorarlarmış. (2)
- (43) b. Kapıdan girilince avluya adım atılır. (4)
- (43) c. Neyse ki bugünlerde birisinin kırk yaşında olduğunu duyunca, “gençmiş” diyebiliyoruz. (8)
- (43) d. Benimki sabah uyanınca burnuma gelen sabun kokusudur. (3)

(43) a örneğinde temel tümcenin eylemine eklenen *-DI* bitmişlik anlambirimi, bu tümcedeki olayın geçmiş alanında gerçekleştiğini göstermektedir. (43) b ve c örneklerinde *-(A/I)r* ve *-Iyor* anlambirimi temel tümcenin eylemine eklenerek şimdi, şimdi öncesi ve şimdi sonrası alanda yer almakta ve alışkanlık anlatmaktadır. (43) d örneğinde ise temel tümcenin eylemi ad anlambiriminden oluşmaktadır.

-(y)IncA ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğiyle bağlandığı temel tümcenin öznesi aynı da farklı da olabilir.

- (44) a. Neyse ki bugünlerde birisinin kırk yaşında olduğunu duyunca, “gençmiş” diyebiliyoruz. (8)
- (44) b. Bir de Dünya’dan ayrılıp uzaya uçunca neler yaşadığımı düşünebiliyor musunuz? (6)

(44) a örneğinde hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesi *bizdir*. (44) b örneğinde belirteç tümceciğinin öznesi *o*, temel tümcenin öznesi ise *sizdir*.

3.2.1.1.7. -(A/I)r...-mAz Ulaş Anlambirimi

-(A/I)r...-mAz ulaş anlambirimi, hem belirteç tümceciğinde hem de temel tümcede [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] özelliklere sahip eylemlere eklenebilmektedir.

(45) a. Amsterdam 1928’de, bayanlar 800 metre yarış finalinde, sekiz sporcunun altısı bitiş çizgisini geçer geçmez yere yığıldı. (1)

(45) b. Hayko Cepkin, şöhret dünyasının içine girer girmez akılları karıştırmaya başladı. (3)

(45) a örneğinde belirteç tümceciğinde yer alan *geç-* eylemi ve temel tümcede yer alan *yığıl-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] eylemlerdir. Belirteç tümceciğindeki *bitiş çizgisini geçme* olayının hemen ardından *yere yığılma* olayı gerçekleşmekte ve tamamlanmaktadır. Bu tümce “...*sekiz sporcunun altısı bitiş çizgisini geçtikten hemen sonra yere yığıldı.*” biçiminde yorumlanabilir. Benzer şekilde (45) b örneğinde de belirteç tümceciğinde ve temel tümcede yer alan *gir-* ve *başla-* eylemleri [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] özellikler taşımaktadır. Belirteç tümceciğindeki *şöhret dünyasının içine girme* olayının hemen ardından *akılları karıştırmaya başlama* olayı gerçekleşmeye başlamıştır. Bu durumda bu tümce de “*Hayko Cepkin, şöhret dünyasının içine girdikten hemen sonra akılları karıştırmaya başladı.*” biçiminde yorumlanabilir. Bu tümcelerin zamansal /öncelik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 62: -(A/I)r...-mAz Zamanda Öncelik İlişkisi

geçer geçmez		yığıldı
BT: [+hedefte bitişli], [-sürelî] TT: [+hedefte bitişli], [-sürelî]		

Yapılan çözümlemede $-(A/I)r...-mAz$ ulaç anlambirimi ile kurulan belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerde $-DI$ bitmişlik ve $-(I/A)r$ sürerlik anlambirimiyle kullanıldığı gözlenmiştir.

(46) a. Psykhe'yi dünyanın en çirkin, en kötü erkeğine aşık etmekle görevliydi ancak kızı görür görmez ona aşık oldu. (2)

(46) b. Gece yarısı onu telefonla arayıp 'alo' diyen sesini duyar duymaz, telefonu kapar. (4)

(46) a örneğinde temel tümcenin eylemine eklenen $-DI$ bitmişlik anlambirimi, bu tümcedeki olayın geçmiş alanında gerçekleşip tamamlandığını göstermektedir. (46) b örneğinde ise $-(A/I)r$ anlambirimi temel tümcenin eylemine eklenerek şimdi, şimdi öncesi ve şimdi sonrası alanda yer almakta ve alışkanlık anlatmaktadır.

Yapılan çözümlemede bu ulaç anlambirimiyle kurulu çok az belirteç tümcecğine rastlanmıştır. Elde edilen tümcelerde bu ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin öznesiyle temel tümcenin öznesinin aynı olduğu görülmüştür.

(47) Hayko Cepkin, şöhret dünyasının içine girer girmez akılları karıştırmaya başladı. (3)

Örnek (47)'de hem belirteç tümcecğinin hem de temel tümcenin öznesi *Hayko Cepkin*'dir.

3.2.1.1.8. -DIĞI Gibi Ulaç Anlambirimi

Zamansal /öncelik/ ilişkisini belirginleştiren bir diğer ulaç anlambirimi $-DIĞI$ gibidir. Yapılan çözümlemede tek bir tümcede yer alan bu ulaç anlambirimi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] özellikli bir eyleme eklenmiştir.

(48) O kadar sinirlenmişim ki oradan kalktığım gibi gidip Aylin'e avazım çıktığı kadar bağırarak istedim. (17)

Örnek (48)'de belirteç tümcecğinde yer alan *kalk-* eylemi ve üst tümcecikte yer alan *git-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] eylemlerdir. Belirteç tümcecğindeki *kalkma* olayının hemen ardından üst tümcecikteki *gitme* olayı gerçekleşmekte ve tamamlanmaktadır.

3.2.1.2. /Sonralık/

Zamansal /sonralık/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri tablo (63)'te yer almaktadır.

Tablo 63: Zamanda Sonralık İlişkisini Gösteren Ulaç Anlambirimleri

Sonralık	
-mAdAn	-(y)AcAğI sırada
-mAdAn önce	-ken

3.2.1.2.1. -mAdAn Önce Ulaç Anlambirimi

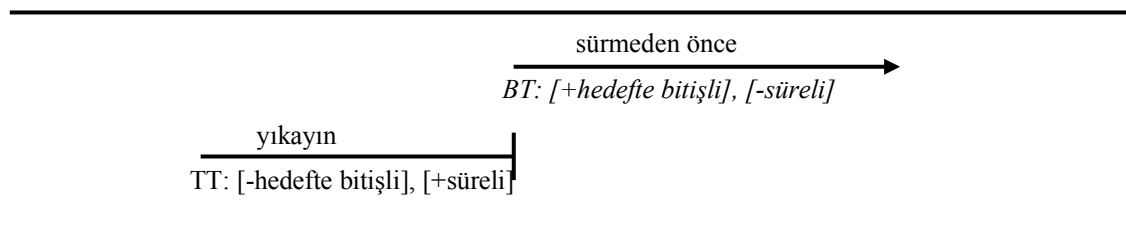
-mAdAn önce ulaç anlambirimi zamanda /sonralık/ ilişkisini aktarmada rol oynayan bir diğer ulaç anlambirimidir. *-mAdAn önce* ulaç anlambiriminin kullanıldığı tümcelerde temel tümcedeki olayın gerçekleşip tamamlandığı, daha sonra belirteç tümceciğindeki olayın gerçekleştiği görülmektedir.

(49) a. Maskeyi sürmeden önce yüzünüzü yıkayın sonra maskeyi uygulayın. (1)

(49) b. En başta dans vardı. Çünkü insanoğlu konuşarak anlaşmayı keşfetmeden önce hareketlerle anlaşıyordu. (8)

(49) a örneğinde temel tümcedeki *yıkama* olayı tamamlandıktan sonra belirteç tümceciğindeki *sürme* olayı gerçekleşir. (49) b örneğinde ise *hareketlerle anlaşma* olayı, *keşfetme* olayından önce gerçekleşmektedir. Bu tümcelerin zamansal sonralık ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 64: -mAdAn önce Zamanda Sonralık İlişkisi

-mAdAn ulaç anlambirimi, *-mAdAn önce* ulaç anlambiriminin eksiltili biçimidir. Ancak yapılan çözümlemede bütün *-mAdAn önce* ulaç anlambirimlerinin yerine *-mAdAn* ulaç anlambiriminin kullanılmadığı belirlenmiştir. Bunun nedeni olarak belirteç tümceciklerindeki eylemlerin kılınış değerleri gösterilebilir. Diğer bir deyişle [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] bir eyleme eklenen *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi eksiltili şekilde kullanılabilirken; [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] bir eyleme eklenen *-mAdAn önce* ulaç anlambiriminin eksiltili biçiminin zamanda /sonralık/ ilişkisinden çok /tarz/ ilişkisini gösterdiği ortaya çıkmıştır.

(50) a. Ancak bu yolculuklarda ödemeyi tatile çıkmadan önce yapmak gerekiyor.

(4)

(50) b. Geçmişin o çocuklarından biri olarak o günlerin hayali ile huzur buluyorum uyumadan önce. (6)

(50) a örneğinde belirteç tümcecigindeki *çık-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] bir eylemdir ve burada *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi yerine eksiltili biçimi olan *-mAdAn* ulaç anlambiriminin kullanımı herhangi bir anlam bulanıklığına neden olmamaktadır. Ancak (50) b örneğinde *uyu-* eylemi [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] bir eylemdir. Bu tümcede *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi yerine eksiltili biçimi olan *-mAdAn* ulaç anlambirimi kullanıldığında *-mAdAn* ulaç anlambirimi zamanda /sonralık/ ilişkisini değil, /tarz/ ilişkisini göstermektedir.

-mAdAn önce ulaç anlambirimiyle kurulan tümcelerde *-mAdAn* ve *önce* ilgeci arasına zaman belirteçleri yerleşebilir.

(51) İşe ya da okula başlamadan bir-iki gün önce eve dönün.

Örnek (51)'de *-mAdAn* ve *önce* arasında *iki gün önce* belirtecinin yer aldığı görülmektedir.

Yapılan çözümlemeye göre *-mAdAn önce* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciginin ve temel tümcenin öznesi aynı da farklı da olabilir.

(52) a. “... Her gece yatmadan önce o günün hesabını yapıp vicdanınızı kontrol etmek zorundasınız.” (5)

(52) b. (Psyche'ye) Eros gelmeden önce yanan bir lambanın üzerine vazoyu ters çevirip koymasını söylediler. (7)

(52) a'da belirteç tümceciğinin ve bağlandığı temel tümcenin öznesinin aynı olduğu gözlemlenirken; (52) b'de *-mAdAn önce* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciğinin öznesi *Eros*; temel tümcenin öznesi ise *o* (Psykhe) kişisidir.

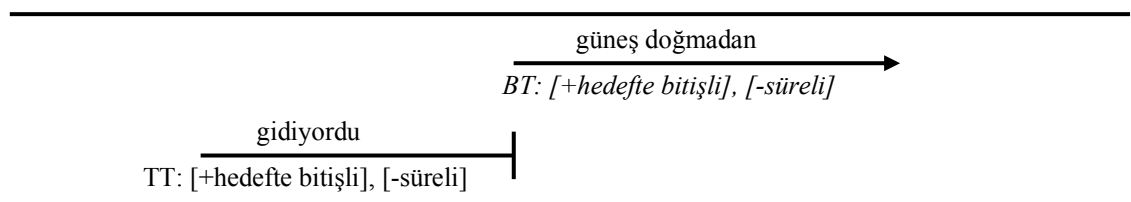
3.2.1.2.2. -mAdAn Ulaç Anlambirimi

Yapılan çözülemeye göre *-mAdAn* ulaç anlambirimi zamanda /sonralık/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimlerinden biridir. Ancak aslında bu ulaç anlambirimi zamanda /sonralık/ aktarımı gösteren *-mAdAn önce* ulaç anlambirimindeki *önce* ilgecinin eksiltilmiş biçimidir. Bu eksilteli *-mAdAn (önce)* anlambirimi, *-mAdAn* ulaç anlambiriminin gösterdiği farklı ilişkilerle sıklıkla karıştırılmaktadır. Bu ulaç anlambiriminin kullanıldığı tümcelerde temel tümcedeki olayın gerçekleşip tamamlandığı, daha sonra belirteç tümceciğindeki olayın gerçekleştiği görülmektedir.

(53) Psykhe, kendisini deliler gibi seven bu delikanlının yüzünü görmek istese de Eros bunu kabul etmiyordu, gece karanlıkta geliyor ve güneş doğmadan da gidiyordu. (31)

Örnek (53)'te temel tümcedeki *gitme* olayının gerçekleşip tamamlandığı, daha sonra belirteç tümceciğindeki *güneşin doğması* olayının gerçekleştiği görülmektedir. Bir başka deyişle *gitme* olayı, *güneş doğma* olayından önce gerçekleşmektedir. Bu tümcelerin zamansal /sonralık/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 65: -mAdAn Zamanda Sonralık İlişkisi

-mAdAn ulaç anlambiriminin zamansal /sonralık/ ilişkisi gösterdiği durumlarda belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi farklı olmaktadır. Ancak belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznelere aynı olduğu durumlara az da olsa rastlanmaktadır.

(54) a. Ben de bu şehir insanları gibi olmadan köye dönmek istiyorum. (30)

(54) b. Psykhe, kendisini deliler gibi seven bu delikanlının yüzünü görmek istese de Eros bunu kabul etmiyordu, gece karanlıkta geliyor ve güneş doğmadan da gidiyordu. (31)

(54) a'da hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesi *bendir*. (54) b örneğinde ise belirteç tümceciğinin öznesi *güneşken* temel tümcenin öznesi *Eros*'tur.

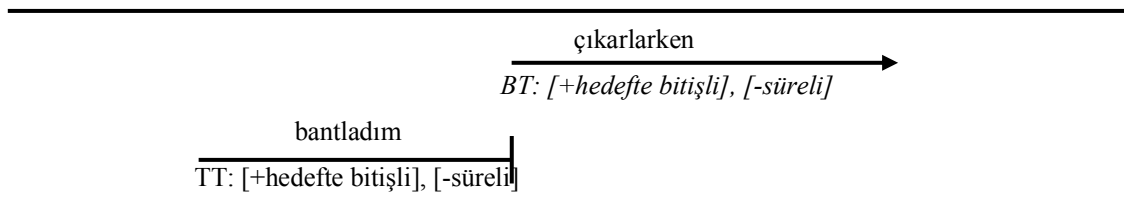
3.2.1.2.3. -ken Ulaş Anlambirimi

Yapılan çözümlenmeye göre *-ken* ulaş anlambirimi zamanda /sonralık/ ilişkisini *-(A/I)rken* ulaş anlambirimleriyle göstermekte ve [+hedefte bitişli], [-süreli] eylemlere eklenmektedir.

(55) O akşam alnındaki bantlar biraz gevşemişti, tam bizden çıkarlarken yeniden bantladım ben. (72)

(55) örneğinde belirteç tümceciğindeki *-(A/I)rken* ulaş anlambiriminin eklendiği çık-eylemi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] bir eylemdir. Bu tümcecikteki *çıkma* olayı, temel tümcedeki *bantlama* olayından sonra gerçekleşmektedir. Bu tümcelerin zamansal /sonralık/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 66: -ken Zamanda Sonralık İlişkisi

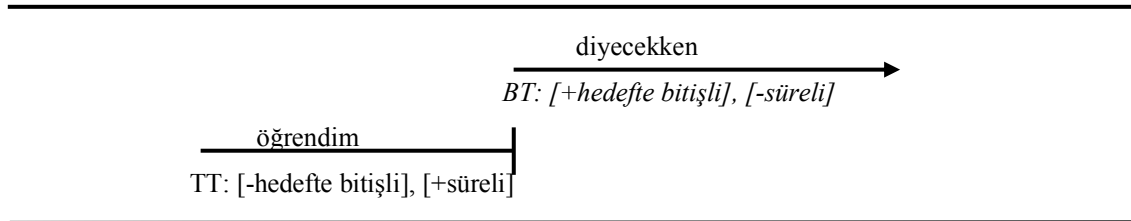

Buna ek olarak yapılan çözümlenmeye göre *-(y)AcAkken* ulaş anlambirimi de zamanda /sonralık/ ilişkisi göstermektedir. Ancak *-(y)AcAkken* ulaş anlambirimli belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki eylemden sonra gerçekleşebilir ya da hiç gerçekleşmeyebilir.

(56) Ben tam “Necla Teyze niçin çıktın balkona?” diyecekken beni kolumdan çekip “Gelsene. Çok güzel bir havai fişek gösterisi var. Balkondan beraber izleyelim.” dedi. (113)

Örnek (56)'da belirteç tümceciğindeki *diyecekken* olayı gerçekleşmeden hemen önce üst tümcecikteki *kolundan çekme* olayı gerçekleşmiş ve bu şekilde belirteç tümceciğindeki olay kesintiye uğramıştır. Bundan dolayı bu tümce çokanlambirimciktir ve tümceler arasındaki ilişki /ardışıklık (sonralık)/ + /kesinti/dir. Bu tümcelerin zamansal /sonralık/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 67: -ken Zamanda Sonralık İlişkisi

Tümceler arası zamanda /sonralık/ ilişkisini gösteren bu ulaç anlambiriminin eklendiği belirteç tümceciklerinin, bağlı oldukları temel tümcelerin eylemlerinde $-(A/I)r$ sürerlik ve $-DI$ bitmişlik anlambirimlerinin yer aldığı görülmüştür.

- (57) a. Hepsinin cebinde akrep vardır, en yakınlarına bile yardım ederken iki kez düşünürler. (71)
- (57) b. O akşam alnındaki bantlar biraz gevşemişti, tam bizden çıklararken yeniden bantladım ben. (72)

Örnek (57) a'da temel tümcenin eyleminde yer alan $-(A/I)r$ sürerlik anlambirimi, zaman çizgisinde diğer ulaç anlambirimlerinde olduğu gibi şimdi, şimdi öncesi ve sonrası alana yayılmakta ve alışkanlık anlamı katmıştır. (57) b örneğinde ise temel tümcenin eylemi geçmiş alanında gerçekleşmiştir.

-ken ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi aynı da farklı da olabilir.

- (58) a. Hepsinin cebinde akrep vardır, en yakınlarına bile yardım ederken iki kez düşünürler. (71)
- (58) b. O akşam alnındaki bantlar biraz gevşemişti, tam bizden çıklararken yeniden bantladım ben. (72)

(58) a örneğinde belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi *hepsidir*. (58) b örneğinde ise belirteç tümceciğinin öznesi *onlar*; temel tümcenin öznesi ise *ben*dir.

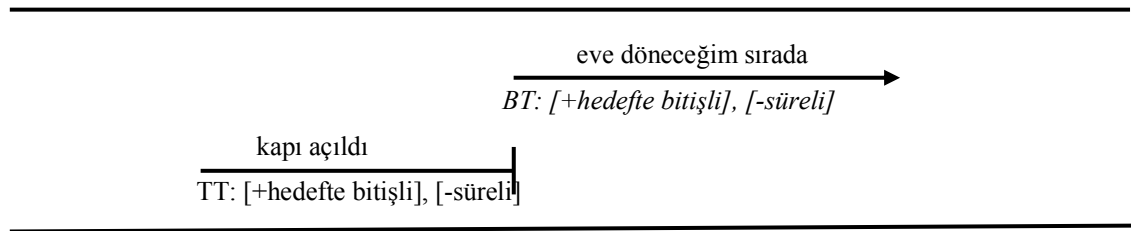
3.2.1.2.4. -(y)AcAğI Sırada Ulaç Anlambirimi

Yapılan çözümlemede tek bir örnekte karşılaşılan *-(y)AcAğI sırada* ulaç anlambirimi de zamanda /sonralık/ aktaran bir diğer ulaç anlambirimidir. *-(y)AcAken* ulaç anlambiriminde olduğu gibi bu ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki eylemden sonra gerçekleşebilir ya da hiç gerçekleşmeyebilir. Bu tümcelerin zamansal /sonralık/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

(59) Tam vazgeçip eve döneceğim sırada kapı açıldı. (1)

Örnek (59)'da belirteç tümceciğindeki *eve dönme* olayı gerçekleşmeden hemen önce temel tümcedeki *kapının açılması* olayı gerçekleşmiş ve bu şekilde belirteç tümceciğindeki olay kesintiye uğramıştır, ama iki olayın birlikte olduğu çok kısa bir süre oluşmuştur.

Tablo 68: -mAdAn önce Zamanda Sonralık İlişkisi

3.2.2. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/

/Eşsüremlilik/, belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olayın zamansal olarak aynı noktada başlayıp bitmesidir. Yapılan çözümlemeye göre tümceler arasındaki /eşsüremlilik/ ilişkilerini gösteren ulaç anlambirimleri *-ken*, *-DIkçA*, *-(y)Ip*, *-(y)ArAk* ve *-DIğIndA*'dır.

Tablo 69: Eşsüremlilik İlişkisini Gösteren Ulaç Anlambirimleri

Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)	
-ken	-(y)ArAk
-DIkçA	-DIğIndA
-(y)Ip	

3.2.2.1. -ken Ulaç Anlambirimi

/Eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimlerinden biri *-ken*'dir. Yapılan çözümlemede *-ken* ulaç anlambiriminin *-(A/I)r* anlambirimiyle kullanıldığında /eşsüremlilik/ ilişkisini gösterdiği; bunun yanı sıra çoğunlukla hem belirteç tümceciğindeki hem de temel tümcedeki eylemlerin [-hedefte bitişli] ve [+süreli] özelliklere sahip olduğu gözlenmektedir. Bir başka deyişle [-hedefte bitişli] ve [+süreli] eylemlere *-(A/I)rken* ulaç anlambiriminin eklenmesi ile kurulan bir belirteç tümceciğindeki olayla, bu belirteç tümceciğinin bağlandığı temel tümcedeki olayın eşsüremlilik olarak gerçekleştiği ortaya çıkmıştır.

(60) a. Ama ben çocukluğumda yalnızca mimik ve hareketlerin olduğu sessiz komedi filmlerini seyrederken kahkahalarla güldüğümüzü hatırlıyorum. (51)

(60) b. Yazarken sesli tekrar yaparlar. (53)

(60) a örneğinde belirteç tümceciğindeki *seyret-* eylemi ve temel tümcedeki *düşün-* eylemi [-hedefte bitişli] ve [+süreli]'dir. Belirteç tümceciğindeki *seyretme* ve üst tümcecikteki *gülme* olayları geçmiş alanı içerisinde bir noktada başlamış ve belirsiz bir süre eşsüremlilik olarak devam etmiştir. (60) b örneğinde ise temel tümcenin eylemi üzerinde *-(A/I)r* sürerlik anlambiriminin yer alması bu tümcedeki olayların geçmiş dışı alanda gerçekleştiğini göstermektedir. Bu tümcede de belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olay yukarıda da belirtildiği gibi belirsiz bir noktada eşsüremlilik göstermektedir. Bu belirsizlik, her iki olayın aynı anda ya da farklı zamanlarda başlayabileceği, bir başka deyişle birinin önce, diğerinin sonra başlayabileceği ama sonra birlikte devam ettiği anlamına gelmektedir. Bu tümcelerin /eşsüremlilik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 70: -ken /Eşsüremlilik/ İlişkisi

seyrederken	→
<i>BT: [-hedefte bitişli], [+süreli]</i>	
düşündüm	→
<i>TT: [-hedefte bitişli], [+süreli]</i>	

Az da olsa hem *-(A/I)rken* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki hem de temel tümcedeki eylemlerin [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] özelliklere sahip olduğu gözlenmektedir.

- (61) Daha sonra Robertson öyküye; geminin hızla su aldığını, alarm verildiğini, kadınların ve çocukların filikalara bindirildiğini, Avrupa'nın en ünlü ve zengin kişilerinin birbirlerine veda ederken dev yolcu gemisi Titan'ın buzlu kutup sularına gömüldüğünü anlatarak devam ediyordu. (44)

Örnek (61)'de belirteç tümceciğindeki *veda et-* eylemiyle bu belirteç tümceciğinin bağlandığı ad tümceciğindeki *gömül-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-sürelî]'dir. Bu tümceciklerin bağlandıkları temel tümcedeki eylemde yer alan *-(I)yordu* anlambirimi bu tümcedeki olayların geçmiş alanında gerçekleştiğini göstermektedir. Buna ek olarak *-(I)yor* sürerlik anlambirimi *veda etme* ve *gömülme* olaylarının, geçmiş alanında belirsiz bir süre, tekrarlı bir eşsüremlilik sergilemesini sağlamaktadır. Bu durumda *veda et-* ve *gömül-* eylemleri [+sürelî] özellik kazanmaktadır. Bu tümcelerin /eşsüremlilik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 71: -ken /Eşsüremlilik/ İlişkisi

en ünlü ve zengin kişiler veda ederken	→
<i>BT: [+hedefte bitişli], [-sürelî]</i>	
Titan buzlu kutup sularına gömülüyordu	→
<i>TT: [+hedefte bitişli], [-sürelî]</i>	

Bu ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciklerinin bağlı olduğu temel tümcelerin adsıl yüklemelere de sahip olduğu gözlenmektedir.

- (62) Fırtınalı denizde zorlukla savaşırken yanımda sadece teknik ekibimin telsizle desteği vardı. (43)

Örnek (62)'de yer alan *savaş-* eylemi [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] özelliklere sahiptir. Geçmiş alanı içerisinde belirteç tümceciğinde yer alan *savaşma olayı* ile temel tümcede yer alan *teknik ekibin telsizle destek olma* olayı eşsüremlî olarak gerçekleşmektedir. Bu örnekte *teknik ekibin telsizle destek olma* [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] özellikler taşımaktadır. Bu tümcenin /eşsüremlilik/ ilişkisi şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 72: -ken /Eşsüremlilik/ İlişkisi

fırtınalı denizde savaşırken	→
BT: [-hedefte bitişli], [+süreli]	
teknik ekibin desteğinin olması	→
TT: [-hedefte bitişli], [+süreli]	

Yapılan çözümlemede belirteç tümceciğindeki adsıl bir öğeye eklenen *-ken* ulaç anlambiriminin /eşsüremlilik/ gösterdiği bir örneğe de rastlanmıştır.

(63) Ama Extramagazine dergisi, tüm sayfaları açıkken 148 metrekairelik bir alanı kaplayacak. (37)

Örnek (63)'te *tüm sayfaları açık* anlambirimleri durum olarak davranmakta ve [-hedefte bitişli], [-devingen] ve [+süreli] özellikler taşımaktadır. Belirteç tümceciğinde aktarılan *tüm sayfaları açık olma* durumuyla temel tümcedeki *148 metrekairelik bir alanı kaplama* olayı şimdi sonrası bir noktada /eşsüremlilik/ göstermektedir. Bu tümcelerin /eşsüremlilik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 73: -ken /Eşsüremlilik/ İlişkisi

tüm sayfalar açıkken	→
BT: [-hedefte bitişli], [+süreli]	
148 metrekairelik bir alan kaplayacak	→
TT: [-hedefte bitişli], [+süreli]	

Bunlara ek olarak yapılan çözümlemeye göre genellikle [-hedefte bitişli] ve [+süreli] eylemlere ve bu özellikleri sergileyen adsıl öğelere eklendiği durumlarda *-ken* ulaç anlambirimiyle kurulmuş belirteç tümceciklerinin temel tümceyle arasında /eşsüremlilik/ ilişkisinin yanı sıra /içerme/ ilişkisi de sergilendiği söylenebilir.

(64) a. Türkçeyi öğrenirken yaşadığım mutlulukları, umutsuzlukları dilimin döndüğü kadarıyla size de anlatacağım. (108)

(64) b. Çünkü çocuklar ekran karşısındayken yalnızca hareketsiz kalmıyor; sürekli çikolata, cips gibi sağlıksız yiyecekler de yiyorlar. (99)

(64) a örneğinde *öğren-* eylemi [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] bir durum eylemidir. Belirteç tümcecindeki *Türkçeyi öğrenme* olayı, bağlı olduğu üst tümcecikte yer alan *yaşadığı mutluluklar ve umutsuzlukla* olayı geçmiş alanı içerisinde bir noktada çakışmış ve belirsiz bir süre eşsüremli olarak devam etmiştir. Aynı zamanda *Türkçe öğrenme* olayının uzun süreli bir süreç olması üst tümcecikteki olayı içerdiği bilgisini de sunmaktadır. (64) b örneğinde ise adsıl bir ögeye eklenen *-ken* ulaç anlambirimli bir belirteç tümcecigi yer almaktadır. Bu örnekte *ekran karşısında* anlambirimleri durum olarak davranmakta ve [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] özellikler taşımaktadır. Belirteç tümceciginde aktarılan *ekran karşısında olma* durumuyla temel tümcedeki *yeme* olayı şimdi noktasını da içine alan şimdi öncesi ve şimdi sonrası bir noktada eşsüremlilik göstermektedir. Bununla birlikte *ekran karşısında olma* olayı *yeme* olayından daha uzun bir süreç olduğundan belirteç tümceciginin temel tümcecigi zamansal olarak içerdiği de söylenebilir.

Yukarıdakine benzer olarak yapılan çözümlemede *-ken* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümceciginin /eşsüremlilik/ ilişkisinin yanında /koşutluk (paralellik)/ ilişkisi de sergilediği örneklere rastlanmıştır.

(65) a. Necla Teyzeyle karanlıkta patlayan rengarenk ışık demetlerini izlerken kendi kendime gülüyordum. (111)

(65) b. Biz sabah mahmurluğuyla güne başlamaya çalışırken o çoktan kahvaltı masasını hazırlamış, elinde gazetesi bizi beklemektedir⁵⁹. (115)

(65) a örneğinde *ışık demetlerini izleme* olayıyla *kendi kendine gülme* olayının eşsüremli olarak gerçekleştiği, aynı zamanda koşutluk (paralellik) ilişkisini de gösterdiği söylenebilir. (65) b örneğinde de aynı durum söz konusudur. Belirteç tümcecigindeki *bizim güne başlamaya çalışma* sürecimizde temel tümcede yer alan *onun bizi elinde gazetesiyle beklemesi* şimdi noktasını da içine alan şimdi öncesi ve şimdi sonrası bir noktada /eşsüremlilik/ ve /koşutluk/ göstermektedir. Ayrıca belirteç tümcecigindeki olayla temel tümcedeki olaylar arasında farklılıklar yoluyla gerçekleştirilen bir /karşılaştırma/ söz konusudur.

⁵⁹ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Biz gözlerimizde sabah mahmurluğuyla güne başlamaya çalışırken o çoktan kahvaltı masasını hazırlamış, elinde gazetesi bizi bekliyor olur.

Sözdizimsel açıdan bakıldığında ise /eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren bu ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin öznesiyle temel tümcenin öznesinin aynı da olabileceği, farklı da olabileceği gözlenmektedir.

(66) a. Kitap içinde bir bölümü ararken dakikalarca sayfaları karıştırıyorduk... (45)

(66) b. Sahada takımımızın futbolcuları kucaklaşarak birbirlerini tebrik ederken bazı seyirciler de sahaya inerek futbolcuları kutladı. (42)

(66) a örneğinde hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesi *bizken*; (66) b'de belirteç tümceciğinin öznesi *futbolcular*; temel tümcenin öznesi ise *seyircilerdir*.

3.2.2.2. -DİKÇA Ulaç Anlambirimi

Yapılan çözümlemede *-DİKÇA* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecikleriyle temel tümcenin kimi durumlarda tekrarlı bir şekilde /eşsüremlilik/ gerçekleştiği kimi durumlarda sürekli bir şekilde /eşsüremlilik/ gösterdiği gözlenmektedir.

Yapılan çözümlemede *-DİKÇA* ulaç anlambiriminin çoğunlukla [-hedefte bitişli] ve [+süreli] eylemlere eklendiği görülmektedir. Bu şekilde kurulup /eşsüremlilik/ ilişkisi gösteren belirteç tümceciklerindeki olayların sürekliliği ya da uzun bir süre gerçekleşmesi söz konusudur. Bununla birlikte bu tümceciklerde aynı zamanda /koşutluk/ ilişkisinin de görüldüğü söylenebilir.

(67) Yani dünya döndükçe bazı türlerin yok olması olağandır. (5)

Örnek (67)'de [-hedefte bitişli] ve [+süreli] kılınış değerlerine sahip *dön-* eylemi yer almaktadır. Bu tümcede belirteç tümceciğindeki olayın sürekli gerçekleştiği görülmektedir. Bu tümcede belirteç tümceciğindeki olay başlamış ve devam ederken belirsiz bir noktada temel tümcedeki olay gerçekleşmeye başlamıştır. Dolayısıyla bu noktadan sonra iki olay eşsüremlilik ve paralel olarak gerçekleşmektedir. Bu tümcenin /eşsüremlilik/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 74: -DIKÇA /Eşsüremlilik/ İlişkisi

dünya döndükçe
<i>BT: [-hedefte bitişli], [+süreli]</i>
bazı türlerin yok olması
<i>TT: [-hedefte bitişli], [+süreli]</i>

Yapılan çözümlemede *-DIKÇA* ulaç anlambiriminin [+hedefte bitişli] ve [-süreli] eylemlere de eklendiği görülmektedir. Bu durumlarda belirteç tümceciklerindeki olaylar tekrarlanarak gerçekleşir, buna bağlı olarak temel tümcedeki olaylar da tekrarlanarak gerçekleşmektedir. Bir başka deyişle belirteç tümceciğindeki olay tamamlandıktan sonra temel tümcedeki olay gerçekleşmeye başlar. Bu durum sık ya da uzun aralıklarla tekrar eder. Bu şekilde belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki olaylar zamanda tekrarlanmakta ve eşsüremlilik sergilemektedir. Bununla birlikte /neden/ ilişkisi de sergilediği görülmektedir.

(68) Alman iki de bir “Ulan Kenan Bey” dedikçe, öbür üyeler de kıs kıs gülüyorlarmış. (11)

Örnek (68)’de belirteç tümceciğindeki *de-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] özelliklere sahiptir. Belirteç tümceciğindeki *deme* olayıyla temel tümcedeki *gülme* olayları eşsüremlilik bir biçimde tekrarlanarak gerçekleşmektedir. /Eşsüremlilik/ ilişkisinin gösterildiği bu tümcenin “Alman iki de bir “Ulan Kenan Bey” dediği için öbür üyeler de kıs kıs gülüyorlarmış.” şeklinde yorumlaması durumunda aynı zamanda /nedensellik/ ilişkisini de gösterdiği söylenebilir.

Tablo 75: -DIKÇA /Eşsüremlilik/ İlişkisi

<i>BT: [+hedefte bitişli], [-süreli]</i>		
<i>TT: [+hedefte bitişli], [-süreli]</i>		

Bunlara ek olarak *-DIKÇA* ulaç anlambiriminin eklendiği *gün geç-* anlambirimleriyle bir araya gelerek sürekli bir /eşsüremlilik/ sergilediği söylenebilir.

(69) Caz yalnızca geçmişte değil, bugünde en çok sevilen ve popülaritesi gün geçtikçe artan müzik türlerinden biridir. (20)

Sözdizimsel açıdan bakıldığında ise /eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren bu ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin öznesiyle temel tümcenin öznesinin aynı da olabileceği, farklı da olabileceği gözlenmektedir.

(70) a. Sanırım biz de “Modernleştikçe” uzaklaştık. (15)

(70) b. Hareketler çoğaldıkça birleşik hareketler ortaya çıktı ve bu hareketler giderek dansa dönüştü. (13)

(70) a örneğinde hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesi *bizken*; (70) b’de belirteç tümceciğinin öznesi *hareketler*; temel tümcenin öznesi ise *birleşik hareketlerdir*.

3.2.2.3. -(y)Ip Ulaç Anlambirimi

Tümceler arasındaki /eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimlerinden bir diğer ulaç anlambirimi *-(y)Ip*’tır. Bu ulaç anlambiriminin de yapılan çözümlemede /eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren örneklerinin çok az olduğu görülmüştür.

(71) Bütün gün evde kalıp televizyondaki programların hepsini seyrettim. (121)

Örnek (71)’de belirteç tümceciğinde yer alan *kal-* eylemi [-hedefte bitişli] ve [+sürelî] bir durum eylemidir. Belirteç tümceciğindeki *evde kalma* durumuyla temel tümcedeki *seyretme* olayları geçmiş alanı içerisinde belli bir noktada başlayıp eşsüremlî bir şekilde belirsiz bir süre devam etmektedir.

Bunlara ek olarak yapılan çözümlemede *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümcecikleri /eşsüremlilik/ (eşzamanlılık) ilişkisi sunmasının yanı sıra tümceler arasındaki /tarz/ ilişkisini de göstermektedir.

(72) Annem baktı ki sonu gelmeyecek, kaşlarını çatıp “Sus bakayım, ağzına biber doldururum!” diye bağırdı. (147)

Örnek (72)’de belirteç tümceciğinde yer alan *kaşlarını çatma* durumuyla temel tümcedeki *bağırma* olayının geçmiş alanı içerisinde belirsiz bir süre eşsüremlî bir şekilde sürdüğü görülmektedir. Bunun yanı sıra bu belirteç tümceciği temel tümcenin

nasıl yapıldığı bilgisini de sunmaktadır. Bir başka deyişle /tarz/ ilişkisini belirginleştirmektedir.

Yukarıdakilere benzer olarak yapılan çözümlemede *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümcecikleri /eşsüremlilik/ ilişkisi sunmasının yanı sıra tümceler arasındaki /neden/ ilişkisini de göstermektedir. Bu durumda burada da çokanlamlılık olduğundan söz etmek mümkündür.

(73) Günbegün gözümüzün önünde tükenip yok oluyor. (164)

Örnek (73)'te belirteç tümceciğindeki *tükenme* olayıyla temel tümcedeki *yok olma* olaylarının eşsüremlilik olarak gerçekleştiği görülmektedir. Buna ek olarak bu tümce “*Günbegün gözümüzün önünde tükendiği için yok oluyor.*” şeklinde de yorumlanabilir. *Tükenme* bir süreci, *yok olmak için* sürecin sonunu göstermektedir. Bu durumda tümceler arasında /nedensellik/ ilişkisi ortaya çıkmaktadır.

3.2.2.4. *-(y)ArAk* Ulaç Anlambirimi

Tümceler arasındaki /eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimlerinden bir diğer ulaç anlambirimi *-(y)ArAk*'tır. Bu ulaç anlambiriminin /eşsüremlilik/ ilişkisi gösterdiği tek bir örneğe rastlanmıştır. Rastlanan bu örnekte *-(y)ArAk* ulaç anlambiriminin [+hedefte bitişli] ve [-süreli] eyleme eklenerek [-hedefte bitişli] ve [+süreli] eylem gibi davrandığı ve tekrarlı bir eşsüremlilik gösterdiği söylenebilir.

(74) Bembeyaz ve uzundu gemi ve gölün masmavi düzlüğünde, bacalarından uzun bir duman bırakarak ilerliyordu. (95)

Örnek (74)'te *bırak-* eylemi [+hedefte bitişli] ve [-süreli] bir eylemdir. Ancak *-(y)ArAk* ulaç anlambiriminin eklenmesiyle belirteç tümceciğindeki *duman bırakma* olayı tekrarlanarak temel tümcedeki *ilerleme* olayıyla eşsüremlilik bir biçimde gerçekleşmektedir.

Bununla birlikte yapılan çözümlemede *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin /eşsüremlilik/ ilişkisini göstermesinin yanı sıra tümceler arasındaki /tarz/ ilişkisini de gösterdiği ortaya çıkmıştır.

(75) Bir dili yazarak kullanmanın konusarak kullanmaktan hiç mi üstünlüğü yoktur?⁶⁰ (109)

(75) örneğinde belirteç tümceciğindeki *yazma* ve *konusma* olaylarının üst tümceciklerdeki *kullanma* olaylarıyla eşsüremli bir şekilde gerçekleştiği, aynı zamanda üst tümcecikteki eylemin yapılış tarzını belirttiği söylenebilir.

Sözdizimsel açıdan bakıldığında ise /eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren bu ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin öznesiyle temel tümcenin öznesinin aynı olduğu görülmektedir.

(76) Herhalde yeğenim bana çekmiş, o da benim gibi sıkıntısından müzik dinleyerek kurtuluyor.

Örnek (76)'da hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesi *yeğenim*dir.

3.2.2.5. -DIĞIndA Ulaç Anlambirimi

Tümceler arasındaki eşsüremlilik (eşzamanlılık) ilişkisini gösteren ulaç anlambirimlerinden bir diğer ulaç anlambirimi *-DIĞIndA*'dır.

(77) Kalp atışlarımızı dinlediğimizde ritmini duymak oldukça basit. (35)

Örnek (77)'de belirteç tümceciğindeki *dinleme* olayı, üst tümcecikteki *duyma* olayıyla eşsüremli bir şekilde gerçekleşmektedir.

3.2.3. /İçerme/

Zamansal /içerme/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olay başlamış ve devam ederken temel tümcedeki olay aynı zaman aralıkları içinde başlar ve belirteç tümceciğindeki olaydan önce tamamlanır. Bunun tam tersi de olasıdır. Temel tümcedeki olay başlayıp devam ederken belirteç tümceciğindeki olay da başlar, ama temel tümcedeki olaydan önce sonlanır. Yapılan çözümlenmede *-ken* ve *-DIĞIndA* ulaç anlambiriminin zamansal /içerme/ ilişkisini gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

⁶⁰ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Bir dili yazarak kullanmanın konusarak kullanmaya olan üstünlüğü hiç mi yoktur?

3.2.3.1. -ken Ulaç Anlambirimi

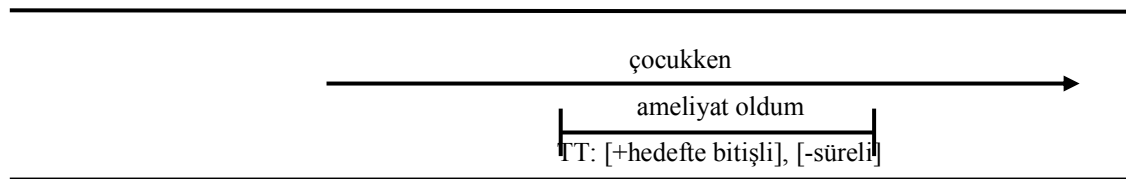
Yapılan çözümlerde zamansal /içerme/ ilişkisinin gösterildiği durumlarda koşaçlı belirteç tümceciklerinde *-ken* ulaç anlambiriminin *i-* eylemine doğrudan eklendiği ve bu şekilde bir zaman ya da dönemi gösterdiği görülmektedir. Koşaçlı belirteç tümceciklerindeki zaman ya da dönem içinde temel tümcedeki olayın bir noktada başlayıp tamamlandığı görülmektedir. Bu yapılarıdaki içerme, belirteç tümceciklerinin temel tümceyi içermesi şeklinde gerçekleşmektedir. Koşaçlı belirteç tümceciklerinin bağlandığı temel tümcelerdeki eylemlerin [\pm hedefte bitişli] ve [\pm sürelili] özelliklere sahip olduğu ve genel olarak da geçmiş alanında gerçekleşmiş tümceler olduğu gözlenmektedir.

(78) a. Çocukken üç defa dizimden ameliyat oldum. (2)

(78) b. Henüz 15 yaşındayken Brezilya'da düzenlenen Dünya Gençler Halter Şampiyonası'nda iki altın madalya alarak şampiyon oldu. (14)

(78) a örneğinde temel tümcedeki *ameliyat olmanın* çocukluk dönemi içerisinde belirsiz bir noktada gerçekleştiği anlaşılmaktadır. (78) b örneğinde ise temel tümcedeki *şampiyon olma* olayı, *15 yaşını sürme* zamanın bir anıyla çakışmaktadır. Bu tümcelerin zamansal /içerme/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 76: -ken /İçerme/ İlişkisi

Zamansal /içerme/ ilişkisinin gösterildiği durumlarda hem belirteç tümceciklerinde hem de temel tümcede [\pm hedefte bitişli] ve [\pm sürelili] özelliklere sahip eylemler de yer almaktadır.

(79) Oregon Journal gazetesi muhabiri William T. Murphy işine giderken bir intihar olayına rastlar. (20)

Örnek (79)'da belirteç tümceciklerinde yer alan [\pm hedefte bitişli] ve [\pm sürelili] özelliklere sahip *git-* eylemi *işe varma* olayı tamamlanınca sonlanacağından *git-* eylemi burada

[+süreli] özellik kazanmaktadır. Belirteç tümcecindeki *işe gitme* olayı devam ederken belli bir noktada temel tümcedeki *rastlama* olayı gerçekleşir ve tamamlanır. Bu örnekte zamansal /içerme/ belirteç tümcecığının temel tümceyi içermesi yönünde gerçekleşmektedir.

/Eşsüremlilik/ ilişkisi başlığı altında belirtildiği gibi yapılan çözümlenmeye göre genellikle [-hedefte bitişli] ve [+süreli] eylemlere ve bu özellikleri sergileyen adsıl öğelere eklendiği durumlarda *-ken* ulaç anlambirimiyle kurulmuş belirteç tümceciklerinin temel tümceyle arasında /eşsüremlilik/ ilişkisinin yanı sıra /içerme/ ilişkisi de sergilenmektedir. (Bknz. 3.2.2.1.)

-ken ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecikleri ile bunların bağlandıkları temel tümcelerin özneleri hem aynı hem de farklı olabilir.

(80) a. Oregon Journal gazetesi muhabiri William T. Murphy işine giderken bir intihar olayına rastlar. (20)

(80) b. Hiç unutmam bir yaz oturduğumuz şehre iki saat uzaklıktaki yazlığımızda akşam yemeğini yerken kapı çalmıştı. (28)

(80) a örneğinde belirteç tümcecığının ve temel tümcenin özneleri aynıdır. Örnek (80) b örneğinde ise belirteç tümcecığının öznesi *biz*; temel tümcenin öznesi ise *kapı*dır.

3.2.3.2. -DIĞINDA Ulaç Anlambirimi

Yapılan çözümlenmeye göre *-DIĞINDA* ulaç anlambiriminin de zamansal içerme ilişkisi göstermektedir.

(81) a. Bu gizemli adaya düşenlerin daha önce tanışmadıkları halde kazadan önce birbirlerinin hayatlarına bir şekilde girdiklerini anladığımda artık ben de bir “Lost” bağımlısı olmuştum. (55)

(81) b. Tekrar telefonu eline alıp mesaj geldi mi diye kontrol ettiğinde, daha iki dakika bile geçmemişti. (56)

3.2.4. /Başlatma/

Zamansal /başlatma/ ilişkisi, ulaç anlambirimleriyle kurulu belirteç tümceciğindeki olayın temel tümcedeki olayı başlatmasıdır. Yapılan çözümlenmeye göre /başlatma/ ilişkisini belirginleştiren ulaç anlambirimi *-DIğIndAn beri*'dir.

3.2.4.1. -DIğIndAn Beri Ulaç Anlambirimi

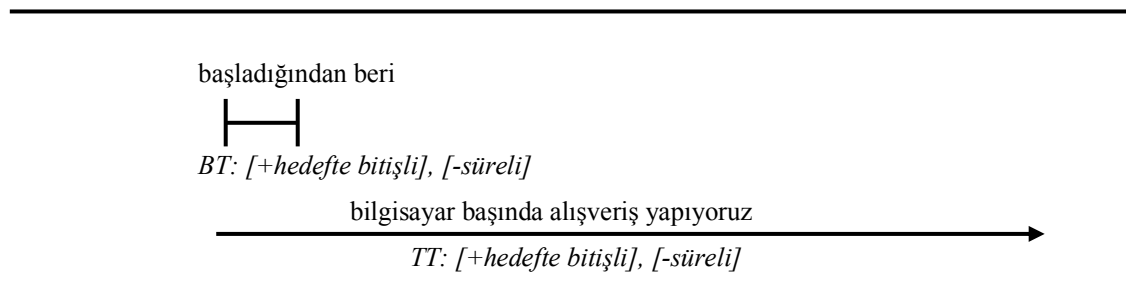
Yapılan çözümlenmeye göre tümceler arasındaki zamansal /başlatma/ ilişkisi *-DIğIndAn beri* ulaç anlambirimiyle gösterilmektedir. Bu ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerindeki eylemlerin [+hedefte bitişli] ve [-süreli] özelliklere sahip olduğu görülmektedir.

(82) a. Ama son yıllarda kredi kartları çıkıldığından beri taksitli satışlar, indirimler, satış sonrası müşterilere değiştirme ve iade imkanının tanınması gibi etkenler mağazaları daha cazip hale getirdi. (1)

(82) b. İnternette alışveriş başladığından beri evden dışarı bir adım bile atmadan bilgisayarın başında alışveriş yapıyoruz. (3)

(82) a ve b örneklerinde temel tümcedeki olayın başlangıç noktası, belirteç tümceciğindeki olayın başlangıç noktasıdır. Bir başka deyişle belirteç tümceciğindeki olayın başlaması, temel tümcedeki olayı başlatmaktadır. (82) a'da temel tümcedeki *mağazaları daha cazip hale getirme*, belirteç tümceciğindeki *kredi kartlarının çıkmasıyla* başlamıştır. Benzer şekilde (82) b'de *internette alışverişin başlaması*, temel tümcedeki *bilgisayarın başında alışveriş yapma* olayının başlama noktasını göstermektedir. Bu tümcelerin zamansal /başlatma/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 77: -DIğIndAn beri /Başlatma/ İlişkisi

3.2.5. /Bitirme/

Zamansal /bitirme/ ilişkisi, zamanda bir noktada başlayan bir olayın başka bir olayın başlamasıyla bitmesidir. Zamansal /bitirme/ ilişkisini yapılan çözümlemede *-(y)AnA kadar* ve *-(y)IncAyA kadar* ulaç anlambirimlerinin gösterdiği ortaya çıkmıştır.

3.2.5.1. *-(y)AnA Kadar/ -(y)IncAyA Kadar Ulaç Anlambirimi*

Yapılan çözümlemede *-(y)AnA kadar* ve *-(y)IncAyA kadar* ulaç anlambirimlerinin eklendiği eylemlerin [+hedefte bitişli] ve [-süreli]; bağlandıkları temel tümcelerdeki eylemlerin ise [-hedefte bitişli] ve [+süreli] olduğu gözlenmiştir.

(83) a. On dakikaya varan kahkahaların en azından iki saat boyunca rahat ve ağrısız bir uyku getirdiğini fark edince tamamen iyileşene kadar bu uygulamaya devam etmeye karar vermiş.

(83) b. Çatlayıncaya kadar yerler...

(83) a ve b'deki örneklerde görüldüğü gibi *iyileş-* ve *çatla-* eylemleri [+hedefte bitişli] ve [-süreli]; *devam et-* ve *ye-* eylemleri ise [-hedefte bitişli] ve [+süreli] eylemlerdir. Bu örneklerde belirteç tümceciklerinin temel tümceler için bitme noktası oluşturduğu görülmektedir. Bu tümcelerın zamansal /bitirme/ ilişkileri şu şekilde gösterilebilir:

Tablo 78: *-(y)IncAyA kadar /Bitirme/ İlişkisi*

	çatlayıncaya kadar
	┌───┐
	BT: [+hedefte bitişli], [-süreli]
	yerler
	┌──────────────────┐
	TT: [+hedefte bitişli], [-süreli]

3.3. Değerlendirme

Çalışmanın bu bölümünde Ankara Üniversitesi TÖMER *Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti*ndeki ulaç anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlemesi sonucunda tümceler arası ilişkileri gösteren zaman ulaç anlambirimleri betimlenmeye çalışılmıştır. Yapılan çözümlemeye göre Türkçe ulaç anlambirimlerinin gösterdiği zamansal ilişkiler /ardışıklık (öncelik-sonralık)/, /eşsüremlilik (eşzamanlılık)/, /içerme/, /başlatma/ ve /bitirme/dir.

Zamansal /ardışıklık/ ilişkisi belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki olaydan önce gerçekleşip tamamlanması ya da temel tümcedeki olaydan sonra gerçekleşip tamamlanması yönünde ortaya çıkmaktadır. Zamansal /öncelik/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri *-(y)Ip*, *-DIktAn sonra*, *-(y)ArAk*, *-(A/I)r...-mAz*, *-DIğIndA*, *-DIğI zaman*, *-(y)IncA* ve *-DIğI gibi* ulaç anlambirimleridir.

Yapılan çözümlemede, zamansal /öncelik/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimlerinin hepsinin [+hedefte bitişli] ve [-sürelî] eylemlere eklendiği, sadece *-(y)Ip*, *-DIktAn sonra*, *-(y)ArAk* ve *-(y)IncA* ulaç anlambirimlerinin [\pm hedefte bitişli] ve [\pm sürelî] eylemlere eklenebildiği ortaya çıkmıştır.

Zamansal /öncelik/ ilişkisini gösteren bazı ulaç anlambirimlerinin çokanlamlılık sergilediği söylenebilir. Örneğin *-(y)Ip* ve *-(y)ArAk* ulaç anlambirimleri tümceler arasındaki zamansal /öncelik/ ve /tarz/ ilişkisini göstermektedir. Bir başka deyişle bu ulaç anlambirimleriyle kurulu belirteç tümceciği, temel tümcedeki eylemin gerçekleşmesinden önce gerçekleşmekte, aynı zamanda bu eylemin yapılış biçimiyle ilgili bilgi vermektedir. Ayrıca *-(y)Ip* ulaç anlambirimi zamansal /öncelik/ ve /nedensellik/ ilişkisini de belirginleştirmektedir. *-(y)IncA* ulaç anlambirimi *-(y)Ip* gibi zamansal /öncelik/ ilişkisi göstermesinin yanı sıra /neden/ ve /koşul/ ilişkilerini de gösterebilmektedir. Öte yandan bazı anlambirimler, anlambirimcik açısından daha zengindir. Bu anlambirimler zamansal /öncelik/, /neden/ ve /koşul/ anlambirimciklerinden oluşabileceği gibi zamansal /öncelik/ ve /neden/ anlambirimciklerini göstermesi biçiminde gerçekleşebilir. Bu durum temel tümcedeki bitmişlik görünüşü *-DI* anlambirimiyle bağlantılıdır. /Koşul/ anlamı içeren tümcecikler, eyleminde geçmiş görünüşü taşıyan temel tümcelere bağlanamamaktadır. Bunlara ek

olarak *-DIğIndA* ulaç anlambirimi de *-(y)InCA* gibi zamansal /öncelik/ ve /koşul/ anlambirimciklerini farklı anlamlar oluşturacak biçimde gösterebilmektedir. Bunların yanı sıra *-(y)InCA* ulaç anlambirimi zamansal /öncelik/ ilişkisinin yanı sıra /eşsüremlilik/ ilişkisini de göstermektedir.

Ayrıca yapılan çözülemeye göre temel tümcenin olumsuz olduğu yapılarda *-(y)Ip* ulaç anlambiriminin eklendiği eylemin de olumsuz algılandığı görülmektedir. Buna benzer olarak birden fazla tümcecikten oluşan birleşik tümcelerde *-(y)Ip* anlambirimi ile kurulan tümcecikten sonra, olumsuz bir ulaç, ortaç ya da ad anlambirimiyle kurulan başka bir tümcecik varsa *-(y)Ip*'ın eklendiği eylem yine olumsuz algılanmaktadır.

Yapılan çözülemeye göre zamansal /öncelik/ ilişkisini gösteren *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulu olan belirteç tümceciklerinin bağlı olduğu temel tümcelerin eylemleri *-DI*, *-(I)yor*, *-(A/I)r*, *-(y)AcAk* anlambirimleri taşımaktadır. Bunlara ek olarak *-mAk*'lı adsıl öğeler de yer alabilmektedir. *-DIktAn sonra* ve *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu olan belirteç tümceciklerinin bağlı olduğu temel tümcelerin eylemlerinde *-DI*, *-(I)yor* ve *-(A/I)r* anlambirimleri bulunmaktadır. *DIğIndA* ulaç anlambirimiyle kurulu olan belirteç tümceciklerinin bağlı olduğu temel tümcelerin eylemlerinde *-DI*, *-(I)yor* ve *-(A/I)r* anlambirimleri bulunmakta; bunlara ek olarak adsıl öğelerin temel tümcelerde yer aldığı görülmektedir. *-DIĞI zaman* ulaç anlambirimiyle kurulu olan belirteç tümceciklerinin bağlı olduğu temel tümcelerin eylemlerinde *-DI* ve *-(I)yor* anlambirimleri; *-(y)InCA* ve *-(A/I)r...-mAz* ulaç anlambirimiyle kurulu olan belirteç tümceciklerinin bağlı olduğu temel tümcelerin eylemlerinde *-DI* ve *-(A/I)r* anlambirimleri bulunmaktadır. Ancak *-(I)yor* anlambiriminin kullanıldığı örneklere bakıldığında bu anlambirimin şimdi noktasında gerçekleşmediği, şimdi noktasını da içererek şimdi öncesi ve şimdi sonrası alana yayıldığı ya da şimdi sonrası alanı gösterdiği görülmektedir. Çünkü zamanda /öncelik/ ilişkisi söz konusu olduğunda, /öncelik/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki olay tamamlandıktan sonra temel tümcedeki olay gerçekleşebilmektedir. Bu nedenle temel tümcelerin eylemleri şimdi noktasında gerçekleşemez.

Yapılan çözülemeye göre *-(y)Ip*, *-(y)ArAk*, *-(A/I)r...-mAz* ve *-DIĞI gibi* ulaç anlambirimi ile kurulan belirteç tümceciklerinin özneleri, bağlandıkları temel tümcelerin özneleriyle aynıdır. *-DIktAn sonra*, *-DIğIndA*, *-DIĞI zaman* ve *-(y)InCA* ulaç

anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin özneleriyle bağlandıkları temel tümcelerin özneleri aynı da olabilir farklı da. Çözümlemede çok az sayıda örneğine rastlanan *-(A/I)r...-mAz* ulaç anlambirimi çözümlemede örneğine rastlanmamasına rağmen belirteç tümceciklerinin özneleriyle bağlandıkları temel tümcelerin özneleri farklı öznelerle de kullanılabilir.

-DIktAn sonra ulaç anlambirimli kullanımlarda *-DIktAn* ve *sonra* arasına bir zaman belirteci yerleşebilir.

Yapılan çözümlemeye göre zamanda /öncelik/ ilişkisini gösterdiği durumlarda *-(y)Ip* ulaç anlambiriminin eklendiği eylemlerin olumsuz olmadığı gözlenmiştir.

Zamansal /sonralık/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimleri ise *-mAdAn*, *-mAdAn önce*, *-(y)AcAğI sırada* ve *-ken* ulaç anlambirimleridir.

Yapılan çözümlemeye göre *-mAdAn* ulaç anlambirimi zamanda /sonralık/ ilişkisini gösteren ulaç anlambirimlerinden biridir. Ancak aslında bu ulaç anlambirimi zamanda /sonralık/ aktarımı gösteren *-mAdAn önce* ulaç anlambirimindeki önce ilgecinin eksiltilmiş biçimidir. Bu eksiltili *-mAdAn (önce)* anlambirimi, *-mAdAn* ulaç anlambiriminin gösterdiği farklı ilişkilerle sıklıkla karıştırılmaktadır. Bu ulaç anlambiriminin kullanıldığı tümcelerde temel tümcedeki olayın gerçekleşip tamamlandığı, daha sonra belirteç tümceciğindeki olayın gerçekleştiği görülmektedir.

-mAdAn ulaç anlambiriminin zamansal /sonralık/ ilişkisi gösterdiği durumlarda belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi farklı olmaktadır. Ancak belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznelerinin aynı olduğu durumlara az da olsa rastlanmaktadır. *-mAdAn önce*, *-ken* ve *-(y)AcAğI sırada* ulaç anlambirimleriyle kurulan belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesi aynı da farklı da olabilir.

Yapılan çözümlemede bütün *-mAdAn önce* ulaç anlambirimlerinin yerine *-mAdAn* ulaç anlambiriminin kullanılmadığı saptanmıştır. Bunun nedeni olarak belirteç tümceciklerindeki eylemlerin kılınış değerleri gösterilebilir. Diğer bir deyişle [+hedefte bitişli] ve [-süreli] bir eyleme eklenen *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi eksiltili şekilde kullanılabilirken; [-hedefte bitişli] ve [+süreli] bir eyleme eklenen *-mAdAn önce* ulaç anlambiriminin eksiltili biçiminin zamanda /sonralık/ ilişkisinden çok /tarz/ ilişkisini gösterdiği ortaya çıkmıştır.

-mAdAn önce ulaç anlambirimiyle kurulan tümcelerde *-DIktAn sonra* ulaç anlambiriminde olduğu gibi *-mAdAn* ve *önce* ilgeci arasında zaman belirteçleri yerleşebilir.

Yapılan çözülemeye göre *-ken* ulaç anlambirimi zamanda /sonralık/ ilişkisini *-(A/I)rken* ulaç anlambirimleriyle göstermekte ve [+hedefte bitişli], [-süreli] eylemlere eklenmektedir. Buna ek olarak yapılan çözülemeye göre *-(y)AcAkken* ulaç anlambirimi de zamanda /sonralık/ ilişkisi göstermektedir. Ancak *-(y)AcAkken* ulaç anlambirimli belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcedeki ya da üst tümceciğindeki eylemden sonra gerçekleşebilir ya da hiç gerçekleşmeyebilir.

Yapılan çözülemede tek bir örnekte karşılaşılan *-(y)AcAğI sırada* ulaç anlambirimi de zamanda /sonralık/ aktaran bir diğer ulaç anlambirimidir. *-(y)AcAkken* ulaç anlambiriminde olduğu gibi bu ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğindeki eylem, temel tümcedeki ya da üst tümceciğindeki eylemden sonra gerçekleşebilir ya da hiç gerçekleşmeyebilir. Tümceler arası zamanda /sonralık/ ilişkisini gösteren bu ulaç anlambirimlerinin eklendiği belirteç tümceciğinin, bağlı oldukları temel tümcelerinin eylemlerinde *-(I)yor*, *-(A/I)r* sürerlik ve *-DI* bitmişlik anlambirimlerinin yer aldığı görülmüştür.

/Eşsüremlilik/, belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olayın zamansal olarak aynı noktada başlayıp bitmesidir. Yapılan çözülemeye göre tümceler arasındaki /eşsüremlilik/ ilişkilerini gösteren ulaç anlambirimleri *-ken*, *-DIkçA*, *-(y)Ip*, *-(y)ArAk* ve *-DIğIndA*'dır.

Yapılan çözülemede *-ken* ulaç anlambiriminin *-(A/I)r-* anlambirimiyle kullanıldığında /eşsüremlilik/ ilişkisini gösterdiği gözlenmektedir. *-DIkçA* ulaç anlambirimiyle /eşsüremlilik/ ilişkisi gösteren belirteç tümceciğindeki olayların sürekliliği ya da uzun bir süre gerçekleşmesi söz konudur. Bununla birlikte bu tümceciğlerde aynı zamanda /koşutluk/ ilişkisinin de görüldüğü söylenebilir. Ayrıca *-DIkçA* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciğiyle temel tümcenin kimi durumlarda tekrarlı bir şekilde eşsüremlilik gösterdiği kimi durumlarda sürekli bir şekilde eşsüremlilik gösterdiği gözlenmektedir. *-(y)ArAk* ulaç anlambiriminin tekrarlı bir eşsüremlilik gösterdiği söylenebilir. *-(y)Ip* ve *-DIğIndA* ulaç anlambirimleri de yapılan çözülemede çok az

örneğine rastlansa da tümceler arasındaki /eşsüremlilik/ ilişkisini belirginleştiren diğer ulaç anlambirimleridir.

/Eşsüremlilik/ gösteren ulaç anlambirimlerinin de çok anlamlılık gösterdiği belirlenmiştir. Örneğin *-ken* ulaç anlambirimiyle kurulmuş belirteç tümceciklerinin temel tümceyle arasında /eşsüremlilik/ ilişkisinin yanı sıra /içerme/ ilişkisi de sergilediği söylenebilir. Buna benzer olarak *-ken* ulaç anlambiriminin /eşsüremlilik/ ilişkisinin yanında /koşutluk/ ilişkisi de sergilediği örneklere rastlanmıştır. *-DIkçA* ulaç anlambirimli belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki olaylar tekrarlı bir şekilde eşsüremliliğe gerçekleşme özelliği sergilerken /nedensellik/ ilişkisini göstermektedir. Buna benzer olarak *-(y)Ip* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümcecikleri /eşsüremlilik/ ilişkisi sunmasının yanı sıra tümceler arasındaki /nedensellik/ ilişkisini de göstermektedir. Bunlara ek olarak *-(y)Ip* ve *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulu belirteç tümcecikleri /eşsüremlilik/ ilişkisi sunmasının yanı sıra çokanlamlılık çerçevesinde tümceler arasında /tarz/ ilişkisini de göstermektedir.

Sözdizimsel açıdan bakıldığında ise /eşsüremlilik/ ilişkisini gösteren *-ken*, *-DIkçA* ve *-DIğIndA* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin öznesiyle temel tümcenin öznesinin aynı da olabileceği, farklı da olabileceği gözlenmektedir. *-(y)Ip* ve *-(y)ArAk* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümceciklerinin öznesiyle temel tümcenin öznesinin aynı olduğu görülmektedir.

Zamansal /içerme/ ilişkisinde, belirteç tümceciğindeki olay başlamış ve devam ederken temel tümcedeki olay aynı zaman aralıkları içinde başlar ve belirteç tümceciğindeki olaydan önce tamamlanır. Bunun tam tersi de olasıdır. Temel tümcedeki olay başlayıp devam ederken belirteç tümceciğindeki olay başlar ve temel tümcedeki olaydan önce sonlanır. Yapılan çözümlenmede *-ken* ve *-DIğIndA* ulaç anlambiriminin zamansal /içerme/ ilişkisini gösterdiği ortaya çıkmaktadır.

Zamansal /içerme/ ilişkisinin gösterildiği durumlarda koşaçlı belirteç tümceciklerinde *-ken* ulaç anlambirimi *i-* eylemine doğrudan eklenmekte ve bu şekilde bir zaman ya da dönemi göstermektedir. Koşaçlı belirteç tümceciğindeki zaman ya da dönem içinde temel tümcedeki olay bir noktada başlayıp tamamlanmaktadır. Bu yapılarıdaki içerme belirteç tümceciğinin temel tümceyi içermesi şeklinde gerçekleşmektedir.

Yapılan çözülemeye göre *-DIğIndA* ulaç anlambirimi de zamansal /içerme/ ilişkisi göstermektedir.

/İçerme/ ilişkisi gösterdiği durumlarda *-ken* ulaç anlambirimiyle kurulan belirteç tümcecikleri ile bunların bağlandıkları temel tümcelerin özneleri hem aynı hem de farklı olabilir.

Zamansal /başlatma/ ilişkisi, ulaç anlambirimleriyle kurulu belirteç tümceciğindeki olayın temel tümcedeki olayı başlatmasıdır. Yapılan çözülemeye göre /başlatma/ ilişkisini belirginleştiren ulaç anlambirimi *-DIğIndAn beri'* dir.

Zamansal /bitirme/ ilişkisi, zamanda bir noktada başlayan bir olayın başka bir olayın başlamasıyla bitmesidir. Zamansal /bitirme/ ilişkisini yapılan çözülemeye göre *-(y)AnA kadar* ve *-(y)IncAyA kadar* ulaç anlambirimlerinin gösterdiği ortaya çıkmıştır.

4. BÖLÜM

YABANCILARA TÜRKÇE ÖĞRETİMİNDE BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN ÖĞRETİMİ

Çalışmanın bu bölümünde yapılan çözümlenmeler sonucunda elde edilen veriler ışığında yabancılara Türkçe öğretiminde belirteç tümceciklerinin öğretimi üzerinde durulmuştur. Burada üzerinde durulan ulaç ekleri *Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin düzeyleri göz önünde bulundurularak seçilmiştir. A1 düzeyinde öğrencilerin tanıştıkları ilk ulaç ekleri olduğu için *-DIktAn sonra* ve *-mAdAn önce* ulaçları; birden fazla zamansal ilişkiyi sergiledikleri için *-(y)Ip*; *-ken* ve *-DIğIndA* ulaç ekleri seçilerek, bu ulaç eklerinin öğretilmesiyle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

4.1. -DIktAn Sonra ve -mAdAn Önce Ulaç Eklerinin Öğretimi

<p>Öğretim Notu A1</p>	<p>A1 düzeyinde öğretilen bu ulaç eklerinin öğretimine resimlerle bir bağlam oluşturularak başlanabilir. Bu şekilde öğrencilerin resimler aracılığıyla dilbilgisi yapılarını anlamaları sağlanır.</p>
----------------------------	---

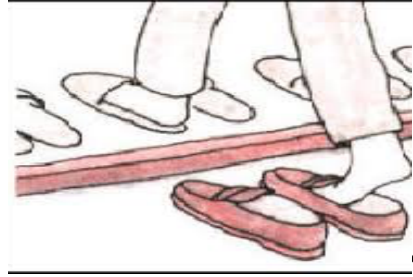

A. Resimlere bakın ve tümcelerle resimleri eşleştirin.

Evimizin Kuralları

1

4

2

5

3

6

7

-DiktAn sonra	Resim Numarası	-mAdAn önce
1. Ayakkabılarınızı <u>çıkardıktan sonra</u> içeri girin.		1. İçeri <u>girmeden önce</u> ayakkabılarınızı çıkarın.
2. Annenizden ya da babanızdan <u>izin aldıktan sonra</u> ya da onlara haber verdikten sonra evden çıkın.		2. Evden <u>çıkmadan önce</u> annenizden ya da babanızdan izin alın ya da onlara haber verin.
3. Ellerinizi <u>yıkadıktan sonra</u> sofraya oturun.		3. Sofraya <u>oturmadan önce</u> ellerinizi yıkayın.
4. Herkese “Afiyet olsun!” <u>dedikten sonra</u> sofradan kalkın.		4. Sofradan <u>kalkmadan önce</u> herkese “Afiyet olsun!” diyin.
5. Birisinin odasına kapıyı <u>çaldıktan sonra</u> girin.		5. Birisinin odasına <u>girmeden önce</u> kapıyı çalın.
6. Dişlerinizi <u>fırçaladıktan sonra</u> yatın.		6. <u>Yatmadan önce</u> dişlerinizi fırçalayın.
7. Işıkları <u>kapattıktan sonra</u> uyuyun.		7. <u>Uyumadan önce</u> ışıkları kapatın.

B. Lütfen aşağıdaki tümceleri *-DIktAn sonra* ve *-mAdAn önce* ulaç ekleriyle yeniden yazınız.

Öğretim Notu A1	Belirteç tümceciklerinin öğretimi sırasında A1 düzeyindeki öğrencilere belirteç tümceciklerini anlatmak zor olacaktır. Bu etkinliğin amacı öğrencilere belirteç tümceciklerinin bir yan tümceden ve bir temel tümceden oluştuğunu onların düzeylerine uygun olarak göstermektir. Bu etkinlik öğretmen denetiminde öğrencilere tek tek yaptırılır. <i>-DIktAn sonra</i> ve <i>-mAdAn önce</i> ulaç ekleriyle kurulan belirteç tümcecikleri öğretmen tarafından tahtaya yazılır.
--------------------	--

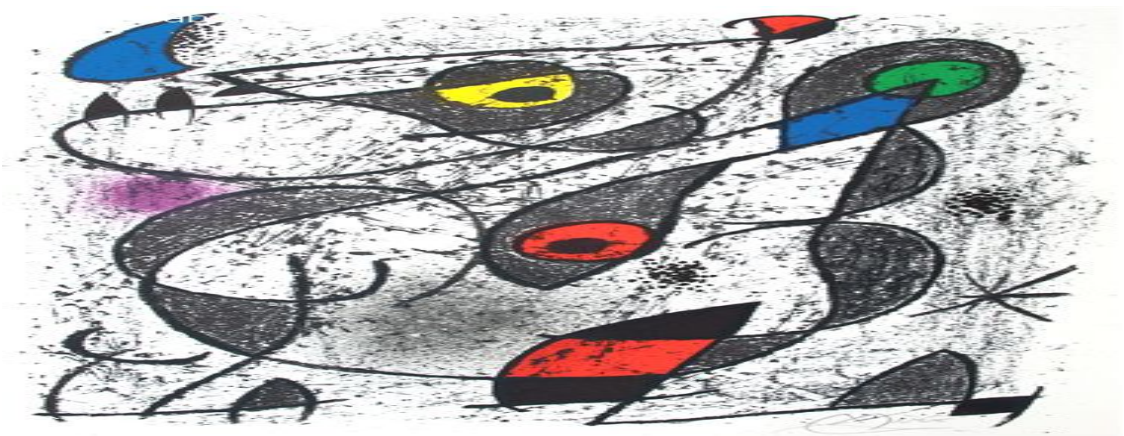
1. Olay	2. Olay
1. Her gece kitap okuyorum.	Uyuyorum.
2. Soruları iyice okuyoruz.	Soruları cevaplıyoruz.
3. Öğrenciler kursta düzey belirleme sınavına giriyorlar.	Öğrenciler derse başlıyorlar.
4. Bitki çaylarını 5 dakika demleyin.	Bitki çaylarını için.
5. Sinemaya gittik, kardeşim biletlerimizi aldı.	Biz (kardeşim ve ben) sinema salonuna girdik.
6. Saat dokuzda çocuklar uyuyor.	Saat dokuz buçukta siz film izliyorsunuz.
7. Sınavdan saat 12'de çıktım.	Ayşe'yle öğle yemeğine gittik.
8. Sabahtan akşama kadar yağmur yağdı. Akşam yağmur durdu.	Onlar akşam yürüyüş yaptılar.
9. Ben saat altı buçukta eve gidiyorum.	Ali saat yedide eve geliyor.

-DiktAn sonra	-mAdAn önce
1. Her gece kitap <u>okuduktan sonra</u> uyuyorum.	Her gece <u>uyumadan önce</u> kitap okuyorum.
2.	
3.	
4.	
5.	
6.	
7.	
8.	
9.	

C. Lütfen tümcelere tekrar bakın ve aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

<p>Öğretim Notu A1</p>	<p>Belirteç tümceciklerinin öğretimi sırasında öğrencilere belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerin yüklemelerinde hangi zaman, kip ve görünüş eki olduğunu göstermek için aşağıdaki etkinlik yaptırılır. Bu etkinlik sonunda öğrencilere temel tümcenin eyleminde -DI ve -(I)yor kullanılabileceği gösterilmeli, ancak -(I)yor ekinin şimdi alanında kullanılamayacağı, şimdi öncesi ve sonrası alana yayıldığı ve gelecek anlamları verdiği vurgulanmalıdır. Bunlara ek olarak bu etkinlikle <i>-DIktAn sonra</i> ve <i>-mAdAn önce</i> ulaç ekleriyle kurulu belirteç tümcecığının ve temel tümcenin öznesinin aynı da farklı da olabileceği öğrencilere gösterilir. Bunun yanı sıra özneler aynı da farklı da olsa belirteç tümcecığindeki eylemin gerçekleşme zamanının temel tümcenin eylemine bağlı olduğu gösterilir. Örneğin temel tümce geçmiş alanı içerisinde gerçekleşmişse belirteç tümcecığı de geçmiş alanı içerisinde gerçekleşmektedir.</p>
----------------------------	--

1. Olay	2. Olay
1. Her gece kitap okuyorum.	Uyuyorum.
2. Soruları iyice okuyoruz.	Soruları cevaplıyoruz.
3. Öğrenciler kursta düzey belirleme sınavına giriyorlar.	Öğrenciler derse başlıyorlar.
4. Bitki çaylarını 5 dakika demleyin.	Bitki çaylarını için.
5. Sinemaya gittik, kardeşim biletlerimizi aldı.	Biz (kardeşim ve ben) sinema salonuna girdik.
6. Saat dokuzda çocuklar uyuyor.	Saat dokuz buçukta siz film izliyorsunuz.
7. Sınavdan saat 12’de çıktım.	Ayşe’yle öğle yemeğine gittik.
8. Sabahtan akşama kadar yağmur yağdı. Akşam yağmur durdu.	Onlar akşam yürüyüş yaptılar.
9. Ben saat altı buçukta eve gidiyorum.	Ali saat yedide eve geliyor.

1. Olay		2. Olay	
Özne	Zaman	Özne	Zaman
<i>1. ben</i>	<i>-iyor</i>	<i>ben</i>	<i>-iyor</i>
2.			
3.			
4.			
5.			
6.			
7.			
8.			
9.			

D. Lütfen aşağıdaki boşlukları örnekteki gibi tamamlayınız.

Öğretim Notu A1	Yukarıdaki etkinliklerden sonra <i>-DIktAn</i> ve <i>sonra</i> ; <i>-mAdAn</i> ve <i>önce</i> arasına zaman belirteci girebileceği öğrencilere aşağıdaki etkinlikle gösterilir.
--------------------	---

-DIktAn sonra	-mAdAn önce
1. <u>Yemek yedikten</u> <i>bir saat sonra</i> kahve içtik.	Kahve <u>ıçmeden</u> <i>bir saat önce</i> yemek yedik.
2. Öğretmen <u>geldikten</u> <i>10 dakika sonra</i> Ali sınıfa girdi.	Ali sınıfa <u>girmeden</u> <i>10 dakika önce</i> öğretmen geldi.
3. Üniversiteden <u>mezun olduktan</u> <i>üç ay sonra</i> iş bulduk.	İş <u>bulmadan</u> <i>üç ay önce</i> üniversiteden mezun olduk.
4. Her gün ders <u>bittikten</u> <i>yarım saat sonra</i> yemek yiyoruz.	Yemek <u>yemeden</u> <i>yarım saat önce</i> ders bitiyor.

E. Lütfen aşağıdaki eylemleri *-DIktAn sonra* ve *-mAdAn önce* ekleriyle tamamlayınız.

Öğretim Notu A1	Bu etkinlikle <i>-DIktAn sonra</i> ve <i>-mAdAn önce</i> ulaç eklerinin biçimsel özellikleri öğrencilere öğretilir. Etkinlik öğrencilerle birlikte yapılır ve daha sonra tablolaştırılarak öğrencilere bu biçimsel özellikler verilir.
--------------------	--

Eylemler	-DIktAn sonra	-mAdAn önce
1. başla-	<i>başladıktan sonra</i>	<i>başlamadan önce</i>
2. çık-		
3. izle-		
4. git-		
5. dön-		
6. düş-		
7. uyu-		
8. koş-		

-DIktAn sonra		
	Sözcüğün sonunda ünlü ve ünsüz var	Sözcüğün sonunda f/s/t/k/ç/ş/h/p var
a-i'dan sonra	-diktan sonra	-tiktan sonra
e-i'den sonra	-dikten sonra	-tikten sonra
o-u'dan sonra	-duktan sonra	-tuktan sonra
ö-ü'den sonra	-dükten sonra	-tükten sonra

-mAdAn önce	
	Sözcüğün sonunda ünlü ve ünsüz var
a-i-o-u'dan sonra	-madan önce
e-i-ö-ü'den sonra	-meden önce

4.2. -(y)Ip Ulaç Ekinin Öğretimi

4.2.1. /Ardışıklık (Öncelik)/

<p>Öğretim Notu A2</p>	<p>Bu ulaç ekini öğretmeye başlamadan önce A1 düzeyinden farklı olarak belirteç tümceciğinin ne olduğu öğrencilere anlatılır. Belirteç tümceciklerinin tümcede belirteç görevi gördükleri, düzeylerine uygun olarak öğrencilere gösterilir. Belirteç tümceciklerinin bir yan tümceden ve bir temel tümceden oluştuğu söylenerek <i>-DiktAn sonra</i> ulaç ekiyle derse giriş yapılır ve aynı <i>-DiktAn sonra</i> ulacında olduğu gibi verilen iki olayın art arda gerçekleştiği ve <i>-(y)Ip</i> ulaç ekiyle birleştirildiği gösterilir. <i>-(y)Ip</i> öğretimi Türkçe öğretim kitaplarında <i>-mAdAn</i> ulacıyla birlikte öğretilmekte, ancak sıklıkla <i>-mAdAn önce</i> ulacının eksiltili biçimiyle karıştırılmaktadır. Bu yüzden adım adım <i>-mAdAn</i> ulacının da zamansal /sonralık/ mı /tarz/ mı anlattığı gösterilmelidir. Türkçe bir tümcede tek bir eylem olabileceği, diğer eylemlerin çeşitli eklerle ad, sıfat ve belirteç yapılabileceği ve bu şekilde oluşturulan tümcelerde mutlaka iki olayın yer aldığı öğrencilere gösterilir. Tahtaya şu şekilde yazılabilir:</p> <div data-bbox="608 1637 1342 1883" style="border: 1px solid black; padding: 10px; margin: 10px 0;"> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding: 5px;">eylem+ -dıktan sonra</td> <td rowspan="3" style="font-size: 3em; padding: 0 10px;">}</td> <td rowspan="3" style="padding: 0 10px;">belirteç</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">-madan önce</td> </tr> <tr> <td style="padding: 5px;">-(y)ıp</td> </tr> </table> </div>	eylem+ -dıktan sonra	}	belirteç	-madan önce	-(y)ıp
eylem+ -dıktan sonra	}	belirteç				
-madan önce						
-(y)ıp						

A. Lütfen aşağıdaki tümceleri *-(y)Ip* ve *-mAdAn (önce)* ulaç ekleriyle yeniden yazınız.

Öğretim Notu A2	Bu etkinlik öğretmen denetiminde öğrencilere yaptırılır. Öncelikle sadece <i>-(y)Ip</i> ulaç eki kullanılarak tümceler oluşturulur. Bu sırada <i>-(y)Ip</i> ulacının zamansal bir /öncelik/ gösterdiği vurgulanmalı ve bu /sonralık/ anlatan <i>-mAdAn önce ulacıyla</i> /sonralık/ anlattığı gösterilmeli ve <i>-mAdAn önce</i> ulaç ekinin <i>-mAdAn</i> şeklinde de kullanılabilirdiği ve zamansal bir /ardışıklık/ söz konusuysa bunun kesinlikle <i>-mAdAn önce</i> ulacı olduğu vurgulanmalıdır.
--------------------	--

1. Olay	2. Olay
1. Her sabah kahvaltı ediyorum.	Evden çıkıyorum.
2. Kapıyı açtık.	Paketleri dolaba koyduk.
3. Bankadan para çekelim.	Pazara gidelim.
4. Ayşe anahtarını aldı.	Kapıyı kapattı.
5. Televizyonu kapatın.	Dersinize başlayın.

-(y)Ip	-mAdAn önce
1. Her sabah <u>kahvaltı edip</u> evden çıkıyorum.	Her sabah evden <u>çıkmadan (önce)</u> kahvaltı yapıyorum.
2.	
3.	
4.	
5.	

Öğretim Notu A2	Yukarıda da belirtildiği gibi <i>-mAdAn önce</i> ulacının yukarıdaki tümcelerde ‘önce’ ilgecinin çıkarılmasıyla da kullanılabileceği öğrencilere gösterilir. Yukarıdaki tümcelerdeki ‘önce’ ilgeci parantez içine alınır.
--------------------	---

Pablo

B. Lütfen yukarıdaki tümcelere tekrar bakın ve aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

<p>Öğretim Notu A2</p>	<p>-(y)Ip ile kurulan belirteç tümceciklerinin öğretimi sırasında öğrencilere belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerin yüklemelerinde hangi zaman, kip ve görünüş eki olduğunu göstermek için aşağıdaki etkinlik yaptırılır. Bu etkinlik sonunda öğrencilere temel tümcenin eyleminde -DI, (y)AcAk ve -(I)yor kullanılabileceği gösterilmeli, ancak -(I)yor ekinin şimdi alanında kullanılmayacağı, şimdi öncesi ve sonrası alana yayıldığı ve gelecek anlamları verdiği vurgulanmalıdır. Bunların yanı sıra emir ve istek kiplerinin temel tümcelerin eylemlerinde yer alabileceği belirtilmelidir. Bunlara ek olarak bu etkinlikle -(y)Ip ulaç ekiyle kurulu belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesinin aynı olacağı, farklı olamayacağı da öğrencilere gösterilir. Bu durumun -Ip ulacının diğer tüm anlamlarında da geçerli olduğu vurgulanmalıdır.</p>
----------------------------	---

1. Olay	2. Olay
1. Her sabah kahvaltı ediyorum.	Evden çıkıyorum.
2. Kapıyı açtık.	Paketleri dolaba koyduk.
3. Bankadan para çekelim.	Pazara gidelim.
4. Ayşe anahtarını aldı.	Kapıyı kapattı.
5. Televizyonu kapatın.	Dersinize başlayın.

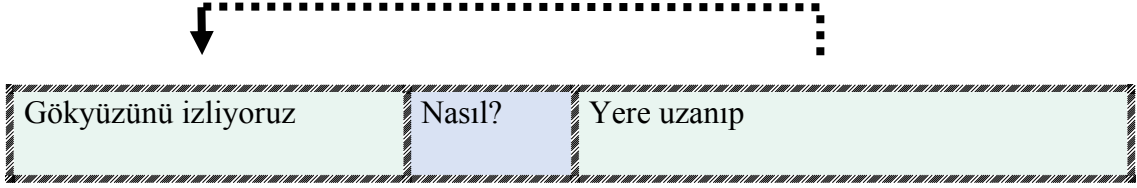
1. Olay		2. Olay	
Özne	Zaman	Özne	Zaman
1. <i>ben</i>	<i>-Iyor (Geniş)</i>	<i>ben</i>	<i>-Iyor (Geniş)</i>
2.			
3.			
4.			
5.			

4.2.2. /Tarz/

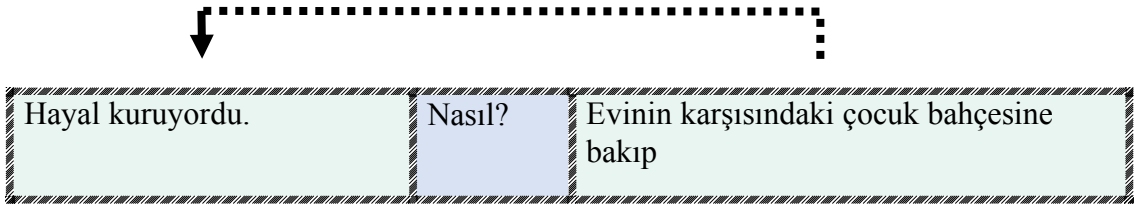
Öğretim Notu A2	- <i>(y)Ip</i> ulaç ekinin zamansal /ardışıklık/ anlamı verildikten sonra / <i>tarz</i> / anlamı aşağıdaki tümcelerle anlatılmaya çalışılır. Burada temel tümcedeki eylemin nasıl, ne biçimde yapıldığını gösterdiği vurgulanır.
--------------------	--

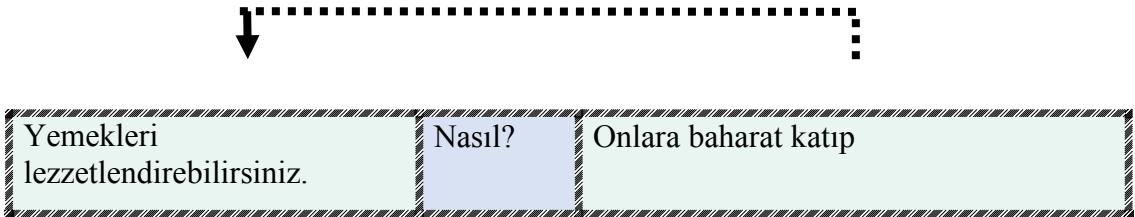
Küçükken arkadaşlarımla yere uzanıp gökyüzünü izliyorduk. (Gökyüzünü nasıl izliyoruz? Yere uzanıp izliyor)

Evinin karşısındaki çocuk bahçesine bakıp hayal kuruyordu.

Yemeklere baharat katıp onları lezzetlendirebilirsiniz.

4.2.3. /Ardışıklık (Öncelik)/ + /Tarz/

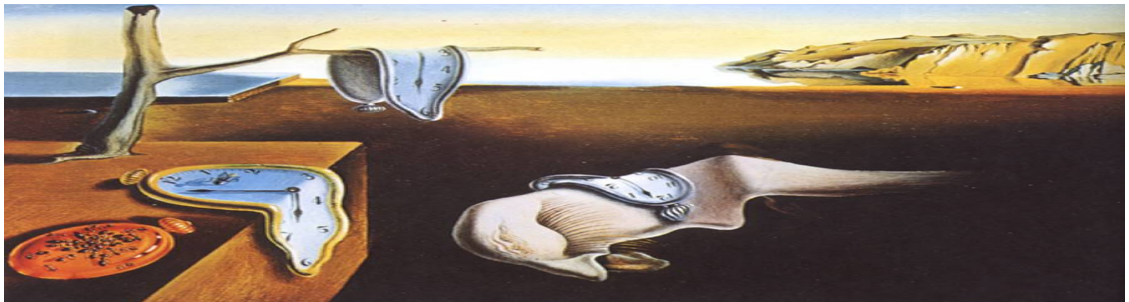
<p>Öğretim Notu A2</p>	<p>Bunlara ek olarak bazı tümcelerin hem /tarz/ hem de /ardışıklık/ gösterebileceği örnekler de öğrencilere gösterilir. Bunun öğretimi sırasında önce temel tümcelerin eylemlerinin hepsine ‘nasıl’ sorusu sorularak /tarz/ anlattığı; daha sonra tekrar aynı tümcelere ‘ne zaman’ sorusu sorularak zamansal /ardışıklık/ anlattığı öğrencilere gösterilir.</p>
----------------------------	---

Sonbaharda yapraklar sararıp dökülür. (Tarz ve Öncelik)

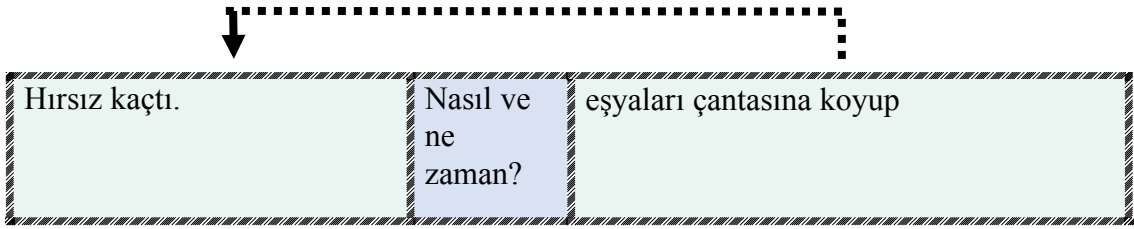
<p>Sonbaharda yapraklar dökülür.</p>	<p>Nasıl ve ne zaman?</p>	<p>sararıp</p>
--------------------------------------	---------------------------	----------------

Telefon edip yarınki partiye onu da çağıracağım. (Tarz ve Öncelik)

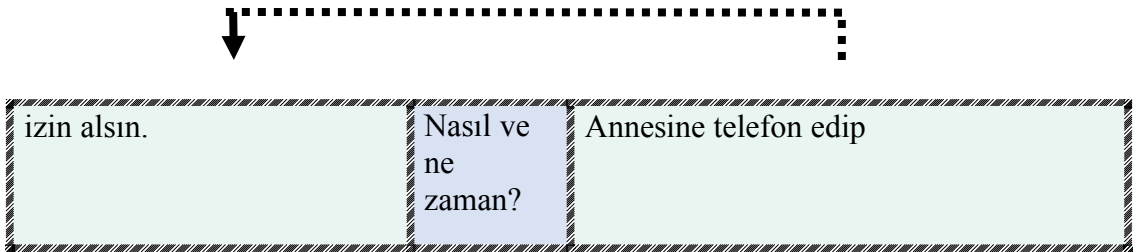
<p>Yarınki partiye onu da çağıracağım.</p>	<p>Nasıl ve ne zaman?</p>	<p>Telefon edip</p>
--	---------------------------	---------------------

Hırsız eşyaları çantasına koyup kaçtı. (Tarz ve Öncelik)

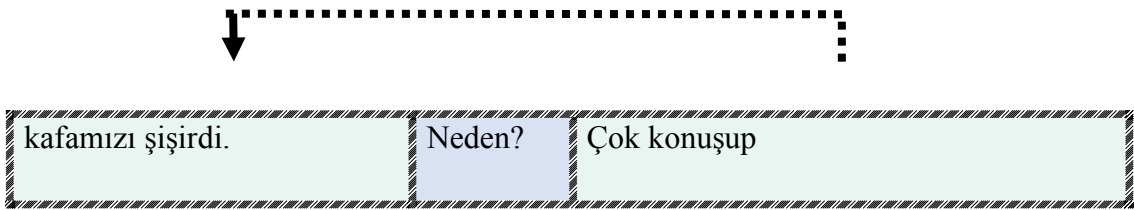
Annesine telefon edip izin alsın. (Tarz ve Öncelik)

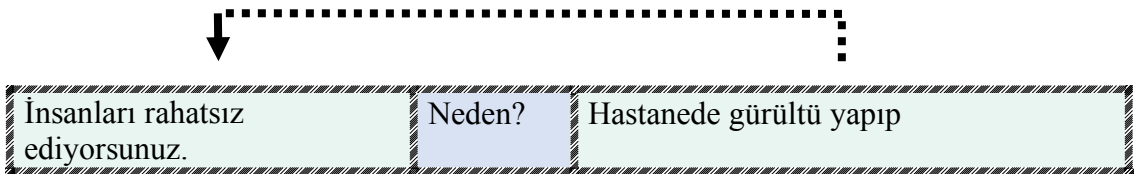
4.2.4. /Neden/

Öğretim Notu A2	Yukarıdaki benzer şekilde <i>-(y)Ip</i> ulaç ekinin /neden/ anlamı verilir.
--------------------	---

Çok konuşup kafamızı şişirdi. (Neden)

Hastanede gürültü yapıp insanları rahatsız ediyorsunuz. (Neden)

Öğretim Notu A2	Bu aşamalardan sonra <i>-(y)Ip</i> ulacının biçimsel özellikleri aşağıdaki gibi gösterilir.
--------------------	---

-(Ip)		
	Sözcüğün sonunda ünlü var	Sözcüğün sonunda ünsüz var
a-i'dan sonra	-yıp	-ip
e-i'den sonra	-yip	-ip
o-u'dan sonra	-yup	-up
ö-ü'den sonra	-yüp	-üp

Öğretim Notu A2	Son olarak git-, et- ve tat- eylemlerinin <i>-(y)Ip</i> ulacına eklenmesi durumunda eylemlerin sonundaki /t/ sesinin /d/ sesine dönüştüğü öğrencilere aşağıdaki gibi gösterilir.
--------------------	--

-(y)Ip	
git-	gidip
... et-	... edip
tat-	tadip

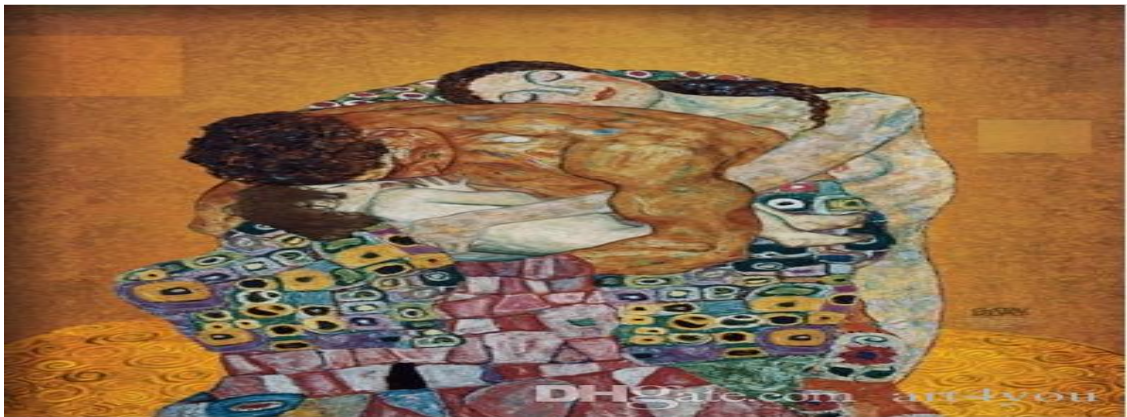
<p>Öğretim Notu A2</p>	<p>-(y)Ip ulaç ekinin daha önceki bölümlerde de belirtildiği gibi /ardışıklık (öncelik)/, /tarz/, /neden/ ve /tarz/ + /ardışıklık (öncelik)/ anlamlarının yanı sıra /koşutluk/, /eşsüremlilik/, /yanı sıralık/, /tercih/, /süreklilik/, /kuşku, belirsizlik/, /tarz/ + /eşsüremlilik/, /neden + ardışıklık (öncelik)/, /neden/ + /eşsüremlilik/, /neden/ + /tarz/, /kalıp ifadeler/ anlamları da bulunmaktadır. Ancak A2 düzeyinde yukarıda yer alan anlamlarının öğrenciye verilmesinin yeterli olacağı düşünülmektedir. Diğer anlamların bazılarının daha ileri düzeylerde öğretilmesinin uygun olduğu bazılarının ise yabancı bir öğrenciye öğretilmesinin gerekli olmadığı düşünülmektedir.</p>
----------------------------	---

C. Lütfen aşağıdaki tümcelerın anlamlarını (/ardışıklık (öncelik)/, /tarz/, /neden/, /tarz + ardışıklık (öncelik)/) karşılarna yazınız.

Öğretim Notu A2	Yukarıda öğretilenleri pekiştirmek amacıyla bu etkinlik yaptırılabilir.
--------------------	---

Tümceler	Anlamları
1. Biletimi <u>alıp</u> eve gideceğim.	ardışıklık
2. Gelecek hafta Ankara'ya <u>gidip</u> iş başvurusu yapacağım.	
3. Doktorayı <u>bitirip</u> Ankara'ya taşınacağım.	
4. Sigarayı <u>bırakıp</u> spora başladı.	
5. Çok <u>çalışıp</u> sınavı kazandı.	
6. Çiçek <u>alıp</u> annesinden özür dilemiş.	
7. Odamdaki sivrisinekleri <u>öldürüp</u> rahatça uyumak istiyorum.	
8. Hatasını <u>anlayıp</u> benden özür diledi.	

D. Aşağıda -(y)Ip ulacının anlamları verilmiştir. Lütfen anlamlara uygun -(y)Ip'lı tümceler yazınız.

Anlamlar	Tümceler
1. ardışıklık	
2. tarz	
3. neden	
4. tarz + ardışıklık	

4.3. -ken Ulaç Ekinin Öğretimi

<p>Öğretim Notu B1</p>	<p>B1 düzeyinde <i>-ken</i> ulaç ekinin öğretimine başlamadan önce belirteç tümceciğinin ne olduğu diğer ulaç ekleriyle öğrencilere hatırlatılır. <i>-ken</i> ulacının da belirteç tümcecikleri oluşturmada kullanıldığı öğrencilerin düzeylerine uygun olarak belirtilir. Bunun ardından <i>-ken</i> ulaç ekinin öğretimine geçilir. Daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi <i>-ken</i> ulaç ekinin belirginleştirdiği ilişkilerin öğretimine başlanır. Ancak daha önceki bölümlerde belirtildiği gibi <i>-ken</i> ulaç ekiyle kurulan belirteç tümcecikleri adlara ve <i>-(A/I)r-</i>, <i>-mİş-</i>, <i>-(y)AcAk-</i>, <i>-Iyor-</i> eklerinden sonra kullanılabilir. Bunlardan bazıları aynı ilişkileri belirginleştirirken bazıları tek bir ilişkiyi yalnız başına belirginleştirir. Bu ulaç ekinin öğretiminin <i>-(A/I)rken</i>, <i>-(y)AcAkken</i>, <i>-Iyorken</i>, <i>-mİşken</i> ve adlardan sonra kullanılan <i>-ken</i> biçiminin sırasıyla öğretilmesinin uygun olduğu düşünülmektedir.</p>
----------------------------	--

4.3.1. *-(A/I)rken* Ulaç Ekinin Öğretilmesi

4.3.1.1. /Eşsüremlilik/

<p>Öğretim Notu B1</p>	<p><i>-(A/I)rken</i> ulaç ekinin B1 düzeyinde belirginleştirdiği ilişkilerden birinin /eşsüremlilik/ ilişkisi olduğu öğrencilere gösterilir. Onların düzeylerine uygun olarak belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcecikteki olayın eşsüremlilik olarak gerçekleştiği zaman çizgisi kullanılarak öğrencilere anlatılabilir.</p>
----------------------------	--

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

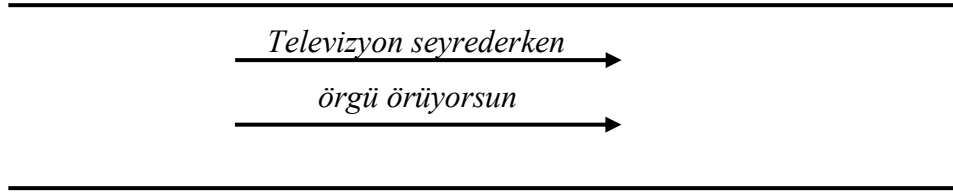
<p>Öğretim Notu B1</p>	<p>-(A/I)rken ulaç ekinin B1 düzeyinde /eşsüremlilik/ ilişkisini belirginleştirdiği öğrencilere gösterilir. Tahtaya aşağıdaki tümceler yazılarak -(A/I)rken ulaç ekinin hangi ilişkiyi belirginleştirdiğini tahmin etmeleri istenir. Öğrenciler zamansal bir ilişki olduğunu büyük bir olasılıkla tahmin edeceklerdir. Ancak tahmin edememeleri durumunda öğrenciler, “ne zaman” soru sözcüğüyle yönlendirilebilir ya da doğrudan zamansal bir ilişki sunduğu öğrencilere söylenebilir. Daha sonra bu zamansal ilişkinin nasıl olduğu konusunda öğrencilere ‘önce mi, sonra mı, aynı zamanda mı?’ gibi sorular sorularak öğrencilerde bu tümceler arasında nasıl bir zamansal ilişki olduğu konusunda farkındalık yaratılır. Daha sonra zaman çizgisi kullanılarak birinci tümcede yer alan belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki eylemlerin eşsüremliliği bir şekilde gerçekleştiği gösterilir. Diğer tümcelerin de öğrenciler tarafından, zaman çizgisinde gösterilmesi istenir. İlk üç tümce zaman çizgisinde gösterildikten sonra belirteç tümceciğindeki ve temel tümcedeki eylemlerin öznelerine dikkat çekilir. Bu tümcelerde öğrencilere hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesinin aynı olduğu gösterilir. Daha sonra belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesinin farklı da olabileceği diğer tümcelere gösterilir. Diğer tümceleri de zaman çizgisi üzerinde göstermeleri ve aynı zamanda belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznelerini göstermeleri istenir.</p>
----------------------------	--

1. Televizyon seyrederken	örgü örüyorsun.
2. Ayşe ders çalışırken	müzik dinler.
3. Annem yemek yaparken	teyzemle telefonda konuşuyordu.
4. Öğrenciler yazı yazarken	sesli tekrarlar yapıyorlar.
5. Çocuklar uyurken	temizlik yaptık.
6. Çocuklar parkta oyun oynarken	siz sohbet ediyordunuz.
7. Siz toplantı yaparken	ben raporları yazacağım.

B. Lütfen yukarıdaki tümceleri örnekteki gibi zaman çizgisi üzerinde gösteriniz.

1. Televizyon seyrederken sürekli bir şeyler yiyorsun.

Örnek:

2. Ayşe ders çalışırken müzik dinler.

3. Annem yemek yaparken teyzemle telefonda konuşuyordu.

4. Öğrenciler yazı yazarken sesli tekrarlar yapıyorlar.

Öğretim Notu B1	Yukarıdaki tümceleri anlattıktan sonra öğrencilere hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesinin aynı olduğu gösterilir. Daha sonra aşağıdaki tümcelerle belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesinin farklı da olabileceği gösterilir.
--------------------	--

5. Çocuklar uyurken film izledik.

6. Onlar fotoğraf çekerken siz sohbet ediyordunuz.

7. Siz toplantı yaparken ben raporları yazacağım.

C. Lütfen yukarıdaki tümcelere tekrar bakıp aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Öğretim Notu B1	<p><i>-(A/I)rken</i> ile kurulan belirteç tümceciklerinin öğretimi sırasında öğrencilere belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerin yüklemelerinde hangi zaman, kip ve görünüş eki olduğunu göstermek için aşağıdaki etkinlik yaptırılır. Belirteç tümceciğindeki olayın da temel tümcedeki olayın gerçekleştiği zamanda gerçekleştiği vurgulanır. Bunlara ek olarak bu etkinlikle <i>-(A/I)rken</i> ulaç ekiyle kurulu belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesinin aynı da farklı da olabileceği öğrencilere gösterilir.</p>
--------------------	--

1. Olay	2. Olay	
Özne	Özne	Zaman
<i>1. ben</i>	<i>ben</i>	<i>-Iyor (Geniş)</i>
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		
7.		

4.3.1.2. /İçerme/

Öğretim Notu B1	- <i>(A/I)rken</i> ulaç ekinin gösterdiği /eşsüremlilik/ ilişkisi bittikten sonra belirteç tümceciğinin temel tümceciği içerdiği durumlara örnekler verilir ve yine zaman çizgisi kullanılarak anlatılır. Belirteç tümceciğindeki olayın devam ederken belli bir noktada temel tümcedeki olayın gerçekleşip tamamlandığı vurgulanır. Bu durumda belirteç tümceciği, temel tümceyi zamansal olarak içermiş olur.
--------------------	---

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

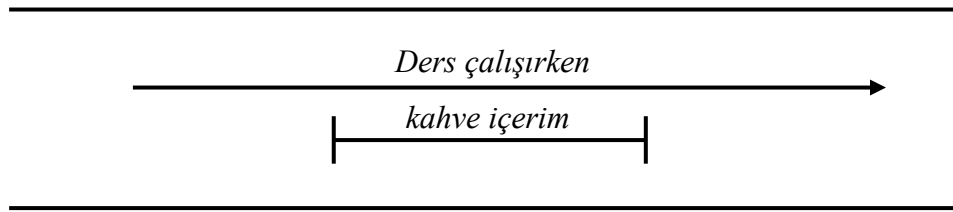
Öğretim Notu B1	- <i>(A/I)rken</i> ulaç ekinin B1 düzeyinde /eşsüremlilik/ ilişkisini belirginleştirdiği öğrencilere gösterildikten sonra /içerme/ ilişkisine geçilir ve aynı şekilde tahtaya aşağıdaki tümceler yazılarak - <i>(A/I)rken</i> ulaç ekinin hangi ilişkiyi belirginleştirdiğini tahmin etmeleri istenebilir ya da doğrudan bu tümcelerde de bir zaman ilişkisi olduğu söylenir, onların bu zamansal ilişkinin türünü bulmaları istenebilir. Belirteç tümceciğindeki olayın devam ederken belli bir noktada temel tümcedeki olayın gerçekleşip tamamlandığı vurgulanır. Bu durumda belirteç tümceciği temel tümceyi zamansal olarak içermiş olur. Yine zaman çizgisi kullanılarak tümceler arasındaki zamansal /içerme/ ilişkisi öğrencilere gösterilir. Diğer örnek tümceleri de yine onların zaman çizgisi üzerinde göstermeleri sağlanır. Aynı şekilde öznelerin aynı da farklı da olabileceği söylenebilir.
--------------------	--

1. Ders çalışırken	kahve içerim.
2. Annem temizlik yaparken	şarkı söyler.
3. Ben ders anlatırken	telefonum çaldı.
4. Biz yemek yerken	karşı komşumuz bize geldi.
5. Çocuklar uyurken	biz film izledik.

B. Lütfen yukarıdaki tümceleri örnekteki gibi zaman çizgisi üzerinde gösteriniz.

1. Ders çalışırken kahve içerim.

Örnek:

2. Annem temizlik yaparken şarkı söyler.

3. Ben ders anlatırken telefonum çaldı.

4. Biz yemek yerken karşı komşumuz bize geldi.

5. Çocuklar uyurken biz film izledik.

4.3.1.3. /Kısıtlama/

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

<p>Öğretim Notu B1</p>	<p>-(A/I)rken ulaç ekinin belirginleştiği /eşsüremlik/ ve /içerme/ ilişkilerinden sonra /kısıtlama/ ilişkisi öğrencilere verilebilir. Daha önce de belirtildiği gibi /kısıtlama/ ilişkisinde belirteç tümceciğinde yer alan bilgiye dayanarak beklenen bir sonuç vardır, ancak temel tümcede beklenen sonuç değil başka bir sonuç gerçekleşir. Yukarıdaki yol izlenerek öğrencilere örnek tümceler verilir ve bu tümcelerde yer alan -(A/I)rken yapısının gösterdiği ilişkiyi öğrencilerin tahmin etmesi istenir. Ancak /kısıtlama/ ilişkisiyle bugüne kadar karşılaşmadıkları için doğrudan öğretmen tarafından da anlatılabilir. Öğrencilerin tahminleri alındıktan sonra öğretmen tarafından /kısıtlama/ ilişkisi gösterdiği söylenir ve gerekirse çeşitli bağlamlar oluşturularak bu /kısıtlama/ ilişkisinin nasıl kurulduğu öğrencilere gösterilebilir.</p>
----------------------------	--

1. Çirkin ve iğrenç bir erkek beklerken	genç ve çok yakışıklı bir erkekle karşılaştı.
2. Böyle görkemli bir çeşmenin şehrin çok daha geniş bir meydanında yer almasını beklerken,	dar sokakların ucundaki minik bir meydanda olması bizi şaşırttı.
3. Alıcılar, poşetleri kesip içindeki çayı demliğe koymaları gerekirken	poşeti olduğu gibi demliğe atmışlar.

B. Lütfen aşağıdaki tümceleri /kısıtlama/ ilişkisi oluşturacak şekilde tamamlayınız.

1. Sınavı çok zor beklerken _____.
2. Spor yapmaya başladığı için zayıflamasını beklerken _____.
3. Türkçeyi çok iyi konuşurken _____.
4. Bütün yemekleri çok güzel yaparken _____.

4.3.1.4. /Karşılaştırma/ + /Karşıtlık/ ve /Karşılaştırma/ + /Farklılık/

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

<p>Öğretim Notu B1</p>	<p>-(A/I)rken ulaç ekinin belirginleştiği /eşsüremlilik/, /içerme/ ve /kısıtlama/ ilişkilerinden sonra /karşılaştırma/ + /karşıtlık/ ilişkisi öğrencilere verilebilir. Bunun için de yukarıdaki yol izlenip öğrencilere örnek tümceler verilir ve bu tümcelerde yer alan -(A/I)rken yapısının gösterdiği ilişkiyi öğrencilerin tahmin etmesi istenir. Öğrencilerin tahminleri öğrenildikten sonra öğretmen tarafından /karşılaştırma/ + /karşıtlık/ ilişkisi gösterdiği söylenir ve gerekirse çeşitli bağlamlar oluşturularak bu /karşılaştırma/ + /karşıtlık/ ilişkisinin nasıl kurulduğu öğrencilere gösterilebilir. Bunlara ek olarak burada /karşıtlık/ iki taraflı olabileceği için -mAzken yapısının da burada kullanılabilmesi öğrencilere gösterilmelidir. Tümceler arasındaki /karşıtlık/ ilişkisinde, temel tümcede, belirteç tümceciğindeki olay ya da duruma karşıt olan bir olay ya da durumun yer alması söz konusudur. Bu karşıt durumlar ya da olaylar, birini ötekinin yardımıyla değerlendirmeyi sağlamaktadır. Bundan dolayı bu iki anlamın birbirinden ayıramadığı öğrencilere söylenmelidir.</p> <p>Bunun yanı sıra tümceler arasındaki /karşılaştırma/ + /farklılık/ ilişkisinde, tümceler arasındaki fark karşılaştırma yoluyla ortaya konmuştur. Öğrencilerin /karşılaştırma/ + /farklılık/ ve /karşılaştırma/ + /karşıtlık/ ilişkisini birbirinden ayırmalarının zor olacağı düşünülerek, öğretim sırasında öğrencilere tümceler arasında /karşılaştırma/ ilişkisi olduğu, bunun kimi zaman farklılıklarla kimi zaman karşıtlıklarla ortaya çıktığı söylenebilir.</p>
----------------------------	--

1. Ben tatlıyı çok severken	eşim hiç sevmez.
2. Kadınlar çevrelerinde yön bulmak için belirli işaretleri kullanırken	erkekler pusula yönlerini kullanıyorlar.
3. Klasik müzik bana huzur verirken	Bengi'yi rahatsız ediyor.
4. Kadın kendi çocuklarına çok iyi davranırken	diğer çocuklara çok kötü davranıyordu.
5. Eşim tatlıyı hiç sevmezken	ben tatlıya bayılırım.
6. Arabada yüksek sesle müzik dinlemek Esen'i hiç rahatsız etmezken	beni çok rahatsız ediyor.

B. Lütfen yukarıdaki tümceler gibi tümceler kurunuz.

1. _____.
2. _____.
3. _____.
4. _____.

C. Lütfen aşağıdaki tümceleri okuyunuz ve karşlarına -(A/D)rken ulaç eki hangi ilişkiyi gösteriyor, yazınız.

Tümceler	Anlamlar
1. Plajda güneşlenirken kitap okuyorum.	
2. Yemek yerken babamın boğazına bir şey takıldı.	
3. Ben yazı severken kardeşim kışı sever.	
4. Ben tıraş olurken eşim kahvaltayı hazırlıyor.	
5. Maç seyrederken çok heyecanlanıyoruz.	
6. Okula giderken eski bir arkadaşım ile karşılaştım.	

D. Lütfen aşağıdaki tümcelerin öznelerini yazınız.

Tümceler	I. olay özne	II. olay özne
1. Plajda güneşlenirken kitap okuyorum.		
2. Yemek yerken babamın boğazına bir şey takıldı.		
3. Ben yaz mevsimini severken kardeşim kış mevsimini sever.		
4. Ben tıraş olurken eşim kahvaltayı hazırlıyor.		
5. Maç seyrederken çok heyecanlanıyoruz.		
6. Okula giderken eski bir arkadaşım ile karşılaştım.		

E. Lütfen -(A/D)rken ulaç ekinin gösterdiği ilişkilere uygun tümceler yazınız.

Anlamlar	Tümceler
1. Eşzamanlı (aynı özne)	
2. Eşzamanlı (farklı özne)	
3. İçerme (aynı özne)	
4. İçerme (farklı özne)	
5. Kısıtlama	
6. Karşılaştırma	

4.3.2. -(y)AcAkken Ulaç Ekinin Öğretilmesi

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

<p>Öğretim Notu B1</p>	<p>-(A/I)rken ulaç ekinden sonra <i>-ken</i> ulacının en çok kullanılan biçimi <i>-(y)AcAkken</i> yapısıdır. Bu yapının öğretiminde de <i>-(A/I)rken</i> ulaç ekinin öğretiminde olduğu gibi tahtaya aşağıdaki tümceler yazılarak öğrencilerden <i>-(y)AcAkken</i> ulaç ekinin hangi ilişkiyi belirginleştirdiğini tahmin etmeleri istenir. Dersin bu aşamasına gelindiğinde öğrencilerde zamansal ilişki kavramı iyice yerleştiği için bu tümcelerdeki zamansal /sonralık/ ilişkisini çok kısa sürede fark edeceklerdir. Öğrencilere temel tümcenin eyleminin, belirteç tümceciğinin eyleminden hemen önce olduğu açıklanmalıdır. Bu aşamada verilen tümceler zaman çizgisi üzerinde gösterimi öğrencilere doğrudan yaptırılabilir. Öğrencilere hem belirteç tümceciğin hem de temel tümcenin öznesinin aynı da farklı da olabileceği gösterilir.</p>
----------------------------	--

1. Tam evden çıkacakken	telefon çaldı.
2. Temizliğe başlayacakken	sular kesildi.
3. Yemek yapacakken	elektrikler kesilmiş.
4. Bebek tam uyuyacakken	kapı çaldı.

4.3.3. -mİşken Ulaç Ekinin Öğretilmesi

Öğretim Notu B1	-mİşken ulaç eki yabancıların Türkçe öğrenirken en zor öğrenip kullandıkları yapılardan biridir. Bu nedenle yukarıdaki anlatımlardan farklı olarak oluşturulan bir bağlam üzerinden anlatılmasının daha uygun olacağı düşünülmektedir. İlk olarak -mİşken ulaç ekinin belirginleştirdiği /yanı sıralık/ anlamı öğrencilere bağlam oluşturularak anlatılır.
--------------------	--

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

Bağlam 1: Ben Ankara’da Hacettepe Üniversitesi’nde doktora yapıyorum ve düzenli olarak Ankara’ya gidiyorum. Ankara’ya gitme amacım doktora eğitimim. Ama ben üniversiteyi Ankara’da okudum ve benim Ankara’da çok arkadaşım var. Bunun için Ankara’ya gitmişken onlarla da görüşüyoruz.

Bağlam 2: Ben Buca’da oturuyorum. En yakın arkadaşım Bengi beni evine davet etti. Bengi’nin evi Bornova’da. Bugün ona gideceğim. İKEA mağazası da Bornova’da. Bornova’ya gitmişken İKEA’ya da uğramak istiyorum.

Bağlam 3: Ali ve ailesi akşam salonda oturup televizyon izliyorlar. Herkes çok yorgun, çünkü annesi ve babası işe gidiyor; Ali ve ablası da okula gidiyor. Bu sırada gerekmedikçe kimse yerinden kalkmıyor. Ama ne zaman bir kişi ayağa kalksa, herkes ondan bir şey istiyor. O gün Ali su içmek için ayağa kalkıyor ve herkes ondan bir şey istiyor:

Anne: Ali ayağa kalkmışken gözlüğümü uzatır mısın?

Baba: Ali mutfağa gitmişken bana da su getirir misin?

Abla: Ali ayağa kalkmışken benim odamın ışığını kapatır mısın?

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

Öğretim Notu B1	-mişken ulaç ekinin belirginleştirdiği /yanı sıralık/ ilişkisinden sonra /karşılaştırma/ + /farklılık/ ilişkisini belirginleştirdiği üzerinde durulabilir. Öğrenciler karşılaştırma kavramını daha önceden öğrendikleri için aşağıdaki tümceler verilerek -mişken yapısının sunduğu ilişkiyi tahmin etmeleri istenebilir.
--------------------	---

1. Ayşe tarih okumuşken	Mehmet matematik okumuş.
2. Ali Afrika ülkelerini görmüşken	Ahmet Avrupa ülkelerini görmüş.
3. Emre spor araba almışken	Ali jip tercih etmiş.
4. Aslı 30 yaşına girmişken	Ayşe 60 yaşına yaklaşmış.
5. Biz bankada bunca zaman sırada beklemişken	onlar işlerini hemen bitirmişler.

4.4. -DIğIndA Ulaç Ekinin Öğretimi

A. Lütfen aşağıdaki örnekleri inceleyiniz.

<p>Öğretim Notu B1</p>	<p><i>-DIğIndA</i> ulaç eki B1 düzeyinde öğretilmektedir. Bu düzeydeki öğrencileri Türkçeyi oldukça iyi anladıkları söylenebilir. Bu ulacın öğretimine <i>-DIğIndA</i> ulaç ekinin belirginleştirdiği /ardışıklık (öncelik)/ ilişkisinden başlanabilir. <i>-ken</i> ulacında olduğu gibi tahtaya aşağıdaki tümceler yazılarak <i>-DIğIndA</i> ulaç ekinin hangi ilişkiyi belirginleştirdiğini tahmin etmeleri istenir. Bu düzeye gelene kadar öğrenciler zamansal ilişki türleriyle defalarca karşılaşmış, artık zamansal ilişkileri kendi kendilerine belirleme yetkinliği kazanmış olurlar. Burada öğretmene düşen onların tahminlerinin doğruluğunu kontrol edip bu yapıyı pekiştirmeleri için öğrencileri yönlendirmektir. Tümceler arasındaki ilişkilerin /ardışıklık (öncelik)/ ilişkisi olduğu <i>-DIğIndA</i> ulaç ekinin, <i>-DIktAn sonra</i> ulaç ekiyle değiştirilerek gösterilebilir. Daha sonra zaman çizgisi kullanılarak birinci tümcede yer alan belirteç tümceciğindeki eylemin gerçekleşmesinden sonra temel tümcedeki eylemlerin gerçekleştiği gösterilir.</p>
----------------------------	--

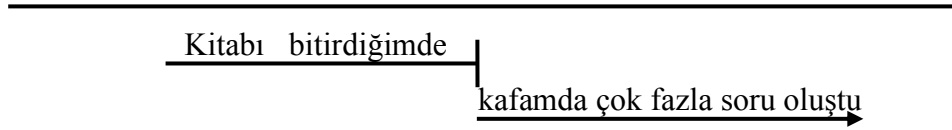

1. Kitabı bitirdiğimde	kafamda çok fazla soru oluştu.
2. Sen ödevini bitirdiğinde	bizi ararsın.
3. Ali geldiğinde	konuyla ilgili her şeyi bize anlatır.
4. Biz aradığımızda	onlar evden çıkacaklar.
5. Sınav kağıtlarını okuduğunuzda	sınav sonuçlarını sizden alırız.
6. Çocuklar uyuduklarında	anneleri evde temizlik yapıyor.

B. Lütfen yukarıdaki tümceleri zaman çizgisi üzerinde gösteriniz.

1. Kitabı bitirdiğimde kafamda çok fazla soru oluştu.

Örnek:

2. Sen ödevini bitirdiğinde bizi ararsın.

3. Ali geldiğinde konuyla ilgili her şeyi bize anlatır.

4. Biz aradığımızda onlar evden çıkacaklar.

5. Sınav kağıtlarını okuduğunuzda sonuçları sizden alırlar.

6. Çocuklar uyuduklarında anneleri evde temilik yapıyor.

C. Lütfen yukarıdaki tümcelere tekrar baktıktan sonra aşağıdaki tabloyu doldurunuz.

Öğretim Notu B1	- <i>DIğIndA</i> ile kurulan belirteç tümceciklerinin öğretimi sırasında öğrencilere belirteç tümceciklerinin bağlandıkları temel tümcelerin yüklemelerinde hangi zaman, kip ve görünüş eki olduğunu göstermek için aşağıdaki etkinlik yaptırılır. Belirteç tümceciğindeki olayın da temel tümcedeki olayın gerçekleştiği zamanda gerçekleştiği vurgulanır. Bunlara ek olarak bu etkinlikle <i>-DIğIndA</i> ulaç ekiyle kurulu belirteç tümceciğinin ve temel tümcenin öznesinin aynı da farklı da olabileceği öğrencilere gösterilir.
--------------------	--

1. Olay	2. Olay	
Özne	Özne	Zaman
<i>1. ben</i>	<i>o</i>	<i>-DI</i>
2.		
3.		
4.		
5.		
6.		

Öğretim Notu B1	- <i>DIğIndA</i> ulaç ekinin belirginleştirdiği /ardışıklık (öncelik)/ ilişkisinden sonra tahtaya aşağıdaki tümceler yazılarak ya da yansıtılarak bu ulaç ekinin /neden/ ilişkisine geçilebilir. Bu ulaç ekinin hangi ilişkiyi gösterdiğini yine tümcelere bakarak öğrencilerin tahmin etmeleri istenir. Burada da öğretmene düşen onların tahminlerinin doğruluğunu kontrol edip bu yapıyı pekiştirmeleri için öğrencileri yönlendirmektir. Tümceler arasındaki ilişkinin /neden/ ilişkisi olduğu - <i>DIğIndA</i> ulaç ekinin, - <i>DIğI için</i> ulaç ekiyle değiştirim yapılarak gösterilebilir. Belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcenin nedenini gösterdiği vurgulanır. Bu tümcelerde öğrencilere hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesinin aynı da farklı da olabileceği gösterilir.
--------------------	---

1. Yalan söylediğinde	senden nefret ediyorum.
2. Siz derse gelmediğinizde	dersler çok sıkıcı geçiyor.
3. Çocuklarım güldüklerinde	ben çok mutlu oluyorum.
4. İnsanlar mutsuz olduklarında	daha çok yemek yiyorlar.
5. Çok sinirlendiğimde	kimseyle konuşmam.
6. Komşunun bebeği ağladığında	komşunun kendisi çok strese giriyor.

Yalan söylediğinde senden nefret ediyorum. (Neden)

senden nefret ediyorum	Neden?	Yalan söylediğin için
------------------------	--------	-----------------------

Siz derse gelmediğinizde dersler çok sıkıcı geçiyor. (Neden)

dersler çok sıkıcı geçiyor	Neden?	Siz derse gelmediğiniz için
----------------------------	--------	-----------------------------

Çocuklarım güldüklerinde ben çok mutlu oluyorum (Neden)

ben çok mutlu oluyorum	Neden?	Çocuklarım güldükleri için
------------------------	--------	----------------------------

Öğretim Notu B1	<p><i>-DIğIndA</i> ulaç ekinin belirginleştirdiği /ardışıklık (öncelik)/ ve /neden/ ilişkisinden sonra tahtaya aşağıdaki tümceler yazılarak ya da yansıtılarak bu ulaç ekinin /koşul/ ilişkisine geçilebilir. Bu ulaç ekinin hangi ilişkiyi gösterdiğini yine tümcelere bakarak öğrencilerin tahmin etmeleri istenir. Tümceler arasındaki ilişkinin /koşul/ ilişkisi olduğu <i>-DIğIndA</i> ulaç ekinin, <i>-sA</i> eki ile değiştirim yapılarak gösterilebilir. Belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcenin koşulunu gösterdiği vurgulanır. Bu tümcelerde öğrencilere hem belirteç tümceciğinin hem de temel tümcenin öznesinin aynı da farklı da olabileceği gösterilir.</p>
--------------------	---

1. Büroya telefon ettiğinde yalnızca benimle konuş!	Büroya telefon edersen yalnızca benimle konuş!
2. Mantıklı hareket etmediğimizde hayal kırıklığına uğrarız.	Mantıklı hareket etmezsek hayal kırıklığına uğrarız.
3. Yüzümüze bir tebessüm yerleştirdiğimizde her şey daha iyi görünmeye başlar.	Yüzümüze bir tebessüm yerleştirecek her şey daha iyi görünmeye başlar.
4. Büyük sorunları ciddiye almadığımda kendimi çok daha iyi hissederim.	Büyük sorunları ciddiye almazsam kendimi çok daha iyi hissederim.
5. Resme dikkatli bir şekilde baktığınızda resimdeki insan yüzünü görebilirsiniz.	Resme dikkatli bir şekilde bakarsanız resimdeki insan yüzünü görebilirsiniz.
6. Mantıklı düşündüklerinde bizi anlarlar.	Mantıklı düşünürlerse bizi anlarlar.

SONUÇ

Çalışmanın birinci bölümünde, çalışmanın temelini oluşturan dilin çift eklemliliği kuramsal boyutta ele alınmış, düzanlam, çokanlamlılık ve değer kavramlarına değinilmiştir. Bunlara ek olarak belirteç tümceciklerinin tanımı, sınıflandırılması ve biçimsel - sözdizimsel - anlambilimsel özellikleri üzerinde ayrıntılı bir biçimde durulmuş; dilbilgicilerin ve dilbilimcilerin çalışmalarında yer verdiği belirteç tümceciklerinin ve/ veya ulaçların anlambilimsel ulamları incelenmiştir. Ayrıca Türkçe Öğretim Merkezleri tarafından hazırlanan ve *Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe* ve *İstanbul Yabancılar İçin Türkçe* setlerinin ders kitaplarında yer alan dilbilgisi açıklamaları bölümlerinde, verdikleri örneklerde ve alıştırmalarda ulaçların nasıl ele alındığı gösterilmiştir.

Dilin çift eklemliliği Andre Martinet tarafından ortaya konmuştur ve tüm doğal dillerin ortak özelliğidir. Çalışmamızda dilin birinci eklemliliği düzeyi üzerinde durulmuştur; ikinci eklemlilik düzeyi çalışmanın dışında bırakılmıştır. Çünkü ikinci eklemlilik düzeyi gösteren düzleminde gerçekleşir ve tek başına anlamı olmayan en küçük ayırıcı birimlerle, sesbirimlerle ilgilenmektedir. Ancak çalışmamızda sözcük öbeklerini ayırt edebilmek ve belirteç tümceciklerinin dil içindeki yerini belirleyebilmek amaçlanmıştır.

Bilindiği gibi belirteç tümceciklerinin kurulmasında ulaç ekleri önemli rol oynamaktadır. Ulaç ekleri, yan tümcedeki eyleme eklenerek belirteç işlevli yan tümceler oluşturan eklerdir. Bunun yanı sıra bu yan tümcelerin üst tümcecige ya da temel tümceye bağlanmasını sağlamaktadır. Ayrıca bu ekler, yan tümceler ve üst tümcecikler ve/ veya temel tümceler arasındaki anlamsal ilişkileri belirginleştirmektedir.

Çalışmanın birinci bölümünde Türkçede ulaç ekleri üzerine yapılan çalışmalar incelenmiştir. Bu çalışmalarda ulaçların tanımları genellikle kavramsaldır. Ulaçların anlamsal özellikleri üzerinde değil de daha çok biçimsel özellikleri üzerinde durulmuştur. Öte yandan Türkçede pek çok terimde olduğu gibi ulaç ile ilgili kullanılan terimlerin de çok farklı olduğu gözlenmiştir. Bunların hepsi önemli eksiklikler olarak görülmektedir.

Belirteç tümcecikleri yapısal ve anlamsal bakımdan çok fazla çeşitlilik göstermektedir. Bu durum Türkçede belirteç tümceciklerinin farklı şekillerde karşımıza çıkmasına

neden olmaktadır. Çalışmamız belirteç tümceciklerinin anlamsal özellikleri üzerine kurulu bir çalışmadır. Bu nedenle çalışmanın birinci bölümünde belirteç tümceciklerinin yapısal özelliklerine kısaca değinilmiştir. Belirteç tümceciklerinin sınıflandırması şu şekilde yapılmıştır:

1. Yalın Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri
2. İlgeçli Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri
3. Ad Durum Ekli Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri
4. Diğer Yapıdaki Ulaç Ekleriyle Kurulan Belirteç Tümcecikleri

Çalışmanın ikinci bölümünde anlambirimcik çözümlemesi üzerinde durulmuştur. Öncelikle anlambirimcik çözümlemesinin ne demek olduğu ve işlevleri üzerinde alan taraması yapılmış, daha sonra da ulaç anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlemesine değinilmiştir. Ankara Üniversitesi TÖMER *Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nde yer alan okuma metinleri incelenmiş ve ulaç anlambirimi içeren 1242 tümce birinci eklemlilik düzeni çerçevesinde çözümlenmiştir. Ancak çözümleme sırasında tümcelerde çok fazla anlatım bozukluğu olduğu ortaya çıkmıştır. Bu anlatım bozukluklarının büyük çoğunluğunun çeviri tümcelerden kaynaklandığı belirlenmiştir. Sözü edilen tümcelerin bazıları, anlatım bozukluğu giderilerek çözümlenmiştir. Ancak 34 tümce anlatım bozukluğu giderilemediğinden çalışma dışı bırakılmıştır. Çözümleme sırasında bu tümcelerin sözdizimsel düzlemde taşıdıkları anlambirimcikler çıkarılmıştır.

Ulaç anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlemesi üç başlık altında ele alınmıştır:

1. Tek Anlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri
2. Çokanlambirimcikli Belirteç Tümcecikleri
3. Çokanlamlı Belirteç Tümcecikleri

Tablo 79'da bu anlambirimciklerin betimlemeleri yapılmıştır.

Tablo 79: Anlambirimciklerin Tanımı

Anlambirimcikler	Betimlemeleri
1. /Tarz/	Belirteç tümceciğindeki eylemin, temel tümcenin eyleminin yapılış tarzını göstermesidir.
2. /Neden/	Belirteç tümceciğindeki eylemin, temel tümcenin eyleminin nedenini göstermesidir.
3. /Ardışıklık (Öncelik); (Sonralık)/	Belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki olaydan önce gerçekleşip tamamlanması ya da temel tümcedeki olaydan sonra gerçekleşip tamamlanmasıdır.
4. /Koşutluk (Paralellik)/	Belirteç tümceciklerindeki olay ve durumlar ile üst tümcecikteki veya temel tümcedeki olay ve durumların aynı ya da benzer özellikleri göstermesidir.
5. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/	Belirteç tümceciğindeki olayla temel tümcedeki olayın zamansal olarak aynı noktada başlayıp bitmesidir.
6. /Tercih/	Temel tümcedeki olayın belirteç tümceciğindeki olaya göre daha olumlu olduğu düşünülerek o olaya yönelinmesidir.
7. /Süreklilik/	Belirteç tümceciğindeki olayın, temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki olayı sürekli olma açısından nitelemesidir.
8. /Koşul/	Belirteç tümceciğindeki olayın ya da durumun gerçekleşmesine bağlı olarak temel tümcedeki ya da üst tümcecikteki olay ya da durum gerçekleşmektedir.
9. /Eksiklik/ ya da /zaafiyet/	Belirteç tümceciğinde bir varlığın eksikliği ya da bulunmayışı söz konudur.
10. /Açıklama/	Belirteç tümceciğinin, temel tümcedeki olay ya da durumla ilgili bir bilgi vermesi ya da temel tümcedeki olay ya da durumu açıklamasıdır.
11. /Amaç/	Temel tümcedeki olayın gerçekleşme amacı belirteç tümceciğindeki olay ya da durumdur.
12. /İkilem/	Bir durum, olay ya da konuyla ilgili kararsızlık, çelişki ya da ikilem bulunmaktadır.
13. /Konusunda/	-mAk için ulaç anlambirimiyle bu şekilde değiştirime girmiştir.
14. /Şartı/	-mAk için ulaç anlambirimiyle bu şekilde değiştirime girmiştir.
15. /Yönelik/	-mAk için ulaç anlambirimiyle bu şekilde değiştirime girmiştir.
16. /İçerme/	Belirteç tümceciğindeki olay başlamış ve devam ederken temel tümcedeki olay aynı zaman aralığı içinde başlar ve belirteç tümceciğindeki olaydan önce tamamlanır. Bunun tam tersi de olasıdır.

17. /Yanı sıralık/	Belirteç tümceciğindeki olayın ya da durumun yanı sıra temel tümcedeki olay ya da durumun gerçekleşmesidir.
18. /Kısıtlama/	Belirteç tümceciğinde yer alan bilgiye dayanarak beklenen bir sonuç vardır, ancak temel tümcede beklenen sonuç değil başka bir sonuç gerçekleşir.
19. /Ödünleme/	Belirteç tümceciğindeki olumsuz olay ya da durumun, temel tümcedeki bir olay ya da durumla hafif de olsa olumlulaştırılmasıdır.
20. /Koşulsuzluk/	Her koşulda, her durumda gerçekleşme söz konusudur.
21. /Sonuçsuzluk/	Belirteç tümceciğinde yer alan eylemin bir sonuca ulaşmaması ya da bir sonuca götürmemesidir.
22. /Vurgulama/	Belirteç tümceciğinde yer alan durum ya da olayın <i>-sA dA</i> ulaç anlambirimiyle daha güçlü, vurgulu söylenmesidir.
23. /Ölçü/	<i>-sA dA</i> ulaç anlambiriminin <i>az, biraz</i> gibi ölçü anlatan sözcüklerle kullanımı söz konusudur.
24. /Benzetme/	Bir nesnenin, kişinin, eylemin, olayın ya da durumun özelliğini, bir başka nesnenin, kişinin, eylemin, olayın ya da durumun özelliğinden yararlanarak gerçekleştirir.
25. /Üst sınırlılık/	Belirteç tümceciğinde yer alan eylemin üst sınırdaki gerçekleşmesidir.
26. /Beklenti dışı olma/	Beklenenin yerine başka yol, durum, tutum ya da davranışın seçilmesi ya da gerçekleşmesidir.

Çokanlambirimcikli belirteç tümceciklerinde bazı ulaç anlambirimleri birden çok anlambirimcik barındırmaktadır. Bu anlambirimcikler birleşerek tek bir anlamı oluşturmaktadır.

Çokanlamlı belirteç tümceciklerinde, bir ulaç anlambirimi değişik bağlamlarda değişik anlambirimcikler içermektedir. Başka bir deyişle yapılan çözümlemede çokanlamlı ulaç anlambirimleri belirlenmiştir.

Yapılan çözümlemede en fazla üç anlambirimcik eklemlenebildiği ortaya çıkmaktadır. Bu saptama da üç anlambirimcikle oluşan anlambirimcik demetinin, tümcenin doğru anlaşılabilmesi için şart ve gerekli olduğunu ortaya koymaktadır. Sözcükbirimlerin anlambirimcik demetlerine göre çok daha zayıf ve fakir görünmesine karşın bu ulaçlar ya da araç sözcükler bir metni/ söylemi kuran olmazsa olmaz araçlardır. Bu anlambirimciklerin soyut sözcükler oluşu, dil dışı dünyada göndergelerinin olmayışı,

kimi zaman anlamlarının yakın oluşu öğretenlerin ulaçları öğretmesini ve öğrenenlerin de öğrenmesini zorlaştırabilmektedir. Ancak yapılan bu anlambirimcik çözümlemesiyle ulaçlar arasındaki farklar ortaya konarak nesnel ve sistemli bir açıklama yapılabilmektedir. Bu farklar ulaç eklerinin anlatılmasını da anlaşılmasını da kolaylaştırmaktadır.

Ayrıca çalışmanın bu bölümünde ulaç anlambirimlerinin sayısal değerleri de tablolandırılmıştır. Çalışmada ulaç anlambirimlerinin sayısal değerlerine bakıldığında en çok kullanılan ulaç anlambirimin *-(y)ArAk* (291) olduğu belirlenmiş, bunu *-(y)İp* (210); *-mAk için* (148) ve *-ken* (115) ulaç anlambirimlerinin takip ettiği ortaya çıkmıştır. Bu ulaçları *-DIğIndA* (58); *-(y)IncA* (48); *-mAdAn* (44); *-DIğI için* (42); *-sA dA/ bile* (35); *-DIktAn sonra* (31) ve *-DIğI gibi* (30) ulaçları izlemektedir.

Anlambirimciklerin sayısal verilerine bakıldığında tümceler arasındaki ilişkileri belirleyen ulaç anlambirimlerinin en çok /ardışıklık/ (175) anlambirimciği gösterdiği belirlenmiştir; bunu /açıklama/ (173); /tarz/ (124); /amaç/ (105); /neden/ (90) anlambirimcikleri izlemiştir. Bunları, /kalıp ifadeler/ (56); /içerme/ (40); /eşsüremlilik/ (37); /kısıtlama/ (29); /benzetme/ (17); /koşul/ (16); /ödünleme/ (16); /tercih/ (15); /koşutluk/ (13) anlambirimcikleri takip etmiştir. /İkilem (7); /yanı sıralık/ (6); /süreklilik/ (6); /eksiklik/ ya da /zaafiyet/ (6); /şartı/ (5); /yönelik/ (4); /başlatma/ (4); /üst sınırlılık/ (4); /beklenti dışı olma/ (4); /koşulsuzluk/ (1); /sonuçsuzluk/ (1); /vurgulama/ (1); /ölçü/ (1) anlambirimciklerinin sayısal olarak çok az tümcede ortaya çıktığı gözlenmiştir.

Bazı anlambirimciklerin çok az sayıda karşımıza çıktığı belirlenmiştir. Bunun, kimi zaman bazı ulaç anlambirimlerinin çok az kullanılmasından kimi zaman da verilerimizde bunlarla ilgili örneğin az yer almasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Ancak bu anlambirimcikler, ulaç anlambirimleri arasındaki anlam farklarının çok açık bir şekilde ortaya koyulmasını sağlamaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümünde *Hitit Yabancılar için Türkçe Öğretim Seti*ndeki ulaç anlambirimlerinin anlambirimcik çözümlemesi sonucunda tümceler arası ilişkileri gösteren zaman ulaç anlambirimleri betimlenmeye çalışılmıştır. Yapılan çözümlemeye göre Türkçe ulaç anlambirimlerinin gösterdiği zamansal ilişkiler /ardışıklık (öncelik-sonralık)/, /eşsüremlilik (eşzamanlılık)/, /içerme/, /başlatma/ ve /bitirme/dir.

Çalışmanın dördüncü bölümünde ise yapılan çözümlenmeler sonucunda elde edilen veriler ışığında yabancılara Türkçe öğretiminde belirteç tümceciklerinin öğretimi üzerinde durulmuştur. Burada üzerinde durulan ulaç ekleri *Hitit Yabancılar İçin Türkçe Öğretim Seti*'nin düzeyleri göz önünde bulundurularak seçilmiştir. A1 düzeyinde öğrencilerin tanıştıkları ilk ulaç ekleri olduğu için *-DiktAn sonra* ve *-mAdAn önce* ulaçları; birden fazla zamansal ilişkiyi sergiledikleri için *-(y)Ip*; *-ken* ve *-DIğIndA* ulaç ekleri seçilerek, bu ulaç eklerinin öğretilmesiyle ilgili önerilerde bulunulmuştur.

Kuramsal düzlemde önemli sayıda çalışma yapılmış olan bu konuda kuramsal çalışmaların sonuçlarını dil öğretimine taşıyan az sayıda çalışma yapılmıştır. Bu çalışmanın, bu konudaki önemli bir eksiği gidereceği düşünülmektedir. Özellikle Türkçenin yabancılar için öğretiminde öğrenenler için zorluklar içeren karmaşık ek dizileri ve anlam çözümlenmeleri bu çalışmanın verileri kullanılarak malzeme geliştirmede kaynak olabilir.

ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında yukarıda da görüldüğü gibi ulaç anlambirimlerinin anlamsal sınıflandırılması yapılmıştır. Bu çalışmadaki dilbilimsel ve anlambilimsel çözümlenme ve betimlemelerden yararlanılarak Türkçe dilbilgisi ve yabancılara Türkçe öğretimi kitaplarındaki ulaç açıklamaları tekrar ele alınabilir. Bunlara ek olarak özellikle yabancılara Türkçe öğretiminde bu bilgiler kullanılarak ulaç anlambirimlerinin öğretimi gerçekleştirilebilir. Ulaç anlambirimlerinin yapılan çözümlenmeler doğrultusunda elde edilen anlambirimcikler ile öğretilmesi öğrencilerin iletişimsel dili daha kolay edinmesini sağlayacaktır.

Bu tez çalışmasının sonuçlarının ve çözümlenme sonucunda elde edilen anlambirimciklerin Türkçe dilbilgisi kitaplarına ve yabancı dil olarak Türkçe öğretim setlerine ne şekilde yansıtılabileceği üzerine çalışmalar yapılabilir.

Zaman ulaçları, eylemlerin kılınış özellikleriyle birlikte ayrıntılı bir şekilde ele alınabilir.

Ayrıca ulaç anlambirimlerinin belirginleştirdiği ilişkilerin başka hangi dilbilgisi yapılarında ortaya çıktığını belirlemeye yönelik bir çalışma yapılabilir. Böylece ulaç anlambirimleri ve diğer yapılar arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ortaya konabilir.

Bunlara ek olarak Türkçede ek diziliş koşullarının neler olduğu; eklerin yapısal anlam özellikleri, dizilim özellikleri ve söylem bağlamındaki özelliklerinin neler olduğuna yönelik bir çalışma yapılabilir.

KAYNAKÇA

- Aksan, Doğan (1998). *Her Yönüyle Dil Ana Çizgileriyle Dilbilim*. Ankara: TDK Yayınları.
- Aksan, Doğan (1999). *Anlambilim. Anlambilim Konuları ve Türkçenin Anlambilimi*. Ankara: Engin Yayınevi.
- Aksan, Yeşim (2003a). Kılınış Ulamına Yaklaşımlar ve Türkçede Kılınış. *Günümüz Dilbilim Çalışmaları* (Hazırlayan Ayşe Kıran, Ece Korkut, Suna Ağıldere), 68-81. İstanbul: Multilingual.
- Aksan, Yeşim (2003b). Durum Değişikliği Eylemlerinin Kılınış Özellikleri. *Dilbilim Araştırmaları 2003*, 1-14. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Aksan, Yeşim (2004). Aspectual Properties of Turkish Denominal Verbs. *Dilbilim Araştırmaları 2004*, 15-28. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.
- Aksan, Mustafa ve İbe, Pınar (2006). Psych Verbs and the Experiencer in Turkish. *Advances in Turkish Linguistics, 107-119*. İzmir: Dokuz Eylül Yayınları.
- Aksan, Mustafa ve Aksan, Yeşim (2007). Ad Tabanlı Eylemler ve Kılınış Özellikleri. *TÖMER Dil Dergisi 132*, 7-27.
- Aslan - Demir, Sema (2016). *Görünüş Kategorisi: Türkmence Örneği*. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Atabay, Neşe; Özel, Sevgi ve Kutluk, İbrahim (2003). *Sözcük Türleri*. İstanbul: Papatya Yayıncılık.
- Aydemir, Yasemin (2006). *Sözlüksel Görünüş ve Türkçe Eylemlerin Anlambilimsel Sınıflandırması - Sözlükçe - Sözdizim Etkileşimi*. [Yayımlanmamış Doktora Tezi] Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Aydın, Özgür (1996). *Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi Öğretimi*. Ankara.
- Bacanlı, Eyüp (2014). *Kılınış Kategorisi ve Altaycada Kılınış Belirleyicisi Olarak Art Fiiller*. Ankara: TDK Yayınları.
- Banguoğlu, Tahsin (2011). *Türkçenin Grameri*. Ankara: TDK Yayınları.
- Bayraktar, Nesrin (2004). *Türkçede Fiilimsiler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Bozkurt, Fuat (2010). *Türkiye Türkçesi*. İstanbul: Kapı Yayınları.

- Comrie, Bernard (1976). *Aspect*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Çetintaş Yıldırım, Filiz (2009) Türkçede Zaman - Tarz - Neden - Sonuç İlişkilerinin Ulaş Ekleriyle Beligınleştirilmesi: Sıklık Yüzdeleri ve Uzman Uyumlarna Dayalı Anket Sonuçları. İçinde, *Dil Dergisi 2009* . Sayı: 146 (s. 25-39).
- Çetintaş Yıldırım, Filiz (2010) *Türkçede Belirteç Tümcecikleri: Sözbilimsel Yapı Çözümlemesi Çerçevesinde Bir Sınıflandırma Önerisi* (Yayımlanmamış Doktora Tezi) Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Dilâçar, Agop (1974). Türk Fiilinde “Kılınış”la “Görünüş” ve Dilbilgisi Kitaplarımız. *Türk Dili Araştırmaları Yıllığı-Belleten 1973-1974*, 159-171.
- Ediskun, Haydar (2003). *Türk Dilbilgisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Erdem, Mevlüt (2016). Türkçede Fiiller ve Sınıflandırma Sorunları. *Turkish Studies*. International periodical for the Languages, Literature and History of Turkish or Turkic Volume 11/20 Fall 2016, p. 185-200 DOI Number: 10111 ISSN: 1308 2140, Ankara.
- Ergin, Muharrem (2003). *Türk Dil Bilgisi*. İstanbul: Bayrak Basım/ Yayım/ Tanıtım.
- Erguvanlı-Taylan, Eser (2001). On the Relation Between Temporal/ Aspectual Adverbs and the Verbs Form of Turkish. *The Verb in Turkish*, 97-128. Amsterdam: John Benjamins Publishing Company.
- Erkman Akerson, Fatma. Ve Ozil, Şeyda. (2015). *Türkçede Niteleme Sıfat İşlevli Yan Tümceler*. Ankara: TDK Yayınları.
- Gencan, Tahir Nejat (2001). *Dilbilgisi*. Ankara: Ayraç Yayınevi.
- Göksel, Aslı ve Kerslake, Celia (2005). *Turkish A Comprehensive Grammar*. London and Newyork: Routledge.
- Güven, Esra ve Özmen, Ceren Berber (2016). Yabancı Dil Olarak Türkçe Dilbilgisi Öğretimi. *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi* içinde. (Faruk Yıldırım, Burak Tüfekçioğlu). (s. 233-259). Ankara: Pegem Akademi.
- Guiraud, Pierre (1999). *Anlambilim La Sémantique* (B. Vardar, Çev.). İstanbul: Multilingual.

- İbe-Akcan, Pınar (2005). Edinim Sürecinde Görünüş: ilköğretim İkinci Sınıf Hayat Bilgisi Kitaplarındaki Eylemler, Durum Türleri ve Görünüş Etkileşimi. *TÖMER Dil Dergisi 130*, 7-17.
- İbe-Akcan, Pınar (2008). Türkçede Duygu Durumu Eylemlerinin Kılınış Özellikleri. *TÖMER Dil Dergisi 140*, 19-31.
- Jespersen, Otto (1951). *The Philosophy of Grammar*. Londra: George Allen & Unwin LTD.
- Johanson, Lars (2016). Türkçede Görünüş (Çev. Nurettin Demir). Ankara: Grafiker Yayınları.
- Kahraman, Tahir (2001). *Çağdaş Türkiye Türkçesi Dilbilgisi*. Ankara: Dumat Basımevi.
- Karaağaç, Günay (2013). *Dil Bilimi Terimleri Sözlüğü*. Ankara: TDK Yayınları.
- Karadoğan, Ahmet (2009). Türkiye Türkçesinde Kılınış. Ankara: Divan Kitapevi.
- Karadoğan, Ahmet ve Hirik, Erkan (2015). Türkçe Fiillerde Kılınış Türlerinin Dil Öğretimindeki Yeri Üzerine. *International Journal of Languages' Education and Teaching*. ISSN: 2198 -4999, Mannheim - Germany UDES 2015 p. 48-59
- Kıran, Zeynel ve Kıran, Ayşe Eziler (2013). *Dilbilime Giriş*. (4. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kıran, Zeynel ve Kıran, Ayşe Eziler (2018). *Dilbilime Giriş*. (5. Baskı) Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Kıran, Ayşe (2015). Anlambilim ve Dil Öğretimi. *Dil Bilimleri ve Dil Öğretimi içinde* (Ece Korkut, İrem Onursal Ayırır). (ss. 57-95). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Koç, N. (1996). *Yeni Dilbilgisi*. İstanbul: İnkılâp Yayınevi.
- Korkut, Ece (2017). Söz ve Kimlik. Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Korkmaz, Zeynep (2014). *Türkiye Türkçesi Grameri Şekil Bilgisi*. Ankara: TDK Yayınları.
- Kornfilt, Jaklin (1997). *Turkish*. London and Newyork: Routledge.
- Lyons, John (1983). Kuramsal Dilbilime Giriş. (Çeviren: Ahmet Kocaman). Ankara: TDK Yayınları.

Martinet, Andret (1998). İşlevsel Genel Dilbilim. (B. Vardar, Çev.) İstanbul: Multilingual Yayınları.

Turan, Ümit Deniz (2012). Belirteç Tümcecikleri. *Genel Dilbilim-I* içinde. (Özsoy, S. ve Emeksiz, Z. E.). (ss. 200-201). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Uğurlu, Mustafa (2003). Türkiye Türkçesinde Bakış (Aspektotempora). *Türkbilig* 5: 124 - 133.

Uzun, Nadir Engin (2004). Dünya Dillerinden Örnekleriyle Dilbilgisinin Temel Kavramları Türkçe Üzerine Tartışmalar. *Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi*: 39. İstanbul.

Ünal, Recai. (2010). *Çağdaş Türkiye Türkçesinde Başlıca Zaman Ulaçları*. İstanbul: Dilmer Yayınları.

Vardar, Berke (1998). *Dilbilimin Temel Kavram ve İlkeleri*. İstanbul: Multilingual.

Vardar, Berke (2002). *Açıklamalı Dilbilim Terimleri Sözlüğü*. İstanbul: Multilingual.

Yılmaz, Emine (2015). *Türkçe Biçimbilgisi*. Eskişehir: Açıköğretim Yayınları.

Yılmaz, Özlem D. (2009). *Türkiye Türkçesinde Eylemsi*. Ankara: TDK Yayınları.

Betimsel Araştırma Kapsamında İncelenen Ders Kitapları:

Gazi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi (A1-A2-B1) (2015). Gazi Üniversitesi TÖMER. Ankara.

Gazi Yabancılar İçin Türkçe Dil Bilgisi (B2-C1) (2015).Gazi Üniversitesi TÖMER. Ankara.

İstanbul Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A1, A2, B1, B2, C1) (2014). İstanbul: Kültür Sanat Basımevi.

İzmir Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (A1, A2, B1, B2, C1) (2015). İzmir: DEDAM

Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe Ders Kitabı (1, 2, 3) (2011). Ankara Üniversitesi TÖMER. Ankara.

Ek 1.**HİTİT YABANCILAR İÇİN TÜRKÇE ÖĞRETİM SETİNDEKİ ULAÇ ANLAMBİRİMLERİNİN ANLAMBİRİMCİK ÇÖZÜMLENMESİ****1. -(y)Ip (210)⁶¹****1.a. /Tarz/ (24)**

1. Unutmayın, akıllıca seçimler yapıp daha sağlıklı yaşamak sizin elinizde (Yeni Hitit 3. Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 128).
- 2⁶². Niçin tatil yapmak isteriz? Elbette, günlük streslerden uzaklaşp huzur bulmak ve dinlenmek için (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 143).
3. “Benim amacım sessiz, sakın bir yerde tatil yapıp dinlenmek.” mi diyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144)?
4. Pazartelerini atlayıp salıya geçmem mümkün mü (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 10)?
5. “Evde giyerim.” diye düşünüp kendinizi teselli etmeye çalışırsınız ama ... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46)
6. Belki zamanında telefonun da ‘saçma sapan ve gereksiz’ bulunması gerçeğinden yola çıkıp bütün yeni fikirlere saygı duymak gerekiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86).
- 7⁶³. Buğday tarlasında yere uzanıp başakların arasında kaybolarak saatlerce gökyüzünü seyrederdik (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).
8. Bir süre sonra ben de cebimdeki bisküvilerden birini ufalayıp kuşların ziyafetine katkıda bulunmak istedim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
9. Sonra da yürüyüp gitti...(Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96)
10. Eşini, çocuklarını alıp da sinemaya götüren baba yok artık (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 104).

⁶¹ Ulaş anlambirimlerinin ve anlambirimciklerin yanında bulunan sayılar, bu ulaş anlambirimlerinin kaç tümcede geçtiğini göstermektedir.

⁶² Bu tümce *-mAk için* ulaş anlambirimi 73. örnekte de kullanılmıştır.

⁶³ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaş anlambirimi 22. örnekte de kullanılmıştır.

11. Parmakları birbirine geçirip elleri bağlamak iyi değildir; insanın şansı kapanır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).
12. Sobanın etrafında toplanıp sohbet etmeler bitti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).
13. İş, benim için otel odasının penceresinden, karlı kaplı bir çocuk bahçesine bakıp hayal kurmak, onları yazmak (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 141).
14. Kulaklarını boş sözlere tıkayıp, sadece kendi müziğini hisseden ve onu duyan bir isim... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
- 15⁶⁴. İlk bakışta şaşırsa da insan, biraz sabredip tanımak ve dinlemek gerekiyor onu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
16. Renkli kıyafetlerini “Genç işi bu!” deyip bir kenara kaldırırlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
- 17⁶⁵. Eliniz ayağınız tutuyorken yoğun çalışıp çok para kazanın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).
- 18⁶⁶. Zengin olabilmek için kimisi canını dişine takıp gece gündüz çalışır, kimisi umudunu piyango biletine bağlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).
- 19⁶⁷. Hayal kırıklıklarımızı, kederli hallerimizi boş verip bir kahkaha savurduğumuzda, karşılaştığımız zorlukları hiç ciddiye almıyormuş gibi davrandığımızda çok daha iyi hissederiz kendimizi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).
- 20⁶⁸. Bir iki kez parmağımla “Şundan istiyorum.” dedim, anlamadı bakkal. “Hangisi sicheveppes mi yoksa cola mı?” diye sorunca, “Sen bana bir ayran ver en iyisi.” deyip kestirip attım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
21. Fransızlar “Versailles” yazacaklarına “Versay” yazıp kurtulsalardı sadece kağıt ve kalem tasarrufuyla köşeyi dönerlerdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
- 22⁶⁹. Diziler birçok insan için yorgun bir günün sonunda stresi atmanın, günlük işlere bir ara verip kafalarını boşaltmanın bir aracı olarak görülüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

⁶⁴ Bu tümce *-sA dA* ulaç anlambirimi 12. örnekte de kullanılmıştır.

⁶⁵ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 107. örnekte de kullanılmıştır.

⁶⁶ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 59. örnekte de kullanılmıştır.

⁶⁷ Bu tümce *-DiğIndA* ulaç anlambirimi 30. ve *-(y)mİş* gibi ulaç anlambirimi 4. örnekte de kullanılmıştır.

⁶⁸ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 173. örnek ve *-(y)IncA* ulaç anlambirimi 18. örnekte de kullanılmıştır.

⁶⁹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 250. örnekte de kullanılmıştır.

23. Ancak uzmanlar batıl inançlara fazlaca bağlanıp hayatı onlara göre düzenlemenin de insanları takıntılı hale getirebileceğini söylemektedirler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).

24. Seyredilen diziler insanlara sorumluluklarından sıyrılıp başka kişilerin hayatları hakkında yorum yapma şansı da veriyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

1.b. /Neden/ (12)

25. “Güne dansla başlamak ne güzel!” diye düşünüp ona doğru ilerlemiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 100).

26. Doğa alarm veriyor. Bu alarmı ‘duyup’ ses verenler de ellerinden geleni yapıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).

27⁷⁰. Sonunda “Belki bana acıyıp Eros’un yerini söyler.” diye düşünerek Aphrodite’in sarayına gitti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

28. Bir başka güvenlik sorunu da indirdiğiniz dosyanın bilgisayarınıza virüs bulaştırması. Bir kitap okumaya niyetlenip bütün dosyalarınızı kaybedebilirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).

29. Onun da korkmuş olduğunu düşünüp yanına gitmeye karar verdim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

30⁷¹. Bense, onların bu sorularını gerçek sanıp “Evde konuşulurken duyup öğreniyor.” diyerek öyle bir pot kırdım ki... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

31⁷². Nehir’in bunu dedikodu olarak algılayıp Aylin’le aramı bozacağını hesaba katamadım elbette (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21)!

32⁷³. Hatta bu durumdaki kişi, fobisi olan nesneyle veya durumla karşılaşma ihtimalini düşünüp vaktini sıkıntı üreterek geçirir. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

⁷⁰ Bu örnek tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 79. örnekte de kullanılmıştır.

⁷¹ Bu örnek tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 129 örnekte ve -ken ulaç anlambirimi 25. örnekte kullanılmıştır.

⁷² Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 235. örnekte de kullanılmıştır.

⁷³ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 107. örnekte de kullanılmıştır.

33. Dik duruşa geçiyor ve onun önce sağ sonra da sol ayağına takılıp düşüyor gibi oluyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).

34⁷⁴. Durum böyle olunca hem bugün mutsuz oluyoruz hem de geleceğimizle ilgili endişelenip strese giriyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).

35⁷⁵. Cousins negatif düşüncenin beden üzerinde olumsuz etkileri olduğu fikrinden yola çıkarak olumlu düşüncelerin aksi etkiye sahip olacağını düşünüp hastalığı süresince her gün kendisine kahkahalar attıran video kasetler ile televizyon programları izlemeye koyulmuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

36⁷⁶. Büyüsüne kapılıp, saatlerce çevresinde dolanıyorsunuz, ..., insanın gönlünde romantik fırtınalar koparıyor bu nefes kesen anıt, çeşme demek yetersiz kalıyor...(Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108).

1.c. /Ardışıklık (Öncelik)/ (78)

37. Doktora telefon edip senin için randevu alacağım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 136).

38. Bence izin alıp eve git (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 136).

39. En iyisi eve gidip dinlenmek (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 136).

40. Sadece bir diploma alıp üniversiteden mezun olmak yetmiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 7).

41. Ama kızlardan biri, fotoğraf makinesini eline alıp fotoğraf çekmenin kolaylığını fark ederse bütün karizman gider (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 17).

42⁷⁷. Ben de bu heyecanı yaşamak için arkadaşlarımla buluşup stadyuma gittim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

43. Ama sonunda içeri girip yerlerimize oturduk (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

44. Hakem oyunu hemen başlatıp ortalığı yatıştırdı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

⁷⁴ Bu tümce -(y)InCA ulaç anlambirimi 17. örnekte de kullanılmıştır.

⁷⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 61. örnekte de kullanılmıştır.

⁷⁶ Bu tümce -CAsInA ulaç anlambirimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

⁷⁷ Bu tümce -mAk için ulaç anlambirimi 86. örnekte de kullanılmıştır.

45. Bir kere kocamın peşine takılıp stada geldim, bir daha da stadyumu bırakıp dönemedim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 28).
46. Keşke ben de senin gibi işe ara verip evde vakit geçirsem (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 32).
47. Yarın nasıl erkenden kalkıp işe gideceğiz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 36).
48. Köy halkının en büyük zevki onun etrafında toplanıp hikayelerini dinlemekmiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).
49. Okul çıkışında bizi alıp bir çay bahçesine götürdü (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 57).
50. Anadolu Ateşi dans topluluğu gösterisinin, Türkiye’de 3 Mayıs 2001 tarihinde başlayıp 3-4 gösteri sonrasında yurt dışında sahnelenmesi planlanmıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 76).
51. Laboratuarda sohbet fırsatı, plastik iskeletle oynama imkanı vardır; yapay iç organları insan maketinden çıkartılıp karaciğerle, böbreklerle futbol-hentbol maçı yapılması da mümkündür (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86)!
52. Boş banklardan birine oturup gazeteme göz gezdirmeye başladım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
53. Birkaç adım koşuyor, yerden bir şey alıp yumuşak bir hareketle okyanusa fırlatıyormuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 100).
54. Yaşamları boyunca Oscar töreninde kürsüye çıkıp meşhur teşekkür konuşmasını yapamayan oyuncular var (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 106).
- 55⁷⁸. Zeus’un ayaklarına kapanıp “Ne olur Psykhe’yi kurtarın ve bana eş olarak verin!” diye yalvardı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
56. Eros, Psykhe’yi alıp ormanın ortasında terk edilmiş bir saraya kaçırdı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
57. ...Anneler Günü’nün güzel bir şey olduğunu bilen herkes, bu özel günde annesini rahat ettirmeyi, onunla birlikte zaman geçirmeyi, gezmeyi dolaşmayı, dedikodu yapmayı, bir kafeye gidip oturmayı dört gözle bekler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).
58. Kaşlarını kaldırıp bantladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).

⁷⁸ Bu tümce -(y)ArAk ulaş anlambirimi 147. örnekte de kullanılmıştır.

59. Sonra burnunun ucunu kaldırıp bantladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).
60. Gazete ve dergi elimden düşmez, hepsini alıp okurum (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
61. Üzüntü, dağın üzerine gelip duran buluta benzer (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
62. Cüzdanımı, telefonumu alelacele çantama koyup kendimi dışarıya attım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
- 63⁷⁹. Ben tam “Necla Teyze niçin çıktın balkona?” diyecekken beni kolumdan çekip “Gelsene. Çok güzel bir havai fişek gösterisi var. Balkondan beraber izleyelim” dedi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
64. Radyonun sesini kısıp daha dikkatli dinledim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
- 65⁸⁰. Koşa koşa üst kata çıkıp Necla Teyzelerin kapısını çaldım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
- 66⁸¹. Tam vazgeçip eve döneceğim sırada kapı açıldı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
67. Sabahları hepimizden önce uyanır, bisikletiyle markete gidip taze ekmek alır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).
68. Kimlerle dost olduğunu öğrenip, o kişileri genç adamın yanından uzaklaştırmak ister (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
- 69⁸². Gece yarısı onu telefonla arayıp ‘alo’ diyen sesini duyar duymaz, telefonu kapar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
70. Mesaj yoktu, telefonunu eline alıp numarayı çevirdi ama fikir değiştirip yerine koydu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
- 71⁸³. Tekrar telefonu eline alıp mesaj geldi mi diye kontrol ettiğinde, daha iki dakika bile geçmemişti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
72. Kendinize uygun bir eş seçip evlenin ve çocuk sahibi olun (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 60).

⁷⁹ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 113. örnekte de kullanılmıştır.

⁸⁰ Bu tümce *-(y)A...-(y)A* ulaç anlambirimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

⁸¹ Bu tümce *-(y)AcAğI sırada* ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

⁸² Bu tümce *-(A/I)r...-mAz* ulaç anlambirimi 4. örnekte de kullanılmıştır.

⁸³ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 56. örnekte de kullanılmıştır.

73⁸⁴. Ta ki sabah sadaka verdiğim yaşlı adamı akşam haberlerde görüp cebinde 500 lirası, bankada da milyonları olduğunu öğreninceye kadar... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).

74⁸⁵. [...] kimi yerde doğal olarak ortaya çıkan, kimi yerde devletçe seçilip belirlenmiş dillerdir ve genellikle anadille birlikte ikinci dil olarak öğrenilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 66).

75. Ama ben hiçbir zaman bakkala gidip “Bana ordan bir Sichevepppees ver abi” diyemedim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).

76⁸⁶. İşten sonra eve gidince ilk işim hemen bir duş alıp müzik açmak oluyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).

77. Eskiden işten sonra eve girmek istemezdim, arkadaşlarla bir yerlere gidip bangır bangır müzik dinlerdik (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).

78⁸⁷. Dizileri takip etmek için yapacağınız tek şey rahat koltuğunuza oturup kendinizi dizinin akışına bırakmaktan başka bir şey değil (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

79⁸⁸. NLP (Nörolingüistik Programlama) uzmanlarına göre, her birey bu duyulardan birini algılamada baskın olarak kullanıyor ve bu da o bireyin “Temsil Sistemi”ni yani beyninin dünyayı nasıl algılayıp kaydettiğini gösteriyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).

80. NLP, tam anlamıyla uyumlu bir ilişkinin nasıl kurulup sürdürülebileceği konusunda yol gösterir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).

81⁸⁹. NLP’ye göre değişmek, şu ana kadar yaptıklarınızdan vazgeçip yeni ufuklara yelken açarak bu güne kadar ulaştığımız sonuçlardan çok daha iyisine sahip olmaktır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).

82⁹⁰. Çalışmaya başlayıp kendi paranızı kazanınca istediğiniz yerde tatil yapacağınızı düşünmez miydiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135)?

⁸⁴ Bu tümce *-(y)IncAyA* kadar ulaç anlambirimi 4. örnekte de kullanılmıştır.

⁸⁵ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 238. ve 262. örnekte de kullanılmıştır.

⁸⁶ Bu tümce *-(y)InCA* ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

⁸⁷ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 110. örnekte de kullanılmıştır.

⁸⁸ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 275. örnekte de kullanılmıştır.

⁸⁹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 49. örnekte de kullanılmıştır.

⁹⁰ Bu tümce *-(y)InCA* ulaç anlambirimi 47. örnekte de kullanılmıştır.

83⁹¹. Uzaydaki güçlü ışımlar, gözün içine kadar ulaşıp orada ışık patlamalarına yol açtığı için astronotlar gözlerini kapattıkları halde yıldız kümeleri görmeye devam ederler (Yeni

Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

84. Ancak öyle görünüyor ki tüm bunları planlayıp gerçekleştiren insan, aynı zamanda bu yolculukların en zayıf noktası (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

85. Elbette biz “Dünyalılar” için uzaya gitmeyi planlamak, bu yolculuklara uygun uzay araçlarını yapmak, Dünya’nın dışına çıkıp dünyaya tekrar geri dönebilmek takdire değer bir başarı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).⁹²

86. Bu dönemde Eski Yunanlılar da Mezopotamya’nın astrolojik kehanet biçimini kendi mitolojileri ve yeni geometri bilimiyle birleştirip “Zodyak” a dayanan kişisel bir astroloji geliştirdiler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

87⁹³. Önce gelip bana duyduklarının doğru olup olmadığını sorması gerekirdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).

88. Yani bir yerde beyninizi ve davranışlarınızı gözden geçirip, bu davranışın kaynaklarını bulup yeniden programlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).

89⁹⁴. Ancak, astroloji bir yolunu bulup genel olarak Hıristiyan öğretisinin içine sızdı ve gelişmeye devam etti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

90. Birbirlerini sevmişler, birbirlerinden uzaklaşmışlar, milyonlarca insanın içinde dolaştığı bir dünyaya dalmışlar ve o milyonlarca insanın içinde yeniden birbirlerini bulup yeniden birbirlerine aşık olmuşlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).

91. Oyunu durdurup ‘faul’ kararı verdi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

92. Lencioni bir ara beni durdurup, “Olaya biraz ruh katın!” diye azarlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).

93. Oradan ayrılıp gölün kenarına gittim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).

⁹¹ Bu tümce *-DIĞI için* ulaç anlambirimi 42. örnekte ve *-DIĞI halde* ulaç anlambirimi 7. örnekte kullanılmıştır.

⁹² Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

⁹³ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 131. örnekte de kullanılmıştır.

⁹⁴ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 212. örnekte de kullanılmıştır.

- 94⁹⁵. Bir de Dünya'dan ayrılıp uzaya uçunca neler yaşadığını düşünebiliyor musunuz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144)?
95. Müzeyyen Teyze pek çok kursumuzu bitirip belge aldı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58).
96. Bu parayla geçinemeyeceğimi bilsem daha iyi bir bölümü bitirip daha çok para kazanacağım bir işe girmez miydim?" diye kendi kendinize soruyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).
97. İşlerimi toparlayıp yakınımızdaki parka yöneldim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
98. Sonunda kendimi toparlayıp salona geçtim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
99. Çocuk bir balık olup dereden göle ve ona, beyaz gemiye doğru nasıl yüzeceğini düşündü (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14).
- 100⁹⁶. Gemilerde tayfalık yapan babasının da bu gemide çalıştığını düşünerek, balık olup bu gemiye ulaşmayı, babasına zavallı dedesini, zalim Orozkul'u ve yaşadıklarını anlatmayı düşler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14).
- 101⁹⁷. Mısır aracılığıyla Afrika kıtası, Emevilerin Cebelitarık'ı geçip Endülüse kadar yayılışıyla Latin dünyası, Osmanlılar döneminde Rumeli ve Balkanlar, Doğu'da ise öncelikle Hindistan olmak üzere Pakistan, Afganistan, Endonezya ve tüm Asya bu dansı kendi kültürüne katmış oldu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
102. Kitabın kahramanları gemiye binip İngiltere'den ABD'ye doğru yola çıkacaklardı... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).
- 103⁹⁸. Sandwich 4. Kontu John Montagu kumar oynarken yemek için ara vermek istemediğinden masasına dilimlenmiş et ve ekmeğe getirtip eti ekmeğin arasına koyarak yiyormuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).
104. Anadolu'nun çeşitli yerlerindeki akıl hastalarıyla konusup onları görüntülüyormuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).⁹⁹

⁹⁵ Bu tümce *-(y)Inca* ulaç anlambirimi 6. örnekte de kullanılmıştır.

⁹⁶ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 119. örnekte de kullanılmıştır.

⁹⁷ Bu tümce *-mAk üzere* ulaç anlambirimi 7. örnekte de kullanılmıştır.

⁹⁸ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 36. örnekte; *-ken* ulaç anlambirimi 30. örnekte; *-DIğIndAn* ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

⁹⁹ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

105. Genç adama biraz daha yaklaşıp seslenmiş...(Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 100).
106. Sıradan olaylar içinde “an”ı yakalayıp onu anlatıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 16).
107. O da olmazsa hemen bir makarna haşlayıp üzerine domates sosu yapıp afiyetle yiyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 43).
108. Bunu söyleyen gençler okuyup üniversite bitirmenin yeterli olması gerektiğini düşünüyorlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 62).
- 109¹⁰⁰. Koltuğunuza oturuyorsunuz, ardından ışıklar sönüp de perdeye görüntü yansıdığı zaman sinema sizi iki saatliğine bu dünyadan alıp bambaşka dünyalara götürüyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 104).
- 110¹⁰¹. Ama alıcılar poşetleri kesip içindeki çayı demliğe koymaları gerekirken, poşeti olduğu gibi demliğe atıvermişler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).
111. Tatile çıkmıyor ya da tatili yarıda kesip işe dönüyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 12)?¹⁰²
112. Sabah iyi bir kahvaltı yapıp güne hazırlanın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 128).
- 113¹⁰³. Psykhe böylece Eros uyuduktan sonra vazoyu kaldırıp onun yüzünü görebilecekti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
- 114¹⁰⁴. Çoğu insan beğendiği diziyi seyretmek için televizyon başına geçtiğinde kendi sıkıntılarını bir süreliğine de olsa geride bırakıp hayali bir dünyaya dalıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

1.d. /Koşutluk (Paralellik)/ (6)

- 115¹⁰⁵. Egzersiz yapıp sağlıklı beslenmek, sağlıklı bir biçimde yaşamak için yeterlidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 128).

¹⁰⁰ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 207. örnekte ve *-DIĞI zaman* ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

¹⁰¹ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 96. örnekte ve *-DIĞI gibi* ulaç anlambirimi 29. örnekte kullanılmıştır.

¹⁰² Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

¹⁰³ Bu tümce *-DIktAn sonra* ulaç anlambirimi 23. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁰⁴ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 70. örnekte; *-DIĞIndA* ulaç anlambirimi 39. örnekte ve *-sA dA* ulaç anlambirimi 30. örnekte kullanılmıştır.

116. Örneğin; savaş yıllarında kadınlar, erkeklerle beraber çalışıp benzer işler yapmaya başlamıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 43).

117. Çevrenizde hep aynı insanları gördüğünüzü, aynı filmleri izlediğinizi, aynı kitapları okuyup hep aynı konularda konuştuğunuzu fark ettiniz mi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142)?

118¹⁰⁶. Ağır çantalar, seyahate çıkarken yanınıza almak isteyip de valize nasıl sığdıracağınızı bilemediğiniz ciltler, raflardan taşan, yeni kitaplık yapıldıkça artan kitaplar e-kitapla beraber tarihe karışıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).

119. Gülsüm teyzemle eğlenip Perihan teyzemle dertleşmektir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).

120. Bu yoğun duygu durumu, genellikle saniyelerle kısıtlı olup beynin, tehlikenin olmadığını ya da geçtiğini algılayacak yeterli bilgiyi almasına dek sürer (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

1.e. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (1)

121. Bütün gün evde kalıp televizyondaki programların hepsini seyrettim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 32).

1.f. /Tercih/ (3)

122. Bence hasta olmayıp işe gitmek daha iyi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 32).

123¹⁰⁷. Caffarri'ye göre hiçbir zaman zorluklardan yılmayıp hayalleri takip etmek gerek ancak başarmak için sadece hayal etmek yetmez (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).

124¹⁰⁸. Çiftçi, “Boş oturmayıp yeni bir şeyler öğrenmek için elimden gelen her türlü gayreti gösteririm.” diyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58).

¹⁰⁵ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 113. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁰⁶ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 62. örnekte ve *-DlkÇA* ulaç anlambirimi 1. örnekte kullanılmıştır.

¹⁰⁷ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 121. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁰⁸ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 33. örnekte de kullanılmıştır.

1.g. /Süreklilik/ (4)

125. Öyle oturup durma derdi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 64).

126¹⁰⁹. Bir başka akşam, bu kez ortak arkadaşımızın evinde, omuzlarında siyah bir tül, ortalıkta bir sürü mum, öne arkaya tülleri savurarak sallanıp duruyor... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).

127. Tekrar edip durma aynı şeyi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 132)!

128¹¹⁰. ... oryantal, mucizenin dansı olarak tarih boyunca tüm dünyayı dolaşıp durdu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).

1.h. /İkilem/ (7)

129. Artık küresel ısınmanın olup olmadığı konusu tartışılmıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 98).

130. Bu inançların yersiz, boş olup olmadığı tartışılrsa da, dünyanın her yerinde bu tür inançlar tarih boyunca etkili olmuştur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).

131¹¹¹. Önce gelip bana duyduklarının doğru olup olmadığını sorması gerekirdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).

132. Telefonunun açık olup olmadığını bir kez daha kontrol etti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

133¹¹². Aşık olan çoğu kişinin takıntılı davranışlar sergilediğinden yola çıkarak takıntı hastası kişilerle, aşık kişilerin beyin fonksiyonlarında benzerlikler olup olmadığı araştırılmış, aşık olan kişilerin beyinlerinde, depresyona karşı bir kalkan görevi gören serotonininde azalma olduğu belirlenmiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

134. Çocukluktaki farklara rağmen yetişkin kadınların erkeklerden daha az dil bozukluğu olup olmadığı net değil (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

¹⁰⁹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 30. örnekte de kullanılmıştır.

¹¹⁰ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 158. örnekte de kullanılmıştır.

¹¹¹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 87. örnekte de kullanılmıştır.

¹¹² Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 60. örnekte de kullanılmıştır.

135. Gördükleri manzaranın hem güzelliğinden etkilendiler hem de bu yıldızların ne olduğunu, yaşamlarını etkileyip etkilemediğini merak ettiler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

1.1. /Tarz/ + /Ardışıklık (Öncelik)/ (7)

136¹¹³. Koç, iş hayatında dürüstlüğün önemini vurgularken “... Her gece yatmadan önce o günün hesabını yapıp vicdanınızı kontrol etmek zorundasınız.” şeklinde konuştu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 14).

137. Ardından bir grup genci de özendirip yetiştirmiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 72).

138. Bu yüzden panoların üzerine bir sinek kondurup “Burada pislik var.” mesajı veriyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 72).

139. Tatil günleri bir araya gelip topluca sinemaya gitmek, o zamanki gençler için ayrı bir heyecan ve coşku nedeni olurdu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 104).

140¹¹⁴. (Psykhe’ye) Eros gelmeden önce yanan bir lambanın üzerine vazoyu ters çevirip koymasını söylediler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

141. Bu sabah, elinden tutup oğlumu, yukarıdaki listedeki herkesi gezdirmek istiyorum (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).

142. Böylece eşyalarınızı yerleştirip eski düzeninize kolayca geri dönersiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 150).

1.1. I) /Tarz/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (4)

143. Evet, incelikle işlenip okuyucuya sunulan ve Japon yazınında önemli yere sahip Haiku’nun bu özelliği de onu diğer şiiirlerden ayırıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 16).

144¹¹⁵. NLP, ‘beyin dilinin programlanması’ ile size daha iyi düşünebilmeniz, kendinizi daha doğru ifade edip daha etkili iletişim kurarak başarı kazanabilmeniz

¹¹³ Bu tümce *-mAdAn önce* ulaç anlambilimi 5. örnekte ve *-ken* ulaç anlambilimi 101. örnekte kullanılmıştır.

¹¹⁴ Bu tümce *-mAdAn önce* ulaç anlambilimi 7. örnekte de kullanılmıştır.

¹¹⁵ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambilimi 67. ve 252. örnekte kullanılmıştır.

yollarını gösteren bir sistem olarak tanımlanabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).

145. Kıyıdaaki mevcut binalar onarılıp turizm amaçlı kullanılıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).

146¹¹⁶. Ama işler pek iyi olmadığından çayı, eskiden olduğu gibi büyük torbalara doldurup yollamak yerine minik ipek poşetlere koyarak yollamaya başlamış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).

1.j. /Tarz/ + /Eşsüremlilik/ (1)

147. Annem baktı ki sonu gelmeyecek, kaşlarını çatıp “Sus bakayım, ağzına biber doldururum!” diye bağırdı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

1.k. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (11)

148¹¹⁷. Oysa spor, kaslarımızı güçlendirip bu işleri yorulmadan yapmamızı sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 131).

149. Spor, günlük hayatın sıkıntılarından uzaklaşıp mutlu olmamızı sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 131).

150. Neyse sen de yoğun iş temposundan uzaklaşıp dinlenme fırsatı buldun (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 32).

151. Sonunda “Bunları mutlaka kullanırım.” diye düşünüp yün, saçma sapan ipler, boncuklar aldım ve eve geldim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 64).

152. Kitaplarda okumuş olduğum eski kaşiflere özenip keşiflere çıkardım arkadaşlarımla (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).

153¹¹⁸. Sevgilisinin ona oyun oynadığını anlayıp uçarak oradan uzaklaştı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

¹¹⁶ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 84. örnekte; -DIĞI gibi ulaç anlambirimi 9. örnekte; -DIĞIndAn ulaç anlambirimi 1. örnekte ve -mAk yerine ulaç anlambirimi 1. örnekte kullanılmıştır.

¹¹⁷ Bu tümce -mAdAn ulaç anlambirimi 10. örnekte kullanılmıştır.

¹¹⁸ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 27. örnekte kullanılmıştır.

154. Bazen, ayağı kayıp düşen arkadaşımızın ya da kravatını yanlışlıkla yemeğine sokan müdürümüzün gülünç halleri karşısında kendimizi tutamayıp gülüveririz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

155¹¹⁹. Ülkesinin milli takımında da forma giyen 32 yaşındaki Bolivyalı futbolcu psikolojik destek almasına rağmen uçak korkusunu bir türlü yenemeyince uçakla gidilmesi gereken maç yolculuklarını yapamaz hale gelip futbolu bırakmak zorunda kaldı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

156¹²⁰. Bugün pek çok şirket yönetimi de ..., çalışanlarının mutlu olup iş verimlerinin artması için onlara yönelik moral etkinlikleri düzenliyor ... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).

157¹²¹. Bu sistemde hastalanıp tedavi olmaya ihtiyaç duymadan önce sağlığı korumak için çaba göstermek esastır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).

158¹²². 10 kişi kendilerine verilen görevleri yerine getirmeye çalışırken, aralarından biri köstebeklik yapıp verilen görevleri baltalamaya çalışır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

1.1. /Neden/ + /Ardışıklık (Öncelik)/ (5)

159. Ama sürekli bunları düşünmek bizi gerçek hayattan koparıp hayal aleminde yaşamaya itebilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 30).

160¹²³. Ayağa kalktığımızda bile müziği açacağımızı anlayıp susardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).¹²⁴

161¹²⁵. On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Thyco Brahe ve Johannes Kepler gibi önemli gökbilimciler tarafından benimsenip Avrupa'nın büyük üniversitelerinde bir bilim olarak kabul edildi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

¹¹⁹ Bu tümce -(y)IncA ulaç anlambilimi 15. örnekte ve -mAsInA rağmen ulaç anlambilimi 5. örnekte kullanılmıştır.

¹²⁰ Bu tümce -mAk için ulaç anlambilimi 97. örnekte de kullanılmıştır.

¹²¹ Bu tümce -mAdAn önce ulaç anlambilimi 2. örnekte ve -mAk için ulaç anlambilimi 118. örnekte kullanılmıştır.

¹²² Bu tümce -ken ulaç anlambilimi 114. örnekte de kullanılmıştır.

¹²³ Bu tümce -DIğIndA ulaç anlambilimi 54. örnekte kullanılmıştır.

¹²⁴ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

¹²⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambilimi 194. örnekte kullanılmıştır.

162¹²⁶. Çok fazla sıkıldığımızda bazen bir ritim tutturup, kendimizi daha iyi hissedebiliyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

163. Doğal güzellikleri ve yörenin doğal görünümünü bozmayan taş evleriyle Kuzey Ege'nin büyüleyici yöresi Assos, sizi yaşadığımız şehrin karmaşasından uzaklaştırıp başka zamanlara götürüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).

1.m. I) /Neden/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (1)

164. Günbegün gözümüzün önünde tükenip yok oluyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).

1.n. I) /Neden/ II) /Tarz/ III) /Ardışıklık (Öncelik)/ (6)

165. Konuklar kendilerini tutamayıp kahkahayı bastılar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

166¹²⁷. Babam birden patlar gibi, “Ulan bizim evde öyle laflar konuşulur mu be!” diye bağırınca, konuklar gerçekten kendilerini tutamayıp güldüler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

167. Bazen, ayağı kayıp düşen arkadaşımızın ya da kravatını yanlışlıkla yemeğine sokan müdürümüzün gülünç halleri karşısında kendimizi tutamayıp gülüveririz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

168. Bizim futbolcular bu duruma bir anlam veremeyip şaşkın şaşkın bakiştılar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

169¹²⁸. Sadece ‘bir bakmak için’ girersiniz ama şeytana uyup birkaç parça eşya alıverirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46).

170. Her sorunu ciddiye alıp çözmeye çalışıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).

¹²⁶ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 53. örnekte kullanılmıştır.

¹²⁷ Bu tümce *-(y)IncA* ulaç anlambirimi 14. örnekte kullanılmıştır.

¹²⁸ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 32. örnekte kullanılmıştır.

1.o. /Kalıp ifadeler/ (40)

171. İnsanoğlunun hayatını baştan sona değiştirebilen güçlü duyguya sadece ‘aşk’ deyip geçemeyiz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).

172. Aşkın da türleri var. Örneğin tutkulu aşk, fedakarlıkla gelişen aşk ve gelip geçici aşk (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).

173¹²⁹. Bir iki kez parmağımla “Şundan istiyorum.” dedim, anlamadı bakkal. “Hangisi sicheveppes mi yoksa cola mı?” diye sorunca, “Sen bana bir ayran ver en iyisi.” deyip kestirip attım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).

174. Yirminci yüzyılın ilk çeyreğinde çevirdikleri kısa filmlerle ünlü olmuş Amerikalı Komedi ikilisi, başlarına gelen komik olaylarla insanları kahkahadan kırıp geçirmiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

175¹³⁰. Alman astronot Ulrich Walter, ilk uzay yolculuğuna çıkmak üzereyken yaşadığı duygularını “Dizlerden bükülü bacaklarımı yukarıya doğru kaldırmış, sırtüstü yatıyordum. İşte, nihayet o an gelip çatmıştı ama hiç kimsenin yaşamak istemeyeceği şey geldi başıma...” diye anlatıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

176. Her şeyden kaçıp uzaklaşmak, huzur bulmak istiyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).

177. Onlar böyle düşünse de birçok kişi zengin olmanın hayaliyle yanıp tutuşur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

178. Kah beyaz bulutlar, kah gri bulutlar geçip giderdi üzerimizden (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).

179. Stadyumun girişi seyircilerle dolup taşmıştı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).

180. Son yıllarda özellikle büyük mağazalar markaları tercih eden insanlarla dolup taşıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 49).

181. Romanlar, şiirler, şarkılar, filmler aşkın bazen bir hastalık gibi yaşandığını, aşkı uğruna insanların eriyip bittiğini, yataklara düştüğünü sık sık konu etmiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

¹²⁹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambilimi 20. örnekte ve *-(y)Inca* ulaç anlambilimi 18. örnekte kullanılmıştır.

¹³⁰ Bu tümce *-ken* ulaç anlambilimi 19. örnekte kullanılmıştır.

182. Arkadaşlarınızla oturup sohbet edin (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 150).
183. Robertson oturup yazmaya başladı... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).
184. Evet, ama bıktım doktora gidip gelmekten (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 138).
185. Aslına bakarsanız çoğumuz aşk ile tutkulu aşk arasındaki ince çizgide gidip gelmişizdir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
186. Artık iki dünyam var ve ikisinden de öğütler alabiliyorum; iki farklı dilde düşünceler dünyasında dolaşabiliyorum; Türkçe ve Almanca arasında gelip gidiyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).
- 187¹³¹. Göz kırparak cihazların açılıp kapatılmasını sağlayan bir sistem geliştirilmiş ve ilk uygulaması i-pod üzerinde gerçekleştirilmiştir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 89).
- 188¹³². Tarkan, “Doğanın yaşaması için harekete geçmek, artık nefes alıp vermek kadar önemli.” diyor. (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).
189. Doğa için harekete geçmek, artık her bir insan için nefes alıp vermek kadar önemli (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).
190. Ya da hangi ırktan bir kişi, sürekli kısa kısa nefes alıp veren ve aynı anda parmaklarını tıklatan bir arkadaşına “Sorun nedir? ” diye sormaz ki (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72)?
191. Bir zamanlar köylerimizden, kasabalarımızdan kalkıp şehirlere geldik (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).
192. Sen kalkıp ona giderdin (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
193. Şimdi benim Marimar seyreden kadınıma tutup da Fabouloso deterjanı nasıl satacağın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84)?
- 194¹³³. Artık odaları kaloriferler ısıttığı için sobalı odalardaki sohbetlerin keyfi de dağılıp gitti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).

¹³¹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 21. örnekte de kullanılmıştır.

¹³² Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 135. örnekte de kullanılmıştır.

¹³³ Bu tümce *-DIĞI için* ulaç anlambirimi 9. örnekte de kullanılmıştır.

195¹³⁴. Şöyle ki, yeni bir ev veya yeni bir arabanın getirdiği heyecan hemen sönüp gidiyor ve temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra mutluluğun kaynağı para olmaktan çıkıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).

196¹³⁵. Sokak sanatı tüm dünyada hızla yaygınlaşsa da “Bu sanat şehre karşı vahşi bir saldırı mı, yoksa şehri güzelleştiriyor mu?” tartışmaları hala sürüp gidiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 72).

197. Son günlerde kimden bahsederek edelim, laf dönüp dolaşıyor, “Aaa, yazık, o da delirmiş.” diye bitiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).

198. Arkadaşlarımla bulduğum zamanlarda bile günlük konularla başlayan sohbet dönüp dolaşır bu diziye geliyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

199¹³⁶. O kadar sinirlenmişim ki oradan kalktığım gibi gidip Aylin’e avazım çıktığı kadar bağırarak istedim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).

200¹³⁷. Dostumu kaybettiğim için çok üzgünüm ama beni önemsemediği için gidip onunla konuşan asla ben olmayacağım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21)!

201¹³⁸. Bu dünyada olup bitenler genellikle kendi hayatında olmasını istedikleriyle benzerlik gösterdiği için, kendini dizinin kahramanının yerine koymak kısa bir zaman için bile olsa insanın kendisini iyi hissetmesini sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

202. Ayrıca da o bisikletle sadece kısa mesafelere gitmekle kalmayıp şehirlerarası yolculuk yapar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

203¹³⁹. Halbuki temiz giyinmiş biri, bazıları gezip tozarken işe ya da görüşmeye gidiyordur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).

204. Burada marifet doğru bilgiyi seçip almaktır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 14).

205. O aslında hiçbir şeye gülüp geçmiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).

¹³⁴ Bu tümce *-DiktAn sonra* ulaç anlambirimi 30. örnekte de kullanılmıştır.

¹³⁵ Bu tümce *-sA dA* ulaç anlambirimi 22. örnekte de kullanılmıştır.

¹³⁶ Bu tümce *-DIĞI gibi* ulaç anlambirimi 17. örnekte ve *-DIĞI kadar* ulaç anlambirimi 4. örnekte kullanılmıştır.

¹³⁷ Bu tümce *-DIĞI için* ulaç anlambirimi 24. örnekte de kullanılmıştır.

¹³⁸ Bu tümce *-sA bile* ulaç anlambirimi 29. örnekte ve *-DIĞI için* ulaç anlambirimi 17. örnekte kullanılmıştır.

¹³⁹ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 60. örnekte de kullanılmıştır.

206. Unutmayın ki ürünleri pek çok kişi giyip çıkarıyor... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46).
- 207¹⁴⁰. Koltuğunuza oturuyorsunuz, ardından ışıklar sönüp de perdeye görüntü yansıdığı zaman sinema sizi iki saatliğine bu dünyadan alıp bambaşka dünyalara götürüyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 104).
- 208¹⁴¹. Fiziksel olarak oldukça problemlili kadınları alıp baştan aşağı yenileyip en sonunda gerçek bir güzellik yarışmasıyla birinciyi seçmeye dayalı bir yarışma programı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).
209. Ne detaya boğulup kalın, ne de yüzeysel açıdan bakın; ikisini de dengeleyin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 14).
210. Müzik, şampanya, güzel kadınlar, göz kamaştıran erkekler, bir şarkı gibi havaya yayılan parfüm, parfüm gibi zihne takılıp kalan şarkılar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).

2. -mAdAn Ulaç Anlambirimi (44)

2.a. /Tarz/ (29)

1. Benden özür bile dilemeden gitti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 72).
2. Delikanlı karşı kıyıda ateşi görmüş ve fırtınaya hiç aldırmadan kendini göle atmış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 95).
3. Birbirimize aldırmadan geçer miydik (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22)?
4. Yaşına aldırmadan gezen, dans eden, aşık olan insanları, “yaşına başına bakmadan...” diye başlayan sözlerle küçümserler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
5. Bu yarışmalarda bazı yarışmacılar kameraya aldırmadan “kendisi gibi davranmaya” başlıyor ve gerek yarışmacılar, gerek ekran karşısındakiler için asıl eğlence ondan sonra başlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

¹⁴⁰ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 109. örnekte ve -DIĞI zaman ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

¹⁴¹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 282. örnekte ve -DIKÇA ulaç anlambirimi 31. örnekte kullanılmıştır.

6. Bazı günler mahallemizdeki diğer çocuklarla hiç yemek yemeden akşama kadar oyun oynar, zamanı unutturduk (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 115).
7. Ve ne yazık ki bazı anne babalar farkında olmadan bunu destekliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 124).
8. [...] Meyveleri kabuğunu soymadan, sebzeleri çok fazla pişirmeden yiyin (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 128).
9. Gün boyu iş yerinde yerimizden hiç kalkmadan çalışıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 131).
- 10¹⁴². Oysa spor, kaslarımızı güçlendirip bu işleri yorulmadan yapmamızı sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 131).
- 11¹⁴³. Zamanı iyi değerlendirmek, zor işleri basamaklara ayırarak yapmaya çalışmak, bir tek çözüme bağlanmadan sorunları çözmeye çalışmak stresimizi azaltabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 132).
12. Yogayı herkes, her yerde özel giysiler giymeden ve aletler kullanmadan uygulayabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).
13. O zaman ruhunuzu dinlendirmeye ve sağlıklı bir hayata başlamaya hazırsınız. Hem de çok uzaklara gitmeden ve çok fazla çaba göstermeden...(Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).
14. Ben de madem öyle, işte böyle dedim ve minik saksımla ofisimdeki camı kimseye çaktırmadan köşesinden kırdım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 10).
15. Konserlerde binlerce kişinin karşısında hiç hata yapmadan şarkı söylemeniz gerekiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 16).
- 16¹⁴⁴. Şans eseri çok zengin olmak, bir anda çok ünlü bir kişi olarak uyanmak ya da hiç çalışmadan mesleğimizde yükselmek gibi hayallere dalmak bizi belki kısa süre için mutlu eder (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 30).
- 17¹⁴⁵. İnternette alışveriş başladığından beri evden dışarı bir adım bile atmadan bilgisayarın başında alışveriş yapıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 48).

¹⁴² Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 148. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁴³ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁴⁴ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 150. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁴⁵ Bu tümce -DIğIndAn beri ulaç anlambirimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

- 18¹⁴⁶. Bazen arkadaşlarımızla eve geldiğimizde yemek yeme zahmetine bile girmeden en yakın restorandan pizza sipariş ediyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 43).
19. Çiçeğe ihtiyacından fazla su verirsen, boğulduğunu anlamadan yaşar ama yavaş yavaş kökleri çürür (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
20. Beni görmeyi aklından bile geçirme, kim olduğumu ya da kimin oğlu olduğumu öğrenme, beni bilmeden tanımadan sev...(Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
21. Sonunda Psykhe de bunu kabul etmiş, Eros'u görmeden kim olduğunu bilmeden sevmiştir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
22. Şan, şöhret, para peşine düşmeden, büyümenin en yavaş ve en olgun adımlarla olduğunun bilinciyle ayakta durduk ve başardık (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
- 23¹⁴⁷. İnsan asla yaşını ve yaşına göre davranmayı düşünmemelidir. Bunu düşünmeden rahatça davrandığında da her şey ona yakışır zaten (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
- 24¹⁴⁸. Bir, iki, üç, dört, BEŞ; kadınlar açısından tangonun temel sekiz adımını başarıyla çözenin sırrı, “beşinci adımda” sol ayağı çapraz olarak, dizleri bükmeden sağ ayağın yanına getirme becerisinde yatıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).
- 25¹⁴⁹. Onlara göre canları sıkıldığında farklı ülkelere gidebilmek, istedikleri ürünü fiyatına bakmadan alabilmek, her türlü hizmeti alabilecekleri ortamlarda bulunabilmek hayatı güzelleştiren şeylerdir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).¹⁵⁰
- 26¹⁵¹. Lüks içinde yaşamanın kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum ama bazılarının kazandıklarını daha yararlı amaçlar için kullanacakları yerde adeta paralarını sokağa attıklarını gördüğümde, onları bir öğün yemek için bile parası çıkışmayan insanlarla kıyaslamadan da edemiyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

¹⁴⁶ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 9. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁴⁷ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 24. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁴⁸ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 260. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁴⁹ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 22. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁵⁰ Anlatım bozukluğu düzeltilmiştir.

¹⁵¹ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 51. örnekte ve *-(y)AcAğI yerde* ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

27. Onlardaki saflık ve samimiyet miydi bizi güldüren bilmiyorum ama o komedyenler yaşadıkları dönem içinde zoru başarmışlardı; insanları tek bir kelime etmeden güldürmüşlerdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

28¹⁵². Çoğumuz onunla (televizyonla) olabilmek için bir kitap okumadan, ailemizle ve arkadaşlarımızla konuşmadan, çocuğumuzla bir oyun oynamadan, gönlümüzce bir gezintiye çıkmadan geçiriyoruz günlerimizi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).

29. Takımlar birbirini görmeden yetenekleri doğrultusunda yalnızca zamana karşı yarışır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

2.b. /Ardışıklık (Sonralık)/ (2)

30. Ben de bu şehir insanları gibi olmadan köye dönmek istiyorum (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).

31¹⁵³. Psykhe, kendisini deliler gibi seven bu delikanlının yüzünü görmek istese de Eros bunu kabul etmiyordu, gece karanlıkta geliyor ve güneş doğmadan da gidiyordu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

2.c. /Koşul/ (2)

32. İstemeden hiçbir şeyi başaramazsınız (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 140).

33¹⁵⁴. Söylediklerine göre, bu dizide ıssız bir adaya düşen uçaktan kurtulanların verdiği yaşam mücadelesi o kadar etkili anlatılıyordu ki, seyretmeye başlayınca en az iki-üç bölüm bitirmeden televizyonun karşısından kalkmak mümkün olmuyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

¹⁵² Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 68. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁵³ Bu tümce *-sA dA* ulaç anlambirimi 24. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁵⁴ Bu tümce *-(y)IncA* ulaç anlambirimi 5. örnekte ve *-DIğInA göre* ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

2.d. /Eksiklik/ ya da /Zafiyet/ (6)

34. Yeni bir güne bu problemler olmadan başlamak ister misiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134)?

35¹⁵⁵. Hiçbir yardımcım olmadan tek başıma yolculuğa çıkarak kendimi ateşe attım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).

36. Tüp kırıldı ancak dağılmadan tek parça halinde kaldı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).

37. En ufak bir ‘aksaklıkta’ ise ne olduğunu anlamadan kendini depresif hissetmeye başlar, yemeden içmeden kesilir ve hatta nefes alamaz hale gelir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

38. Dahası bir jetiniz olmadan da hayatınızı idame ettirebilmeniz hiç zor değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

39. Geçim derdi, modern hayatın zorlukları elinizde olmadan sizi strese sokuyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).

2.e. /Süreklilik/ (1)

40. Bir düşünün; karşınızda hiç durmadan konuşan bir kişi var (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).

2.f. I) /Tarz/ II) /Tamamlanmama/ (1)

41. Bir projeyi bitirmeden yenisine başlıyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 12).

2.g. /Kalıp ifadeler/ (3)

42¹⁵⁶. Ama çok geçmeden yeni yazılan notların mürekkebi karnenin üzerinde dağılmaya başlayınca, her şey ortaya çıktı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 57).

¹⁵⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 126. örnekte kullanılmıştır.

¹⁵⁶ Bu tümce -(y)IncA ulaç anlambirimi 31. örnekte de kullanılmıştır.

43. Çok geçmeden bir kez daha tökezliyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).
44. Gel hadi yetişelim imdadına iş işten geçmeden (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).

3. -DIktAn Sonra Ulaç Anlambirimi (30)

3.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (29)

1. Dışçiden çıktıktan sonra da annem ile alışveriş yapıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 30).
2. O zaman okuldan çıktıktan sonra Kızılay'da seni bekliyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 30).
3. Bir zamanlar, öyle bir tatil yapmaya çalıştım ama o çok yorucu bir şey ve bittikten sonra gerçekten bir tatile ihtiyacınız oluyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 141).
4. İnsan, korkularından kurtulduktan sonra bu güçle buluşuyor... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 141).
5. Gişeden biletinizi aldıktan sonra bu dünyanın kapısını aralıyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 104).
6. Telegraph gazetesinin haberine göre, Richmond Üniversitesi Sinirbilim Profesörü Craig Kinsley hamilelerin belli bir fonksiyon kaybı yaşadıklarını ancak bu sürecin geçici olduğunu ve anne olduktan sonra hamileliğin tam tersine fayda sağladığını söylüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 137).
7. Babam işinden ayrıldıktan sonra Ankara'ya taşındık (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 50).
8. Elimi, yüzümü yıkadıktan sonra biraz gazetelere baktım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 72).
9. Akşam işten çıktıktan sonra tamircide arabamı tamir ettirdim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 72).
10. Epeyce dolaştıktan sonra nihayet ormana yakın güzel bir yer bulduk (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 91).

- 11¹⁵⁷. İsteyerek bu mesleği seçmedim ama yapmaya başladıktan sonra çok sevdim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 17).
- 12¹⁵⁸. Pele emekli olduktan sonra, 1994'te Brezilya'nın spor bakanı olarak görev yaptı... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).
13. 20 Temmuz 1973'te aramızdan ayrıldıktan sonra arkasında muhteşem bir kariyer ve daha önemlisi de bir felsefe bıraktı... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).
14. Sezon başında kendinize çok şık bir ceket beğendiniz ama etiketini gördükten sonra almaktan vazgeçtiniz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46).
15. Bunu not ettikten sonra bu konu üzerinde fazla durmadı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).
16. Beni dikkatlice süzdükten sonra, "Şehirde doğmuş büyümüş birine benziyorsun."... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
17. Cebinde kalan son ekmek kırıntılarını da serptikten sonra ayağa kalktı, kaygılı gözlerle salıncakta sallanan torununa baktı ve...(Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
18. Çadırlarımızı kurduktan sonra eşyalarımızı yerleştirdik (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 91).
19. O gece Eros her şeyden habersiz uykuya daldıktan sonra Psykhe lambayı eline aldı ve yatağa yaklaştı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
20. 1920 yılında askerden döndükten sonra ilk uzun metrajlı filmini çekti ve birden yıldız oldu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).
21. Bu araştırmada psikoloji bölümünde okuyan 38 öğrenciye 10 dakika süre ile Mozart'ın iki piyano için yazdığı sonatı dinlettirildikten sonra düşünme testi uygulanmış, deneklerin testten 8-9 puan daha yüksek sonuçlar elde ettiği görülmüştür (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).
22. Sevgilimizi biraz tanıdıktan sonra pastanede buluşur, sohbet ederdik (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 115).
- 23¹⁵⁹. Psykhe böylece Eros uyuduktan sonra vazoyu kaldırıp onun yüzünü görebilecekti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

¹⁵⁷ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 72. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁵⁸ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 142. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁵⁹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 113. örnekte de kullanılmıştır.

24. Eros gece karanlık çöktükten sonra gizlice saraya giriyor ve sevgilisi ile buluşuyordu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
25. Evinizde bir süre dinlendikten sonra kendinizi sokağa atın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 150).
26. Giysi çıkarıldıktan sonra dikilmelidir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).
27. Ankara Devlet Konservatuvarı'ndan mezun olduktan sonra 1963 yılında profesyonel müzik yaşamına “Halikarnas Altılısı Grubu”yla başlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 146).
- 28¹⁶⁰. Bu değişiklik yörüngeye ulaştıktan hemen sonra başlar ve ağırlıksız ortamda kan, astronotun başında birikerek “şişkin yüz sendromu”na yol açar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).
29. Cambridge’de bulunan Trinity Koleji’nde yapılan bir araştırmaya göre, birini düşündükten hemen sonra telefonunuzun çalması ve arayanın düşündüğünüz kişi olması, “telepatik bir önsezi” (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 137).

3.b. /Koşul/ (1)

30¹⁶¹. Şöyle ki, yeni bir ev veya yeni bir arabanın getirdiği heyecan hemen sönüp gidiyor ve temel ihtiyaçlar karşılandıktan sonra mutluluğun kaynağı para olmaktan çıkıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).

4. -mAdAn Önce Ulaç Anlambirimi (11)

4.a. /Ardışıklık (Sonralık)/ (11)

1. Maskeyi sürmeden önce yüzünüzü yıkayın sonra maskeyi uygulayın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 130).
- 2¹⁶². Bu sistemde hastalanıp tedavi olmaya ihtiyaç duymadan önce sağlığı korumak için çaba göstermek esastır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).

¹⁶⁰ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 82. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁶¹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 195. örnekte de kullanılmıştır.

- 3¹⁶³. Bu gibi sorunlarla karşılaşmamak için tatile çıkmadan önce iyi bir plan yapmak gereklidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 143).
4. Ancak bu yolculuklarda ödemeyi tatile çıkmadan önce yapmak gerekiyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144).
- 5¹⁶⁴. Koç, iş hayatında dürüstlüğün önemini vurgularken “... Her gece yatmadan önce o günün hesabını yapıp vicdanınızı kontrol etmek zorundasınız.” şeklinde konuştu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 14).
- 6¹⁶⁵. Geçmişin o çocuklarından biri olarak o günlerin hayali ile huzur buluyorum uyumadan önce (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).
- 7¹⁶⁶. (Psykhe’ye) Eros gelmeden önce yanan bir lambanın üzerine vazoyu ters çevirip koymasını söylediler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
- 8¹⁶⁷. En başta dans vardı. Çünkü insanoğlu konuşarak anlaşmayı keşfetmeden önce hareketlerle anlaşıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
- 9¹⁶⁸. Eğitimci, hakkında bir film yapmaya karar vermeden önce sadece yabancı arkadaşları geldiğinde izlediği turistik bir gösteri olarak görüyormuş oryantali (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
10. Bu nedenle yabancı bir ülkeye gitmeden önce o ülkenin amblemlerini araştırmanız rahat bir iletişim kurabilmeniz açısından yararlı olacaktır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).
- 11¹⁶⁹. Yolculuğa başlamadan önce ve yolculuğun ilk gününün sonunda ölçüldüğünde, omurga gevşemesi nedeniyle astronotların boylarının yedi santimetre kadar uzayabildiği görülmüştür (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

¹⁶² Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 157. örnekte ve *-mAk için* ulaç anlambirimi 118. örnekte kullanılmıştır.

¹⁶³ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 82. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁶⁴ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 136. örnekte ve *-ken* ulaç anlambirimi 101. örnekte kullanılmıştır.

¹⁶⁵ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 152. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁶⁶ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 140. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁶⁷ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 37. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁶⁸ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 167. örnekte ve *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 50. örnekte kullanılmıştır.

¹⁶⁹ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 10. örnekte de kullanılmıştır.

5. -(y)ArAk Ulaç Anlambirimi (291)

5.a. /Tarz/ (71)

1. Burunlarını birbirine sürterek selamlaşırlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 104).
2. Reklamların başlaması demek bebeklerin televizyona bakarak donması demek (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 122).
- 3¹⁷⁰. Zamanı iyi değerlendirmek, zor işleri basamaklara ayırarak yapmaya çalışmak, bir tek çözüme bağlanmadan sorunları çözmeye çalışmak stresimizi azaltabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 132).
- 4¹⁷¹. İlk insanlar hayatta kalabilmek için beslenme, barınma ve giyinme ile birlikte doğaya karşı güçlenerek korunmaya da çalışmışlardır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 22).
5. İlk zamanlarda insanlar tenisi çıplak ellerle, sonra eldivenler kullanarak oynamışlar ve sonraları da günümüzün raketlerine benzer araçlar kullanmışlardır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 22).
6. Daha ilk dakikada bizim takımın oyuncularını paslaşarak karşı takımın kalesine ulaştılar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).
- 7¹⁷². Sahada takımımızın futbolcularını kucaklaşarak birbirlerini tebrik ederken bazı seyirciler de sahaya inerek futbolcularını kutladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).
8. Bir habere göre Fenerbahçeli bir fanatik imzasını ‘Şampiyon Fener’ yazarak atıyormuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 29).
9. Bir fanatik, aile mezarlığını sarı-laciverte boyatarak hem kendisinin hem de ailesinin Fenerbahçe tutkusunu göstermek istemiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 29).
10. Bazı hayaller ise imkansız gibi görünür ama çalışarak bunları gerçekleştirmek mümkündür (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 30).

¹⁷⁰ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 11. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁷¹ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 29. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁷² Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 83. örnekte ve *-ken* ulaç anlambirimi 42. örnekte kullanılmıştır.

11. Dış görünüşünüzle mi, yavaş yavaş kendinizi göstererek mi insanları etkilemek istiyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 52)?
12. Elinizdeki her aksesuarı farklı giysilerinizle deneyerek kendinize özgü tarz yaratın (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 52).
13. Deneme yanılma yöntemi yerine hayal ederek sonuca ulaşmayı tercih edin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 52).
14. Zamanının büyük bir bölümünü halk eğitim merkezlerinin kurslarına katılarak değerlendirmiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58).
- 15¹⁷³. Nota kullanarak birkaç parça çalacak kadar müzikten anlayın (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 62).
16. Her gün birden fazla gazete okuyarak gündemi takip edin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 62).
17. Genç dansçıları iki yıl boyunca günde sekiz saat, zaman zaman on altı saat çalıştırarak gösteriler hazırlanmıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 76).
18. Belki de sadece anne babaları istiyor diye en güzel yıllarını sınavlara hazırlanarak geçiriyorlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 84).
19. Burun deliklerine takılarak kullanılan kişisel hava temizleme cihazı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86)!
20. Kitaplarımızı, süs eşyalarımızı da üstüne koyarak kullanabileceğimiz bu tasarımı teknoloji severler sabırsızlıkla bekleyecektir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 89).
- 21¹⁷⁴. Göz kırparak cihazların açılıp kapatılmasını sağlayan bir sistem geliştirilmiş ve ilk uygulaması i-pod üzerinde gerçekleştirilmiştir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 89).
- 22¹⁷⁵. Buğday tarlasında yere uzanıp başakların arasında kaybolarak saatlerce gökyüzünü seyrederdik (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).
23. Cebinden çıkardığı ekmeği ufalayarak sağa sola atmaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
24. Adam, ellerimi tutarak engel oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).

¹⁷³ Bu tümce -(y)AcAk kadar ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁷⁴ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 187. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁷⁵ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 7. örnekte de kullanılmıştır.

25. ... “O kızı dünyanın en çirkin erkeğine aşık ederek cezalandırmanı istiyorum.” dedi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
26. Eros duyduğu acıyla sıçrayarak uyandı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
- 27¹⁷⁶. Sevgilisinin ona oyun oynadığını anlayıp uçarak oradan uzaklaştı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
28. Romalılarından bu yana birçok kişi tünel kazarak mezar odasına girmeye çalışmış ancak şimdiye kadar hiç kimse bunu başaramamıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 122).
29. Bu festival Bunol kasabası gençlerinin aralarında domatesin de bulunduğu kullanılamayacak durumdaki sebzeleri meydanda birbirlerine fırlatarak oynaması ile başladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 133).
- 30¹⁷⁷. Bir başka akşam, bu kez ortak arkadaşımızın evinde, omuzlarında siyah bir tül, ortalıkta bir sürü mum, öne arkaya tülleri savurarak sallanıp duruyor... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).
31. Adada vaktinin çoğunu onların dersleriyle ilgilenerak geçirdiğini de ekliyor buna (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 146).
32. Fatoş’un babamı taklit ederek peltek peltek “Ulan be...” “Vay anasını!” gibi sözler söylemesine bizim evde herkes bayılıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
- 33¹⁷⁸. Durumu kurtarmak için, sesini yumuşatarak zar zor “Efendim kızım!...” dedi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
34. Günün 24 saatini bu genç adamı kendine bağlamanın yollarını arayarak geçirir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
35. Kremalı patlıcan püresi üzerine et sote konularak hazırlanan bir Türk yemeğidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).
- 36¹⁷⁹. Sandwich 4. Kontu John Montagu kumar oynarken yemek için ara vermek istemediğinden masasına dilimlenmiş et ve ekmeğe getirip eti ekmeğin arasına koyarak yiyormuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).

¹⁷⁶ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambilimi 153. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁷⁷ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambilimi 126. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁷⁸ Bu tümce -mAk için ulaş anlambilimi 51. örnekte de kullanılmıştır.

- 37¹⁸⁰. En başta dans vardı. Çünkü insanoğlu konusarak anlaşmayı keşfetmeden önce hareketlerle anlaşıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
38. Geçenlerde katıldığım bir yurtdışı golf turnuvasında ekibimizdeki arkadaşlardan birinin kocası İskoçtu ve gezinin sonundaki ödül törenine, benim o zamanlar etek dediğim ama artık adının “kilt” olduğunu öğrendiğim kıyafetini giyerek gelmişti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).
39. Eskiden kiltler omuzdan atılarak, beldeki deri kemerle vücuda oturtularak kullanılıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).
40. Bu kiltler de bel altına sarılarak kullanılıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).
- 41¹⁸¹. İleride bir gün bizim olma ihtimali olan ya da keşke bizim olsaydı dediğimiz milyonları düşünerek, “olsaydı yapardım”larla dolu cümleler kurarak, “Bende şans olsa...” diyerek ömrümüzü tüketmektense küçük mutlulukları görmeye çalışarak yaşayamaz mıyız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57)?
42. Almanya’nın önde gelen enerji şirketi RWE’nin Dortmund’daki binası enerji tasarrufu ilkeleri gözetilerek inşa edilmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 113).
43. Koridorun gün ışığı alma gereksinimini tüm büro kapılarının camdan olmasıyla dışarıdan gelen ışığın koridorlara yansımaları sağlayarak çözdüklerini açıklıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 113).
- 44¹⁸². “Reality Show” kapsamındaki yarışmalar dünya televizyon literatüründe, “oyuncu olmayan insanların doğal ya da yaratılmış ortamlarda, kameralar yokmuş gibi davranarak yaşamalarına ve bu sürenin sonunda bir ödül kazanmalarına dayanan bir program türü” olarak tanımlanıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).
- 45¹⁸³. Kimileri gece yarısı vakit bulunca, kimileri akşam yemekleri sırasında ailecek, kimileri ise bizzat bu programları arayarak, stüdyolara giderek ve bir yarışmacının fanatığı olarak katılıyor bu şova (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

¹⁷⁹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambilimi 103. örnekte; *-ken* ulaç anlambilimi 30. örnekte ve *-DIğIndAn* ulaç anlambilimi 2. örnekte kullanılmıştır.

¹⁸⁰ Bu tümce *-mAdAn önce* ulaç anlambilimi 8. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁸¹ Bu tümce *-mAktAnsA* ulaç anlambilimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁸² Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambilimi 251. örnekte ve *-(y)mIş gibi* ulaç anlambilimi 6. örnekte kullanılmıştır.

¹⁸³ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambilimi 163. örnekte ve *-(y)IncA* ulaç anlambilimi 23. örnekte kullanılmıştır.

46. (İşitsel insanlar) Duyarak, dinleyerek ve konusarak öğrenirler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).
47. En önemli öğrenme şekilleri yazarak, karalayarak, model ve deney yaparak öğrenmedir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).
- 48¹⁸⁴. Çaresizdir, çünkü aptallık çirkinlik gibi zorlayarak da olsa düzeltilebilen bir şey değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 132).
- 49¹⁸⁵. NLP'ye göre değişmek, şu ana kadar yaptıklarınızdan vazgeçip yeni ufuklara yelken açarak bu güne kadar ulaştığınız sonuçlardan çok daha iyisine sahip olmaktır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).
50. Astrolojiyi bilim olarak kabul eden çevrelerin en çok yakındığı ise astrolojinin “günlük burç yorumlarını gösteren bir alan”a indirgenerek tanımlanmasıdır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).
51. Astroloji danışmanları tuttıkları kayıtlar ve yorumlarına dayanarak kraliyet ailesine devlet yönetimi konusunda akıl verirlerdi ve bu nedenle Mezopotamya tarihinin erken dönemlerinde astroloji “kraliyet sanatı” olarak düşünülürdü (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).
- 52¹⁸⁶. Aslında gene de boş sayılmam, örneğin Fransızcada kelimenin tamamının okunmayacağını bir yerde fren yaparak kelimenin devamı yokmuş gibi davranılacağını bilirim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
53. Önce kendi karnesinden başlayarak içindeki sıvıyı suluboya fırçasıyla kırık notların üzerine sürdü (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 57)
54. “Herkes bir konuda söz söyleyebilir, fakat başarı ancak bu sözleri hayata geçirmekle olur.” diyerek konuşmasına başladı... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 14).
55. Yola, “Kendimi yaşamak istiyorum.” diyerek çıkmış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
- 56¹⁸⁷. “Küskünlük ya da hayattan bir kaçış değil bu. Bu bir tercih. Yaşarken burada olmak tercihi.” diyerek cevap veriyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 146).

¹⁸⁴ Bu tümce *-sa da* ulaç anlambirimi 32. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁸⁵ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 81. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁸⁶ Bu tümce *-(y)mİş gibi* ulaç anlambirimi 5. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁸⁷ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 106. örnekte de kullanılmıştır.

57. Hatalarımdan ders alarak büyümek istedim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 34).
- 58¹⁸⁸. Daha sonra Robertson öyküye; geminin hızla su aldığı, alarm verildiğini, kadınların ve çocukların filikalara bindirildiğini, Avrupa'nın en ünlü ve zengin kişilerinin birbirlerine veda ederken dev yolcu gemisi Titan'ın buzlu kutup sularına gömüldüğünü anlatarak devam ediyordu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).
59. Galatasaray İlköğretim Okulu yetkilileri onların bu hayallerinden yola çıkarak 7-14 yaş arasındaki çocuklara “Ne icat etmek istersiniz?” diye sormuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 84).
- 60¹⁸⁹. Aşık olan çoğu kişinin takıntılı davranışlar sergilediğinden yola çıkarak takıntı hastası kişilerle, aşık kişilerin beyin fonksiyonlarında benzerlikler olup olmadığı araştırılmış, aşık olan kişilerin beyinlerinde, depresyona karşı bir kalkan görevi gören serotonininde azalma olduğu belirlenmiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
- 61¹⁹⁰. Cousins negatif düşüncenin beden üzerinde olumsuz etkileri olduğu fikrinden yola çıkarak olumlu düşüncelerin aksi etkiye sahip olacağını düşünüp hastalığı süresince her gün kendisine kahkahalar attıran video kasetler ile televizyon programları izlemeye koyulmuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).
62. Sık sık şampuan değiştirerek saçınızın dökülme riskini artırın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 60).
63. (Hızır Peygamber) Özellikle bahar aylarında insanlar arasında dolaşarak onlara yardım eder, bereket dağıtır, hastalara şifa verir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).
- 64¹⁹¹. Gelecekte daha mutlu olma ihtimalimizi düşünerek yaşamaktansa, bugün, bu şartlarda elimizdeki maddi olanaklarla ne kadar mutlu olduğumuzla ilgilenelim derim ben (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57).
65. Senden gizlenen şeyleri öğrenmeye çalışarak mutlu olma fırsatını elinden kaçıрма (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

¹⁸⁸ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 44. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁸⁹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 133. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁹⁰ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 35. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁹¹ Bu tümce *-mAktAnsA* ulaç anlambirimi 4. örnekte de kullanılmıştır.

66¹⁹². UTE Prodüksiyon'un sahibi yapımcı Umut Eğitimci okuduğu 'Oryantal Göbek Dansı' kitabından ilham alarak göbek dansının bilinmeyenlerini araştırırken bir belgesel film ile ortaya koymaya karar vermiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).

67¹⁹³. NLP, 'beyin dilinin programlanması' ile size daha iyi düşünebilmeniz, kendinizi daha doğru ifade edip daha etkili iletişim kurarak başarı kazanabilmeniz yollarını gösteren bir sistem olarak tanımlanabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).

68. Assos'un tarihi taş evleri modernize edilerek, geçmişle gelecek bugüne yansıtılıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).

69. Çok gereksiz bilgilerin de bir gün işe yarayacağını düşünerek her zaman öğrenmeye açık olun (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 62).

70. "Olur böyle şeyler" diyor göz kırparak (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).

71¹⁹⁴. O kadar yaşlı değilseniz bile, hayal gücünüzü kullanarak, böyle imkanların olmadığı zamanları gözünüzün önüne getirin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 105).

5.b. /Neden/ (11)

72¹⁹⁵. İsteyerek bu mesleği seçmedim ama yapmaya başladıktan sonra çok sevdim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 17).

73. Sharapova spor kariyerindeki en büyük başarısını on yedi yaşında Wimbledon kupasını kazanarak elde etti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).

74¹⁹⁶. (Naim Süleymanoğlu) Henüz 15 yaşındayken Brezilya'da düzenlenen Dünya Gençler Halter Şampiyonası'nda iki altın madalya alarak şampiyon oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).

75. 15 yılda 20'ye yakın kurs bitirerek hepsinden sertifika aldı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58).

¹⁹² Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 31. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁹³ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 252. örnekte ve *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 144. örnekte kullanılmıştır.

¹⁹⁴ Bu tümce *-sA dA/ bile* ulaç anlambirimi 5. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁹⁵ Bu tümce *-DIktAn sonra* ulaç anlambirimi 11. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁹⁶ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 14. örnekte de kullanılmıştır.

76. Müzeyyen Çiftçi, her yerde öğrenmenin ve eğitim görmenin önemini anlatarak herkese örnek oluyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58)
77. Ayrıca icat yaparak dünya değiştirilememektedir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86).
- 78¹⁹⁷. “Demir Leydi” filminde İngiltere’nin ilk kadın başbakanı Margaret Thatcher’ı canlandırarak üçüncü Oscar ödülünü evine götüren Meryl Streep, 17 kez aday gösterilmesine karşın 30 yıl sonra ödülü alırken, Brat Pitt aynı ölçüde şanslı olamadı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 106).
- 79¹⁹⁸. Sonunda “Belki bana acıyıp Eros’un yerini söyler.” diye düşünerek Aphrodite’in sarayına gitti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
80. Mimarlar çevre faktörlerini de düşünerek ‘Yeşil Binaları’ inşa etme konusunda hızlı adımlar attılar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 112).
- 81¹⁹⁹. Özellikle reklamlarda ve müzik kliplerinde bu biçimsel özellikler dakikada bir gibi bir sıklıkla verilerek, yönelme refleksi sürekli olarak aktif tutuluyor ve sonuçta insan televizyon olmadığında hayatında bir eksiklik duymaya başlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
- 82²⁰⁰. Bu değişiklik yörüngeye ulaştıktan hemen sonra başlar ve ağırlıksız ortamda kan, astronotun başında birikerek “şişkin yüz sendromu”na yol açar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

5.c. /Ardışıklık (Öncelik)/ (12)

- 83²⁰¹. Sahada takımımızın futbolcuları kucaklaşarak birbirlerini tebrik ederken bazı seyirciler de sahaya inerek futbolcuları kutladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

¹⁹⁷ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 92. örnekte ve *-mAsInA* karşın ulaç anlambirimi 3. örnekte kullanılmıştır.

¹⁹⁸ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 27. örnekte de kullanılmıştır.

¹⁹⁹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 274. örnekte ve *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 34. örnekte kullanılmıştır.

²⁰⁰ Bu tümce *-DIktAn sonra* ulaç anlambirimi 28. örnekte de kullanılmıştır.

²⁰¹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 7. örnekte ve *-ken* ulaç anlambirimi 42. örnekte kullanılmıştır.

- 84²⁰². Ama işler pek iyi olmadığından çayı, eskiden olduğu gibi büyük torbalara doldurup yollamak yerine minik ipek poşetlere koyarak yollamaya başlamış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).
85. Yaşlıca bir bey, izin isteyerek, bankın diğer ucuna oturdu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
86. Genç adam kibarca dinlemiş, eğilerek yerden bir deniz yıldızı daha almış ve dalgalı denize doğru fırlatmış ve “Bunun kaderini değiştirdi ama.” demiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 100).
87. Bu biçimde yenen yemek kısa sürede moda olmuş ve kontun adıyla tanımlanarak başka Avrupa dillerine de girmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).
88. Ancak mevcut binalar restore edilerek otel, pansiyon ve restoran olarak hizmet vermeye başlamış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).
89. Yarışma, bu türün belki de ana teması olan “başkalarının hayatını gözetleme” durumunu baştan kabul ederek yarışmanın özgün isminden çok daha başarılı bir isimle yayımlandı Türkiye’de (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).
90. Halk danslarını bale, modern dans ve dansın diğer disiplinleri ile sentezleyerek bütün dünyaya modern standartlarda bir gösteri, bir kültürel şölen sunmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 76).
- 91²⁰³. Yazarken zamanımız çoğunlukla yeterli olduğu için ifadelerimizi gözden geçire geçire düzeltme, en iyi ve doğru ifadeyi düşünerek bulma şansımız vardır ama konuşurken tüm dikkatimize rağmen yavaşlatamayacağımız bir konuşma hızı vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).
92. Filmin kahramanlarından Victor Lazlow, Alman kampından kaçarak Casablanca’ya gelir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 110).
93. Makas bir zemine bırakılarak el değiştirmelidir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).
94. Onlarla yaşanmış her şeyi unutarak, iki yabancı gibi yeniden karşılaşıydık ne olurdu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22)?

²⁰² Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambilimi 146. örnekte; *-DIĞI gibi* ulaç anlambilimi 9. örnekte; *-DIĞIndAn* ulaç anlambilimi 1. örnekte ve *-mAk yerine* ulaç anlambilimi 1. örnekte kullanılmıştır.

²⁰³ Bu tümce *-(y)A...-(y)A* ulaç anlambilimi 4. örnekte; *-ken* ulaç anlambilimi 63. örnekte ve *-DIĞI için* ulaç anlambilimi 28. örnekte kullanılmıştır.

5.d. /Eşzamanlılık (Eşzamanlılık)/ (1)

95. Bembeyaz ve uzundu gemi ve gölün masmavi düzlüğünde, bacalarından uzun bir duman bırakarak ilerliyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14).

5.e. /Koşutluk (Paralellik)/ (2)

96. Günümüzde insan ancak bilgiye ulaşmanın yollarını biliyorsa, bilgiyi kullanarak öğrenebiliyorsa ve bilgiyle sorun çözebiliyorsa eğitilmiş olarak kabul ediliyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 55).

97. Çevresindekilerle devamlı sohbet ederek eğitimin önemini vurguluyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58).

5.f. /Derecelendirme/ + /Artış/ (6)

98. Böylece fanatik eylemler giderek artıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 29).

99. Zamanla bu sanat dalı hem teknik olarak farklılaşmış hem de giderek popülerliğini artırmıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 70).

100. Her geçen gün giderek büyüdü ve bir gelenek haline geldi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 133).

101²⁰⁴. Dili öğrenme sürecinde giderek güçleşen dilbilgisi yapılarını, yeni yeni sözcükleri ... öğrenmek için giriştiğim mücadele sırasında da kendi mutluluğumu yaşadım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).

102. 2050 yılından sonra dünya nüfusunun yaklaşık üçte ikisinin kentlerde yaşayacağı ve enerjinin giderek pahalılaşacağı tahmin ediliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 112).

103. Sosyal hayatın çoğu kez dizilere göre düzenlenmesi, yalnızlığı gidermenin yolu olarak görülen dizilerin bireyi giderek toplumdan uzaklaştırması, aynı evde yaşayan insanların bile birbirlerinden uzaklaşması ise dizilerin dezavantajlı yönleri (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

²⁰⁴ Bu tümce -*mAk için* ulaş anlambirimi 37. örnekte de kullanılmıştır.

5.g. /Derecelendirme/ + /Dönüşüm/ (2)

104. Giderek barlarda küçük tabaklarda ikram edilen yiyeceklere de tapa denmeye başlanmış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).

105²⁰⁵. Hareketler çoğaldıkça birleşik hareketler ortaya çıktı ve bu hareketler giderek dansa dönüştü (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).

5.h. /Derecelendirme/ + /Azalma/ (1)

106. Kum taneciklerinin büyük bir kaya parçasını yavaş yavaş içine çektiğini ve kayanın giderek küçüldüğünü düşünün (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).

5.i. I) /Tarz/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/(8)

107²⁰⁶. Hatta bu durumdaki kişi, fobisi olan nesneyle veya durumla karşılaşma ihtimalini düşünüp vaktini sıkıntı üreterek geçirir. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

108²⁰⁷. Mutlu olmak için hep o hesabını bilmediğimiz paranın hayalini kurarak ya da mutsuzluğumuzu parasızlığımıza bağlayarak mı devam etmeliyiz yola (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57)?

109. Bir dili yazarak kullanmanın konuşarak kullanmaktan hiç mi üstünlüğü yoktur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74)?²⁰⁸

110. Herhalde yeğenim bana çekmiş, o da benim gibi sıkıntısından müzik dinleyerek kurtuluyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).

111²⁰⁹. İkişer kişilik altı takım sınırlı bir bütçeyle dünyanın çeşitli köşelerindeki ipuçlarını takip ederek son duraktaki 1 milyon doları kazanmak için savaşıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

²⁰⁵ Bu tümce *-Dikça* ulaç anlambirimi 13. örnekte de kullanılmıştır.

²⁰⁶ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 32. örnekte de kullanılmıştır.

²⁰⁷ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 58. örnekte de kullanılmıştır.

²⁰⁸ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Bir dili yazarak kullanmanın konuşarak kullanmaya olan üstünlüğü hiç mi yoktur?

²⁰⁹ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 71. örnekte de kullanılmıştır.

112. Birbirini tanımayan 15 kişi 100 gün boyunca kameralarla dolu bir evde, taksicilikle geçinerek yaşar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

113. Salt oturuşu ya da yürüyüşüne bakarak, tanımadığımız birini çekingen, pısırik ya da kendinden fazla emin olarak değerlendirdiğiniz mutlaka olmuştur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72)

114. Babam, Fatoş'un söylediklerine pek şaşırılmış görünerek, "Kimden öğreniyor bu lafları bilmem ki!" dedi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

5.i. I) /Tarz/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (1)

115. Anadolu Ateşi, 2002 yılında dünya turnesine başlayarak toplam 57 ülkede ve dünyanın birçok sahnesinde bu dans şovunu sanatseverlerle buluşturmuştur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 76).

5.j. I) /Tarz/ II) /Neden/ (14)

116. Sıcak havada güneşlenerek ilk günden ıstakoz gibi kıpkırmızı oldunuz...(Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 150).

117. Daha önceki deneyiminden esinlendi ve iki cam arasına selüloz nitrat yerleştirerek üç katlı camı oluşturdu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).

118. Japon mitolojisi, Baku'nun kabusları yiyerek yok ettiğiinden bahseder (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 114).

119²¹⁰. Gemilerde tayfalık yapan babasının da bu gemide çalıştığını düşünerek, balık olup bu gemiye ulaşmayı, babasına zavallı dedesini, zalim Orozkul'u ve yaşadıklarını anlatmayı düşler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14).

120. Fobisi olan kişi, hayatını bu fobiye göre organize ederek korkusunun kaynağı olan nesne veya durumla bir araya gelemez olur. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32)

121. Aşklarını normallik sınırının uzağında yaşayan kişilerin sevdikleri kişiyi kendilerinin de üstünde tutarak bir yaşam amacı haline getirdikleri, çevreleriyle

²¹⁰ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambilimi 100. örnekte de kullanılmıştır.

kurdukları diğer sosyal ilişkilerinin sekteye uğradığı görülmektedir. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40)

122. İnsanlar hayran oldukları ve kendilerine yakın buldukları karakterlerin tarzlarını taklit ederek kendilerini daha iyi hissediyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

123. Bu kavramları birebir benimseyen yarışmacılar da olaya aldatma, gözyaşı, mümkün olduğunca yalan ve entrika katarak ortaya kötü yönetilmiş ve kötü oynanmış teatral bir seyirlik oyun çıkarıyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

124. Bekar bir kız veya bir erkek, karşı cinsten 25 kişiyle tanışır. Her hafta sonunda daha iyi tanımak istediklerine bir gül vererek yarışmada kalmasını sağlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

125. Böylece Yunanlılar astrolojiyi, gökyüzünün yaşamlarındaki etkilerini merak eden bireylere danışmanlıkta kullanarak yıldız falı sanatını ortaya çıkarmış oldular (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

126²¹¹. Hiçbir yardımcım olmadan tek başıma yolculuğa çıkarak kendimi ateşe attım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).

127²¹². Dee Caffari dünyayı tersten dolaşarak Guinness Rekorlar Kitabı'na girdi ve yelkenlisiyle rüzgarlara, akıntılara karşı durmaksızın dünyayı tersten dolaşan 'ilk kadın' oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).

128. İşte halkımın da benim gibi yabancı kelimelere karşı okuma zorluğu olduğunu düşünerek Türkiye'de ticaret yapan firmaları uyarmak zorunda hissediyorum kendimi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).

129²¹³. Bense, onların bu sorularını gerçek sanıp "Evde konuşulurken duyup öğreniyor." diyerek öyle bir pot kırdım ki... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

²¹¹ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 35. örnekte de kullanılmıştır.

²¹² Bu tümce *-mAkSIzIn* ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

²¹³ Bu örnek tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 30. örnekte ve *-ken* ulaç anlambirimi 25. örnekte kullanılmıştır.

5.k. I) /Tarz/ II) /Neden/ III) /Koşutluk/ (1)

130. Teknolojinin hayatımızın her alanına girdiği günümüzde tasarımcılar teknolojiyi dekorasyonla birleştirerek bir hoparlör geliştirmişler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 89).

5.l. I) /Eşsüremlilik/ II) /Neden/ (1)

131. Hepinizin deniz kenarını sevdiğini varsayarak uygulamaya başlıyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).

5.m. I) /Koşul/ II) /Tarz/ (7)

132. Bunların dışında düzenli spor yaparak, uykunuza dikkat ederek, insanlarla iyi ilişkiler kurarak ve en önemlisi kendinize değer vererek de kaliteli bir yaşama sahip olabilirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).

133. Ulaşımı kendi aracımızla değil, toplu taşımayla sağlayarak ya da motorlu araçlar yerine, bisiklet gibi doğaya zarar vermeyen araçları kullanarak çevreye verdiğimiz zararı azaltabiliriz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 98).

134. NLP ile kendi hedeflerine ve hayatlarının anlamlarına ulaşmış kişilerin, hayata bakışları, kullandıkları modeller ve teknikleri kullanarak siz de istediğiniz başarıyı elde edebilirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).

135. Bu durumda kişi, ailesi ve yakın çevresiyle daha fazla vakit geçirerek, daha önce yapmaktan zevk aldığı aktiviteleri tek başına yapmaya başlayarak ve en önemlisi kendini sevmeyi öğrenerek sağlıksızlaşmaya başlayan duygulardan ve takıntılardan uzaklaşabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

136²¹⁴. Mutlu olmanın maddi açıdan daha iyi durumda olmakla mümkün olabileceğini düşünmek yerine elimizde olanların değerini düşünerek mutluluğu yakalayabiliriz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).

137. Bu sorunlar karşısında doğru tepki vererek stresi hayatımızdan çıkarabiliriz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 132).

²¹⁴ Bu tümce -mAk yerine ulaç anlambirimi 2. örnekte de kullanılmıştır.

138. Bütün bunları göz önünde bulundurarak bütçenize uygun bir tatil planı yapabilirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144).

5.n. /Açıklama/ (153)

5.n.1. /niteliğiyle/ (33)

139. Sinema oyuncusu olarak üç kez “Altın Portakal” ödülü aldım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 50).

140. Savaş muhabiri olarak kız arkadaş bulmak da kolaydır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 17).

141. İki yılın sonunda Pele bütün dünya tarafından futbol yıldızı olarak tanındı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).

142²¹⁵. Pele emekli olduktan sonra, 1994’te Brezilya’nın spor bakanı olarak görev yaptı... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).

143. Başarısız bir yazar olarak, Mart 1915’te bir otel odasında yaşama veda etti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).

144. Hawking, Cambridge Üniversitesi’nin Matematik Bilimleri Merkezi’nde profesör olarak görev yapıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).

145. “Reality show”lara yarışmacı olarak katılmanın en çekici yanı elbette ödüller, ki bunlar genelde para, aşk ve şöhret üçlüsünden birini ya da birkaçını aynı anda kazanmak demek (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

146. Ancak Aphrodite ona yardım etmek bir yana, onu bir köle olarak çalıştırmaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

147²¹⁶. Zeus’un ayaklarına kapanıp “Ne olur Psykhe’yi kurtarın ve bana eş olarak verin!” diye yalvardı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

148. Çevreciliği ve yaz kış sadece bir şort ile Manisa sokaklarında dolaşması nedeniyle Manisa tarzını olarak tanındı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).

149. Hem de 12 saniyenin altına inen ilk kadın olarak dünya rekoru kırdı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 22).

²¹⁵ Bu tümce *-DiktAn sonra* ulaç anlambirimi 12. örnekte de kullanılmıştır.

²¹⁶ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 55. örnekte de kullanılmıştır.

- 150²¹⁷. Şans eseri çok zengin olmak, bir anda çok ünlü bir kişi olarak uyanmak ... bizi belki kısa süre için mutlu eder (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 30).
151. Ayrıca topluluk, dünyanın müzikle uyumlu en hızlı dans eden ekibi olarak Guinness Rekorlar Kitabına girmeye adaydır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 76).
- 152²¹⁸. Geçmişin o çocuklarından biri olarak o günlerin hayali ile huzur buluyorum uyumadan önce (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).
153. Böyle botokslu ve burun estetikli biri olarak oturdu bütün gece (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).
- 154²¹⁹. Sonuçta kahkahalardan şifa bulan biri olarak tıp tarihine geçmiş ve yeniden doğmuşçasına hayata dört elle sarılmaya devam etmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).
155. Özellikle Derinkuyu yeraltı şehri olağanüstü bir yapı olarak dikkat çeker (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 122).
156. Haiku'nun ustası olarak kabul edilen Matsuo Baso'dan bir örnek vermişler: (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 16).
157. Neden hayatlarımıza birer yabancı olarak devam etmek zorunda kaldık (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22)?
- 158²²⁰. ... oryantal, mucizenin dansı olarak tarih boyunca tüm dünyayı dolaşıp durdu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
159. ... Pasifik Okyanusu'nun güneyindeki küçük ve yoksul bir devlet olan Vanuatu'nun "Dünyanın en mutlusu" olarak birinci sırayı alması "para mutluluk getirir" düşüncesini çürütüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).
160. Çünkü müzik bir sanat dalı olarak öncelikle kişinin duygularını dışa vurmasını sağlamaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).
- 161²²¹. Bu görkemli çeşmenin yapımına 1732 yılında mimar Nicola Salvi başlamış, 1757'de ölümü üzerine Giuseppe Panni tarafından 1762'de bitirilmişse de çeşme, Salvi'nin yapıtı olarak biliniyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108).

²¹⁷ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 16. örnekte de kullanılmıştır.

²¹⁸ Bu tümce *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi 6. örnekte de kullanılmıştır.

²¹⁹ Bu tümce *-CAsInA* ulaç anlambirimi 2. örnekte de kullanılmıştır.

²²⁰ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 128. örnekte de kullanılmıştır.

²²¹ Bu tümce *-sA dA* ulaç anlambirimi 33. örnekte de kullanılmıştır.

162. İki karakter farklıydı ama birbirlerini çok güzel tamamladıkları için biz dizinin müdavimleri olarak onların birbirlerine aşık olacakları günü merakla bekliyorduk (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 119).

163²²². Kimileri gece yaraları vakit bulunca, kimileri akşam yemekleri sırasında ailecek, kimileri ise bizzat bu programları arayarak, stüdyolara giderek ve bir yarışmacının fanatığı olarak katılıyor bu şova (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

164. Astroloji danışmanları tuttıkları kayıtlar ve yorumlarına dayanarak kraliyet ailesine devlet yönetimi konusunda akıl verirlerdi ve bu nedenle Mezopotamya tarihinin erken dönemlerinde astroloji “kraliyet sanatı” olarak düşünülürdü (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

165. Extramağazine dergisi, “dünyanın en büyük dergisi” olarak Guinness Rekorlar Kitabı’na girmeye hazırlanıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 118).

166. Günümüzde başörtüsü kullanmayan kadınlar da yemeniyi günlük hayatlarında aksesuar olarak kullanmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 45).

167²²³. Eğitimci, hakkında bir film yapmaya karar vermeden önce sadece yabancı arkadaşları geldiğinde izlediği turistik bir gösteri olarak görüyormuş oryantali (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).

168²²⁴. Bu tasarımın bir seri olduğunu varsaydığımızda 10 Lira’ya köy ekmeği, 20 Lira’ya yulaf ekmeği, 50 Lira’ya kepekli ekmeğe olarak seri devam edebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).

169. Neden yetişkinlerin yaklaşık yüzde 10’u kendini TV bağımlısı olarak tanımlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116)?

170. Laurel ve Hardy, sinema tarihinin en ünlü ve en iyi ikilisi olarak anılmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

171²²⁵. Şu anda hiç biri hayatta olmayan sinemanın sessiz kahramanları, yaşadıkları dönemde olduğu gibi şu anda da komedi sektörünün en önemli kişileri olarak anılmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

²²² Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 45. örnekte ve *-(y)IncA* ulaç anlambirimi 23. örnekte kullanılmıştır.

²²³ Bu tümce *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi 9. örnekte ve *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 50. örnekte kullanılmıştır.

²²⁴ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 26. örnekte de kullanılmıştır.

²²⁵ Bu tümce *-DIğI gibi* ulaç anlambirimi 10. örnekte de kullanılmıştır.

5.n.2. /niteliğinde/ (31)

172. İçecek olarak ne alırsınız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 60)?
173. Haberleşme aracı olarak tarihte ilk mektupları bundan 4000 yıl önce Anadolu'da Hititler kullanıyormuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 97).
174. Hatta Amerikalılar işkolizmi önemli bir hastalık olarak kabul ediyorlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 12).
175. Naismith basketbolu önceleri atletler, beyzbolcular ve Amerikan futbolu oynayan çocuklar için sakatlanmalar açısından risksiz ve yararlı bir kış antrenmanı olarak görmüştür (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 22).
- 176²²⁶. Yalnızca kendisi değil, diğer tavuklar da onu bir tavuk olarak görüyorlar, ona tavukmuş gibi davranıyorlarmış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 33).
177. Sen tavuksun ve hep tavuk olarak kalacaksın (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 33).
178. Günümüzde insan ancak bilgiye ulaşmanın yollarını biliyorsa, bilgiyi kullanarak öğrenebiliyorsa ve bilgiyle sorun çözebiliyorsa eğitilmiş olarak kabul ediliyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 55).
- 179²²⁷. Sayıları 1000'den az olan türler ise nesli tükenmekte olan gruba girmese de hassas türler olarak kabul edilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 92).
180. Altın Portakal heykelciği ya da Venüs heykeli 2005 yılına kadar Altın Portakal ödülü olarak verilmiştir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 108).
181. 2009'daki festivalden bu yana yeniden Venüs heykeli ödül olarak verilmeye başlanmıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 108).
182. Dr. Avni Tolunay festival amblemi olarak bölgenin simgesi olan portakalı, deniz, tarihsel öğeler ve Venüs heykeliyle bütünleştirir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 108).
- 183²²⁸. Baharın gelişi, enerji ve bereketin simgesi olarak görüldüğünden dolayı dünyanın pek çok ülkesinde çeşitli şenliklerle, bayramlarla kutlanır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).

²²⁶ Bu tümce -(y)mış gibi ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

²²⁷ Bu tümce -sA dA ulaç anlambirimi 4. örnekte de kullanılmıştır.

²²⁸ Bu tümce -DIğIndAn dolayı ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

184. Hristiyanlıkta baharın ilk gününün bayram olarak kabul edilmesi nedeniyle, Ortodokslar bugünü “Aya Yorgi”, Katolikler “St. Georges Günü” adıyla kutlarlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).
185. Japonlar kelime anlamı “mevsim değişimi” olan “Setsubun”u bir festival olarak kutlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).
186. Bu nedenle 6 Mayıs baharın gelişini temsil eder ve bahar bayramı olarak kutlanır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).
- 187²²⁹. Sözün kısası, farklı zamanlarda, farklı isimler altında olsa da, baharın gelişi pek çok toplumda neşeyle karşılanan, kutlanması gereken bir olay olarak görülmektedir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).
188. Akıllı ve kendine güvenen bir insan, bitişleri bir son olarak değil, bir başlangıç olarak görür (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
189. Oryantal bir dans olarak milattan iki bin yıl kadar önce Arabistan Yarımadası’nda ortaya çıktı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
190. İskoçyalı erkek isterse bu kıyafeti geceleri dağlarda, battaniye olarak kullanabiliyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).
191. Ekonomisi tarım ve turizme dayalı olan Vanuatu yüksek tüketim düzeyi ile mutluluk arasında doğru orantı bulunmadığının kanıtı olarak kabul ediliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).
192. Artık kendimi yeni bir topluluğun üyesi olarak hissediyordum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).
193. Tarih boyunca pek çok matematikçi müzikle ilgilenmiş ve müzik, iki bin yıl öncesinde matematiksel bir bilim olarak ele alınmıştır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).
- 194²³⁰. On altıncı ve on yedinci yüzyıllarda Thyco Brahe ve Johannes Kepler gibi önemli gökbilimciler tarafından benimsenip Avrupa’nın büyük üniversitelerinde bir bilim olarak kabul edildi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).
195. Günümüzde astrolojinin bir bilim dalı olarak kabul edilmediğine dair görüşler vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

²²⁹ Bu tümce -sA dA ulaç anlambirimi 20. örnekte de kullanılmıştır.

²³⁰ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 161. örnekte kullanılmıştır.

196. Astrolojiyi bilim olarak kabul eden çevrelerin en çok yakındığı ise astrolojinin “günlük burç yorumlarını gösteren bir alan”a indirgenerek tanımlanmasıdır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).
197. Müzik terapi uygulama merkezi olarak saydıkları yerlerin başında rehabilitasyon merkezleri geliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
198. Ancak mevcut binalar restore edilerek otel, pansiyon ve restoran olarak hizmet vermeye başlamış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).
199. Sosyal hayatın çoğu kez dizilere göre düzenlenmesi, yalnızlığı gidermenin yolu olarak görülen dizilerin bireyi giderek toplumdan uzaklaştırması, aynı evde yaşayan insanların bile birbirlerinden uzaklaşması ise dizilerin dezavantajlı yönleri (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).
200. Çünkü son yıllarda astroloji insan ruhunun zenginliklerinin dile getirilmesinin bir biçimi olarak her zamanki kadar popüler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).
201. Tüm bunlara ek olarak uzayda yaşanan uyku sorunlarından da söz etmek gerekir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).
202. Bu sanatlara örnek olarak, marangozluk, berberlik, terzilik, aşçılık vb. verebiliriz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 67).

5.n.3. /niteliğiyle/ + /niteliğinde/²³¹ (2)

203. Şenlik alanı olarak Altın Park seçildi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 85).
204. Amerikalı Ana Jarvis, annesinin ölüm yıldönümünü Anneler Günü olarak kutlama kampanyası başlatmış ve bunda başarılı da olmuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).

²³¹ /niteliğiyle/ ve /niteliğinde/ anlambirincikleri arasında anlam farkı yoktur, ancak sözdiziminden dolayı anlam değişmektedir.

5.n.4. /anlamda/ ya da /anlamıyla/ (8)

205. Bu yöntemle vitaminler ölmüyor ama zararlı bakteriler ve mikroplar da tam olarak ölmüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 64).
206. Ben tam olarak anlayamadım sizi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96)!
207. Küresel ısınmanın yeryüzü ve insan yaşamı üzerinde yapacağı etkiler tam olarak bilinmiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 98).
208. Sorun ekonomiye ve günlük ihtiyaçlara tam olarak yansımada (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 98).
209. Güzel sanatlar genel olarak 3 ana bölüme ayrılır;... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 67).
- 210²³². Genel olarak tiyatro; insanı, insana, insanla, insanca anlatma sanatı olarak da ifade edilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 74).
211. Genel olarak hızlı bir hayat yaşıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 43).
- 212²³³. Ancak, astroloji bir yolunu bulup genel olarak Hıristiyan öğretisinin içine sızdı ve gelişmeye devam etti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

5.n.5. /Kısaca/ + /Özetle/ (3)

213. Binlerce canlı türü, ormanlar, bozkırlar, su kaynakları, mevsimler ve sonuç olarak insanın kendi geleceği tehlike altında (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).
214. Sonuç olarak insanoğlu önceleri tabletleri, sonra papirüsü kullanıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).
- 215²³⁴. Ama sonuç olarak kilt denince akla İskoçya geliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).

²³² Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 230. örnekte de kullanılmıştır.

²³³ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 89. örnekte de kullanılmıştır.

²³⁴ Bu tümce -(y)IncA ulaç anlambirimi 27. örnekte de kullanılmıştır.

5.n.6. /sıralama/ (8)

216²³⁵. Kişi ilk olarak, yetenek ve bilgi kazanmak için, ikinci olarak ise çağın gelişimine ayak uydurabilmek ve yeni bilgiler üretebilmek için sürekli eğitim içinde bulunuyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 55).

217. Anadolu Ateşi dans topluluğu ilk olarak 1999 yılında ‘Dansın Sultanları’ adıyla çalışmalarına başlamıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 76).

218²³⁶. Garfield ilk olarak Jim Davis tarafından gazete için karikatür serisi olarak oluşturulmuştu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89).

219. İlk olarak müziğin kökenindeki matematikten bahsedebiliriz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

220. İkinci olarak müziğin zihinsel aktiviteler üzerindeki etkisi akla gelmektedir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

221. İklim değişikliğinin etkilerini henüz yaşamaya başlamayan şehirliler yiyecek fiyatlarındaki aşırı artış, kentlere göç, son olarak da gıda ve su sıkıntılılarıyla karşılaşacak (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 98).

222. Sinemanın en çok kazanan aktörleri arasında yer alan Cruise, 1989’da “Doğum Günü 4 Temmuz”, 1996’da “Jerry Maguire” ve son olarak da 1999’da “Manolya” filmleriyle aday gösterildiği Oscar’ı hiç kucaklayamadı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 106).

223²³⁷. Son olarak her kültürde yemek için zaman bulamadığımızda kısa sürede hazırlanılan sandviçin hikâyesine değinelim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).

5.n.7. /biçiminde/ (32)

224. Bazıları işkolizmi alkol gibi, sigara gibi ciddi bir bağımlılık olarak görüyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 12).

225. Hareket, canlılığın en önemli işaretidir ve ilk çağlardan beri beden eğitiminin bir aracı olarak kullanılmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 22).

²³⁵ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 75. örnekte de kullanılmıştır.

²³⁶ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 242. örnekte de kullanılmıştır.

²³⁷ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 21. örnekte de kullanılmıştır.

226. Kimileri ise markalı ürünleri üst düzey bir sosyal statünün göstergesi olarak algılıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 49).
227. Normalde üç yapraklı olan yoncanın dört yapraklısını bulmak bir şans göstergesi olarak kabul edilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 121).
228. Artık insan beyni, bilgiler için bir depo değil, bir strateji merkezi olarak algılanıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 55).
229. Sanatı, “yaratıcılığın ya da hayal gücünün ifadesi” olarak tanımlayabiliriz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 67).
- 230²³⁸. Genel olarak tiyatro; insanı, insana, insanla, insanca anlatma sanatı olarak da ifade edilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 74).
- 231²³⁹. Şiddeti, sıklığı ve hayata etkisi arttığında, psikolojik bir bozukluk olarak kabul edilen “takıntı”, bilimsel literatürde, “kişi tarafından saçma ve mantık dışı olarak görüldüğü halde, kontrol edilemeyen ve kişinin isteği dışında, ısrarlı, zorlayıcı ve yenileyici bir şekilde akla gelen düşünceler” olarak tanımlanır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
- 232²⁴⁰. “3M” bilim adamlarından Dr. Spencer Silver, 1970’lerin başlarında dayanaksız yapıştırıcıyı bulduğunda, bunu işe yaramaz bir buluş olarak değerlendirmişti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).
233. Yüksek gelir ile mutluluk arasında bir ilişki bulunamamasının nedeni parayla gelen mutluluğun geçici olması olarak açıklanıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).
234. Sözgelimi Stephen King’in 2000’de yayımlanan “Mermi Gibi” adlı kısa romanı, okurlara yalnızca e-kitap olarak sunuldu ve 500 bin adet sattı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).
- 235²⁴¹. Nehir’in bunu dedikodu olarak algılayıp Aylin’le aramı bozacağını hesaba katamadım elbette (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21)!
- 236²⁴². Endişe, yine fiziksel ve zihinsel bir gerginlik formu olarak kendini gösterirken, önemli bir noktada korkudan ayrılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

²³⁸ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 210. örnekte de kullanılmıştır.

²³⁹ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 23. örnekte ve *-DIğİ halde* ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

²⁴⁰ Bu tümce *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 12. örnekte de kullanılmıştır.

²⁴¹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 31. örnekte de kullanılmıştır.

²⁴² Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 74. örnekte de kullanılmıştır.

237. Bunun bir alternatifi olarak önemli şahsiyetlerin portrelerini koymak yerine Türkiye'nin en büyük kültürel değerlerinden olan yemek kültürüne dair bir imgeyi kullanmak isterdim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).

238²⁴³. [...] Kimi yerde doğal olarak ortaya çıkan, kimi yerde devletçe seçilip belirlenmiş dillerdir ve genellikle anadille birlikte ikinci dil olarak öğrenilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 66).

239. Düzenleyiciler ve ayarlayıcılar olarak sınıflandırılan hareketlerde tanımlayıcılar gibi genellikle dünyanın her yerinde aynı mesajları taşımaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).

240. Salt oturuşu ya da yürüyüşüne bakarak, tanımadığımız birini çekingen, pısırk ya da kendinden fazla emin olarak değerlendirdiğiniz mutlaka olmuştur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72)

241. Önemli olan şu; kullandığımız söz, bedenimizin duruşu, yüzümüzün ifadesi, beden hareketlerimiz bütün olarak vermek istediğimiz mesaja uygun olmalı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).

242²⁴⁴. Garfield ilk olarak Jim Davis tarafından gazete için karikatür serisi olarak oluşturulmuştu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89).

243. Bu filmde Garfield, animasyon olarak çizilmişti. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89)

244. Hatta eski Yunan'da matematiğin dört ana dalından biri olarak kabul edilmiş, aritmetik, geometri ve astronomi ile aynı düzeyde görülmüştür (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

245. 1900'ların başında gelişmeye başlayan cazın blues ve rock müzikten ayrılan özelliği, doğaçlama olarak seslendirilmesidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).

246²⁴⁵. Türk evlerinde odalar, günümüzde olduğu gibi yemek odası, yatak odası, oturma odası şeklinde ayrılmamış, onun yerine bunların hepsinin veya birkaçının yapılabileceği çok işlevli mekânlar olarak düzenlemiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).

²⁴³ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 74. örnekte ve *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 262. örnekte kullanılmıştır.

²⁴⁴ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 218. örnekte de kullanılmıştır.

²⁴⁵ Bu tümce *-DIĞI gibi* ulaç anlambirimi 11. örnekte de kullanılmıştır.

247. Odaların en önemli özelliği, yatak ve yorganların konulduğu ve bir köşesinin de banyo olarak kullanıldığı yükler bulunmasıdır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).
248. Başlangıçta alternatif bir akım olarak nitelendirilen yeşil mimari artık betonarme holdingleri ‘akıllı yaşam alanlarına’ dönüştürüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 112).
249. Televizyon, ünü ve her yerde bulunabilirliğiyle, dünyanın en popüler boşa zaman geçirme makinesi olarak karşımıza çıkıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
- 250²⁴⁶. Diziler birçok insan için yorgun bir günün sonunda stresi atmanın, günlük işlere bir ara verip kafalarını boşaltmanın bir aracı olarak görülüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).
- 251²⁴⁷. “Reality Show” kapsamındaki yarışmalar dünya televizyon literatüründe, “oyuncu olmayan insanların doğal ya da yaratılmış ortamlarda, kameralar yokmuş gibi davranarak yaşamlarına ve bu sürenin sonunda bir ödül kazanmalarına dayanan bir program türü” olarak tanımlanıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).
- 252²⁴⁸. NLP, ‘beyin dilinin programlanması’ ile size daha iyi düşünebilmeniz, kendinizi daha doğru ifade edip daha etkili iletişim kurarak başarı kazanabilmeniz yollarını gösteren bir sistem olarak tanımlanabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).
253. Buradaki “M” (magic, mysterios, mother) büyü, esrarengiz ya da her şeyin (bütün teorilerin) anası olarak değerlendirilebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).
254. Ona göre bizim evren olarak tanımladığımız belki de gerçekte iç içe geçmiş, birbirini etkileyen, birbirine paralel evrenlerin bulunduğu, sonsuz uzayın minik bir kesiti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).
255. Astrolojiyi ister bir bilim dalı, ister bir inanç sistemi, ister saçmalık olarak değerlendirelim; insanların astrolojiye olan ilgisi yadsıyamayacağımız bir gerçektir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).

²⁴⁶ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 22. örnekte de kullanılmıştır.

²⁴⁷ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 44. örnekte ve -(y)mIş gibi ulaç anlambirimi 6. örnekte kullanılmıştır.

²⁴⁸ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 67. örnekte ve -(y)Ip ulaç anlambirimi 144. örnekte kullanılmıştır.

5.n.8. /biçimde/ (22)

256. Eğitimin de uygulamalı olarak bir usta çırak ilişkisi içerisinde gerçekleşmesi gereklidir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 67).

257. İspanya’da her yıl geleneksel olarak düzenlenen domates festivali bu yıl da çığınca görüntülere sahne oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 133).

258. Anneler Günü 1908’de resmi olarak kutlanmaya başlamıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).

259. Bu insanlar sürekli olarak birbiriyle düşünce, bilgi ve duygu alışverişinde olurlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 138).

260²⁴⁹. Bir, iki, üç, dört, BEŞ; kadınlar açısından tangonun temel sekiz adımını başarıyla çözenin sırrı, “beşinci adımda” sol ayağı çapraz olarak, dizleri bükmeden sağ ayağın yanına getirme becerisinde yatıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).

261. ABD’de iş ve ekonomi çevrelerine hitap eden Forbes dergisi, her yıl düzenli olarak yayınladığı zenginler listesini açıkladı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 60).

262²⁵⁰. [...] kimi yerde doğal olarak ortaya çıkan, kimi yerde devletçe seçilip belirlenmiş dillerdir ve genellikle anadille birlikte ikinci dil olarak öğrenilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 66).

263. İki dilim birbirini tamamlıyordu ve karşılıklı olarak birbirini güçlendiriyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).

264. Sözsüz olarak verdiğimiz sayısız mesajı bireysel özelliklerimiz nedeniyle de veriyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).

265²⁵¹. Konuşma duygu, tutum ve düşünceleri dolaylı olarak sezdirenen ses rengi ve tınısının, vurgu, ton ve ezgi gibi anlamsal ses öğelerin de iletişime katılabildiği bir düzlemken yazıda bu tür vurgulamaları yansıtmadaki eksiklik, noktalama işaretleri ile sağlanmaya çalışılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).

²⁴⁹ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambilimi 24. örnekte de kullanılmıştır.

²⁵⁰ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambilimi 74. örnekte ve *-(y)ArAk* ulaç anlambilimi 238. örnekte kullanılmıştır.

²⁵¹ Bu tümce *-ken* ulaç anlambilimi 90. örnekte de kullanılmıştır.

266. Müziğin armonik yapısı matematikselidir, çünkü belirli kurallara bağlı olarak biçimlendirilmektedir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).
267. Eski Türk evleri komşuluk, güvenlik gibi faktörlere bağlı olarak konumlandırılmış ve yapımlarında genellikle ağaç, kireç, kerpiç gibi dayanıksız malzemeler kullanılmıştır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104)?
268. İnsanların hayatı da düşkün oldukları şeylere bağlı olarak altüst olabiliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
- 269²⁵². Kolektif olarak yapılan işlerde müziğin önemi oldukça büyük (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).²⁵³
270. Bunun dışında gezici olarak kolej, üniversite gibi yerlerde hizmet vermekteler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
271. Her şey bir bütünlük içinde ve simetrik olarak çözümlenmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108).
272. Genellikle meydanların ortasında görmeye alıştığımız Roma çeşmelerinden farklı olarak yüzü üç tarafa dönük bu çeşmenin (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108).
273. Günümüzde insanlar günde ortalama üç saatlerini plansız olarak televizyon seyretmeye ayırıyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
- 274²⁵⁴. Özellikle reklamlarda ve müzik kliplerinde bu biçimsel özellikler dakikada bir gibi bir sıklıkla verilerek, yönelme refleksi sürekli olarak aktif tutuluyor ve sonuçta insan televizyon olmadığında hayatında bir eksiklik duymaya başlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
- 275²⁵⁵. NLP (Nörolingüistik Programlama) uzmanlarına göre, her birey bu duyulardan birini algılamada baskın olarak kullanıyor ve bu da o bireyin “Temsil Sistemi”ni yani beyninin dünyayı nasıl algılayıp kaydettiğini gösteriyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).
276. Orta Anadolu’da kimler tarafından kurulduğu hala kesin olarak bilinmeyen yeraltı kentlerinden söz ediyoruz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 122).

²⁵² Bu tümce -*Dikça* ulaç anlambirimi 27. örnekte de kullanılmıştır.

²⁵³ Bu tümcede “olarak” sözcüğünün gereksiz kullanımı görülmektedir.

²⁵⁴ Bu tümce -(y)*ArAk* ulaç anlambirimi 81. örnekte ve -*DiğIndA* ulaç anlambirimi 34. örnekte kullanılmıştır.

²⁵⁵ Bu tümce -(y)*Ip* ulaç anlambirimi 79. örnekte de kullanılmıştır.

277. Moda akımları kendini 1900'lü yıllarda net olarak göstermeye başlamıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 43).

5.n.9. /açıdan/ (6)

278²⁵⁶. Para söz konusu olduğunda parasızlığın zorluklarını anlatmak yerine, zenginliğin insanlardan manevi olarak götürdüğü şeylerden bahsedilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

279. Elbette beden hareketlerinin ifade ettiği hiçbir durumu bütünüyle evrensel ya da kültürel olarak anlamlandırmak mümkün değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).

280. Bilimsel olarak müziğin insan beyni ve bedeni üzerindeki etkisinden bahseder misiniz, müzik insan psikolojisini nasıl etkiliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 94)?

281. Fiziksel olarak kendinizi zorluyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 16).

282²⁵⁷. Fiziksel olarak oldukça problemlili kadınları alıp baştan aşağı yenileyip en sonunda gerçek bir güzellik yarışmasıyla birinciyi seçmeye dayalı bir yarışma programı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

283. Hawking, mantıksal olarak, beynimizde hiçbir şeyin bir bütünden bağımsız gerçekleşmediğini ileri sürüyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).

5.n.10. /adıyla/ (8)

284. Kimi zaman korkudan, kimi zaman çaresizlikten, kimi zaman da rastlantı sonucu doğan bu inanışlar, “batıl inançlar” olarak adlandırılmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).

285²⁵⁸. ‘Uç uç böceği’, ‘uğur böceği’ ya da ‘gelin böceği’ olarak da bilinen bu böcek, bir kişinin eline konduğunda o kişi bir dilek tutarsa ve bundan sonra da o böcek uçarsa o

²⁵⁶ Bu tümce *-mAk yerine* ulaç anlambirimi 7. örnekte ve *-DIğIndA* ulaç anlambirimi 36. örnekte kullanılmıştır.

²⁵⁷ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 208. örnekte ve *-DIkÇA* ulaç anlambirimi 31. örnekte kullanılmıştır.

kişinin dileğinin gerçekleşeceğine inanılır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 121).

286. “Tanrıların tahtı” olarak da adlandırılan Nemrut, geçmişten bugüne pek çok iddianın konusu olmuş, hatta uzaylıların gizli üssü olduğu bile söylenmiştir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 122).²⁵⁹

287. Her insanın zaman zaman hissedebileceği duygular olan ve endişenin bazı kişilerde aşırı yoğun, hatta çoğunlukla bir arada yaşanması ise fobi olarak adlandırılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).²⁶⁰

288. Bu etkenlerden biri de halk arasında mutluluk hormonu olarak bilinen ve olayları olumlu değerlendirmeye yarayan serotonin maddesinin salgımadaki dengesizliktir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

289. 26 Kasım 2007’de Türkiye’de 3. Versiyonu “Garfield Gets Real”, “Garfield Geri Dönüyor” olarak beyazperdede yerini aldı. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89)

290. 1993’te “Mozart Etkisi” olarak duyurulmuş araştırma hala önemini korumaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

291. “Behramkale” olarak da bilinen Assos, zeytin ağaçları, balıkçı tekneleri, taş evleri ve masmavi deniziyle çok özel bir yer (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).²⁶¹

6. -(y)A...-(y)A Ulaş Anlambirimi (6)

6. a. /Tarz/ + /Yineleme/ (5)

1. Bu yüzden eve yürüye yürüye geldim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 136).

2. Yuvadaki yumurtalardan biri, bu depremde dağın tepesinden yuvarlana yuvarlana vadideki çiftliğe dek ulaşmış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 33).

²⁵⁸ Bu tümce *-Diğİnda* ulaş anlambirimi 7. örnekte de kullanılmıştır.

²⁵⁹ Bu tümcede “olarak” sözcüğünün gereksiz kullanımı görülmektedir.

²⁶⁰ Bu tümcede “olarak” sözcüğünün gereksiz kullanımı görülmektedir.

²⁶¹ Bu tümcede “olarak” sözcüğünün gereksiz kullanımı görülmektedir.

3²⁶². Koşa koşa üst kata çıkıp Necla Teyzelerin kapısını çaldım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

4²⁶³. Yazarken zamanımız çoğunlukla yeterli olduğu için ifadelerimizi gözden geçire geçire düzeltme, en iyi ve doğru ifadeyi düşünerek bulma şansımız vardır ama konuşurken tüm dikkatimize rağmen yavaşlatamayacağımız bir konuşma hızı vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).

5. Bir tarafta yiyecek ve bayrak satıcıları, bir tarafta gazeteciler ve televizyonların spor muhabirleri, bir tarafta ise itişe kakışa stadyuma girmeye çalışan seyirciler vardı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

6.b. /Neden/ + /Yineleme/ (1)

6. Doktora gide gele birçok hastalık hakkında bilgi sahibi oldum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 138).

7. -mAk İçin Ulaç Anlambirimi (148)

7.a. /Amaç/ (102)

1. Yolda annesine telefon etmek için benden telefonumu istedi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 47).

2. İşe gitmek için arabama bindim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 72).

3. Yıllar öncesinde Afrika'ya gitmek için kariyerine kısa bir süreliğine ara vermiş... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).

4. Sonra çadırlarımızı kurmak için yer aramaya başladık (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 91).

5. Bir gece Tamara ateş yakmak için tam kıyıya incekmiş ama birden hava bozmuş, fırtına başlamış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 95).

6. Antropologlara göre tarih öncesi devirlerde insanlar haberleşmek için duman kullanıyormuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 97).

²⁶² Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 65. örnekte de kullanılmıştır.

²⁶³ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 91. örnekte; -ken ulaç anlambirimi 63. örnekte ve -DIĞI için ulaç anlambirimi 28. örnekte kullanılmıştır.

7. Aslında bu kursa çocuk gelişimi hakkında bilgi almak için başlamış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 109).
8. O da kursa babalık öğrenmek için girmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 109).
9. Bazı gençler “Aşkını beni yakıyor.” demek için mektup kağıdının ucunu yakardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 115).
10. 40 yaşlarında bir erkek köprüden atlamak için korkuluklara doğru koşmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 120).
11. Bu kez sağlıklı yemekler pişirmek için değil, değişik maskeler yapmak için meyve ve sebzelerden yararlanacağız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 130).
12. ... spor yapmak için spor salonlarını ve yüzme havuzlarını tercih edebilirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144).
13. Ağustos ayında genelde İspanyalılar tatil yapmak için güneydeki sahil bölgesine gidiyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 148).
14. Bunları insanlar yıllardır rahatlamak için uyguluyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).
15. İnsanlar ruhsal ve fiziksel sağlıklarını korumak için yoga ve meditasyon gibi ayurvedadan da yararlanırlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).
16. Vücudumu korumak için, kendi yaptığım bitkisel yağları kullanırım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
- 17²⁶⁴. Şarabı servis yaparken tozdan, çöpten, sinekten korumak için kadehin üzerini bir tabakla kapatırlar, tabağın içi boş olmasın diye de şarapla birlikte iyi giden yiyecek koyarlarmış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).
18. Yeni yerler görmek için yola çıktık (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 148).
19. Çünkü sonunda ne olacağını görmek için bir sürü zaman harcamaya gerek kalmıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 6).
20. Tatilden eve dönmek için bavullarınızı topluyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 150).
21. İş yerindeki değişikliklere alışmak için iş arkadaşlarınızla konuşun (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 150).

²⁶⁴ Bu tümce *-ken* ulaş anlambirimi 29. örnekte de kullanılmıştır.

- 22²⁶⁵. Artık iş bulmak için gençler üniversitedeyken kendilerini daha iyi yetiştirmeli, meslekleriyle ilgili kurslara gitmeli, konferans ve seminerleri izlemeli (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 7).
23. Hazır giyim firmaları, “Gelecekte moda ne olacak?” sorusuna yanıt bulmak için pek çok ajansın tahminlerinden yola çıkıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 48).
24. Bandler ve Grinder bu sorunun cevabını bulmak için mükemmel performansa sahip insanları modellemiş ve çalışmalarının sonunda diğer insanların da bu performansa ulaşabilmeleri için gerekli teknikleri oluşturmuşlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).
25. Bunlar için önümüze hedef koymak ve o hedefe ulaşmak için çalışmak gerekir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 30).
26. Bu bölümde kahramanımız sonsuz mutluluğun sırrına ulaşmak için uzun ve renkli bir yolculuğa çıkıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 113).
27. Ekranın diğer tarafında ise izleyiciler hiç tanımadıkları ama muhtemelen kendi hayatlarında benzerleri bulunan ya da kendilerine bir nedenle yakın buldukları bir grup insanın birbirlerini aşağılamalarını, kavga etmelerini ve ödüle ulaşmak için her şeyi yapmalarını seyrediyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).
28. Diğer özgeçmişlerin arasında dikkat çekebilmek için, işveren açısından ilgi çekici bir özgeçmiş hazırlamanızda fayda vardır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 9).
- 29²⁶⁶. İlk insanlar hayatta kalabilmek için beslenme, barınma ve giyinme ile birlikte doğaya karşı güçlenerek korunmaya da çalışmışlardır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 22).
30. Yıllar içinde Pele o kadar başarılı bir futbolcu oldu ki onun oyununu izleyebilmek için Nijerya’daki bir savaşta iki günlük ateşkes yapıldı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).
- 31²⁶⁷. Cuma günleri hepimize haftanın son çalışma gününün yorgunluğu çökerdi, ama diziyi izlemek için ekranlarımızın başına geçince yorgunluk falan kalmazdı üzerimizde (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 119).

²⁶⁵ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 13. örnekte de kullanılmıştır.

²⁶⁶ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 4. örnekte de kullanılmıştır.

²⁶⁷ Bu tümce *-(y)IncA* ulaç anlambirimi 37. örnekte de kullanılmıştır.

- 32²⁶⁸. Sadece ‘bir bakmak için’ girersiniz ama şeytana uyup birkaç parça eşya alıverirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46).
- 33²⁶⁹. Çiftçi, “Boş oturmayıp yeni bir şeyler öğrenmek için elimden gelen her türlü gayreti gösteririm.” diyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58).
34. Önce dil öğrenmek için Columbia Üniversitesi’ne gitmiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 61).
35. Üstelik sırf bu dansın inceliklerini öğrenmek için Türkiye’ye gelen yüzlerce turist de bulunuyor... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
36. Türkçe öğrenmek için çalıştım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).
- 37²⁷⁰. Dili öğrenme sürecinde giderek güçleşen dilbilgisi yapılarını, yeni yeni sözcükleri ve bu sözcüklerin diğer durumlarda hiç umulmadık biçimde başka anlamlarda kullanılışlarını öğrenmek için giriştiğim mücadele sırasında da kendi mutluluğumu yaşadım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68)
38. Bu sene yine örgü krizim tuttu ve gerekli ipleri, modelleri bulabilmek için şehrin altını üstüne getirdim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 64).
39. İnsanların gereksinimlerini karşılama için yaptığı el becerisi isteyen işlerdir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 67).
40. Aile, kızlarının bu durumuna çok üzülür ve bu seferde gençleri barıştırmak için ellerinden geleni yapar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 75).
41. Bir sonraki şarkıya geçmek için sağ gözünüzü, bir öncekine geçmek için ise sol gözünüzü kırpmamız gerekiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 89).
42. Eros annesinin isteğini yerine getirmek için hemen yola çıktı.(Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
43. Onu alnından öpmek için eğildi; o sırada lambanın kızgın yağından bir damla Eros’un çıplak omzuna damladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
44. Nihayet bir gün Eros’un yanan omzu iyileşti ve kendisine bu kadar yürekten bağlı olan sevgilisinin kaderini değiştirmek için Olympos’a gitti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).
45. Her şeyinizi ortaya koyun başarmak için (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 140).

²⁶⁸ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 169. örnekte de kullanılmıştır.

²⁶⁹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 124. örnekte de kullanılmıştır.

²⁷⁰ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 101. örnekte de kullanılmıştır.

46. Farklı olmak için yaptıklarımız bile çeşit çeşit ambalajlar içindeki benzer şeyler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142).
47. Fırtınalı yaşamların, para hırsının, marjinal olmak için yapılan tüm garipliklerin çok uzağında duruyor Hayko Cepkin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
48. Marjinal olmak için yaşamadım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
49. Sadece geceleri uykuya dalmak için kitap okuyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 6).
50. Konuklara kendini daha çok beğendirmek için bütün marifetlerini göstermeye kalktı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
- 51²⁷¹. Durumu kurtarmak için, sesini yumuşatarak zar zor “Efendim kızım!...” dedi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
52. Gerçek hayatın yalnızlığından kurtulabilmek için “sanal” bir dünyanın bilinmez kalabalığına bırakmışlardı kendilerini (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).
53. Konuk kadınlardan biri annemi avutmak için “Üzülme efendim” dedi... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
54. Yaşadıklarımızı bir daha yaşamak için, eskiden yaptığımız gibi birbirimize doğru bir daha yürür müydük (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22)?
55. Garfield’ın hala popüler olmasının nedeni küçükler açısından sevimli ve eğlenceli olması, büyükler açısından ise hayatı çok fazla ciddiye almaması, istediği gibi davranması, yediğinin önünde yemediğinin arkasında olması, yani insanların yaşamak için harıl harıl çalıştığı dönemde rahat içinde yaşaması olabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89).
56. Geçinebilmek için ihtiyaç duyulan para miktarına ‘ekmek parası’ deniyor. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56)
57. Çoğu kişinin ekmek parası kazanabilmek için çalıştığını düşünürsek ekmek motifli yeni Türk lirasının anlamı daha da güçleniyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).
- 58²⁷². Mutlu olmak için hep o hesabını bilmediğimiz paranın hayalini kurarak ya da mutsuzluğumuzu parasızlığımıza bağlayarak mı devam etmeliyiz yola (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57)?

²⁷¹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 33. örnekte de kullanılmıştır.

²⁷² Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 108. örnekte de kullanılmıştır.

- 59²⁷³. Zengin olabilmek için kimisi canını dişine takıp gece gündüz çalışır, kimisi umudunu piyango biletine bağlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).
60. Eşinize dostunuza kendinizi ispat etmek için ikramlarda bulunmayın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 60).
61. Belli bir noktadan sonra, bankalar size limitsiz kredi kartları vermek için sıraya girecektir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 60).
62. Yiyecek bulabilmeyi garantiye almak isteyen Buzul Çağı insanı duvara resim yapıyordu. Bu onun avını yakalayabilmek için yapmış olduğu büyüydü (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
63. Günümüzde sanatı ve tabii ki sanatın bir dalı olan müziği hala gereksinimlerimizi karşılama için kullanıyor, günlük yaşam içinde onu vazgeçilmez kılıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
64. Örneğin Lazlarda kimi şarkılar çalışma sırasında ortak heyecan ve ritim sağlamak için söylenir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
65. Proje kapsamında çoğunlukla, travmalar, kaygı bozuklukları, alkol ve madde bağımlılıkları, ailevi ve diğer gündelik işlerin sorunlarını çözümleyebilmek için çocuklar ve yetişkinler için yirmi beş ayrı müzik tedavi programı uygulanmakta (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
66. Belki bu büyüü daha etkin kılmak için yakalayacağı hayvanın sesine benzer sesler çıkartıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
67. Doğaçlamaları kalıcı kılmak için son elli yılda seslendirmeler notaya alınmıştır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).
- 68²⁷⁴. Çoğumuz onunla (televizyonla) olabilmek için bir kitap okumadan, ailemizle ve arkadaşlarımızla konuşmadan, çoğumuzla bir oyun oynamadan, gönlümüzce bir gezintiye çıkmadan geçiriyoruz günlerimizi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
69. Bu tür sorulara cevap aramak için yapılan araştırmalar da var (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).

²⁷³ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambilimi 18. örnekte de kullanılmıştır.

²⁷⁴ Bu tümce -mAdAn ulaş anlambilimi 28. örnekte de kullanılmıştır.

- 70²⁷⁵. Çoğu insan beğendiği diziyi seyretmek için televizyon başına geçtiğinde kendi sıkıntılarını bir süreliğine de olsa geride bırakıp hayali bir dünyaya dalıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).
- 71²⁷⁶. İkişer kişilik altı takım sınırlı bir bütçeyle dünyanın çeşitli köşelerindeki ipuçlarını takip ederek son duraktaki 1 milyon doları kazanmak için savaşıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).
72. Sadece yatmak ve yemek yemek için tatil yapılamaz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 141).
- 73²⁷⁷. Niçin tatil yapmak isteriz? Elbette, günlük streslerden uzaklaşıp huzur bulmak ve dinlenmek için (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 143).
74. Bu nedenle, şehri daha çok yaşamak, gezmek için yirmi dört saat açık hamburgercilerde yemek yedik (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 148).
- 75²⁷⁸. Kişi ilk olarak, yetenek ve bilgi kazanmak için, ikinci olarak ise çağın gelişimine ayak uydurabilmek ve yeni bilgiler üretebilmek için sürekli eğitim içinde bulunuyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 55).
76. Kabul edilmek, beğenilmek ve sevilmek için kendi özelliklerimizden vazgeçtiğimizi fark edemiyoruz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142).
77. Kimileri ise, ağır işlerde daha çok gücü bir yerde toplamak ve konsantrasyonu sağlamak için söylenir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
78. Odaların hemen hepsinde ısınmak, yemek pişirmek ve hatta aydınlanmak için de kullanılan birer ocak vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).
79. Sekiz kadın ve sekiz erkekten oluşan yarışmacılar ıssız bir adada yemek, içecek ve sığınacak bir yer bulmak ve kendilerine bir dünya kurmak için kıyasıya mücadele eder (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).
80. Zamanla Mezopotamya gökbilimcileri gökyüzünde neler olduğunu açıklamak için yeni geometri bilimini kullanmaya başladılar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 148).
81. Adama çarpmamak için hemen frene bastım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 72).

²⁷⁵ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 114. örnekte; -DIğIndA ulaç anlambirimi 39. örnekte ve -sA dA ulaç anlambirimi 30. örnekte kullanılmıştır.

²⁷⁶ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 111. örnekte de kullanılmıştır.

²⁷⁷ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 2. örnekte de kullanılmıştır.

²⁷⁸ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 216. örnekte de kullanılmıştır.

- 82²⁷⁹. Bu gibi sorunlarla karşılaşmamak için tatile çıkmadan önce iyi bir plan yapmak gereklidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 143).
83. Pazartesi sendromu yaşamamak için siz de kırım bir minik pencere, kendinize bir hava deliği açın, içinize hayatın tatlı rüzgarını çekin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 10).
- 84²⁸⁰. Çoğu zaman reddetmemize rağmen, girdiğimiz ortamdaki dile yabancı kalmamak için kullandığımız moda kelimeler; bize yakışmamasına rağmen, sırf yılın modası diye giydiğimiz giysiler... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142).
85. Ben de savaşa, egomu pohpohlamak için gittim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 17).
- 86²⁸¹. Ben de bu heyecanı yaşamak için arkadaşarımla buluşup stadyuma gittim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).
87. Sonunda daha kötü duruma düşmemek için babalarımıza anlatmaya karar verdik (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 57).
88. Ama cevap vermek için telefonun başında bekleme zorunluluğu olmayacaktı. (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 81)
89. Kimimiz kalabalıktan ayrı kalmamak için, kimimiz “sosyal baskı”yla aslında kendi kriterlerimizi terk ediyoruz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142).
90. Karısının onu “aldatmak” için seçtiği erkek yine kendisiydi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).
91. Mutlu olmak için her zaman daha fazla para kazanmamız gerektiğini düşünüyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).
92. Rock müzik felsefesini anlamak için blues felsefesini incelemek gerekir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).
- 93²⁸². Fazlaca televizyon seyreden insanların günlük yaşamdaki duygu ve davranışlarını takip etmek için yapılan bir çalışmada, kişilerin televizyon seyrederken kendilerini pasif ama rahatlamış hissettikleri belirlenmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).

²⁷⁹ Bu tümce *-mAdAn önce* ulaş anlambirimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

²⁸⁰ Bu tümce *-mAsInA rağmen* ulaş anlambirimi 10. örnekte de kullanılmıştır.

²⁸¹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaş anlambirimi 42. örnekte de kullanılmıştır.

²⁸² Bu tümce *-ken* ulaş anlambirimi 33. örnekte de kullanılmıştır.

- 94²⁸³. Kadınlar çevrelerinde yön bulmak için belirli işaretleri kullanırken erkekler pusula yönlerini kullanıyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).
95. Çünkü insanın kendi hayatının haritasını çıkarmak için kendi gücünü bilmesi gerekiyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 141).
96. Başka bir söylentiye göre de eskiden İspanyollar “sherry” adlı içkinin içine bir şey düşmemesi için bardakların üzerlerini “tapas” adını verdikleri ekmek dilimleriyle kapatırlar, içkiyi bu ekmek dilimleri ile içermiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).
- 97²⁸⁴. Bugün pek çok şirket yönetimi de bunu kabul ediyor, çalışanlarının mutlu olup iş verimlerinin artması için onlara yönelik moral etkinlikleri düzenliyor ve böylece mutluluğu paraya çeviriyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).
98. Hep, son nefesime kadar setlerde olmak için dua ederim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 16).
99. Öncelikle cildinizin erken yaşlanmaması için üzüm maskesinin tarifi: (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 130).
100. Avlu, çoğunlukla evde bulunan kişilerin dinlenmesi, komşularla sohbet edilmesi için kullanılan taşlık bir alandır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).
101. Dışarıdaki kalabalığın içinde stadyuma girebilmek için akla kararı seçtik (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).
- 102²⁸⁵. Oyunculara biraz da olsa benzeyenler ilgiyi üzerlerinde toplamak için giyim tarzını taklit ederlerdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 119).

7.b. /Konusunda/ (37)

103. Tarihi öğrenmek için sadece tarih kitaplarını okumak zorunda değilsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 124).
104. Yarışmalar “amaca ulaşmak için her yol mübahtır” ve “altta kalanın canı çıksın” düşüncelerini öne çıkarıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

²⁸³ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 88. örnekte de kullanılmıştır.

²⁸⁴ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 156. örnekte de kullanılmıştır.

²⁸⁵ Bu tümce *-sA dA* ulaç anlambirimi 21. örnekte de kullanılmıştır.

105. NLP, beyninizin nasıl çalıştığını, sözcüklerin beyniniz ile nasıl etkileşim kurduğunu ve istediğiniz sonuçlara ulaşmak için davranışlarınızı nasıl organize edeceğinizi araştırır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).
106. Manisa'yı yeşillendirmek için çalıştı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 149).
107. Diğer taraftan kişinin hissettiği yoğun aşk, enerjisini, motivasyonunu, kendine bakış açısını her gün biraz daha negatif etkiliyorsa bunun üstesinden gelmek için profesyonel bir yardım alması gereklidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
108. Osmanlı mutfağının aşçıları sultanı memnun etmek için geliştirdikleri mutfak teknikleri ile ün yapmışlardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).
- 109²⁸⁶. Sorun, insanların bu kadar fazla televizyon seyretmemeleri gerektiğini düşünmeye başladıklarında ne yazık ki bu sorunu çözmek için bir şeyler yapmamaları (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
- 110²⁸⁷. Dizileri takip etmek için yapacağınız tek şey rahat koltuğunuza oturup kendinizi dizinin akışına bırakmaktan başka bir şey değil (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).
111. Hastalanmamak için doğru beslenme ve iyi bir yaşam tarzı çok önemlidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 128).
112. Oysa birine yardım etmek için ikinci bir şansınız olmayabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 120).
- 113²⁸⁸. Egzersiz yapıp sağlıklı beslenmek, sağlıklı bir biçimde yaşamak için yeterlidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 128).
114. Ama bu kadarını bilmek bile spora başlamak için yeterli (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 131).
115. Güneşin altında bütün gün yatmak da dinlenmeniz için yeterli değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 143).
116. Bütün bunlar tatil dönüşündeki sıkıntılarınızı ortadan kaldırmanız için yeterli gelmedi mi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 150)?

²⁸⁶ Bu tümce *-DiğİndA* ulaç anlambirimi 18. örnekte de kullanılmıştır.

²⁸⁷ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 78. örnekte de kullanılmıştır.

²⁸⁸ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 115. örnekte de kullanılmıştır.

117. Aslında bir parça stres günlük hayattaki zorluklarla başa çıkmaq için gerekli enerjiyi ve gücü sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 132).
- 118²⁸⁹. Bu sistemde hastalanıp tedavi olmaya ihtiyaç duymadan önce sağlığı korumak için çaba göstermek esastır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 134).
119. İşkolik biri iyileşmek için öncelikle kendisine zaman tanımalıdır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 12).
120. Bir hedef seçmek başarmak için çok önemlidir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 14).
- 121²⁹⁰. Caffarri'ye göre hiçbir zaman zorluklardan yılmayıp hayalleri takip etmek gerek ancak başarmak için sadece hayal etmek yetmez (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).
122. Artık o cekete sahip olmak için hiçbir engeliniz yok (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46).
123. Marka ürünler her zaman iyi ve kaliteli midir ve toplum içinde daha saygın bir yer edinebilmek için markalara gerçekten ihtiyaç var mıdır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 49)?
124. Stilinizi belirlemek için önce ön plandaki yönünüzü belirlemelisiniz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 52).
125. Çok geciktim size Esin Taboğlu'nu tanıtmak için (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 61).
126. Yaşım artık böyle bir yazı yazmak için uygun (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).
127. Gerçekten bunca olumsuzluk arasında insanları güldürmek için çok yetenekli olmak gerekir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).
128. Bölgede yer alan oteller, kış aylarında da konuklarını ağırlamak için her tür donanıma sahip (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).
129. Camlı ve çelik binaları ısıtmak için gerekli olan enerji kaynaklarında sıkıntı yaşanması, mimarları 'akıllı binalar' inşa etmeleri konusunda harekete geçirdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 112).

²⁸⁹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambilimi 157. örnekte ve -mAdAn önce ulaç anlambilimi 2. örnekte kullanılmıştır.

²⁹⁰ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambilimi 123. örnekte de kullanılmıştır.

130. İnsanlar televizyon seyretmekten hoşlanıyor ve onu seyretmek için bilinçli bir karar alıyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
131. Tek amacım ise insanların kendi sınırlarını zorlamaları için onlara cesaret verebilmek (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).
132. Doğada bulunan canlıların yaşamlarını sürdürebilmeleri için insana ihtiyacı yoktur ama insanın yaşamını sürdürebilmesi için bu canlılara ihtiyacı var (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 92).
133. Küresel ısınma ve diğer çevre sorunlarının önüne geçilmesi için üzerimize düşen görevler nelerdir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 98)?
134. Örneğin işyerlerinde plastik veya karton bardak yerine kendinize ait bir fincan kullanmanız bile çevre sorunlarının engellenebilmesi için önemli bir adımdır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 98).
- 135²⁹¹. Tarkan, “Doğanın yaşamı için harekete geçmek, artık nefes alıp vermek kadar önemli.” diyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).
136. Öte yandan Rick’in Victor’un yakalanmasını istemesi için önemli bir nedeni vardır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 110).
137. Kalbi temiz, iyiliksever insanlara şanslarının açılması için yardım eder, şans sembolüdür (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).
138. Yeni iş arkadaşının ona biraz ilgi göstermesi için çeşitli yollar dener (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
139. Küçük bir NLP uygulaması bu konuda ilk adımı atmanız için size yardım edebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).

7.c. /Şartı/ (5)

140. Tamam, elbette yaşamak için para gerekli, para için de çalışmak (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).
141. Bir işe kabul edilebilmeniz için öncelikle görüşmeye çağrılmanız gereklidir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 9).
142. Görüşmeye çağrılabilmeniz için de iyi bir özgeçmişiniz olmak zorundadır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 9).

²⁹¹ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambirimi 188. örnekte de kullanılmıştır.

143. At nalının koruyucu olması için uçlarının yukarıya doğru bakması gerekmektedir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 121).

144. Fakat dev gemi durmuyordu, hızını kesmesi için zaman lazımdı ve sisler arasında bir buzdağı yaklaşıyordu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).

7.d /Yönelik/ (4)

145. Ayrıca alışveriş yapmak için çeşitli dükkanlar, vakit geçirmek için film salonları gibi pek çok alternatif de sizi bekliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144).

146. Gençlerin çoğu, sosyal etkinliklere katılmak için zamanlarının olmadığını söyler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 58).

147. Herhalde bu sebeple anneleri sevindirmek için en uygun mevsimin bahar olduğuna karar vermişler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).

148. Yüz kaslarının çalıştırılması ve kaldırılması için yüz kası ağırlıkları (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86)!

8. -mAk Üzere Ulaş Anlambirimi (7)

8.a. /Amaç/ (3)

1. Yolculuk süresince insanları eğlendirmek ve dinlendirmek üzere geminin her köşesinde başka bir aktivite vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144).

2. Bir zamanlar yazılarını yazmak üzere okyanus sahiline giden bir yazar varmış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 100).

3. Memphis şehrinin belediye başkan adaylarından E.H. Crump, yeni yeni kurulmaya başlayan blues gruplarından biri olan Handys Band'den seçim propagandasında kullanılmak üzere bir parça yazmasını istemişti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).

8.b. /Açıklama/ (4)

4. 12 Şubat'ta Ankara'dan İstanbul'a, sabah 09.00'da ve akşam 19.00'da olmak üzere iki tren var (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 147).
5. Festivalde ayrıca, başta Asya ve Avrupa sineması olmak üzere, dünya sinemasının önemli ve saygın isimlerinin filmleri de sinemaseverlerle buluşmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 108).
6. Hayat enerjisiyle ben de dahil olmak üzere bütün gençlere taş çıkarır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).
- 7²⁹². Mısır aracılığıyla Afrika kıtası, Emevilerin Cebelitarık'ı geçip Endülüse kadar yayılışıyla Latin dünyası, Osmanlılar döneminde Rumeli ve Balkanlar, Doğu'da ise öncelikle Hindistan olmak üzere Pakistan , Afganistan, Endonezya ve tüm Asya bu dansı kendi kültürüne katmış oldu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).

9. -ken Ulaş Anlambirimi (115)

9.a. /İçerme/ (36)

1. Biz çocukken yaşlılardan “Şimdiki çocuklar çok şanslı.” sözünü çok sık duyardık (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 115).
2. Çocukken üç defa dizimden ameliyat oldum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 138).
3. Güneşin aydınlattığı yeni bir günde bitkilerin topraktan çıkışını görürdüm çocukken (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).
4. Tabiat denen o kusursuz, çok ince sanatlı, çok renkli ve akıllara durgunluk, yüreklere huzur veren güzellikteki tabloyu çocukken, dışından seyretmedim...(Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 94).
- 5²⁹³. Hatırlıyorum, biz çocukken yazın canımız dondurma çektiğinde, hiç üşenmez, bisikletine atlar ve bize dondurma getirirdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

²⁹² Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambirimi 101. örnekte de kullanılmıştır.

²⁹³ Bu tümce -DIğIndA ulaş anlambirimi 48. örnekte de kullanılmıştır.

6. Bebekken daha konuşamıyordu bile, ne zaman ağlasa ona klasik müzik dinletirdik (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).
- 7²⁹⁴. Geçmiş yaşantıları araştırıldığında ise küçükken anneleri ile güvenli bir iletişim kuramadıkları için yaşama bağlanamadıkları ortaya çıkmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
8. Gençken daha da çok okuyordum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 6).
9. Ve tabii ki insan gençken ayrı sever (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 19).
10. Kızım daha 2 aylıkken onu maçlara götürmeye başladım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 28).
11. Öğrenciyken bile okumuyordum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 6).
12. Ancak biz oradayken hava serindi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 148).
- 13²⁹⁵. Artık iş bulmak için gençler üniversitedeyken kendilerini daha iyi yetiştirmeli, meslekleriyle ilgili kurslara gitmeli, konferans ve seminerleri izlemeli (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 7).
- 14²⁹⁶. (Naim Süleymanoğlu) Henüz 15 yaşındayken Brezilya’da düzenlenen Dünya Gençler Halter Şampiyonası’nda iki altın madalya alarak şampiyon oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 24).
15. 17-18 yaşlarındayken adını zor söyleyebildiğim bu meşrubatın kapaklarından bir sürü bedava meşrubat çıkardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
16. Yumurtalar henüz kuluçka dönemindeyken bir deprem olmuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 33).
17. Bir gün çoban ormandayken hakikaten bir keçi tanrı görmüş, elindeki flütü ve yanındaki melekleriyle beraber (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).
18. Bulutu daha bulut halindeyken kovmak lazım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
- 19²⁹⁷. Alman astronot Ulrich Walter, ilk uzay yolculuğuna çıkmak üzereyken yaşadığı duygularını “Dizlerden bükülü bacaklarımı yukarıya doğru kaldırmış, sırtüstü

²⁹⁴ Bu tümce *-Diğİl için* ulaç anlambirimi 40. örnekte ve *-DiğİnDA* ulaç anlambirimi 19. örnekte kullanılmıştır.

²⁹⁵ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 22. örnekte de kullanılmıştır.

²⁹⁶ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 74. örnekte de kullanılmıştır.

yatıyordum. İşte, nihayet o an gelip çatmıştı ama hiç kimsenin yaşamak istemeyeceği şey geldi başıma...” diye anlatıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

20. Oregon Journal gazetesi muhabiri William T. Murphy işine giderken bir intihar olayına rastlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 120).

21. Bir gün çiftlikte öteki tavuklarla birlikte oyun oyarken, gökyüzünde kartallar görmüş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 33).

22. Tüm bunları yaparken herhangi bir kişiyi taklit etmeyi aklınızdan bile geçirmeyin (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 52).

23. Şu ana kadar kazak özerken ‘kol kesme’ denilen şeyi hiç yapamadım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 64).

24. Alman, toplantıdaki Türklere sevimli görünsün diye, Almanca konuşurken, yeni öğrendiği birkaç Türkçe kelimeyi de araya karıştırıyormuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

25²⁹⁸. Bense, onların bu sorularını gerçek sanıp “Evde konuşulurken duyup öğreniyor.” diyerek öyle bir pot kırdım ki... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

26. Bunları geçen hafta Rolling Stones konserinde Mick Jagger’ı seyrederken de düşündüm (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).

27. Havadan sudan sohbet ederken konu Aylin’e geldi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).

28. Hiç unutmam bir yaz oturduğumuz şehre iki saat uzaklıktaki yazlığımızda akşam yemeğini yerken kapı çalmıştı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

29²⁹⁹. Şarabı servis yaparken tozdan, çöpten, sinekten korumak için kadehin üzerini bir tabakla kapatırlar, tabağın içi boş olmasın diye de şarapla birlikte iyi giden yiyecek koyarlarmış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).

30³⁰⁰. Sandwich 4. Kontu John Montagu kumar oyarken yemek için ara vermek istemediğinden masasına dilimlenmiş et ve ekmek getirip eti ekmeğin arasına koyarak yiyormuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).

²⁹⁷ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 175. örnekte de kullanılmıştır.

²⁹⁸ Bu örnek tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 129. örnekte ve *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 30. örnekte kullanılmıştır.

²⁹⁹ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 17. örnekte de kullanılmıştır.

³⁰⁰ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 103. örnekte; *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 36. örnekte ve *-DIğIndAn* ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

- 31³⁰¹. UTE Prodüksiyon'un sahibi yapımcı Umut Eğitimci okuduğu 'Oryantal Göbek Dansı' kitabından ilham alarak göbek dansının bilinmeyenlerini araştırırken bir belgesel film ile ortaya koymaya karar vermiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
32. Bozo durumu anlatırken şu gözlemini aktarır: (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).
- 33³⁰². Fazlaca televizyon seyreden insanların günlük yaşamdaki duygu ve davranışlarını takip etmek için yapılan bir çalışmada, kişilerin televizyon seyrederken kendilerini pasif ama rahatlamış hissettikleri belirlenmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
34. Yazları köye giderdik ama giderken şehirdeki oyuncaklarımızı yanımızda götürmezdik (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 88).
35. İndirim sezonunda alışveriş yaparken ürünü mutlaka üzerinizde görün (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 46).
- 36³⁰³. O gün, biz sevinçle dedemi karşılarken annem dedemin o kadar yolu bisikletle geldiğini öğrenince neredeyse kalp krizi geçiriyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

9.b. /Eşzamanlılık (Eşzamanlılık)/ (34)

37. Ama Extramagazine dergisi, tüm sayfaları açıkken 148 metrekairelik bir alanı kaplayacak (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 118)
38. Gençken insan daha cesurdur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 19).
- 39³⁰⁴. Sağlıklıyken kazanmazsanız yarın başınıza bir şey geldiğinde ne harcayacaksınız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54)?
40. Çeşitli kültürlerde, birlikte yapılan işlerde bir taraftan iş yapılırken bir taraftan şarkı söylemek oldukça yaygındır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
41. Kendisinden sonra gelen müzik türlerine de öncülük eden blues, Afrika'dan 1600'lü yıllarda Amerika'ya getirilen insanların bir yandan tarlalarda çalışırken bir yandan da

³⁰¹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 66. örnekte de kullanılmıştır.

³⁰² Bu tümce -mAk için ulaç anlambirimi 93. örnekte de kullanılmıştır.

³⁰³ Bu tümce -(y)IncA ulaç anlambirimi 41. örnekte de kullanılmıştır.

³⁰⁴ Bu tümce -DIğIndA ulaç anlambirimi 25. örnekte de kullanılmıştır.

hep bir ağızdan şarkı söylemeleriyle birlikte ortaya çıkmıştır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).

42³⁰⁵. Sahada takımımızın futbolcuları kucaklaşarak birbirlerini tebrik ederken bazı seyirciler de sahaya inerek futbolcuları kutladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 26).

43. Fırtınalı denizde zorlukla savaşırken yanımda sadece teknik ekibimin telsizle desteği vardı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).

44³⁰⁶. Daha sonra Robertson öyküye; geminin hızla su aldığı, alarm verildiğini, kadınların ve çocukların filikalara bindirildiğini, Avrupa'nın en ünlü ve zengin kişilerinin birbirlerine veda ederken dev yolcu gemisi Titan'ın buzlu kutup sularına gömüldüğünü anlatarak devam ediyordu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).

45. Kitap içinde bir bölümü ararken dakikalarca sayfaları karıştırıyorduk ama artık tek bir sözcüğü bile birkaç saniye içinde bulabileceğiz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).

46. Erkek karısından, kadın kocasından uzaklaşırken ikisi de yeni buldukları “arkadaşlarına” yaklaşmaya başlamışlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).

47. Bu dansı seyrederken bile çiftin arasındaki aşkı ve tutkuyu yaşıyor gibi oluyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).

48. “Adım atarken ayağınızı öyle kaldırmayın.” (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).

49. İlkel insan, doğayla savaşı sırasında yaşadıklarını dansla anlatma yolunu tercih etti ve doğa olaylarını beden hareketleriyle sembolize etmeye çalışırken göbeğini, kalçasını, belini kullandı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).

50³⁰⁷. Fransızca'yı konusulurken anlamama rağmen ne yazabiliyor ne de okuyabiliyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).

51. Ama ben çocukluğumda yalnızca mimik ve hareketlerin olduğu sessiz komedi filmlerini seyrederken kahkahalarla güldüğümüzü hatırlıyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

³⁰⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 7 ve 83. örnekte kullanılmıştır.

³⁰⁶ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 58. örnekte kullanılmıştır.

³⁰⁷ Bu tümce -mAsInA rağmen ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

52. Ancak müziğin ilk anda akla gelmeyen başka bir etkisi daha vardır; biz ruhumuzu okşayan, kaliteli bir müzik dinlerken aslında beynimiz harekete geçmektedir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).
53. Yazarken sesli tekrar yaparlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).
54. Öğrenirken hayallerinde resmi görürler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).
55. Bir görüntüleme çalışmasında erkeklerin bir iş yaparken beynin her iki tarafında da farklı beyin bölgelerinin aktive olduğu belirlenmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).
- 56³⁰⁸. Yaşayan beynin görüntülediği çalışmalarda kadınların dinlerken beynin her iki tarafındaki sinir hücrelerinin de aktive olduğu gözlenirken erkeklerin beyninin sadece bir tarafının aktive olduğu gözlenmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).
57. Biri gözünüze çok güçlü flaşlar patlatırken uyumaya çalıştığınızı düşünün (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).
58. Kişisel özelliklerinizi ve deneyimlerinizi yazarken işle ilgisiz özelliklerinizden asla bahsetmeyin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 9).
59. Ama bu kadar çalışırken yaşamaya zaman kalmıyor ki (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54)!
- 60³⁰⁹. Halbuki temiz giyinmiş biri, bazıları gezip tozarken işe ya da görüşmeye gidiyordur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).
- 61³¹⁰. Evet, hayatı ciddiye almak zorundayız ama bunu yaparken de gülmekten, hatta etrafı çınlatırcasına kahkahalar atmaktan vazgeçmemeliyiz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).
- 62³¹¹. Ağır çantalar, seyahate çıkarken yanınıza almak isteyip de valize nasıl sığdıracağınızı bilemediğiniz ciltler, raflardan taşan, yeni kitaplık yapıldıkça artan kitaplar e-kitapla beraber tarihe karışıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).

³⁰⁸ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 86. örnekte de kullanılmıştır.

³⁰⁹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 203. örnekte de kullanılmıştır.

³¹⁰ Bu tümce *-CAsInA* ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

³¹¹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 118. örnekte ve *-DIkÇA* ulaç anlambirimi 1. örnekte kullanılmıştır.

- 63³¹². Yazarken zamanımız çoğunlukla yeterli olduğu için ifadelerimizi gözden geçire geçire düzeltme, en iyi ve doğru ifadeyi düşünerek bulma şansımız vardır ama konusurken tüm dikkatimize rağmen yavaşlatamayacağımız bir konuşma hızı vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).
64. Şair Haiku'yu anlatırken diyor ki: Haiku'da imge kullanamıyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 16).
65. Yaşadığımız dünyayı algımlarken beş duyumuzdan yararlanıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).
66. Birçok firma eleman alırken kılı kırk yarıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 7).
67. İşverenler, eleman seçerken “Niçin bize başvurdu?”, “Bizim için neler yapabilir?”, “Bilgi ve yetenekleri iş için uygun mu?”, “Kişisel özellikleri bizim için uygun mu?” gibi sorulara yanıtlar ararlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 9).
68. Otomatik top fırlatma makinesi, köpeğe eğlenceli dakikalar yaşatırken köpeğin sahibini de kolunu yorma zahmetinden kurtarıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 89).
69. Tabii rüya meslekleri seçerken küçük kabusları da göze almak lazım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 16).
70. İşte bu yüzden biz her geçen sene yaşlılığa bir adım daha yaklaşırken o hayatının sonbaharında bile gençliğin keyfini çıkarıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

9.c. /Ardışıklık (Sonralık)/ (2)

71. Hepsinin cebinde akrep vardır, en yakınlarına bile yardım ederken iki kez düşünürler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).
72. O akşam alınıdaki bantlar biraz gevşemişti, tam bizden çıkarlarken yeniden bantladım ben (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 145).

³¹² Bu tümce -(y)A...-(y)A ulaş anlambilimi 4. örnekte; -(y)ArAk ulaş anlambilimi 91. örnekte ve -DIĞI için ulaş anlambilimi 28. örnekte kullanılmıştır.

9.d. /Yanı Sıralık/ (6)

73. Bir yandan her şeyi bilimsel bir nedene bağlamaya çalışırken bir yandan da boş inançlardan vazgeçemiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).

74³¹³. Endişe, yine fiziksel ve zihinsel bir gerginlik formu olarak kendini gösterirken, önemli bir noktada korkudan ayrılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

75. Ama biz böyle yanı başımızda kilt giymiş birisini bulmuşken, kilt hakkında merak ettiklerimizi öğrenebiliriz diye düşündük... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).

76. ... beynin çalışmasını yavaşlatan yağ ve yoğun şekerler içeren yiyeceklerin dikkatli tüketilmesi tavsiye edilirken, çikolatada bulunan seratoninin kişiye mutluluk verdiği konusuna değinildi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 137).

77. Bir yandan yakalanma korkusu yaşarken bir yandan da gerçek katile adım adım yaklaşan bir adamın macerasını, hareketli müzikler eşliğinde soluk soluğa izleyeceksiniz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 113).

78³¹⁴. Müzik pek çok insan için bir “eğlence kaynağı”, matematik ise pek çok insan için bir “baş belası” iken, müziğin matematik eğitimi üzerindeki olumlu etkilerini kullanmak oldukça akılcı bir davranış olacaktır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

9.e. /Koşutluk/ (2)

79. Ev eşyalarımızı yerleştirirken güzel görünmesine özen gösteririz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 67).

80. Eğer bu duygular içindeyken karşınızdakine değil de etrafa göz gezdirmeye başlarsanız konuşan kişi dinlenmediğini, ya da konuşmasına son vermesi gerektiğini hangi ırktan olursa olsun anlayacaktır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).

9.f. /Açıklama/ (2)

81. Aile arasındaki kavgalar, otel odalarının darlığı, hayal kırıklıkları derken dinlenmek imkansız hale gelir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 143)

³¹³ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 236. örnekte de kullanılmıştır.

³¹⁴ Bu tümce -DlkÇA ulaç anlambirimi 26. örnekte de kullanılmıştır.

82. Şehirdekiler derken bizi kastediyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 146).

9.g. /Kalıp İfadeler/ (2)

83. Isık Göl'ün dalgalarıyla oynaşacak, dalgadan dalgaya atlayacaktı. Derken beyaz gemi görünecekti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14)!

84. Vim, Cif gibi okuma yazma bilmeyenin bile kolaylıkla okuyabileceği ürünler dururken kadın, bakkaldan nasıl Faboulosso istesin (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84)?

9.h. /Karşılaştırma/ + /Farklılık/ (6)

85. Tiyatro eserinin diğer türlerden en önemli farkı; diğer edebi eserler okumak ve dinlemek için yazılmışken, tiyatro oyununun sahnede seyirci önünde oynanmasıdır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 74).

86³¹⁵. Yaşayan beynin görüntülediği çalışmalarda kadınların dinlerken beynin her iki tarafındaki sinir hücrelerinin de aktive olduğu gözlenirken erkeklerin beyninin sadece bir tarafının aktive olduğu gözlenmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

87. Ancak bütün bir cümlenin yorumlanmasında erkekler beyinlerinin tek tarafını kullanırken kadınlar her iki tarafını da kullanıyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

88³¹⁶. Kadınlar çevrelerinde yön bulmak için belirli işaretleri kullanırken erkekler pusula yönlerini kullanıyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

89. Bilimde teoriler ve ispatlar varken sanatta bireysel düşünceler daha ön plandadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

90³¹⁷. Konuşma duygu, tutum ve düşünceleri dolaylı olarak sezdiren ses rengi ve tınısının, vurgu, ton ve ezgi gibi anlamsal ses öğelerinin de iletişime katılabildiği bir

³¹⁵ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 56. örnekte de kullanılmıştır.

³¹⁶ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 94. örnekte de kullanılmıştır.

³¹⁷ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 265. örnekte de kullanılmıştır.

düzlemken yazıda bu tür vurgulamaları yansıtmadaki eksiklik, noktalama işaretleri ile sağlanmaya çalışılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).

9.i. /Karşılaştırma/ + /Karşıtlık/ (2)

91. Ninniler, özellikle çocukların uykusunu getirir, bazı sesler kimilerini rahatsız ederken kimilerine huzur verir, bazı müzikler çalışma temposuna hız kazandırır, alış-veriş yaparken mağazada çalan müzikler müşterinin alım istediğini artırabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

92³¹⁸. “Demir Leydi” filminde İngiltere’nin ilk kadın başbakanı Margaret Thatcher’ı canlandırarak üçüncü Oscar ödülünü evine götüren Meryl Streep, 17 kez aday gösterilmesine karşın 30 yıl sonra ödülü alırken, Brat Pitt aynı ölçüde şanslı olamadı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 106).

9.i. /Kısıtlama/ (4)

93. Gemi yolculuğu önceleri yalnızca emekli ve yaşlı insanların tercihiyken, bugün pek çok insanın ilgisini çekiyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144).

94. Çirkin ve iğrenç bir erkek beklerken genç ve çok yakışıklı bir erkekle karşılaşmıştı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

95. Böylesine görkemli bir çeşmenin şehrin çok daha geniş bir meydanında yer almasını beklerken, dar sokakların ucundaki bir minik meydanda karşımıza çıkıvermesi doğrusu biraz şaşkınlık yaratıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108).

96³¹⁹. Ama alıcılar poşetleri kesip içindeki çayı demliğe koymaları gerekirken, poşeti olduğu gibi demliğe atıvermişler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).

³¹⁸ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 78. örnekte ve -mAsInA karşın ulaç anlambirimi 3. örnekte kullanılmıştır.

³¹⁹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 110. örnekte ve -DIĞI gibi ulaç anlambirimi 29. örnekte kullanılmıştır.

9.j. I) /İçerme/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (14)

97. Ben çocukken elektrikli ütüler yoktu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 52).
98. Erkekleri sadece onlarla baş başayken eğitebilirsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 111).
99. Çünkü çocuklar ekran karşısındayken yalnızca hareketsiz kalmıyor; sürekli çikolata, cips gibi sağlıksız yiyecekler de yiyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 122).
100. Büyük bir gemiyle yolculuk yaparken sıkılmanız mümkün değil (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 144).
- 101³²⁰. Koç, iş hayatında dürüstlüğün önemini vurgularken “İş hayatında önce kendinize, sonra başkalarına karşı dürüst olmanız gerekir. Her gece yatmadan önce o günün hesabını yapıp vicdanınızı kontrol etmek zorundasınız.” şeklinde konuştu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 14).
102. İnsanlar, hayvanların yaşam alanlarını kendi çıkarları için yok etmektedir ama bunu yaparken asıl kendi yaşamlarını tehdit altına sokmaktadırlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 92).
103. Balıklar yerini karıncalara bırakırken, biz de belki bundan böyle ‘sudan ucuz’ olacak yaşamların tehlikesiyle karşı karşıya kaldık (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).
104. Morgan Robertson gençken denizcilik yapmış, sonradan yazarlık yapmaya karar vermiş bir Amerikalıydı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).
105. 1897 yılında yeni bir deniz öyküsü yazmayı planlarken hayalinde dev bir yolcu gemisi vardır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 125).
- 106³²¹. “Küskünlük ya da hayattan bir kaçış değil bu. Bu bir tercih. Yaşarken burada olmak tercihi.” diyerek cevap veriyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 146).
- 107³²². Eliniz ayağınız tutuyorken yoğun çalışıp çok para kazanın (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).

³²⁰ Bu tümce *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi 5. örnekte ve *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 136. örnekte kullanılmıştır.

³²¹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 56. örnekte de kullanılmıştır.

108. Türkçeyi öğrenirken yaşadığım mutlulukları, umutsuzlukları dilimin döndüğü kadarıyla size de anlatacağım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).

109. Anne ve babası da komedyen olan Buster Keaton ise daha üç yaşındayken, ailesiyle birlikte Üç Keaton adı altında gösterilere çıkıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

110. Küçükken hep eczacı olmak istemiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 61).

9.k. I) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ (1)

111. Necla Teyzeyle karanlıkta patlayan rengarenk ışık demetlerini izlerken kendi kendime gülüyordum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

9.l. /Ardışıklık (Sonralık)/ + /Kesinti/ (2)

112. Tam “Oh!” diyecekken öğrendim ki müdür istifamı kabul etmemiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 10).

113³²³. Ben tam “Necla Teyze niçin çıktın balkona?” diyecekken beni kolumdan çekip “Gelsene. Çok güzel bir havai fişek gösterisi var. Balkondan beraber izleyelim.” dedi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

9.m. I) /Karşılaştırma/ + /Farklılık/ II) /İçerme/ (1)

114³²⁴. 10 kişi kendilerine verilen görevleri yerine getirmeye çalışırken, aralarından biri köstebeklik yapıp verilen görevleri baltalamaya çalışır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

³²² Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambirimi 17. örnekte de kullanılmıştır.

³²³ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambirimi 63. örnekte de kullanılmıştır.

³²⁴ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambirimi 158. örnekte de kullanılmıştır.

9.n. I) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ III) /Karşılaştırma/ + /Farklılık/ (1)

115. Biz sabah mahmurluğuyla güne başlamaya çalışırken o çoktan kahvaltı masasını hazırlamış, elinde gazetesi bizi beklemektedir³²⁵ (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

10. -DIĞIndA Ulaş Anlambirimi (58)

10.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (20)

1. Ona bizim bile ondan daha çok yorulduğumuzu, kendisinin nasıl bu kadar enerjik olduğunu sorduğumda; “İnsan hissettiği yaşadadır...” diye cevap verir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

2. Merdivenle üst kata çıkıldığında ise odalara geçişi sağlayan genişçe bir alanla karşılaşılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).

3³²⁶. Boy uzaması olumlu bir etki gibi görünse de, aslında geçicidir, yeryüzüne dönüldüğünde eskiye dönüş olur ve bu süreçte şiddetli sırt ağrıları da astronotları çok rahatsız eder (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

4. Adadaki insanları tanıdıkça onların enteresan kişiliklere sahip olduklarını fark ettiğimde “Eh, biraz daha seyredelim bari.” dedim kendi kendime (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

5. İlk bölümü bitirdiğimde kafamda soru işaretleri oluşmaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

6. Üçüncü ve dördüncü bölümleri bitirdiğimde uykusuzluktan gözlerim kapanıyordu ama adayla ilgili merakım daha da artmıştı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

7³²⁷. ‘Uç uç böceği’, ‘uğur böceği’ ya da ‘gelin böceği’ olarak da bilinen bu böcek, bir kişinin eline kondüğünde o kişi bir dilek tutarsa ve bundan sonra da o böcek uçarsa o

³²⁵Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir: Biz gözlerimizde sabah mahmurluğuyla güne başlamaya çalışırken o çoktan kahvaltı masasını hazırlamış, elinde gazetesi bizi bekliyor olur.

³²⁶ Bu tümce -sA dA ulaş anlambirimi 28. örnekte de kullanılmıştır.

³²⁷ Bu tümce -(y)ArAk ulaş anlambirimi 285. örnekte de kullanılmıştır.

- kişinin dileğinin gerçekleşeceğine inanılır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 121).
8. Kullanıcı, ilacın etkilerinin azaldığının farkına vardığında ilacı yeniden alma çabasına giriyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).
- 9³²⁸. Bazen arkadaşlarımızla eve geldiğimizde yemek yeme zahmetine bile girmeden en yakın restorandan pizza sipariş ediyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 43).
- 10³²⁹. Yolculuğa başlamadan önce ve yolculuğun ilk gününün sonunda ölçüldüğünde, omurga gevşemesi nedeniyle astronotların boylarının yedi santimetre kadar uzayabildiği görülmüştür (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).
11. Benim yarım bıraktığım kazakları en son annem geldiğinde tamamlamıştı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 64).
- 12³³⁰. “3M” bilim adamlarından Dr. Spencer Silver, 1970’lerin başlarında dayanaksız yapıştırıcıyı bulduğunda, bunu işe yaramaz bir buluş olarak değerlendirmişti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).
13. Akşam evine geldiğinde, her televizyon kanalında mutlaka bir film seyretme imkânı bulan yorgun bir baba için sinemaya gitme eylemi gerekli değildir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 104).
14. Jim Davis 1978 yılında dünyanın en tembel, en aç gözlü kedisini yarattığında bu kadar sevileceğini ve popüler olacağını tahmin etmiş miydi acaba (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89)?
15. Dizi bittiğinde çok üzülmüştük (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 119).
16. O günler aklıma geldiğinde yaptığımız deneylerden çok, arkadaşlarımızla sınıf ortamından uzaklaşmanın verdiği mutluluk ve rahatlığın bizim için önemli olduğunu hatırlıyorum (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86).
17. Diskoya gittiğimizde çalan müzik karşısında çoğumuz dans etme gereği duyarız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).
- 18³³¹. Sorun, insanların bu kadar fazla televizyon seyretmemeleri gerektiğini düşünmeye başladıklarında ne yazık ki bu sorunu çözmek için bir şeyler yapmamaları (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).

³²⁸ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 18. örnekte de kullanılmıştır.

³²⁹ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 11. örnekte de kullanılmıştır.

³³⁰ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 232. örnekte de kullanılmıştır.

19³³². Geçmiş yaşantıları araştırıldığında ise küçükken anneleri ile güvenli bir iletişim kuramadıkları için yaşama bağlanamadıkları ortaya çıkmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

20. 1900'lerin başına gelindiğinde şarkıcılar ve söz yazarları, özellikle Memphis şehrinde ortaya çıkmaya başlamışlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).

10.b. /Neden/ (3)

21³³³. Son olarak her kültürde yemek için zaman bulamadığımızda kısa sürede hazırlanılan sandviçin hikayesine değinelim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).

22³³⁴. Onlara göre canları sıkıldığında farklı ülkelere gidebilmek, istedikleri ürünü fiyatına bakmadan alabilmek, her türlü hizmeti alabilecekleri ortamlarda bulunabilmek hayatı güzelleştiren şeylerdir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).³³⁵

23³³⁶. Şiddeti, sıklığı ve hayata etkisi arttığında, psikolojik bir bozukluk olarak kabul edilen “takıntı”, bilimsel literatürde, “kişi tarafından saçma ve mantık dışı olarak görüldüğü halde, kontrol edilemeyen ve kişinin isteği dışında, ısrarlı, zorlayıcı ve yenileyici bir şekilde akla gelen düşünceler” olarak tanımlanır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

10.c. /Koşul/ (11)

24³³⁷. İnsan asla yaşını ve yaşına göre davranmayı düşünmemelidir. Bunu düşünmeden rahatça davrandığında da her şey ona yakışır zaten (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).

³³¹ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 109. örnekte de kullanılmıştır.

³³² Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 7. örnekte ve *-DIĞI için* ulaç anlambirimi 40. örnekte kullanılmıştır.

³³³ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 223. örnekte de kullanılmıştır.

³³⁴ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 25. örnekte de kullanılmıştır.

³³⁵ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

³³⁶ Bu tümce *-DIĞI halde* ulaç anlambirimi 2. örnekte ve *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 231. örnekte kullanılmıştır.

³³⁷ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 23. örnekte de kullanılmıştır.

- 25³³⁸. Sağlıklıyken kazanmazsanız yarın başınıza bir şey geldiğinde ne harcayacaksınız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54)?
- 26³³⁹. Bu tasarımın bir seri olduğunu varsaydığımızda 10 Lira'ya köy ekmeği, 20 Lira'ya yulaf ekmeği, 50 Lira'ya kepekli ekmek olarak seri devam edebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).
27. Ünlü kişilerin parayla ilgili sözlerine baktığımızda genellikle paranın olumsuz yönlerinin vurgulandığını görürüz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).
28. Geçmişte inşa edilen Türk evlerine bakıldığında bu sözcüğün neden “ev” ile ilişkilendirildiği anlaşılabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).
29. Bu şekilde bakıldığında da müzikal başarı ile zekanın ilişkilendirilmesi şartırcı değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).
- 30³⁴⁰. Hayal kırıklıklarımızı, kederli hallerimizi boş verip bir kahkaha savurduğumuzda, karşılaştığımız zorlukları hiç ciddiye almıyormuş gibi davrandığımızda kendimizi çok daha iyi hissederiz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).
31. Yüzümüze bir tebessüm yerleştirdiğimizde her şey daha iyi görünmeye başlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).
32. Hayatını iyi bir şekilde geçirmek, sağlık problemi olduğunda istediği hastanede tedavi olabilmek, çocuklarına iyi bir gelecek hazırlamak gibi amaçlar için para gereklidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).
33. Zeki olduğunu düşünüyorsanız mümkün olduğunda bulgur, hamur falan yedinin (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 132).
- 34³⁴¹. Özellikle reklamlarda ve müzik kliplerinde bu biçimsel özellikler dakikada bir gibi bir sıklıkla verilerek, yönelme refleksi sürekli olarak aktif tutuluyor ve sonuçta insan televizyon olmadığında hayatında bir eksiklik duymaya başlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).

³³⁸ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 39. örnekte de kullanılmıştır.

³³⁹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 168. örnekte de kullanılmıştır.

³⁴⁰ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 19. ve *-(y)mİş* gibi ulaç anlambirimi 4. örnekte de kullanılmıştır.

³⁴¹ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 81. ve 274. örnekte kullanılmıştır.

10.d. /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (1)

35³⁴². Kalp atışlarımızı dinlediğimizde ritmini duymak oldukça basit (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

10.e. /Açıklama/ (2)

36³⁴³. Para söz konusu olduğunda parasızlığın zorluklarını anlatmak yerine, zenginliğin insanlardan manevi olarak götürdüğü şeylerden bahsedilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

37. Ama bu insanlar için ‘lüks’ söz konusu olduğunda çok da ihtiyaca göre düşünmeye gerek yoktur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

10.f. I) /Koşul/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (7)

38. İnsanlık tarihine baktığımızda müzikle tedavi yönteminin çağlar boyu kullanılmış olduğunu görebiliyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

39³⁴⁴. Çoğu insan beğendiği diziyi seyretmek için televizyon başına geçtiğinde kendi sıkıntılarını bir süreliğine de olsa geride bırakıp hayali bir dünyaya dalıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

40. Bu buluş sayesinde ayraçın kitaba yapışması sağlanacak, ancak çıkartıldığında da kitaba zarar gelmeyecekti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).

41. Biraz güneş çıkıldığında hemen kendimi parka atıyorum (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).

42. Evimde işlerimi bitirdiğimde ya da boş bir vakit bulduğumda çayımı alırım, kanepeye uzanırım ve film seyredirim (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 110).

³⁴² Bu tümce *-DikçA* ulaç anlambirimi 29. örnekte de kullanılmıştır.

³⁴³ Bu tümce *-mAk yerine* ulaç anlambirimi 7. örnekte ve *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 278. örnekte kullanılmıştır.

³⁴⁴ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 70. örnekte; *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 114. örnekte ve *-sA dA* ulaç anlambirimi 30. örnekte kullanılmıştır.

43. Merdiven altından geçtiğimizde ya da önümüze kara kedi çıktığında kötü olaylarla mı karşılaşırız (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118)?

44. Ancak formül tamamlandığında da bu noktanın insan aklının son zaferi olacağını savunuyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).

10.g. /Koşul/ + /Neden/ (10)

45. Onlara bir zarar geldiğinde üzülürdük. (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 92)

46³⁴⁵. Sürekli bizi eleştirmesine kızsak da hayatımıza müdahale ettiğinde, bazen hiç susmadığında veya duygu sömürüsü yaptığında küsmeyeceğimiz tek insandır annemiz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).

47. Onu giydiğinizde daha güzel, daha şık olacaksınız; herkes size bakacak (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142).

48³⁴⁶. Hatırlıyorum, biz çocukken yazın canımız dondurma çektğinde, hiç üşenmez, bisikletine atlar ve bize dondurma getirirdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).

49. Ama aşkın dozu kaçtığında, yaşanan yoğun duygular özgüven eksikliğine, kaygıya ve “takıntı”ya kadar gidebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

50³⁴⁷. Eğitimci, hakkında bir film yapmaya karar vermeden önce sadece yabancı arkadaşları geldiğinde izlediği turistik bir gösteri olarak görüyormuş oryantali (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).

51³⁴⁸. Lüks içinde yaşamanın kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum ama bazılarının kazandıklarını daha yararlı amaçlar için kullanacakları yerde adeta paralarını sokağa attıklarını gördüğümde, onları bir öğün yemek için bile parası çıkışmayan insanlarla kıyaslamadan da edemiyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

52. Bir marş duyduğumuzda çoğumuz coşkulanır ve adımlarımızı sertleştiririz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

³⁴⁵ Bu tümce *-sA dA* ulaç anlambirimi 9. örnekte de kullanılmıştır.

³⁴⁶ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 5. örnekte de kullanılmıştır.

³⁴⁷ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaç anlambirimi 167. örnekte ve *-mAdAn önce* ulaç anlambirimi 9. örnekte kullanılmıştır.

³⁴⁸ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambirimi 26. örnekte ve *-(y)AcAğI yerde* ulaç anlambirimi 2. örnekte kullanılmıştır.

53³⁴⁹. Çok fazla sıkıldığımızda bazen bir ritim tutturup, kendimizi daha iyi hissedebiliyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

*54³⁵⁰. Ayağa kalktığımızda bile müziği açacağımızı anlayıp susardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).³⁵¹

10.h. /İçerme/ (4)

55³⁵². Bu gizemli adaya düşenlerin daha önce tanışmadıkları halde kazadan önce birbirlerinin hayatlarına bir şekilde girdiklerini anladığımda artık ben de bir “Lost” bağımlısı olmuştum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

56³⁵³. Tekrar telefonu eline alıp mesaj geldi mi diye kontrol ettiğinde, daha iki dakika bile geçmemişti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

57. Eski Türk evlerine dışarıdan bakıldığında zenginlerin evlerini, fakirlerinkinden ayırt etmek pek mümkün değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).

58³⁵⁴. Öyle bir şey sormadığı gibi ben onunla konuşmak istediğimde de yüzüme bile bakmadı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).

11. -DIĞI zaman (9)

11.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (6)

1. Artık alışveriş dediğimiz zaman aklımıza yalnızca caddelerdeki şık mağazalar, semtlerdeki kalabalık pazarlar ya da büyük alışveriş merkezleri gelmiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 48).

2³⁵⁵. Koltuğunuza oturuyorsunuz, ardından ışıklar sönüp de perdeye görüntü yansıdığı zaman sinema sizi iki saatliğine bu dünyadan alıp bambaşka dünyalara götürüyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 104).

³⁴⁹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 162. örnekte de kullanılmıştır.

³⁵⁰ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 160. örnekte de kullanılmıştır.

³⁵¹ Tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

³⁵² Bu tümce -DIĞI halde ulaç anlambirimi 8. örnekte de kullanılmıştır.

³⁵³ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 71. örnekte de kullanılmıştır.

³⁵⁴ Bu tümce -DIĞI gibi ulaç anlambirimi 14. örnekte de kullanılmıştır.

³⁵⁵ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 109. ve 207. örnekte kullanılmıştır.

3. Muhafız Dağı'ndan ilk defa masmavi Isık Göl'de bu beyaz gemiyi gördüğü zaman bu güzelliğin karşısında yüreğinde bir uğultu duydu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14).
4. Yarışmacılar üç ay boyunca kendilerini göremezler ve gördükleri zaman da tanıyamazlar zaten (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).
5. Genç adam, iş arkadaşının ona tutkulu bir aşkla bağlandığını fark ettiği zaman ise iş isten geçmiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
6. O dönem ise Portekiz futbol takımının Avrupa Şampiyonası'na yarı final oynadığı zaman (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).

11.b. I) /Koşul/ II) /Neden/ (3)

7. İnsanlar, genellikle hayatlarından memnun olmadıkları, kendilerini çok mutsuz hissettikleri zamanlar tutkulu bir aşka kapılıyorlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
8. Hatta misafire ikramda bulunulduğu zaman bile malın daha çok artacağı söylenir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).
9. Bir keresinde, bakkalların bozuk para olmadığı zaman sakız, kibrit filan vermelerine bir ad koyalım demiştiniz... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 77).

12. -(y)Inca Ulaş Anlambirimi (48)

12.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (8)

- 1³⁵⁶. İşten sonra eve gidince ilk işim hemen bir duş alıp müzik açmak oluyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).
2. “Eee, anlat bakalım, köyün dışına çıkınca neler gördün bugün?” diye soralarmış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).
3. Benimki sabah uyanınca burnuma gelen sabun kokusudur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).

³⁵⁶ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambirimi 76. örnekte kullanılmıştır.

4. Kapıdan girilince avluya adım atılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).
- 5³⁵⁷. Söylediklerine göre, bu dizide ıssız bir adaya düşen uçaktan kurtulanların verdiği yaşam mücadelesi o kadar etkili anlatılıyordu ki, seyretmeye başlayınca en az iki-üç bölüm bitirmeden televizyonun karşısından kalkmak mümkün olmuyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).
- 6³⁵⁸. Bir de Dünya'dan ayrıлып uzaya uçunca neler yaşadığını düşünebiliyor musunuz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144)?
7. Sabahları onunla asansörde karşılaşınca, genç adam, 'günaydın' deyince, genç kızın dizlerinin bağı çözülür, hatta belki de bayılacak gibi olur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).
8. Neyse ki bugünlerde birisinin kırk yaşında olduğunu duyunca, "gençmiş" diyebiliyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).

12.b. /Neden/ (14)

9. Çok düğme olunca kendilerini önemli biri zannederler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 111).
10. Üzüntü, dağın üzerine gelip duran buluta benzer. Çok durunca yağmur olur, kar olur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
11. Gözlerin gözlerime değince felaketim olurdu ağlardım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
12. Konuşmasının en ciddi yerinde uzman birden, "Ulan Kenan Bey..." deyince, oradakiler şaşırılmışlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
- 13³⁵⁹. Fatoş, beğenileceği yerde, bir de üstelik herkesin içinde laf işitince, ağlamaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
- 14³⁶⁰. Babam birden patlar gibi, "Ulan bizim evde öyle laflar konuşulur mu be!" diye bağırınca, konuklar gerçekten kendilerini tutamayıp güldüler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

³⁵⁷ Bu tümce *-mAdAn* ulaç anlambilimi 33. örnekte ve *-DIğInA göre* ulaç anlambilimi 2. örnekte kullanılmıştır.

³⁵⁸ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambilimi 94. örnekte kullanılmıştır.

³⁵⁹ Bu tümce *-(y)AcAğI yerde* ulaç anlambilimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

15³⁶¹. Ülkesinin milli takımında da forma giyen 32 yaşındaki Bolivyalı futbolcu psikolojik destek almasına rağmen uçak korkusunu bir türlü yenemeyince uçakla gidilmesi gereken maç yolculuklarını yapamaz hale gelip futbolu bırakmak zorunda kaldı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

16. Sabahları onunla asansörde karşılaşınca, genç adam, ‘günaydın’ deyince, genç kızın dizlerinin bağı çözülür, hatta belki de bayılacak gibi olur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).

17³⁶². Durum böyle olunca hem bugün mutsuz oluyoruz hem de geleceğimizle ilgili endişelenip strese giriyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).

18³⁶³. Bir iki kez parmağımınla “Şundan istiyorum.” dedim, anlamadı bakkal. “Hangisi sicheveppes mi yoksa cola mı?” diye sorunca, “Sen bana bir ayran ver en iyisi.” deyip kestirip attım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).

19³⁶⁴. Gün geçtikçe dizinin büyüğü sadece yakın arkadaşlarımı değil, iş yerindekileri de sarmaya başlayınca artık sinirlerim yavaş yavaş bozulmaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

20. Dik yamaçlar, deniz ile arasına kimseleri sokmuyor. Böyle olunca kıyıda yapılacak alanlar son derece kısıtlı kalıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).

21. “Sezonun son bölümünde Jack’i öyle görünce çok şaşırdım” gibi bana anlamsız gelen konuşmalara geçince ben sohbet dışında kalıyordum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

22. Yerçekimi kuvveti ortadan kalkınca, omurgayla birlikte bütün bel omuru esnemeye başlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

³⁶⁰ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 166. örnekte kullanılmıştır.

³⁶¹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 155. örnekte ve -mAsInA rağmen ulaç anlambirimi 5. örnekte kullanılmıştır.

³⁶² Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 34. örnekte kullanılmıştır.

³⁶³ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 20. ve 173. örnekte kullanılmıştır.

³⁶⁴ Bu tümce -DlkçA ulaç anlambirimi 19. örnekte de kullanılmıştır.

12.c. /Koşul/ (1)

23³⁶⁵. Kimileri gece yarılari vakit bulunca, kimileri akşam yemekleri sırasında ailecek, kimileri ise bizzat bu programları arayarak, stüdyolara giderek ve bir yarışmacının fanatığı olarak katılıyor bu şova (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

12.d. I) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (2)

24. Onlar da, bu teoriyi okuyunca, büyük olasılıkla sizin gibi inanmayacak ve başlarını sallayacaklardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).

25. Akşam eve gelince o kadar yorgun oluyoruz ki, belki sandviç ya da kahvaltıyla akşam öğünümüzü geçiştiriyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 43).

12.e. /Açıklama/ (5)

26. Fenerbahçe camiasında “fanatik kadın taraftar” deyince Yasemin Merçil akla geliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 28).

27³⁶⁶. Ama sonuç olarak kilt denince akla İskoçya geliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).

28. “Sessiz film” denince herhalde herkesin aklına önce Charlie Chaplin gelir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

29. Ancak konu unutkanlık olunca kadınlar unutkanlığa erkeklerden daha fazla eğilimli (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

30. Hangi dilin doğru olduğuna gelince... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 146)

12.f. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ (13)

31³⁶⁷. Ama çok geçmeden yeni yazılan notların mürekkebi karnenin üzerinde dağılmaya başlayınca, her şey ortaya çıktı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 57).

³⁶⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 45. ve 163. örnekte kullanılmıştır.

³⁶⁶ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 215. örnekte de kullanılmıştır.

³⁶⁷ Bu tümce -mAdAn ulaç anlambirimi 42. örnekte de kullanılmıştır.

32. Ama kabul edilen 4 kişiden biri olduğumu öğrenince çok gururlandım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 61).
- 33³⁶⁸. Eskiden annelerimiz kırk yaşına gelince eskiden olduğu kadar renkli giyinmemeye başlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
34. Ondan azarı işitince okul günlerine geri dönmüş gibi oluyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).
35. Ancak işin içine girince önemli ayrıntılara rastlamış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
36. Kalabalığın içinde fark edilen gizemli bir kadın, ukala tavırlar sergileyen bir adamı görünce olacağını 'birazcık' merak etmeye başladım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).
- 37³⁶⁹. Cuma günleri hepimize haftanın son çalışma gününün yorgunluğu çökerdi, ama diziyi izlemek için ekranlarımızın başına geçince yorgunluk falan kalmazdı üzerimizde (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 119).
38. Böylece sigara içince vitamin de alınmış olur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 84).
39. Yer sofrasından masaya geçince tadı kaçtı yemeklerin... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).
40. 1963 yılında hayatını kaybedince Manisa halkınca şehre bir heykeli dikilmiştir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
- 41³⁷⁰. O gün, biz sevinçle dedemi karşılarken annem dedemin o kadar yolu bisikletle geldiğini öğrenince neredeyse kalp krizi geçiriyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).
42. Bunun sadece dans olmadığını, sağlık alanında da oryantalden yararlandığını ve yurtdışındaki bazı terapi merkezlerinde kadın hastalıklarında **terapik** özellikleriyle kullanıldığını öğrenince filmi psikiyatrist görüşüyle de desteklemek istemiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
- 43³⁷¹. On dakikaya varan kahkahaların en azından iki saat boyunca rahat ve ağrısız bir uyku getirdiğini fark edince tamamen iyileşene kadar bu uygulamaya devam etmeye karar vermiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

³⁶⁸ Bu tümce *-DIĞI kadar* ulaç anlambirimi 7. örnekte de kullanılmıştır.

³⁶⁹ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 31. örnekte de kullanılmıştır.

³⁷⁰ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 36. örnekte de kullanılmıştır.

12.g. I) /Neden/ II) /Ardışıklık (Öncelik)/ III) /Koşul/ (5)

44. Bir kartal görünce çiftlikteki öteki tavukları unutuyor, gökteki kartalları büyük bir hayranlıkla izliyormuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 33).
45. Bir Çin atasözü der ki, “Sular yükselince balıklar karıncaları yer, çekilince de karıncalar balıkları.” (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).
- 46³⁷². İnsan aşık olunca kendini göklerde uçuyormuş gibi hisseder... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
- 47³⁷³. Çalışmaya başlayıp kendi paranızı kazanınca istediğiniz yerde tatil yapacağınızı düşünmez miydiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135)?
48. Yarıyıl tatili gelince, hep aklıma lise arkadaşım Hasan ve “Tembeller” takımı gelir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 57).

13. -sA dA/ bile Ulaç Anlambirimi (35)

13.a. /Ödünleme/ (16)

1. Yüzyıllardan beri kullanılan “çarık” günümüzde pek kullanılmasa da Anadolu halkının doğaya uyumunu gösterir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 45).
2. Her ne kadar karmaşa içinde bir dünyada yaşasalar da, onların da bazı hayalleri var (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 84).
- 3³⁷⁴. Kurbağa kesme sınıfın kızları için mide bulandırıcı olsa da başka derslerden daha çok aksiyon eğlence içerdiği için herkesçe tercih edilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86).
- 4³⁷⁵. Sayıları 1000’den az olan türler ise nesli tükenmekte olan gruba girmese de hassas türler olarak kabul edilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 92).
- 5³⁷⁶. O kadar yaşlı değilseniz bile, hayal gücünüzü kullanarak, böyle imkanların olmadığı zamanları gözünüzün önüne getirin (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 105).

³⁷¹ Bu tümce -(y)Ana kadar ulaç anlambirimi 1. örnekte de kullanılmıştır.

³⁷² Bu tümce -(y)mış gibi ulaç anlambirimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

³⁷³ Bu tümce -(y)İp ulaç anlambirimi 82. örnekte de kullanılmıştır.

³⁷⁴ Bu tümce -DIĞI için ulaç anlambirimi 6. örnekte de kullanılmıştır.

³⁷⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 179. örnekte de kullanılmıştır.

6. Bu inançların yersiz, boş olup olmadığı tartışılrsa da, dünyanın her yerinde bu tür inançlar tarih boyunca etkili olmuştur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).
7. Günümüz yaşam koşullarından dolayı bu bayram büyük şehirlerde olmasa da kasaba ve köylerde hala kutlanır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).
8. 100 bin nüfuslu Bunol kasabası festivale katılmasa da izlemeyi tercih eden 25 bin turisti ülkeye çekti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 133).
- 9³⁷⁷. Sürekli bizi eleştirmesine kızsak da hayatımıza müdahale ettiğinde, bazen hiç susmadığında veya duygu sömürüsü yaptığında küsmeyeceğimiz tek insandır annemiz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).
10. Zamanla ataerkil; yani erkek egemen bir düzene geçilse de gelenek bozulmamış ve anneler için yapılan kutlamalar devam etmiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).
11. Marjinal desek de sadece kendine özgü yaşayan biri o (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
- 12³⁷⁸. İlk bakışta şaşırsa da insan, biraz sabredip tanımak ve dinlemek gerekiyor onu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).
13. Ortaya çıktığı dönemdeki işleviyle kullanılmasa da özel günlerde İskoç kültürünü yansıtmaya devam ediyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).
14. Şimdilik, gerçek hayattan uzak bile olsa, bu dizideki olayların heyecanını arkadaşlarımla paylaşmanın keyfini çıkarıyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).
15. Kanallar internette düzenledikleri yarışmalarla yeni ve yaratıcı şovlar arar oldu ama seyircilerin artık birbirinin tekrarı ve taklidi bu programları seyretmekten sıkıldığı ve yakında sadece en iyi olanların yayına devam edeceği konusulsa da programlara olan ilgi hiç de azalacağı benzemiyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).
16. İlk bakışta çılgınlık ya da bir bilimkurgu fantezisi gibi görünse de, bu teori tamamen matematiksel temellere dayanıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).

³⁷⁶ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 71. örnekte de kullanılmıştır.

³⁷⁷ Bu tümce -DIğIndA ulaç anlambirimi 46. örnekte de kullanılmıştır.

³⁷⁸ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 15. örnekte de kullanılmıştır.

13.b. /Koşulsuzluk/ (1)

17. Bence insan diploma sahibi olsa da olmasa da kendine iyi bir iş kurabilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 62).

13.c. /Sonuçsuzluk/ (1)

18. Psykhe ne kadar yalvarsa da fayda etmedi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

13.d. /Tercih/ (1)

19. Şimdi mendiller kolalanmasa da saçlar kolonyalanmasa da olur... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).

13.e. /Vurgulama/ (1)

20³⁷⁹. Sözü'nün kısası, farklı zamanlarda, farklı isimler altında olsa da, baharın gelişi pek çok toplumda neşeyle karşılanan, kutlanması gereken bir olay olarak görülmektedir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).

13.f. /Ölçü/ (1)

21³⁸⁰. Oyunculara biraz da olsa benzeyenler ilgiyi üzerlerinde toplamak için giyim tarzını taklit ederlerdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 119).

22³⁸¹. Çaresizdir, çünkü aptallık çirkinlik gibi zorlayarak da olsa düzeltilebilen bir şey değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 132).

23. Her sene olmasa bile birkaç senede bir yurtdışına tatil yapmayacak mıydınız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135)?

³⁷⁹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 187. örnekte de kullanılmıştır.

³⁸⁰ Bu tümce -mAk için ulaç anlambirimi 102. örnekte de kullanılmıştır.

³⁸¹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 48. örnekte de kullanılmıştır.

13.g. /Kısıtlama/ (7)

24³⁸². Sokak sanatı tüm dünyada hızla yaygınlaşsa da “Bu sanat şehre karşı vahşi bir saldırı mı, yoksa şehri güzelleştiriyor mu?” tartışmaları hala sürüp gidiyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 72).

25. Doysalar bile yemeğe devam ederler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).

26³⁸³. Psykhe, kendisini deliler gibi seven bu delikanlının yüzünü görmek istese de Eros bunu kabul etmiyordu, gece karanlıkta geliyor ve güneş doğmadan da gidiyordu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

27. Bir zamanlar o da bir şehirli olsa da Ergüder Yoldaş, şehirdeki insanlara çok uzak (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 146).

28. Bu uğurda çuvala para harcasalar da hala bir şekilde haftanın, ayın ya da yılın rüküşü seçilmekten kurtulamazlar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 60)!

29. Parayla mutluluk arasındaki ilişkinin irdelendiği araştırmalar her ne kadar “Tavuk mu yumurtadan çıkar yoksa yumurta mı tavuktan?” hesabına benzer bir tartışmayı beraberinde getirse de sonuçlar gelirin çokluğu ile mutluluk arasında doğrudan bir ilişki bulunmadığını gösteriyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).

30³⁸⁴. Boy uzaması olumlu bir etki gibi görünse de, aslında geçicidir, yeryüzüne döndüğünde eskiye dönüş olur ve bu süreçte şiddetli sırt ağrıları da astronotları çok rahatsız eder (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

13.h. I) /Ölçü/ II) /Ödünleme/ (1)

31³⁸⁵. Bu dünyada olup bitenler genellikle kendi hayatında olmasını istedikleriyle benzerlik gösterdiği için, kendini dizinin kahramanın yerine koymak kısa bir zaman için bile olsa insanın kendisini iyi hissetmesini sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

³⁸² Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 196. örnekte de kullanılmıştır.

³⁸³ Bu tümce -mAdAn ulaç anlambirimi 31. örnekte de kullanılmıştır.

³⁸⁴ Bu tümce -DIğIndA ulaç anlambirimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

³⁸⁵ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 201. örnekte ve -DIğI için ulaç anlambirimi 17. örnekte kullanılmıştır.

13.i. I) /Ölçü/ II) /Vurgulama/ III) /Ödünleme/ (1)

32³⁸⁶. Çoğu insan beğendiği diziyi seyretmek için televizyon başına geçtiğinde kendi sıkıntılarını bir süreliğine de olsa geride bırakıp hayali bir dünyaya dalıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

13.i. I) /Kısıtlama/ II) /Ödünleme/ (1)

33³⁸⁷. Bu görkemli çeşmenin yapımına 1732 yılında mimar Nicola Salvi başlamış, 1757’de ölümü üzerine Giuseppe Panni tarafından 1762’de bitirilmişse de çeşme, Salvi’nin yapıtı olarak biliniyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108).

13.k. I) /Koşutluk/ II) /Ödünleme/ (1)

34. Aşk konusu ön planda olsa da filmde aynı zamanda savaş psikolojisi ve casusluk temaları da işlenmiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 110).

14. -DIĞI Halde Ulaş Anlambirimi (8)

14.a. /Kısıtlama/ (8)

1. İnsanların karakterlerini oluşturduğu halde ilişkileri zorlaştıran nedenlerden biri farklılıklardır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 138).

2³⁸⁸. Şiddeti, sıklığı ve hayata etkisi arttığında, psikolojik bir bozukluk olarak kabul edilen “takıntı”, bilimsel literatürde, “kişi tarafından saçma ve mantık dışı olarak görüldüğü halde, kontrol edilemeyen ve kişinin isteği dışında, ısrarlı, zorlayıcı ve yenileyici bir şekilde akla gelen düşünceler” olarak tanımlanır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

³⁸⁶ Bu tümce *-mAk için* ulaş anlambirimi 70. örnekte; *-DIĞIndA* ulaş anlambirimi 39. örnekte ve *-(y)Ip* ulaş anlambirimi 114. örnekte kullanılmıştır.

³⁸⁷ Bu tümce *-(y)ArAk* ulaş anlambirimi 161. örnekte de kullanılmıştır.

³⁸⁸ Bu tümce *-DIĞIndA* ulaş anlambirimi 23. örnekte ve *-(y)ArAk* ulaş anlambirimi 231. örnekte kullanılmıştır.

3. Çoğu insan kendi özelliklerini başkalarından üstün görür. Belki öyle olmadığı halde kendi düşünce ve davranışlarını daha doğru bulur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 138).
4. Hiçbir neden ya da bulgu olmadığı halde neden bazen korkuya kapılıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140)?
5. Neden bazı insanları ilk kez gördüğümüz halde, sanki onu uzun süredir tanıyormuşuz duygusuna kapılıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140)?
6. Çevresinde yalnızca kendisine benzeyen insanlar bulunan kişiler kısa bir süre sonra, bu insanlarla iyi anlaştıkları halde ilişkilerden sıkılabilirler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 138).
- 7³⁸⁹. Uzaydaki güçlü ışınlar, gözün içine kadar ulaşıp orada ışık patlamalarına yol açtığı için astronotlar gözlerini kapattıkları halde yıldız kümeleri görmeye devam ederler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).
- 8³⁹⁰. Bu gizemli adaya düşenlerin daha önce tanışmadıkları halde kazadan önce birbirlerinin hayatlarına bir şekilde girdiklerini anladığımda artık ben de bir “Lost” bağımlısı olmuştum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

15. -mAsInA Karşın/ Rağmen Ulaş Anlambirimi (11)

15.a. /Kısıtlama/ (10)

- 1³⁹¹. Fransızca'yı konuşulurken anlamama rağmen ne yazabiliyor ne de okuyabiliyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
2. (Esin Taboğlu) Birçok firmadan teklif almasına rağmen, Türkiye'yi çok özler, geri döner ve on beş gün içinde iş bulur (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 61).
- 3³⁹². “Demir Leydi” filminde İngiltere'nin ilk kadın başbakanı Margaret Thatcher'ı canlandırarak üçüncü Oscar ödülünü evine götüren Meryl Streep, 17 kez aday

³⁸⁹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaş anlambirimi 83. örnekte ve *-DIğI için* ulaş anlambirimi 42. örnekte kullanılmıştır.

³⁹⁰ Bu tümce *-DIğIndA* ulaş anlambirimi 55. örnekte de kullanılmıştır.

³⁹¹ Bu tümce *-ken* ulaş anlambirimi 50. örnekte de kullanılmıştır.

³⁹² Bu tümce *-ken* ulaş anlambirimi 92. örnekte ve *-(y)ArAk* ulaş anlambirimi 78. örnekte kullanılmıştır.

gösterilmesine karşın 30 yıl sonra ödülü alırken, Brat Pitt aynı ölçüde şanslı olmadı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 106).

4. ... sinemanın kızıl saçlı güzeli Rita Hayworth, sinema sanatına yıllarını vermesine rağmen akademiden onur ödülü dahi alamadı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 106).

5³⁹³. Ülkesinin milli takımında da forma giyen 32 yaşındaki Bolivyalı futbolcu psikolojik destek almasına rağmen uçak korkusunu bir türlü yenemeyince uçakla gidilmesi gereken maç yolculuklarını yapamaz hale gelip futbolu bırakmak zorunda kaldı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 32).

6. Evet, çok pahalı olmasına rağmen bu pahalı kazağı alıyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142).

7. Kilt İskoçya'ya özgü olmasına rağmen, hemen hemen herkesin tanıdığı bir giysi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).

8. Matematik ve müziği de birbirinden ayıran önemli unsurlar olmasına rağmen bu iki disiplin birçok açıdan son derece ilişkilidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

9. Erkek beyni daha büyük olmasına rağmen her iki cinsiyetin de zeka testlerinde eşit derecede performans göstermesi bu şekilde açıklanıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

10³⁹⁴. Çoğu zaman reddetmemize rağmen, girdiğimiz ortamdaki dile yabancı kalmamak için kullandığımız moda kelimeler; bize yakışmamasına rağmen, sırf yılın modası diye giydiğimiz giysiler... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 142).

15.b. /Karşılaştırma/ + /Karşıtlık/ (1)

11. Erkeklerin gri hücrelerinin daha az olmasına karşın beyaz hücreleri daha fazla, bu hücreler ise uzak bölgeler arasındaki bilgi transferini sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

³⁹³ Bu tümce *-(y)IncA* ulaç anlambirimi 15. örnekte ve *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 155. örnekte kullanılmıştır.

³⁹⁴ Bu tümce *-mAk için* ulaç anlambirimi 84. örnekte kullanılmıştır.

16. -DIKÇA Ulaç Anlambirimi (31)

16.a. /Koşutluk/ (1)

1³⁹⁵. Ağır çantalar, seyahate çıkarken yanınıza almak isteyip de valize nasıl sığdıracağınızı bilemediğiniz ciltler, raflardan taşan, yeni kitaplık yapıldıkça artan kitaplar e-kitapla beraber tarihe karışıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).

16.b. /Derecelendirme/ + /Artış/ (3)

2. Sonuçta işsizlik gittikçe büyüyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 7).
3. Kaygı ve mutsuzluğu gittikçe artıyor, bir haber gelmezse nefes alamayacağını hissediyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
4. Bunu gittikçe geliştiren blues sanatçıları bu sitemin üzerindeki örtüyü yavaş yavaş kaldırmaya, müziklerini de aynı şekilde daha açık hale getirmeye başlamıştır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).

16.c. I) /Koşutluk (Paralellik)/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (3)

5. Yani dünya döndükçe bazı türlerin yok olması olağandır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 92).
6. Çünkü insan yaşı ilerledikçe daha akıllı, daha deneyimli, daha olgun, hatta daha güzel bir hale gelir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
7. Günler geçtikçe, genç kızın duyguları iyice yoğunlaşır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34).

³⁹⁵ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 64. örnekte ve *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 118. örnekte kullanılmıştır.

16.d. I) /Derecelendirme/ + /Artış/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ (2)

8. Adadaki insanları tanıdıkça onların enteresan kişiliklere sahip olduklarını fark ettiğimde “Eh, biraz daha seyredeyim bari.” dedim kendi kendime (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).
9. Beyin yaşlandıkça doku hacmi azalır ve sıvı miktarı artar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

16.e. I) /Derecelendirme/ + /Artış/ II) /Neden/ (1)

10. Uzay yolculuğunun süresi uzadııkça, daha az kullanıldığı için, kaslar ve kemikler zayıfladıkça zayıflar, hatta ileri aşamalarda kemiklerde cam gibi kırılma riski meydana gelir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

16.f. I) /Neden/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (5)

11. Alman iki de bir “ulan Kenan Bey” dedikçe, öbür üyeler de kıs kıs gülüyorlarmış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
12. Bazı durumlarda bu yükümlülükler çoğaldıkça gençler bunalıma bile girebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 19).
- 13³⁹⁶. Hareketler çoğaldıkça birleşik hareketler ortaya çıktı ve bu hareketler giderek dansa dönüştü (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 48).
14. Dil öğrendikçe ve onu kullanma girişimlerimi genişlettikçe içinde yaşadığım yeni dünya da derinleşiyordu... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).
15. Sanırım biz de “Modernleştikçe” uzaklaştık... (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).

16.g. I) /Koşul/ II) /Neden/ III) /Derecelendirme/ (1)

16. Basılan kitap sayısı azaldıkça kağıt tüketimi, dolayısıyla ağaç kesilmesi azalacak (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).

³⁹⁶ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 105. örnekte de kullanılmıştır.

16.h. I) /Süreklilik/ II) /Koşutluk (Paralellik)/ (3)

17. Garfield serisi gün geçtikçe daha da popüler oldu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89).

18. Ben müzik zevkinin yaş ilerledikçe gelişeceğini düşünürdüm (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 101).

19³⁹⁷. Gün geçtikçe dizinin büyüğü sadece yakın arkadaşlarımı değil, iş yerindekileri de sarmaya başlayınca artık sinirlerim yavaş yavaş bozulmaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

16.i. I) /Süreklilik/ II) /Eşsüremlilik (Eşzamanlılık)/ (1)

20. Caz yalnızca geçmişte değil, bugün de en çok sevilen ve popüleritesi gün geçtikçe artan müzik türlerinden biridir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).

16.i. /Kalıp İfadeler/ (11)

21. Hem köylüler hem de çoban hayatından oldukça memnunmuş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).

22. Kasket güneşe karşı koruyucu olması nedeniyle oldukça kullanışlıdır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 45).

23. Günümüzde sokak sanatının içeriği oldukça geniş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 72).

24. Aslında zenginliğin mutluluk getirmediğine inanmak bu zamanda oldukça güç (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).

25. Bu nedenledir ki düzenleyici ve ayarlayıcı hareketler evrenselliğe oldukça yakındır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).

26³⁹⁸. Müzik pek çok insan için bir “eğlence kaynağı”, matematik ise pek çok insan için bir “baş belası” iken, müziğin matematik eğitimi üzerindeki olumlu etkilerini kullanmak oldukça akılcı bir davranış olacaktır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).

³⁹⁷ Bu tümce -(y)IncA ulaç anlambirimi 19. örnekte de kullanılmıştır.

³⁹⁸ Bu tümce -ken ulaç anlambirimi 78. örnekte de kullanılmıştır.

27³⁹⁹. Kolektif olarak yapılan işlerde müziğin önemi oldukça büyük (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

28. Çeşitli kültürlerde, birlikte yapılan işlerde bir taraftan iş yapılırken bir taraftan şarkı söylemek oldukça yaygındır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96)

29⁴⁰⁰. Kalp atışlarımızı dinlediğimizde ritmini duymak oldukça basit (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

30. Bu programların son yıllarda Türk ve dünya televizyonlarında bu kadar ilgi görmesinin nedenlerinden biri hiç şüphesiz prodüksiyonlarının dizilere göre oldukça ucuz olması (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

31⁴⁰¹. Fiziksel olarak oldukça problemlili kadınları alıp baştan aşağı yenileyip en sonunda gerçek bir güzellik yarışmasıyla birinciyi seçmeye dayalı bir yarışma programı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 125).

17. -DIĞI Sürece Ulaş Anlambirimi (4)

17.a. /Koşul/ + /Süreklilik/ (1)

1. “Aşkımızın sırrını kalbinde taşıdığın sürece mutlu olacaksın” dedi Eros (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

17.b. /Neden/ + /Süreklilik/ (1)

4. Onların ihtiyaçları karşılandığı sürece her zaman daha fazlasına ihtiyaçları vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

³⁹⁹ Bu tümce -(y)ArAk ulaş anlambirimi 269. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁰⁰ Bu tümce -DIğIndA ulaş anlambirimi 35. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁰¹ Bu tümce -(y)Ip ulaş anlambirimi 208. örnekte ve -(y)ArAk ulaş anlambirimi 282. örnekte kullanılmıştır.

18. -DIĞI Gibi Ulaç Anlambirimi (30)

18.a. /Benzetme/ (12)

1. Tabii ki Sümerli çocuklar bizim şimdi yaptığımız gibi belirli bir günde annelerine çiçekler ve hediyeler almıyordu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).
2. Yaşadıklarımızı bir daha yaşamak için, eskiden yaptığımız gibi birbirimize doğru bir daha yürür müydük (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22)?
3. Erkek de artık kendini eşinin hissettiği gibi bomboş ve yalnız hissediyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).⁴⁰²
4. Birbirlerini sevmişler, birbirlerinden uzaklaşmışlar, milyonlarca insanın içinde dolaştığı bir meçhule dalmışlar ve o milyonlarca insanın içinde yeniden birbirlerini bulup yeniden birbirlerine aşık olmuşlardı. Tıpkı daha önce de tanıdıkları belki binlerce insanın arasından birbirlerini seçtikleri gibi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).
5. Sözcükleri ön veya son ekler ile aynı kökten türetilir ve yazıldığı gibi okunur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 66).
6. Çoğu dil, yazıldığı gibi okunmaz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).
7. Çünkü İspanyolca yazıldığı gibi okunan bir dil (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
8. Köylüler her zaman olduğu gibi çobanın çevresinde toplanmışlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).⁴⁰³
- 9⁴⁰⁴. Ama işler pek iyi olmadığından çayı, eskiden olduğu gibi büyük torbalara doldurup yollamak yerine minik ipek poşetlere koyarak yollamaya başlamış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).
- 10⁴⁰⁵. Şu anda hiç biri hayatta olmayan sinemanın sessiz kahramanları, yaşadıkları dönemde olduğu gibi şu anda da komedi sektörünün en önemli kişileri olarak anılmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 86).

⁴⁰² Bu tümcedeki sözdizimsel anlatım bozukluğu giderilmiştir.

⁴⁰³ Bu tümcedeki sözdizimsel anlatım bozukluğu giderilmiştir.

⁴⁰⁴ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 84. örnekte; -(y)Ip ulaç anlambirimi 146. örnekte; -DiğIndAn ulaç anlambirimi 1. örnekte ve -mAk yerine ulaç anlambirimi 1. örnekte kullanılmıştır.

⁴⁰⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 171. örnekte de kullanılmıştır.

11⁴⁰⁶. Türk evlerinde odalar, günümüzde olduğu gibi yemek odası, yatak odası, oturma odası şeklinde ayrılmamış, onun yerine bunların hepsinin veya birkaçının yapılabileceği çok işlevli mekanlar olarak düzenlemiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 104).

12. Bütün bu avantajlarına rağmen dizilerin de diğer alışkanlıklarda olduğu gibi bağımlılık yaratması söz konusu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).

18.b. I) /Koşutluk/ II) /Yanı Sıralık/ (4)

13. Batıl inançlar kişiden kişiye değişebildiği gibi toplumlara özgü de olabilmektedir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).

14⁴⁰⁷. Öyle bir şey sormadığı gibi ben onunla konuşmak istediğimde de yüzüme bile bakmadı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).

15. Televizyon eğlendirici olduğu gibi öğretici de olabilir ve oyalanma, kaçış, stresi yenme, dikkati dağıtma gibi gereksinimlerimizi karşılayabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).

16. Beyin gücü ve ona bağlı yaşama isteğinin sağlığın korunmasında olduğu gibi karşılaşılan sağlık sorunlarının aşılmasında da en büyük etken olduğu belirtilen toplantıda, hastalıklarda doktor ve ilacın yüzde 20, kişinin yaşam isteğinin ise yüzde 80 etkili olduğu belirtildi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 137).

18.c. /Ardışıklık (Öncelik)/ (1)

17⁴⁰⁸. O kadar sinirlenmişim ki oradan kalktığım gibi gidip Aylin'e avazım çıktığı kadar bağırarak istedim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).

⁴⁰⁶ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 246. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁰⁷ Bu tümce -DIğIndA ulaç anlambirimi 58. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁰⁸ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 199. örnekte ve -DIğI kadar ulaç anlambirimi 4. örnekte kullanılmıştır.

18.d. /Açıklama/ (7)

18. Gördüğünüz gibi doğal yollardan güzelleşmek hiç zor değil (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 130).
19. Göl kenarına gitmiş ve bu defa da denizkızı görmüş aynen anlattığı gibi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).
20. Evet, tahmin ettiğiniz gibi ‘Simra’ filminden bahsediyoruz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 113).
- 21⁴⁰⁹. Onlar istedikleri gibi giyiniyorlar, istedikleri gibi dans ediyorlar, istedikleri gibi aşık oluyor ve “Bu yaşta bunu yapamam.” diye düşünmedikleri için de ‘hep yapabiliyorlar’ (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
22. Garfield’ın hala popüler olmasının nedeni küçükler açısından sevimli ve eğlenceli olması, büyükler açısından ise hayatı çok fazla ciddiye almaması, istediği gibi davranması, yediğinin önünde yemediğinin arkasında olması, yani insanların yaşamak için harıl harıl çalıştığı dönemde rahat içinde yaşaması olabilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89).
23. Bilindiği gibi enerji tüketiminin yüzde 40’ı binalarda gerçekleşiyor ve bunun da yüzde 2’si ile 10’unun asansör ve yürüyen merdivenlerde kullanıldığı kabul ediliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 112).
24. Ünlü şair Behçet Necatigil’in de söylediği gibi: Ya çaresizsiniz. Ya da çare sizsiniz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134).

18.e. I) /Açıklama/ II) /Benzetme/ (3)

25. Güvercinin insanın başına pislemesinin çoğu kültürde olduğu gibi Türklerde de uğur ve şans getireceğine inanılır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 121).
26. Eve gelen arkadaşlarımızla bizden çok sohbet eder, ama öyle geleneksel dedelerin söylediği gibi “Bizim zamanımızda bu böyle değildi, şu daha iyiydi” laflarını duyamazsınız ağzından (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 28).
- 27⁴¹⁰. Ağız, boğaz ve burundaki mukoza dokuları şiştiği için koku ve tat alma duyuları zamanla azalır ve hiç tat alamamaya başlarlar, iştahları kesilir, vücutları zayıf düşer ve

⁴⁰⁹ Bu tümce -*DIĞI için* ulaş anlambirimi 41. örnekte de kullanılmıştır.

hastalıklara dirençsiz hale gelir, aynen gripte olduğu gibi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

18.f. /Kalıp/ + /Değiştirmeden/ (3)

28. Gerçekten de her şeyi olduğu gibi anlattık (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 57).

29⁴¹¹. Ama alıcılar poşetleri kesip içindeki çayı demliğe koymaları gerekirken, poşeti olduğu gibi demliğe atıvermişler (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).

30. İş güç için tasalanmak yerine zamanı içimizden geldiği gibi geçirme şansımız olur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57).

19. -(A/I)r...-mAz Ulaş Anlambirimi (4)

19.a. /Ardışıklık (Öncelik)/ (4)

1. Amsterdam 1928'de, bayanlar 800 metre yarış finalinde, sekiz sporcunun altısı bitiş çizgisini geçer geçmez yere yığıldı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 22).

2. Psykhe'yi dünyanın en çirkin, en kötü erkeğine aşık etmekle görevliydi ancak kızı görür görmez ona aşık oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 116).

3. Hayko Cepkin, şöhret dünyasının içine girer girmez akılları karıştırmaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 144).

4⁴¹². Gece yarısı onu telefonla arayıp 'alo' diyen sesini duyar duymaz, telefonu kapar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 34)

⁴¹⁰ Bu tümce *-DIĞI için* ulaş anlambirimi 20. örnekte de kullanılmıştır.

⁴¹¹ Bu tümce *-ken* ulaş anlambirimi 96. örnekte ve *-(y)Ip* ulaş anlambirimi 110. örnekte kullanılmıştır.

⁴¹² Bu tümce *-(y)Ip* ulaş anlambirimi 69. örnekte de kullanılmıştır.

20. -DIĞIndAn Beri Ulaş Anlambirimi (4)

20.a. /Başlatma/ (4)

1. Ama son yıllarda kredi kartları çıktığından beri taksitli satışlar, indirimler, satış sonrası müşterilere değiştirme ve iade imkanının tanınması gibi etkenler mağazaları daha cazip hale getirdi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46).
2. O ceketi gördüğünüzden beri aklınızdan çıkartamıyorsunuz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 46).
- 3⁴¹³. İnternette alışveriş başladığından beri evden dışarı bir adım bile atmadan bilgisayarın başında alışveriş yapıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 48).
4. İnsanoğlu, var olduğundan beri, kendini gereksinimleri doğrultusunda yaratmaya ve keşfetmeye adanmıştır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 96).

21. -(y)AnA Kadar/Dek Ulaş Anlambirimi (1)

21.a. /Bitirme/ + /Süreç ya da Süre/ (1)

- 1⁴¹⁴. On dakikaya varan kahkahaların en azından iki saat boyunca rahat ve ağrısız bir uyku getirdiğini fark edince tamamen iyileşene kadar bu uygulamaya devam etmeye karar vermiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

22. -(y)IncAyA Kadar/Dek Ulaş Anlambirimi (5)

22.a. /Bitirme/ + /Süreç ya da Süre/ (5)

1. Çatlayıncaya kadar yerler...(Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 96).
2. Film bitinceye kadar hiçbir şeyle ilgilenmem (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 110).
3. Lencioni beni rahatlatıyor ve ben müzikle aramda bir bağ, adımlara karşı belirgin bir teslimiyet, partnerimle birlikte pistte süzülmenin verdiği rahatlatıcı bir duygu

⁴¹³ Bu tümce *-mAdAn* ulaş anlambirimi 17. örnekte de kullanılmıştır.

⁴¹⁴ Bu tümce *-(y)IncA* ulaş anlambirimi 43. örnekte de kullanılmıştır.

hissetmeye başlayınca dek dans etmeyi sürdürüyor. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36)

4⁴¹⁵. Ta ki sabah sadaka verdiğim yaşlı adamı akşam haberlerde görüp cebinde 500 lirası, bankada da milyonları olduğunu öğreninceye kadar... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).

5⁴¹⁶. Üniversiteyi bitirinceye kadar derslerden fırsatınız olmadığı için tatil yapamamıştınız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).

23. -DI...mI Ulaç Anlambirimi (2)

23.a. I) /Koşul/ II) /Zaman/ (2)

1. Güldü mü cenazeye benzerdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

2. Hele seni kollarına aldı mı felaketim olurdu ağlardım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

24. -(y)AcAğI Sırada Ulaç Anlambirimi (1)

24.a. /Ardışıklık (Sonralık)/ (1)

1⁴¹⁷. Tam vazgeçip eve döneceğim sırada kapı açıldı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

25. -DIğI İçin Ulaç Anlambirimi (42)

25.a. /Neden/ (42)

1. Eskiden bir de otobüste okuyordum ama artık işe arabayla gittiğim için yolda da okumuyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 6).

⁴¹⁵ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 73. örnekte de kullanılmıştır.

⁴¹⁶ Bu tümce -DIğI için ulaç anlambirimi 31. örnekte de kullanılmıştır.

⁴¹⁷ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 66. örnekte de kullanılmıştır.

2. Necla Teyzenin kulaklarının iyi duymadığını bildiğim için bir süre kapıyı çalmaya devam ettim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
3. Türkçeyi sonradan öğrendiğim için kelimeler arasındaki benzerlikler beni alakadar ediyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 77).
4. 1.85 boyunda, yakışıklı biri olmadığım için fotoğrafçı oldum (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 17).
5. Daha önce hiçbir diziyi böyle bir ilgiyle seyretmediğim için bu bağımlılık ne kadar sürer bilmiyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).
- 6⁴¹⁸. Kurbağa kesme sınıfın kızları için mide bulandırıcı olsa da başka derslerden daha çok aksiyon eğlence içerdiği için herkesçe tercih edilir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 86).
7. Olympos'a saldırdığı için Zeus tarafından gökkubbeyi omuzlarında taşımakla cezalandırılmıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 114).
8. Onlara göre, bu inançların bazıları insanları olumlu davranışlara yönlendirdiği için yararlı gibi görülebilmektedir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 118).
- 9⁴¹⁹. Artık odaları kaloriferler ısıttığı için sobalı odalardaki sohbetlerin keyfi de dağılıp gitti (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).
10. Kurtuluş Savaş'ında savaştığı için İstiklal Madalyası sahibidir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
11. Fatoş'u bu kadar terbiyeli yetistirdiği için annemi kutladılar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).
12. Ve sonra gemici olan babasının bu gemide çalıştığına karar verdi. Bunun böyle olmasını çok istediği için, böyle düşündü (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14).
13. Aylin olanları sadece Nehir'den dinlediği için sinirlenmekte haklı gibi görünebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).
14. Kimi ülkelerde kullanılan hayvan ve meyve motifleri ülkenin doğal değerlerini çok estetik bir şekilde yansıttığı için hep hoşuma giderdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).

⁴¹⁸ Bu tümce -sA dA ulaç anlambilimi 3. örnekte de kullanılmıştır.

⁴¹⁹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambilimi 194. örnekte de kullanılmıştır.

15. Jestler, anlamları ülkeden ülkeye, bölgeden bölgeye değiştigi için tümüyle evrensel değildir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).
16. Yazı sistemleri konuşmaya göre daha yavaş değiştigi için zamanla yazma ile konuşma birbirinden farklılaşır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).
- 17⁴²⁰. Bu dünyada olup bitenler genellikle kendi hayatında olmasını istedikleriyle benzerlik gösterdiği için, kendini dizinin kahramanının yerine koymak kısa bir zaman için bile olsa insanın kendisini iyi hissetmesini sağlıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 121).
18. Bu, sadece birçok esrarengiz olguya aniden bambaşka bir açıdan baktığı için değil, aynı zamanda sıradan yaşamımızın bu kadar basit olmadığını göstermesiyle de büyüleyici bir evren tasviri (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).
19. Oysa uzay mekiği henüz fırlatma rampasındaydı ancak Walter'ın oturuş biçiminden dolayı kan bedenin üst bölümlerinde yoğunlaşmış ve üstüne yerleştirilen alıcı, fazla sıvı saptadığı için böbrekleri harekete geçirmişti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).
- 20⁴²¹. Ağız, boğaz ve burundaki mukoza dokuları şiştiği için koku ve tat alma duyuları zamanla azalır ve hiç tat alamamaya başlarlar, iştahları kesilir, vücutları zayıf düşer ve hastalıklara dirençsiz hale gelir, aynen grippe olduğu gibi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).
21. Oysa kilt aslında erkekler tarafından zamanında rahatlığı kadar sıcak tuttuğu için de giyilen bir kıyafet (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 52).
22. Bu grup çok para kazanmadığı için hem işte hem de günlük hayatta benzer giysileri tercih etmeye başlamıştır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 43).
23. Bundan yıllar sonra, meslektaşı Art Fry, kitabındaki ayrıç istediği yerde durmadığı için çok sinirlendi (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).
- 24⁴²². Dostumu kaybettiğim için çok üzgünüm ama beni önemsemediği için gidip onunla konuşan asla ben olmayacağım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21)!

⁴²⁰ Bu tümce *-sA bile* ulaç anlambirimi 29. örnekte ve *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 201. örnekte kullanılmıştır.

⁴²¹ Bu tümce *-DIĞI gibi* ulaç anlambirimi 27. örnekte de kullanılmıştır.

⁴²² Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 200. örnekte de kullanılmıştır.

25. Bu güzel memleketin insanı kahvaltılarda hala reçel, zeytin ve peynir ekmek yiyorsa Corn Flakes'i telaffuz edemediği içindir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
26. Onarımlarda yöredeki taş malzeme kullanıldığı için ve yerel ustalar çalıştığı için köyün tarihi dokusu bozulmuyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 110).⁴²³
27. Baharda doğanın canlandığı dönem olduğu için, doğurganlıkla, dolayısıyla annelikle bağdaştırılmış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).
- 28⁴²⁴. Yazarken zamanımız çoğunlukla yeterli olduğu için ifadelerimizi gözden geçire geçire düzeltme, en iyi ve doğru ifadeyi düşünerek bulma şansımız vardır ama konuşurken tüm dikkatimize rağmen yavaşlatamayacağımız bir konuşma hızı vardır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 74).
29. Basım, dağıtım gibi masrafları olmadığı için maliyeti yok denecek kadar az olan e-kitaplar, bu sorunu çözecek (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).
30. O akşam evde benden başka hiç kimse olmadığı için müziğin sesini iyice açmıştım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).
- 31⁴²⁵. Üniversiteyi bitirinceye kadar derslerden fırsatınız olmadığı için tatil yapamamıştınız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).
32. Sadece telefonda görüştüğümüz için eski bayramlar, bugün sadece “tatil” oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).
33. Başka bir dünyada onu uzun süredir tanıdığımız için mi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140)?
34. Onları yaşatamadığımız için eski bayramlar yaşamıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 128).
35. ... anne babalarının boşluğunu hissettikleri için kendileri anneymiş veya babaymış gibi davranıyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 12).
36. Ama onlar bu günü hafta arası kutlamayı akıl ettikleri için izinli sayılırlar ve günlerini anneleriyle birlikte geçirirlermiş (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 134).

⁴²³ Bu tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

⁴²⁴ Bu tümce -(y)A...-(y)A ulaş anlambilimi 4. örnekte; -ken ulaş anlambilimi 63. örnekte ve -(y)ArAk ulaş anlambilimi 91. örnekte kullanılmıştır.

⁴²⁵ Bu tümce -(y)IncAyA kadar ulaş anlambilimi 5. örnekte de kullanılmıştır.

37⁴²⁶. Ama bu tür sözlere önem verdikleri için istedikleri kadar rahat davranamayan, özgür yaşayamayanlar adına üzülyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).

38. Oysa ki fakirler parasızlığın ne demek olduğunu bildikleri için ceplerindeki son kuruşu bile zor durumdaki insanlarla paylaşmaktan çekinmezler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).

39. İki karakter farklıydı ama birbirlerini çok güzel tamamladıkları için biz dizinin müdavimleri olarak onların birbirlerine aşık olacakları günü merakla bekliyorduk (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 119).

40⁴²⁷. Geçmiş yaşantıları araştırıldığında ise küçükken anneleri ile güvenli bir iletişim kuramadıkları için yaşama bağlanamadıkları ortaya çıkmaktadır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

41⁴²⁸. Onlar istedikleri gibi giyinmiyorlar, istedikleri gibi dans ediyorlar, istedikleri gibi aşık oluyor ve “Bu yaşta bunu yapamam.” diye düşünmedikleri için de ‘hep yapabiliyorlar’ (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).

42⁴²⁹. Uzaydaki güçlü ışınlar, gözün içine kadar ulaşıp orada ışık patlamalarına yol açtığı için astronomlar gözlerini kapattıkları halde yıldız kümeleri görmeye devam ederler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 144).

26. -(y)AcAĞI İçin Ulaç Anlambirimi (1)

26.a. /Neden/ (1)

1. Bence banknot ülkemize ait olacağı için ülkeyi bizim yapan bir şeyi sembolize etmeli (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).

⁴²⁶ Bu tümce *-DIĞI kadar* ulaç anlambirimi 5. örnekte de kullanılmıştır.

⁴²⁷ Bu tümce *-ken* ulaç anlambirimi 7. örnekte ve *-DIĞIndA* ulaç anlambirimi 19. örnekte kullanılmıştır.

⁴²⁸ Bu tümce *-DIĞI gibi* ulaç anlambirimi 21. örnekte de kullanılmıştır.

⁴²⁹ Bu tümce *-(y)Ip* ulaç anlambirimi 83. örnekte ve *-DIĞI halde* ulaç anlambirimi 7. örnekte kullanılmıştır.

27. -DIĞIndAn Ulaç Anlambirimi (3)

27.a. /Neden/ (3)

1⁴³⁰. Ama işler pek iyi olmadığından çayı, eskiden olduğu gibi büyük torbalara doldurup yollamak yerine minik ipek poşetlere koyarak yollamaya başlamış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 79).

2⁴³¹. Sandwich 4. Kontu John Montagu kumar oynarken yemek için ara vermek istemediğinden masasına dilimlenmiş et ve ekmeğe getirtip eti ekmeğin arasına koyarak yiyormuş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 44).

3. Bu ilişki, izleme süresi boyunca kendini gösterdiğinden, zamanla güçleniyor. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 116).

28. -(y)AcAğIndAn Ulaç Anlambirimi (1)

28.a. /Neden/ (1)

1. Ne vakit karşımda görsem öldüreceğimden korkardım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 11).

29. -DIĞI Kadar Ulaç Anlambirimi (8)

29.a. /Sınırsızlık/ + /Çokluk/ (1)

1. Erkekler üzerinde mümkün olduğu kadar çok düğme bulunan telefonları severler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 1, 2012, s. 111).

⁴³⁰ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 83. örnekte; -DIĞI gibi ulaç anlambirimi 9. örnekte; -(y)Ip ulaç anlambirimi 146. örnekte ve -mAk yerine ulaç anlambirimi 1. örnekte kullanılmıştır.

⁴³¹ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 103. örnekte; -ken ulaç anlambirimi 30. örnekte ve -(y)ArAk ulaç anlambirimi 36. örnekte kullanılmıştır.

29.b. /Koşutluk (Paralellik)/ (2)

2. Bir zamanlar, Anadolu insanı, veryüzünü olduğu kadar yerin altını da mekan tutmuştu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 122).
3. Bilimsel araştırmalara kulak vermek gerekirse, şekli nasıl olursa olsun gülmek insanın ruhsal durumu üzerinde olduğu kadar bedensel rahatsızlıklar üzerinde de iyileştirici etkiye sahip (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

29.c. /Üst Sınırlılık/ (3)

- 4⁴³². O kadar sinirlenmişim ki oradan kalktığım gibi gidip Aylin'e avazım çıktığı kadar bağırarak istedim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 21).
- 5⁴³³. Ama bu tür sözlere önem verdikleri için istedikleri kadar rahat davranamayan , özgür yaşayamayanlar adına üzülüyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
6. Yaşlı olduğunuzu düşündüğünüz kadar yaşlısınızdır, genç olduğunuzu hissettiğiniz kadar genç... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26)

29.d. /Benzetme/ (2)

- 7⁴³⁴. Eskiden annelerimiz kırk yaşına gelince eskiden olduğu kadar renkli giyinmemeye başlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
8. Sanki bundan sonraki on yıl, daha önce yaşadıkları kadar güzel olamayacaktır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).

⁴³² Bu tümce *-DIĞI gibi* ulaç anlambilimi 17. örnekte ve *-(y)Ip* ulaç anlambilimi 199. örnekte kullanılmıştır.

⁴³³ Bu tümce *-DIĞI için* ulaç anlambilimi 37. örnekte de kullanılmıştır.

⁴³⁴ Bu tümce *-(y)IncA* ulaç anlambilimi 33. örnekte de kullanılmıştır.

30. -(y)AcAğI Kadar Ulaç Anlambirimi (1)

30.a. /Üst Sınırlılık/ (1)

1. [...] kimileri diyorlar ki, “Ben elli yaşına gelmiş bir insanım, çalışacağım kadar çalıştım, öğreneceğim kadar öğrendim...” (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).

31. -(y)AcAk Kadar Ulaç Anlambirimi (7)

31.a. /Ölçü/ + /Yeterli/ (5)

1⁴³⁵. Nota kullanarak birkaç parça çalacak kadar müzikten anlayın (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 62).

2. Kitap çocukların eğlenceli dünyasını unutan yetişkinlerin de ilgisini çekecek kadar eğlenceli (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 84).

3. Bir topluluğu ‘millet’ yapacak kadar keskin izler bırakan bir yapıstırıcı, ortak kültürün, medeniyetin, daha kolay bir yaşamın kaynağı oldu su (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 101).

4. Gezmek ve gezdiği yerlerden hatıra toplayacak kadar parası vardır en azından (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 64).

5. Gülmeyi unutacak kadar mı meşgulüz, yoksa hayatı fazla mı ciddiye alıyoruz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80)?

31.b. /Ölçü/ + /Benzetme/ (2)

6. Oradaysa gözleri kamaştırarak kadar parlak, güzel bir deniz kızı gördüm (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 37).

7. Basım, dağıtım gibi masrafları olmadığı için maliyeti yok denecek kadar az olan e-kitaplar, bu sorunu çözecek (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 8).

⁴³⁵ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 15. örnekte de kullanılmıştır.

32. -DIĞInA Göre Ulaş Anlambirimi (2)

32.a. /Tanıt Gösterme/ + /Açıklama/ (2)

1. Babamın söylediğine göre önemli kişilermiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

2⁴³⁶. Söylediklerine göre, bu dizide ıssız bir adaya düşen uçaktan kurtulanların verdiği yaşam mücadelesi o kadar etkili anlatılıyordu ki, seyretmeye başlayınca en az iki-üç bölüm bitirmeden televizyonun karşısından kalkmak mümkün olmuyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).

33. -mAk/ -mAsI şartıyla/ koşuluyla (1)

33.a. /Koşul/ (1)

1. Bence insan diploma sahibi olsa da olmasa da kendine iyi bir iş kurabilir. Tabii çalışkan ve dürüst olmak şartıyla (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 62).

34. -(y)AcAğInA Ulaş Anlambirimi (2)

34.a. /Beklenti dışı olma/ (2)

1. Fransızlar “Versailles” yazacaklarına “Versay” yazıp kurtulsalardı sadece kağıt ve kalem tasarrufuyla köşeyi dönerlerdi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).

2. “Bana ordan bir Corn Flakes ver.” diyeceğine “Yüz gram zeytin.” diyor çıkıyor işin içinden (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).

⁴³⁶ Bu tümce -mAdAn ulaş anlambirimi 33. örnekte ve -(y)IncA ulaş anlambirimi 5. örnekte kullanılmıştır.

35. -(y)AcAğı Yerde Ulaç Anlambirimi (2)

35.a. /Beklenti dışı olma/ (2)

1⁴³⁷. Fatoş, beğenileceği yerde, bir de üstelik herkesin içinde laf işitince, ağlamaya başladı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 12).

2⁴³⁸. Lüks içinde yaşamının kötü bir şey olduğunu düşünmüyorum ama bazılarının kazandıklarını daha yararlı amaçlar için kullanacakları yerde adeta paralarını sokağa attıklarını gördüğümde, onları bir öğün yemek için bile parası çıkışmayan insanlarla kıyaslamadan da edemiyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

36. -DIğIndAn Dolayı Ulaç Anlambirimi (3)

36.a. /Neden/ (3)

1⁴³⁹. Baharın gelişi, enerji ve bereketin simgesi olarak görüldüğünden dolayı dünyanın pek çok ülkesinde çeşitli şenliklerle, bayramlarla kutlanır (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).

2. Daha sonra herkes mutluluk ve şans getireceğine inandığından dolayı kendi yaşına eşit sayıda fasulyeyi yer (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).

3. Ev, araba gibi istekleri olanlar, Hızır peygamberin yardım edeceğine inandıklarından dolayı Hıdırellez gecesi evlerinin bahçelerine bu isteklerinin küçük maketlerini yaparlar (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 130).

37. -DIğI Kadarıyla Ulaç Anlambirimi (2)

37.a. I) /Ölçü/ II) /Kalıp/ (2)

1. Ancak böyle durumlarda herkes elinden geldiği kadarıyla bana yardımcı olmaya çalışıyordu... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).

⁴³⁷ Bu tümce -(y)IncA ulaç anlambirimi 13. örnekte de kullanılmıştır.

⁴³⁸ Bu tümce -mAdAn ulaç anlambirimi 26. örnekte ve -DIğIndA ulaç anlambirimi 51. örnekte kullanılmıştır.

⁴³⁹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 183. örnekte de kullanılmıştır.

2. Türkçeyi öğrenirken yaşadığım mutlulukları, umutsuzlukları dilimin döndüğü kadarıyla size de anlatacağım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).

38. -mAkSIzIn Ulaç Anlambirimi (1)

38.a. /Süreklilik/ (1)

1⁴⁴⁰. Dee Caffari dünyayı tersten dolaşarak Guinness Rekorlar Kitabı'na girdi ve yelkenlisiyle rüzgarlara, akıntılara karşı durmaksızın dünyayı tersten dolaşan 'ilk kadın' oldu (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 39).

39. -CAsInA Ulaç Anlambirimi (3)

39.a. /Benzetme/ (3)

1⁴⁴¹. Evet, hayatı ciddiye almak zorundayız ama bunu yaparken de gülmekten, hatta etrafı çınlatırcasına kahkahalar atmaktan vazgeçmemeliyiz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

2⁴⁴². Sonuçta kahkahalardan şifa bulan biri olarak tıp tarihine geçmiş ve yeniden doğmuşçasına hayata dört elle sarılmaya devam etmiş (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80)

3⁴⁴³. Büyüsüne kapılıp, saatlerce çevresinde dolanıyorsunuz, bu da yetmiyor, ertesi gün sizi tekrar çağırılmışçasına yine kendinizi orada buluyorsunuz, insanın gönlünde romantik fırtınalar koparıyor bu nefes kesen anıt, çeşme demek yetersiz kalıyor...(Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108).

⁴⁴⁰ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 127. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁴¹ Bu tümce -ken ulaç anlambirimi 61. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁴² Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 154. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁴³ Bu tümce -(y)Ip ulaç anlambirimi 36. örnekte de kullanılmıştır.

40. -(y)mİş Gibi Ulaç Anlambirimi (7)

40.a. I) /Benzetme/ II) /Gerçek Dışılık/ (7)

1⁴⁴⁴. Yalnızca kendisi değil, diğer tavuklar da onu bir tavuk olarak görüyorlar, ona tavukmuş gibi davranıyorlarmış (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 33).

2. Çıldırılmış gibi örgü örüyorum. (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 64)

3⁴⁴⁵. İnsan aşık olunca kendini göklerde uçuyormuş gibi hisseder... (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).

4⁴⁴⁶. Hayal kırıklıklarımızı, kederli hallerimizi boş verip bir kahkaha savurduğumuzda, karşılaştığımız zorlukları hiç ciddiye almıyormuş gibi davrandığımızda çok daha iyi hissederiz kendimizi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 80).

5⁴⁴⁷. Aslında gene de boş sayılmam, örneğin Fransızcada kelimenin tamamının okunmayacağını, bir yerde fren yaparak kelimenin devamı yokmuş gibi davranılacağını bilirim. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84)

6⁴⁴⁸. “Reality Show” kapsamındaki yarışmalar dünya televizyon literatüründe, “oyuncu olmayan insanların doğal ya da yaratılmış ortamlarda, kameralar yokmuş gibi davranarak yaşamalarına ve bu sürenin sonunda bir ödül kazanmalarına dayanan bir program türü” olarak tanımlanıyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).

7. Heykeller sanki kayaların içinden fişkıran suyun doğayla bütünleşmesiyle canlanıverecekmiş gibi. (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 108)

41. -mAktAnsA Ulaç Anlambirimi (4)

41.a. /Tercih/ (4)

1. Çok yoğun çalışarak dünya kadar para kazanmaktansa daha az parayla kendime daha çok vakit ayırabilmeyi, stressiz yaşamayı tercih ederim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).

⁴⁴⁴ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 176. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁴⁵ Bu tümce -(y)IncA ulaç anlambirimi 46. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁴⁶ Bu tümce -DIğIndA ulaç anlambirimi 30. ve -(y)Ip ulaç anlambirimi 19. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁴⁷ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 52. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁴⁸ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 44. ve 251. örnekte de kullanılmıştır.

2. Yani banknotun üstünde önemli bir kişiye yer vermektense paranın kendi önemine yer verilebilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).

3⁴⁴⁹. İleride bir gün bizim olma ihtimali olan ya da keşke bizim olsaydı dediğimiz milyonları düşünerek, “olsaydı yapardım”larla dolu cümleler kurarak, “Bende şans olsa...” diyerek ömrümüzü tüketmektense küçük mutlulukları görmeye çalışarak yaşayamaz mıyız (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57)?

4⁴⁵⁰. Gelecekte daha mutlu olma ihtimalimizi düşünerek yaşamaktansa, bugün, bu şartlarda elimizdeki maddi olanaklarla ne kadar mutlu olduğumuzla ilgilenelim derim ben (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57).

42. -mAk yerine Ulaç Anlambirimi (7)

42.a. /Tercih/ (7)

1⁴⁵¹. Ama işler pek iyi olmadığından çayı, eskiden olduğu gibi büyük torbalara doldurup yollamak yerine minik ipek poşetlere koyarak yollamaya başlamış (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 2, 2013, s. 79).

2⁴⁵². Mutlu olmanın maddi açıdan daha iyi durumda olmakla mümkün olabileceğini düşünmek yerine elimizde olanların değerini düşünerek mutluluğu yakalayabiliriz (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 54).

3. Bunun bir alternatifi olarak önemli şahsiyetlerin portrelerini koymak yerine Türkiye'nin en büyük kültürel değerlerinden olan yemek kültürüne dair bir imgeyi kullanmak isterdim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 56).

4. İş gücü için tasalanmak yerine zamanı içimizden geldiği gibi geçirme şansımız olur (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57).

5. Daha fazlasına “sahip olmak” yerine sahip olduklarımız getiremez mi mutluluğu bize (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57)?

6. Çok paranın mutluluk için şart olduğunu düşünmek yerine onun mutluluğu sadece artırabileceğini fark edelim (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57).

⁴⁴⁹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 41. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁵⁰ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 64. örnekte de kullanılmıştır.

⁴⁵¹ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 83. örnekte; -DIĞI gibi ulaç anlambirimi 9. örnekte; -DIĞIndAn ulaç anlambirimi 1. örnekte ve -(y)Ip ulaç anlambirimi 146. örnekte kullanılmıştır.

⁴⁵² Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 136. örnekte de kullanılmıştır.

7⁴⁵³. Para söz konusu olduğunda parasızlığın zorluklarını anlatmak yerine, zenginliğin insanlardan manevi olarak götürdüğü şeylerden bahsedilir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 58).

Çalışma Dışı Bırakılan Tümceler⁴⁵⁴ (34)

1. Festivalin misyonu “Türk sinema sektörünü maddi ve manevi olarak desteklemek, sinemacıları nitelikli yapıtlar üretmeye teşvik etmek; Türk Sineması’nın uluslararası platforma açılmasına sağlamak” olarak belirlenir (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 108).
2. Filmde suçsuz olduğu halde cinayet suçuyla yargılanıp hapse atılan bir adamın hapisshaneden kaçarak gerçek suçluyu bulmak için zamana karşı bir mücadele veriyor (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 113).
3. Ama ölünce, ağaç sevgisi sembolü olacak, hangi idareci, ağaç kestirirse rüyasına girecek, boğazına sarılacağım (Yeni Hitit Yabancılar İçin Türkçe 2, 2013, s. 149).
4. Gemideki insanlar toplanıp güverteye şaşırp kalacaktı, bu yaratığa bakacaktı hayretle (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 14).
5. İki insanın ortak hafızası olan “ilişkiyi” unutup o ilişkiden bağımsız bir macera aradıklarında gene birbirlerini buluyor, gene birbirlerine aşık oluyorlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).
6. Önce, onları birbirine yaklaştıran “ilişki” büyüdükçe sanki onları iki yana doğru itiyor, mutlu anlardan çok mutsuz anlardan beslenerek irileşiyor, ikisinin arasında bir bağ olmaktan çıkıp onların arasında bir duvara dönüşüyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).
7. Niye yan yanayken birbirlerine aşık olmuyorlardı da ancak hafızalarından silindiğinde, birbirlerini bir yabancı sandıklarında yeniden ortak sevgilerini yaratıyorlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22)?

⁴⁵³ Bu tümce -(y)ArAk ulaç anlambirimi 278. örnekte ve -DIğIndA ulaç anlambirimi 36. örnekte kullanılmıştır.

⁴⁵⁴ Bu tümcelerde düzeltilemeyecek boyutlarda anlatım bozukluğu bulunduğu için bu tümceler çalışma dışı bırakılmıştır.

8. Bir kadınla bir erkek yaklaştıklarında, birbirlerini sevdiklerinde aralarında yeni bir canlı, “ilişki” dediğimiz yeni bir varlık doğuyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).
9. İnsanlar nedense her sıfırlı yaşa girdiğinde, yani 30, 40, 50 olduğunda tuhaf bir hüzne kapılır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 26).
10. “Yere bakmamaya gayret edin” diye de ekliyor, beni pistte sürüklerken (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 36).
11. Gözlerini telefonda ayırılmazken, bilgisayarına geçip sevgilisinden bir mesaj gelip gelmediğini kontrol etti (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 40).
12. Elbette, umarım ki biz bu şekilde mutlu yaşarken mutluluğumuzu katlayacak çok para sahibi olma dileğimiz de gerçekleşir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 57).
13. Kaldı ki yüksek gelir düzeyine sahip olsak da yan komşumuzun daha güzel bir evde oturması veya daha gösterişli bir araba kullanıyor olması bizi mutsuz edebiliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 62).
14. Ama bunları yaparken eski dilim hiçbir hasara uğramıyordu (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 68).
15. Bu programlamaya göre sözcük ve cümleler yerine kullanılan (işaret parmağını kıvrarak yapılan “gel” ya da avuç içi öne uzatılarak yapılan “dur” hareketi vb.) beden hareketleri, (“Evet” derken başın yukarı aşağı sallanması, öfkelenince yumrukların sıkılması vb.) sözlü mesajlara eşlik eden ve onların anlamlarını güçlendiren hareketler “tanımlayıcılar”dır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).
16. İletişimin akış ve hızını denetleyen hareketler (iletişime son vermek istendiğinde gözü başka yere çevirmek vb.) “düzenleyiciler”dir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72).
17. Başını hafifçe yukarı aşağıya sallayarak onu dinler görünen kocasının, kendisiyle hemfikir olduğunu sanan birçok kadın, farkında değil ki eşleri aslında “Sen devam et, ben de dinliyorum gibi yapıyorum.” diyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 72)!
18. Türkiye’de tanışılırken sorulan ilk soruyu size sorayım: ‘Hangi takımı tutuyorsun?’ (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 77).

19. Yabancıların güzel Türkçemizi bilmedikleri halde dertlerini en azından İngilizce ile şakır şakır anlatmalarından acı duysam da yabancı diller konusunda kendimi geliştirmek zorunda olduğumu düşünüyorum (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 84).
20. Belki ilk çizimlerini yaparken bunun sevilen bir karakter olacağını düşünmüştür ama bu kadar popüler olacağını aklına getirmemiştir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 89).
21. Gözlemlerimize dayanarak söyleyebiliriz ki, tüm yüksek zekalı insanlar mutlaka müzikal değillerdir fakat tüm müzikalitesi yüksek insanlar yüksek zekalıdır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 91).
22. Söz ve müziğin sistemi artık gittikçe isyan boyutuna getirmesi rock müzikle başlamıştır (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 98).
23. Çünkü diziyile ilgili konuşmalara katılmadığım için sosyal ortamlardan uzaklaşmaya başlamıştım (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 118).
24. Ama “gerçek hayata dayanan” bu programlarda yarışmacıların aktörler değil de “gerçek” insanlar olmaları ve belli bir metne bağlı olmadan davranmaları dışında bu programların ne kadar gerçek oldukları ve gerçeği yansıttıkları tartışmalı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 124).
25. Eşlerine karar verirken fiziksel yapı önemlidir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 126).
26. Hani, överiz karşımızdakini “çok zekisin” falan diye ama mesela zeki olduğu için ekstradan sevilen, ekstradan para verilen, “Çoluğumuz çocuğumuz zeki olsun” diye evlenen, bu yüzden tercih edilen (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 132)?
27. Herhangi bir uzmanlık becerisine sahip bir kişi ile aynı beceriye sahip olmasına karşın konusunda daha üstün olan birisi arasındaki farkın nedeni nedir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 134)?
28. Sıkıntılarınızın da küçüldüğünü hissedince kaya parçasının birden kuma battığını ve gözden kaybolduğunu düşünün (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 135).
29. Şu sırada, siz bu okurken, paralel evrenlerdeki eşizleriniz de bu cümleleri okuyor olabilirler (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140).
30. Eşizlerimiz o anda bu korkuları yaşadıkları için mi (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 140)?

31. İki insan ortak hafızaları olan “ilişkiyi” unutup o ilişkiden bağımsız bir macera aradıklarında gene birbirlerini buluyor, gene birbirlerine aşık oluyorlardı (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 22).
32. Gençlik döneminde, kendisiyle ilgili birtakım değişikliklere tanık olduğu sürece yaşadığı çevrede de kendini kabul ettirme mücadelesi verir (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 19).⁴⁵⁵
33. Yaşadığı sürece devam edecek, sağlam temellere sahip dostluklar kurar (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 19).
34. Böylece kadınların yaşları ilerlese de matematik, düşünme vb. zihinsel becerilerinde daha az geriliyor (Yeni Hitit Yabancılar için Türkçe 3, 2012, s. 129).

⁴⁵⁵ Bu tümcedeki anlatım bozukluğu giderilmiştir.

Ek 2. İngilizce Karşılıklar

Açıklama	Paraphrase
Amaç	Purpose
Anlambirim	Moneme
Anlambirimcik	Seme
Anlambirimcik Çözümlemesi	Semic Analysis
Anlambirimcik Demeti	Sememe
Anlamlama	Signification
Ardışıklık	Succession
Başlatma	Start
Belirteç Tümcecikleri	Adverbial Clauses
Benzetme	Accommodation
Biçimbirim	Morpheme
Birleşkebirim	Syntheme
Çift Eklemlilik	Double Articulation
Çokanlamlılık	Polysemy
Değer	Value
Değişke	Variant
Değiştirim	Commutation
Derecelendirme	Classification
Dizge	System
Dizim	Syntagm
Dizimsel Bağntı	Syntacmatic Relation
Dizisel Bağntı	Paradigmatic Relation
Dönüşüm	Transformation
Düzanlam	Denotation
Eklenti	Adjunct
Eksiklik	Deficiency
Eşsüremlilik	Simultaneity

Gösteren	Signifier
Gösterge	Sign
Gösterilen	Signified
Gücülbirim	Semanteme
Hedefte Bitişli	Telic
İçerme	Temporal Inclusion
İkilem	Dilemma
Kalıp İfadeler	Mold Expression
Karşılaştırma	Comparison
Karşıtlık	Contrast
Kısıtlama	Restriction
Koşul	Condition
Koşulsuzluk	Unconditionality
Koşutluk	Parallellism
Neden	Cause
Ödünleme	Concession
Ölçü	Measurement
Sesbirim	Phoneme
Sonuçsuzluk	Inefficacy
Sözlükbirim	Lexeme
Süreklilik	Continuity
Sürelî	Durative
Tanıt Gösterme	Give Evidence To
Tarz	Manner
Temel Tümce	Main Clause
Tercih	Choice
Tümcecik Bağlayıcıları	Subordinating Conjunctions
Ulaş	Gerunds
Vurgulama	Underline
Yananlam	Connotation

Yanı Sıralık

Besides

Yan tümce

Subordinate Clause

Yineleme

Repetitive

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KURUL İZİN MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Tarih: 25/06/2019

Tez Başlığı / Konusu: Türkçenin Belirteç Tümceciklerinin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kuruldan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

25/06/2019

Adı Soyadı: Esra Güven
Öğrenci No: N13141491
Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları
Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Prof. Dr. Ayşe Kıran
(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Telefon: 0-312-2976771

Faks: 0-3122977171

E-posta: turkiyat@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS/DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ENSTİTÜSÜ
TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 04/07/2019

Tez Başlığı / Konusu: Türkçenin Belirteç Tümceciklerinin Yabancı Dil Olarak Öğretimi

Yukarıda başlığı/konusu gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 292 sayfalık kısmına ilişkin, 04/07/2019. tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezin benzerlik oranı % 3'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

- 1- Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç,
- 2- Kaynakça hariç
- 3- Alıntılar hariç/dâhil
- 4- 5 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

04/07/2019

Adı Soyadı: Esra Güven
Öğrenci No: N13141491
Anabilim Dalı: Türkiyat Araştırmaları
Programı: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Statüsü: Y.Lisans Doktora Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR

Prof. Dr. Ayşe Kiran

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

HACETTEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF TURKISH STUDIES
THESIS/DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
INSTITUTE OF TURKISH STUDIES
TO THE DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCE

Date: 04/07/2019

Thesis Title / Topic: Teaching Adverbial Clauses in Turkish as A Foreign Language

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options stated below on 04/07/2019 for the total of 292. pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 3 %.

Filtering options applied:

1. Approval and Declaration sections excluded
2. Bibliography/Works Cited excluded
3. Quotes excluded
4. Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Turkish Studies Institute Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

I respectfully submit this for approval.

04/07/2019

Name Surname: Esra Güven
Student No: N13141491
Department: Türkiyat Araştırmaları
Program: Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi
Status: Masters Ph.D. Integrated Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.
Prof. Ayşe Kıran

(Title, Name Surname, Signature)

TÜRKÇENİN BELİRTEÇ TÜMCECİKLERİNİN YABANCI DİL OLARAK ÖĞRETİMİ

ORIJINALLIK RAPORU

%3

BENZERLİK ENDEKSİ

%2

İNTERNET
KAYNAKLARI

%0

YAYINLAR

%2

ÖĞRENCİ ÖDEVLERİ

BİRİNCİL KAYNAKLAR

1

Submitted to Gaziosmanpasa Üniversitesi
Öğrenci Ödevi

<%1

2

Submitted to Düzce Üniversitesi
Öğrenci Ödevi

<%1

3

issuu.com
İnternet Kaynağı

<%1

4

acikerisim.deu.edu.tr
İnternet Kaynağı

<%1

5

Submitted to Kocaeli Üniversitesi
Öğrenci Ödevi

<%1

6

www.turczynki.com
İnternet Kaynağı

<%1

7

www.jret.org
İnternet Kaynağı

<%1

8

Submitted to Konya Necmettin Erbakan
University
Öğrenci Ödevi

<%1